आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को

वार्षिक विकास कार्यक्रम

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय योजना आयोग

सिंहदरबार, काठमाडौं

२०७५

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को

वार्षिक विकास कार्यक्रम

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय योजना आयोग

सिंहदरबार, काठमाडौं

२०७५

भूमिका

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ चालू चौधौं योजनाको अन्तिम वर्ष हो । यस आर्थिक वर्षमा सञ्चालन हुने विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपालको संविधान, चौधौं योजनाले निर्धारण गरेका लक्ष्य तथा रणनीतिहरू, दिगो विकास लक्ष्य, नेपाल सरकारको २०७५/७६ को नीति तथा कार्यक्रम र नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) बाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा कार्यक्रम बाँडफाँटका आधारलाई प्रमुख आधारका रुपमा लिइएको छ ।

नेपालको संविधान र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई साधन र श्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धमा गरेको व्यवस्था अनुरुप ठूलो क्षेत्र र जनसंख्या लाभान्वित हुने तथा आर्थिक वृद्धिमा प्रत्यक्ष योगदान दिनसक्ने विकास कार्यक्रमहरू छनौट गर्नेतर्फ विशेष ध्यान दिइएको छ । साथै, संघीय सरकारबाट प्रदेश र स्थानीय तहमा वित्त हस्तान्तरण र राजस्व बाँडफाँटका माध्यमबाट प्रवाहित हुने साधन श्रोतले ती तहहरूलाई बढीभन्दा बढी जनआकांक्षा पूरा गर्नेगरी कार्यक्रम छनौट र कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

विगतमा मूल समस्याका रुपमा रहने गरेको प्रतिवद्धता र कार्यान्वयनबीचको खाडल मेटाउन कार्यक्रम वा आयोजना तर्जुमादेखि कार्यान्वयनका सबै चरणमा आयोजना व्यवस्थापनको क्षमता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने कुरालाई विशेष ध्यान दिइएको छ । विभिन्न तहका सरकारहरूबीच कार्यक्रमहरूमा सामन्जस्यता कायम गर्ने र एक तहले अर्को तहका कार्यक्रमलाई संपूरण गरी योगदान र प्रतिफल बढाउने व्यवस्था मिलाउन सरकार प्रयासरत छ । त्यसैगरी, कार्यक्रम कार्यान्वयनमा साझेदार र सहयोगी हुनसक्ने निजी, सहकारी, सामाजिक र सामुदायिक आदि सबै क्षेत्रका सरोकारवालाहरूलाई उपयुक्त भूमिका प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । कार्यक्रम कार्यान्वयनमा नेपालका विकास साझेदारहरूको सहयोग र सद्भाव उच्च रहने अपेक्षा पनि गरिएको छ । यस प्रकार कार्यकमहरूबीच एकले अर्कालाई सहयोग गर्ने र बहुपक्षीयकर्ताहरूको सहभागिताले अर्थतन्त्र थप चलायमान हुने आशा गरिएको छ ।

प्रस्तुत वार्षिक विकास कार्यक्रममा सबै विषयगत क्षेत्र र कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले आगामी आर्थिक वर्ष हासिल गर्नुपर्ने नतिजाको स्पष्ट खाका प्रस्तुत गरिएको छ । यसले विकासमा सरोकार राख्ने सबैलाई विकास कार्यक्रमको बारेमा अग्रिम सूचना दिएर प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा कार्यक्रमको निगरानी बढाउनुका साथै उत्तरदायित्व अभिवृद्धिमा समेत योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । साथै, यो विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सम्बद्ध सबै पक्षको सहयोग मिल्ने र आगामी आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रमको सफल कार्यान्वयन भई चालू आवधिक योजनाले लिएका उद्देश्य, लक्ष्य एवम् "समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली" भन्ने राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न ठोस योगदान पुग्ने विश्वास लिइएको छ ।

अन्त्यमा, यस वार्षिक विकास कार्यक्रम तयार गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने सबै संवैधानिक निकायहरू, नेपाल सरकारका मन्त्रालयहरू र राष्ट्रिय योजना आयोगका पदाधिकारी तथा कर्मचारी लगायत सम्बद्ध सबैलाई आयोग धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ ।

राष्ट्रिय योजना आयोग

जेठ, २०७५

विषय-सूची

परिच्छेद १ आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को विकास लक्ष्य, कार्यक्रम तथा बजेट

१.१	पृष्ठभूमि	१
१.२	चौधौं योजनाको उद्देश्य तथा रणनीति	१
१.३	चौधौं योजना र आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य	२
१.४	आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को विकास कार्यक्रम बजेटको बाँडफाँट	२
१.५	क्षेत्र/उपक्षेत्रगत विकास आयोजना/कार्यक्रम	५

परिच्छेद २ कृषि, भूमि व्यवस्था तथा वन

२.१	कृषि	७
२.२	पशुपन्छी	३४
२.३	भूमिव्यवस्था	४२
२.४	सहकारी तथा गरिबी निवारण	४९
२.५	वन तथा वातावरण	५३

परिच्छेद ३ आर्थिक क्षेत्र

३.१	अर्थ	६३
३.२	उद्योग	७१
३.३	वाणिज्य	७४
३.४	आपूर्ति	७९
३.५	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	८१

परिच्छेद ४ सामाजिक क्षेत्र

४.१	शिक्षा	९०
४.२	विज्ञान तथा प्रविधि	१०२
४.३	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	१०४
४.४	खानेपानी तथा सरसफाई	१२७
४.५	युवा तथा खेलकूद	१३६
४.६	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक	१४५
४.७	श्रम तथा रोजगार	१५२

परिच्छेद ५ पूर्वाधार क्षेत्र

५.१	ऊर्जा	१५६
५.२	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	१७१
५.३	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	२०३
५.४	सहरी विकास	२०६
५.५	सिंचाइ	२१८
५.६	पुनर्निर्माण	२३१

परिच्छेद ६ शासकीय व्यवस्था तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र

६.१	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्	२३४
६.२	संघीय मामिला	२४३
६.३	सामान्य प्रशासन	२५०

६.४	कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिला	२५५
६.५	गृह	२६०
६.६	रक्षा	२६५
६.७	परराष्ट्र	२६७
६.८	योजना तथा तथ्याङ्क	२७१
परिच्छेद ७ संवैधानिक अंग तथा निकायहरु		
७.१	राष्ट्रपतिको कार्यालय	२७८
७.२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	२८०
७.३	संघीय संसद	२८१
७.४	अदालत	२८३
७.५	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	२८७
७.६	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	२९०
७.७	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	२९२
७.८	लोक सेवा आयोगज्ञछद्द	२९४
७.९	निर्वाचन आयोग	२९७
७.१०	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	२९९
७.११	राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग	३०१
७.१२	राष्ट्रिय महिला आयोग	३०३
७.१३	न्याय परिषद्	३०५
अनुसुचीहरु		
अनुसूची १.१	आ.व. २०७५/७६ को बजेटको विषय क्षेत्रगत विनियोजित बजेट तथा स्रोत	३०७
अनुसूची १.२	आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको रणनीति अनुसारको विनियोजित बजेट	३१०
अनुसूची १.३	आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको प्राथमिकता अनुसारका विनियोजित बजेट	३१२
अनुसूची १.४	आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको दिगो विकास लक्ष्य संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट	३१३
अनुसूची १.५	आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको लैंगिक संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट	३१४
अनुसूची १.६	आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको जलवायू संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट	३१५
अनुसूची २.	कृषि, भूमि व्यवस्था तथा वन विषय क्षेत्रगत विनियोजित बजेट	३१६
अनुसूची ३	कृषि, भूमि व्यवस्था तथा वन विषय क्षेत्रगत विनियोजित बजेट	३२०
अनुसूची ४	आर्थिक विषय क्षेत्रगत विनियोजित बजेट	३२४
अनुसूची ५	सामाजिक विषय क्षेत्रगत विनियोजित बजेट	३३१
अनुसूची ६	पूर्वाधार विषय क्षेत्रगत विनियोजित बजेट	३३९
अनुसूची ७	शासकीय व्यवस्था तथा अन्तर सम्बन्धित विषय क्षेत्रगत विनियोजित बजेट	३४३
अनुसूची ८	संवैधानिक अंग तथा निकायसम्बन्धी विषय क्षेत्रगत विनियोजित बजेट	३४७
अनुसूची ९	प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको वित्तीय समानीकरण तथा सशर्त अनुदानको विनियोजित बजेट	३४८

परिच्छेद १

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को विकास लक्ष्य, कार्यक्रम तथा बजेट

१.१ पृष्ठभूमि

सरकारले आगामी आर्थिक वर्षलाई विकास र समृद्धिको आधार वर्षको रुपमा लिएको छ । विकास र समृद्धिका लक्षित उद्देश्यहरू हासिल गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय तहहरूमा विकास आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको कुशल व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसको लागि सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनका सबै आयामहरूमा ध्यान दिन जरुरी छ ।

मुलुक संघीय संरचनामा प्रवेश गरेपश्चात् संविधानमा व्यवस्था भए बमोजिमको कार्य जिम्मेवारी अनुसार राज्यका दायित्व तथा नीतिहरूको कार्यान्वयनमा जोड दिनु पर्दछ । आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम तयार गर्दा संवैधानिक प्रावधानहरूको अलावा चौधौं योजना (२०७३/७४-२०७५/७६) मा उल्लेखित उद्देश्य, रणनीतिहरू तथा प्राथमिकता, वर्तमान सरकार सम्बद्ध दलको घोषणापत्र तथा कार्ययोजना, नेपाल सरकारको नीति कार्यक्रम तथा प्राथमिकता, दिगो विकास लक्ष्य, २०३० को मार्गचित्र, अतिकम विकसित मुलुकबाट विकासोन्मुख राष्ट्रमा स्तरोन्नति गर्ने लगायतका अन्य अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरू, राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूको अवस्था, नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को निर्णयबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश स्थानीय तहमा आयोजना तथा कार्यक्रम बाँडफाँटका आधारहरूलाई प्राथमिकता दिइएको छ ।

सार्वजनिक खर्चलाई नतिजामूलक बनाउन तथा महत्वपूर्ण कार्यक्रम/आयोजनाहरूमा स्रोत सुनिश्चित गर्न विगतमा वार्षिक कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई पहिलो देखि तेस्रो प्राथमिकतामा प्राथमिकीकरण गरिएकोमा यस वर्ष तेस्रो प्राथमिकतामा रहेका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई दोस्रो प्राथमिकतामा स्तरोन्नति गरिएको छ । विगतमा जस्तै योजनाको रणनीतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य संकेत, लैङ्गिक संकेत र जलवायू संकेतका आधारमा स्रोत वितरणलाई विश्लेषण गरिएको छ ।

यस वार्षिक विकास कार्यक्रम तयार गर्दा शून्यमा आधारित बजेट प्रणालीका सिद्धान्तहरू अबलम्वन गर्ने प्रयास गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को लागि नयाँ आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्नु भन्दा पनि हाल कार्यान्वयनमा रहेका आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनलाई प्राथमिकता दिइएको छ । यस वार्षिक विकास कार्यक्रममा नेपाल सरकारले संघीयस्तरमा संचालन गर्ने कार्यक्रमहरूलाई मात्र समाबेश गरिएको छ । हाल संघीय तहबाट संचालन भइरहेका कतिपय आयोजना तथा विकास कार्यक्रमहरू प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट संचालन हुने गरी सम्बन्धित तहहरूमा हस्तान्तरण गरिएको छ ।

१.२ चौधौं योजनाको उद्देश्य तथा रणनीति

चौधौं योजनामा रोजगारी उन्मुख र न्यायपूर्ण वितरणसहितको उच्च आर्थिक वृद्धिद्वारा द्रुत गतिमा गरिबी न्यूनीकरण गर्दै आर्थिक सामाजिक रूपान्तरण गर्ने उद्देश्य रहेको छ । यो उद्देश्य प्राप्तिको लागि योजनाले पाँच प्रमुख रणनीतिहरू अवलम्बन गरेको छ ।

१. कृषि क्षेत्रको रूपान्तरण, पर्यटन, औद्योगिक एवं साना तथा मझौला व्यवसायको विस्तारमार्फत् उत्पादन वृद्धि गर्ने ।
२. ऊर्जा, सडक तथा हवाइ यातायात, सूचना तथा सञ्चार र ग्रामीण-शहरी तथा त्रिदेशीय आबद्धता विकासका लागि पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।
३. सामाजिक विकास, र सामाजिक सुरक्षा एवं सामाजिक संरक्षणमा जोड दिँदै मानव विकासमा उच्च तथा दिगो सुधार गर्ने ।
४. आर्थिक, सामाजिक एवम् शासकीय सुधार, कुशल एवं जवाफदेही सार्वजनिक वित्त, स्वच्छ, पारदर्शी र जनमैत्री सार्वजनिक सेवा एवं मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै समग्र सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने ।
५. लैङ्गिक समानता, समावेशीकरण, वातावरण संरक्षण, विज्ञान तथा प्रविधिको उच्चतम प्रयोग तथा संस्थागत क्षमता बढाउने ।

यसका अतिरिक्त बजेट विनियोजनका प्रयोजनका लागि साधारण प्रशासनसम्बन्धी कार्यक्रमहरूलाई छैठौं रणनीतिक स्तम्भको रुपमा कायम गरिएको छ ।

१.३ चौधौं योजना र आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य

चौधौं योजना अवधिमा कृषि क्षेत्रको औसत वृद्धिदरको लक्ष्य ४.७ प्रतिशत र गैह्रकृषि क्षेत्रको वृद्धिदरको लक्ष्य ८.४ प्रतिशत निर्धारण गरी योजना अवधिको वार्षिक औसत आर्थिक वृद्धिदर ७.२ रहने अनुमान गरिएको छ। लक्षित औसत ७.२ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धिदर प्राप्त गर्न योजना अवधिमा कुल स्थिर लगानी रु. २४ खर्ब २४ अर्ब ९६ करोड आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ। यसमध्ये सार्वजनिक क्षेत्रबाट रु. ९ खर्ब ५४ अर्ब ४२ करोड, निजी क्षेत्रबाट रु. १३ खर्ब २७ अर्ब ३० करोड र सहकारी क्षेत्रबाट रु. १ खर्ब ४३ अर्ब २४ करोड लगानी हुने अपेक्षा गरिएको छ। कुल लगानीमा यी तीन क्षेत्रको हिस्सा क्रमशः ३९.४ प्रतिशत, ५४.७ प्रतिशत र ५.९ प्रतिशत हुनेछ।

चौधौं योजनाको तेस्रो आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को बजेटको कार्यान्वयनबाट कृषि क्षेत्रमा ४.८ प्रतिशत र गैरकृषि क्षेत्रमा ८.९ प्रतिशत गरी औसत ७.९ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हुने संशोधित अनुमान गरिएको छ।

१.४ आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को विकास कार्यक्रम बजेटको बाँडफाँट

आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने विकास आयोजना र कार्यक्रमहरूको बजेट रकमको बाँडफाँट तल तालिकाहरूमा दिइएको छ।

(क) साधारण, विकास तथा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको अनुदानको रकमको आधारमा विनियोजित बजेट

आ.व. २०७५/७६ को लागि प्रस्तावित बजेटको साधारण, विकास तथा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको अनुदानको वर्गीकरण अनुसारको विनियोजित रकम तालिका १.१ मा उल्लेख गरिएको छ। विनियोजित बजेटमध्ये विकास कार्यक्रमको मात्र रणनीतिक स्तम्भ, लैंगिक संकेत, दिगो विकास लक्ष्य संकेत र जलवायु संकेतका आधारमा विवरण प्रस्तुत गरिएको छ। तर साधारण खर्च तथा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको वित्तीय समानीकरण र सशर्त अनुदान यसमा समावेश गरिएको छैन। सोको विषय क्षेत्रगत विस्तृत विवरण अनुसूची १.२ देखि १.७ सम्म प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १.१ साधारण तथा विकास बजेट र प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको अनुदान रकम

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	खर्च	बजेट	
		रकम	प्रतिशत
१	साधारण	४,१३६,८७७	३१.५
२	विकास	५,९२९,८६८	४५.०
३	प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको वित्तीय समानीकरण र सशर्त अनुदान	३,०८४,८७२	२३.५
	जम्मा	**१३,१५१,६१७**	**१००**

(ख) खर्चका आधारमा विनियोजित बजेट

आ.व. २०७५/७६ को लागि प्रस्तावित बजेटको चालु खर्च, पुँजीगत खर्च र वित्तीय व्यवस्थाको विनियोजित बजेट विवरण तालिका १.२ मा उल्लेख गरिएको छ। सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची १.१ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका १.२ चालु, पूँजीगत र वित्तीय व्यवस्थाको आधारमा विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	खर्च	बजेट	
		रकम	प्रतिशत
१	चालु खर्च	८,४५४,४७५	६४.३
२	पूँजीगत खर्च	३,१३९,९८२	२३.९
३	वित्तीय व्यवस्था	१,५५७,१६०	११.८
	जम्मा	**१३,१५१,६१७**	**१००**

(ग) रणनीतिक स्तम्भका आधारमा विनियोजित बजेट

चौधौं योजनाका रणनीतिक स्तम्भको आधारमा विनियोजित बजेटको विवरण तालिका १.३ मा उल्लेख गरिएको छ । सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची १.२ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका १.३ रणनीतिक स्तम्भका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	रणनीतिक स्तम्भ	कार्यक्रम/आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	उत्पादन वृद्धि	९४	५९७,८०९	१०.१
२	पूर्वाधार निर्माण	१२९	४,०५१,२८५	६८.३
३	सामाजिक विकास	८३	७७७,३९८	१३.१
४	सुशासन प्रवर्द्धन	२४	९८,७८७	१.७
५	अन्तरसम्बन्धित विकास	३३	२०४,५८९	३.५
६	समपूरक र विशेष अनुदान	१	२००,०००	३.३
	जम्मा	**३६४**	**५,९२९,८६८**	**१००**

(घ) प्राथमिकताक्रमका आधारमा विनियोजित बजेट

प्राथमिकताको आधारमा गरिएको विनियोजित बजेट तालिका १.४ मा उल्लेख गरिएको छ । सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची १.३ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका १.४ प्राथमिकताक्रममा आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	प्राथमिकताक्रम संकेत	कार्यक्रम/आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	पहिलो (P_1)	२६८	५,३७२,०७०	९०.६
२	दोस्रो (P_2)	९६	५५७,७९८	९.४
	जम्मा	**३६४**	**५,९२९,८६८**	**१००.०**

(ङ) दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा विनियोजित बजेट

दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा भएको विनियोजित बजेट तालिका १.५ मा दिइएको छ। सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची १.४ मा उल्लेख गरिएको छ। दिगो विकास लक्ष्यको आयोजनागत संकेत निर्धारण गर्दा साधारणतर्फको सम्पूर्ण बजेट तथा प्रदेश र स्थानीय तहमा प्रदान गरिएको वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान तथा विशेष अनुदानलाई सांकेतीकरणमा समावेश गरिएको छैन।

तालिका १.५ दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

संकेत नं	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	कार्यक्रम/आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य	२१	२२३,११८	३.७
२	शून्य भोकमरी	६१	३५८,५६३	६.१
३	स्वस्थ जीवन	३७	२६३,१४२	४.४
४	गुणस्तरीय शिक्षा	११	११३,६५४	१.९
५	लैङ्गिक समानता	९	४४,३९५	०.८
६	दिगो सफा पानी तथा सरसफाइ सेवा	१८	२४०,६२३	४.०
७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच	३६	८६४,७६८	१४.६
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि तथा मर्यादित काम	११	५९,३९३	१.०
९	उद्योग, नवीन खोज र पूर्वाधार	७४	१,५४८,२९३	२६.१
१०	असमानता न्यूनीकरण	३	२१,६७१	०.४
११	दिगो शहर र वस्तीहरू	३०	१,७६९,०४०	२९.८
१२	दिगो उपभोग तथा उत्पादन	८	२५,५६३	०.४
१३	जलवायू परिवर्तन अनुकूलन	१३	१०७,१३१	१.८
१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग	-	-	–
१५	भू-सतह स्रोतको उपयोग	१२	५६,२६१	१.०
१६	शान्तिपूर्ण, न्यायपूर्ण र सशक्त समाज	१७	२४,१६९	०.४
१७	दिगो विकासका लागि साझेदारी	२	१०,०८४	०.२
	समपूरक र विशेष अनुदान	१	२००,०००	३.४
	जम्मा	**३६४**	**५,९२९,८६८**	**१००**

(च) लैंगिक संकेतका आधारमा विनियोजित बजेट

लैंगिक संकेतका आधारमा भएको विनियोजित बजेट तालिका १.६ मा उल्लेख गरिएको छ। सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची १.५ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका १.६ लैंगिक संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित रकम

(रकम रु. लाखमा)

संकेत नं	लैंगिक संकेत	कार्यक्रम/आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष	६१	१,९७३,०८९	३३.३
२	अप्रत्यक्ष	२०१	२,३५२,५४८	३९.७
३	तटस्थ	१०२	१,६०४,२३१	२७.०
	जम्मा	**३६४**	**५,९२९,८६८**	**१००**

(छ) जलवायू संकेतका आधारमा विनियोजित बजेट

जलवायू संकेतका आधारमा भएको विनियोजित बजेट तालिका १.७ मा उल्लेख गरिएको छ । सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची १.६ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका १.७ जलवायू संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

संकेत नं	जलवायु संकेत	कार्यक्रम/आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	अत्यन्त सान्दर्भिक	५६	५६९,८२१	९.६
२	सान्दर्भिक	७६	१,००२,९५७	१६.९
३	तटस्थ	२३२	४,३५७,०९०	७३.५
	जम्मा	**३६४**	**५,९२९,८६८**	**१००**

१.५ क्षेत्र/उपक्षेत्रगत विकास आयोजना तथा कार्यक्रमको विवरण

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा विभिन्न मन्त्रालय, कार्यालय तथा निकायहरू अन्तर्गत जम्मा ३६४ विकास कार्यक्रमहरू/आयोजनाहरू सञ्चालन हुनेछन् । विषय क्षेत्रगत आधारमा विकास आयोजना/कार्यक्रमहरूको प्राथमिकताक्रम, रणनीतिक स्तम्भ, लैंगिक संकेत, दिगो विकास लक्ष्य संकेत र जलवायू संकेत अनुसारको कार्यक्रम/आयोजनाको संख्यात्मक विवरण तालिका १.८ मा दिइएको छ ।

राष्ट्रिय दलित आयोग, आदिवासी जनजाति आयोग, मुस्लिम आयोग, राष्ट्रिय समावेशी आयोग, मधेशी आयोग र थारु आयोगलाई विनियोजित बजेट अनुसूची १.१ मा राखिएको छ ।

तालिका १.८ विषय क्षेत्रगत विकास कार्यक्रम/आयोजनाको रणनीतिक स्तम्भ प्राथमिकताक्रम तथा बजेट संकेत अनुसारको संख्या

क. सं.	विषय क्षेत्र	रणनीतिक स्तम्भ						प्राथमिकताक्रम		दिगो विकास संकेत																	लैंगिक संकेत			जलवायु संकेत			जम्मा
		१	२	३	४	५	नखुल्ने	१	२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१५	१६	१७	नखुल्ने	१	२	३	१	२	३	
१	कृषि	२७	२					२६	३		२५										२	२					१०	१९		४	१२	१३	२९
२	पशुपन्क्षी	८						७	१		७										१							३	५		४	४	८
३	भूमि व्यवस्था			१	५			५	१	२	३												१				१	३	२			६	६
४	वन तथा भू-संरक्षण	१		१		१		२	१	३																	१	२				३	३
५	अर्थ	५				९		११	३													४	१०				३	१०	१	१०	४		१४
६	उद्योग	६	१		६	१		९	५	४	१					१	२	१						४	१			४	१०		२	१२	१४
७	वाणिज्य	६						५	१									५			१							१	५			६	६
८	आपूर्ति	२	१					३													३							३				३	३
९	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन			१				१													१							१				१	१
१०	शिक्षा	१४	५	१				१०	१०								४	६		१०								३	१७		३	१७	२०
११	विज्ञान तथा प्रविधि			१२				६	६	२			१०														९	२	१		१	११	१२
१२	स्वास्थ्य					१			१									१											१			१	१
१३	खानेपानी तथा सरसफाई			३६		१		१४	२३	१		३४		२													१२	२५			१	३६	३७
१४	युवा तथा खेलकुद		१	१३	३	२		१३	६					१	१६							१		१			४	१०	५	१०	७	२	१९
१५	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	१		२				३					१	१			१											३				३	३
१६	श्रम तथा रोजगार			३		४		६	१	३				४													४	३				७	७
१७	उर्जा		१	३				३	१	१							३										१	२	१			४	४
१८	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	३	३२	१				३३	३	१						३५											२	१७	१७	१३	१३	१०	३६
१९	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि		५१					४५	६									४९		२							१	३७	१३		७	४४	५१
२०	सहरी विकास		२		२			३	१									३						१				१	३			४	४
२१	सिंचाई		१९	१	१	१		१४	८	१								२		१४		१	१	२	१		१	१५	६	२	५	१५	२२
२२	पुनर्निमाण	२०	२			९		२६	५		२४									२		५					६	२०	५	१४	१३	४	३१
२३	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्		१					१												१							१					१	१
२४	संघीय मामिला		१					१										१									१					१	१
२५	सामान्य प्रशासन	१	८	५	२	२		१३	५	३	१	१			२		१	४	२					४			३	११	४	३	४	११	१८
२६	सहकारी तथा गरिबी निबारण			१				१				१																१				१	१
२७	गृह			२	१	१		३	१			१		१					१					१			१	१	२			४	४
२८	योजना तथा तथ्याङ्क				३			१	२															३				२	१			३	३
२९	अदालत				१				१															१					१			१	१
३०	अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)		२			१	१	३	१									२		१						१		२	२			४	४
जम्मा		९४	१२९	८३	२४	३३	१	२६८	९६	२१	६१	३७	११	९	१८	३६	११	७४	३	३०	८	१३	१२	१७	२	१	६१	२०१	१०२	५६	७६	२३२	३६४

परिच्छेद २

कृषि, वन तथा भूमिसुधार

२.१. कृषि

क. पृष्ठभूमि

संविधान प्रदत्त खाद्यसम्बन्धी अधिकारलाई सुनिश्चित गर्दै कृषि क्षेत्रको समग्र विकासको मार्गदर्शकका रुपमा रहेको कृषि विकास रणनीतिले परिकल्पना गरेअनुसार कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वको वृद्धि, कृषि क्षेत्रको विविधिकरण, व्यवसायीकरण र कृषिजन्य वस्तुको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमतामा अभिवृद्धि गरिनेछ । बढ्दो श्रमशक्तिको पलायनबाट सृजित कृषि मजदुरको अभावका साथै विभिन्न प्राकृतिक प्रकोपहरू र पारवहन असहजताका कारणले मुलुकले भोग्नु परेका खाद्यान्नको उत्पादन र आपूर्तिका समस्याहरू समेतलाई मध्यनजर गर्दै उत्पादनमा आत्मनिर्भरता र बढ्दो व्यापार घाटालाई न्यूनीकरण गर्न आर्थिक-सामाजिक रुपमा पछिपरेका वर्गहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ । सरकारी-सहकारी-निजी साझेदारीको अवधारणा अंगिकार गर्दै देशको भौगोलिक परिवेश, तुलनात्मक लाभ र बाली विशेषअनुसारको विशेष कृषि उत्पादन क्षेत्रहरूमार्फत् कृषि उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यस्तै कृषि औद्योगीकरणमार्फत् कृषि पेशालाई सम्मानजनक बनाई आय तथा रोजगारी सिर्जना तथा गरिबी न्यूनीकरणमा जोड दिइनेछ । साथै सुधारात्मक व्यापार सन्तुलन, दिगो र सन्तुलित विकास, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा र कृषि क्षेत्रको रुपान्तरणबाट आर्थिक समृद्धि रुपान्तरण गर्ने चुनौति छन् । तसर्त युवा विशेष कार्यक्रम, शीत भण्डार निर्माण, साना सिँचाई सहयोग कार्यक्रम, मूल्य अभिवृद्धि एवम् बजारीकरणका लागि आवश्यक संरचनाहरूसहितको उत्पादन क्षेत्रहरू (जोन), कृषिजन्य उद्योगहरूसहितको औद्योगिक विशेष कृषि क्षेत्र (सुपर जोन) हरूसहितको कृषि क्षेत्रमा आगामी विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनेछन् ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी कृषि उपजमा आत्मनिर्भर उन्मुख हुनु ।
२. निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई नाफामूलक, दिगो एवम् व्यावसायिक कृषि प्रणालीमा रूपान्तरण गर्नु ।
३. कृषिमा आधारित उद्योगको विकास गरी रोजगारी र आम्दानी वृद्धि गर्नु ।
४. कृषि क्षेत्रको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा टेवा पुऱ्याउनु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व र प्रतिस्पर्धी क्षमता विकास गर्ने ।
२. तुलनात्मक लाभ हुनसक्ने स्थानीन बालीनाली र आधारभूत खाद्य वस्तुको उत्पादनमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने ।
३. कृषि क्षेत्रको अतिरिक्त श्रमशक्तिलाई कृषि तथा गैरकृषिमा आधारित उद्योग र सेवा क्षेत्रतर्फ आकर्षित गरी यस क्षेत्रमाथिको निर्भरता कम गर्ने ।
४. जलवायू परिवर्तन र प्राकृतिक प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्दै वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को उपलब्धि	आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित उपलब्धि	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१.	**खाद्यान्न वाली**	**हजार मे.टन**		**९७७१**	**१०००९**	**१०३१२**
१.१	धान	हजार मे.टन	४२९९	५२३०	५१५२	५५६१
१.२	मकै	हजार मे.टन	२२३१	२३३६	२५५६	२७००
१.३	गँहु	हजार मे.टन	१५७०	१८५६	१९४९	२२१९
१.४	कोदो	हजार मे.टन		३०६	३१४	३१८
१.५	फापर	हजार मे.टन		१२	११.५	१२
१.६	जौ	हजार मे.टन		३१	२७	२७
२.	दलहन	हजार मे.टन	३६०	३७८	३६८	४३८

३.	**नगदे वाली**					
३.१	आलु	हजार मे.टन	२८५०	२६९१	३०८८	३२५०
३.२	उखु	हजार मे.टन	३७५०	३२३४	३५५८	३६००
३.३	तेलहन	हजार मे.टन	२२५	२३२	२४५	२४०
४.	**फलफूल, मसला, चिया**					
४.१	फलफूल	हजार मे.टन	१०९६	१०४०	१०१०	१४८०
४.२	अलैची	हजार मे.टन		६.५	६.५	७
४.४	अदुवा	हजार मे.टन		२८०	२८४	३००
४.५	खुर्सानी	हजार मे.टन		४९	५२.५	५५
४.६	चिया	हजार मे.टन	२३.१८	२४.४	२४.५	३०
५.	तरकारी	हजार मे.टन	३५८०	३८६०	४०९९	४२००
६.	कफी	मे.टन		४६६	४७५	४८०
७.	मह	मे.टन		३९५०	४१४५	४१००
८.	माछा	हजार मे.टन	७७.८७	८४	९०	१०३

ङ वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम (३१२१०२)	०१	आ.व. २०५४/५५ देखि सालबसाली	• कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयन गर्नको लागि सम्बन्धित नीति तर्जुमा/परिमार्जन तथा पुनरावलोकन भएको हुने, • संघीय संरचना अनुरुप कृषि विकास रणनीति परिमार्जन भएको हुने, • मूल्य श्रंखला विकास कार्यक्रम संचालन भएको हुने, • अल्पसंख्यक समुदाय उत्थान कृषि विशेष कार्यक्रम संचालन भएको हुने, • राउटे समुदाय विशेष कृषि कार्यक्रम संचालन भएको हुने, • कृषक वर्गीकरण, किसान सुरक्षा कोष स्थापना भएको हुने, • मुक्त कमैया, कमलरी, हलिया, चेपाङ्ग, राउटे र २५ मुसहरलाई ब्यवसायिक तरकारी खेतीमा सहयोग गर्ने,	• सीप विकास तथा जनचेतना तालिम, कार्यक्रम अनुगमन, प्रगति समीक्षा कार्यक्रम र योजना तथा अनुगमन सुदृढीकरणका कार्यक्रमहरू भएको, कृषि बीमासम्बन्धी सफ्टवेयर परिमार्जन गरी सञ्चालनमा ल्याईएको। • चालुका नयाँ कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सम्बन्धित निकायबाट पेश भएका कार्यविधि तथा नर्महरू स्वीकृत गरिएको, • कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या देखिएका कार्यक्रम/आयोजनाहरूको स्थलगत भ्रमण गरिएको। हिउँदे तथा बर्षे बालीहरूको उत्पादन अनुमान तथ्याङ्क संकलन गरिएको,	• कृषि वन अध्ययन/ निर्माण/विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने । • छानिएका जिल्लामा विशेष उखु तथ्यांक संकलन तथा विश्लेशण गर्ने। • कृषि तथा पशुपंक्षीका लागि राहत तथा पुनस्थापना कार्यक्रम संचालन गर्ने। • राष्ट्रपति उत्कृष्ट पुरस्कार वितरण कार्यक्रम संचालन गर्ने। • प्रादेशिक संरचना अनुसार कृषि विकास रणनीतिको परिमार्जन सम्बन्धी अध्ययन गर्ने।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• कृषि क्षेत्रको विविध पक्षहरू समेटी कृषि तथ्याङ्क पुस्तिकाहरू प्रकाशन गर्ने, • राष्ट्रपति उत्कृष्ठ कृषक पुरस्कारमार्फत् कृषकहरूलाई सम्मान गर्ने । • वाली, तथा मत्स्य बीमासम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		
२.	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम (३१२१०३)	०१	आ.व. २०५७/५८ देखि सालबसाली	• २ लाख ४८ हजार मे.टन. रसायनिक मल वितरण भएको हुने । • १३००० मे.ट. मूख्य खाद्यान्न बालीहरूको उन्नत बीऊ अनुदानमा बिक्री वितरण भई खाद्यन्न बालीहरूको उत्पादन वृद्धि भएको हुने ।	• २ लाख ४१ हजार ५९९ मे.टन रासायनिक मल बिक्री भएको (यूरिया १६५८६४ मे.टन, डि.ए.पि. ६९९४२ मे.टन, पोटास ५७९१ मे.टन), ५हजार ५०० मे.टन गहुँको उन्नत बीऊ कृषकस्तरमा अनुदानमा बिक्री वितरण भएको।	• २ लाख ३५ हजार मे.टन रसायनिक मल वितरण भएको हुने । • बीऊ बिजनको दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच (२०१३-२०२५) अनुसार खाद्यान्न बालीको बीऊ प्रतिस्थापन दर बढउँदै खाद्य सुरक्षामा सुधार ल्याउन १३००० मे.टन उन्नत बीऊ लागत सहभागिताको आधारमा अनुदानमा उपलब्ध गराउने।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
३.	साना तथा मझौला कृषक आयस्तर वृद्धि आयोजना, (३१२१०४)	०१	आ.व. ०६७/६८ देखि २०७५/७६ सम्म कुल लागतः ३३.५४ मिलियन अमेरिकी डलर	• उच्च मूल्य जाने वस्तु उत्पादन, प्रशोधन तथा बजार प्रवर्द्धनसम्बन्धी थप २०० उपआयोजनाहरूले अनुदान प्राप्त गरी कार्यक्रम सन्चालन भएको हुने । • कृषि उद्यम केन्द्रमार्फत् कृषि बजार सूचना प्रणाली स्थापना भई कृषि बजार सूचना सहज भएको हुने । • जिल्लास्तर १० वटा गैर सरकारी संस्थाहरूमार्फत् अनुदान प्रवाहका लागि कृषक समुह/सहकारी उद्यमीहरूको सशक्तीकरण, उत्पादित वस्तुहरूको बजार सुनिश्चितता, आवश्यक कृषि सामग्रीहरूको सहज आपूर्तिका लागि सहजीकरण भएको हुने ।	• मागमा आधारित उच्च मूल्य जाने वस्तु उत्पादन, बजार प्रवर्द्धन र पोष्ट हार्भेष्ट गरी १६६ वटा कार्यक्रम संचालन गर्न नेपाल राष्ट्र बैंकमार्फत् अनुदान उपलब्ध गराइएको (उच्च मूल्य जाने वस्तुमा ७४९८.९९ हेक्टर थप क्षेत्रफल विस्तार, उच्च मूल्य बाली उत्पादन - ७६२५७ मे टन, आम्दानी वृद्धि - समूह, सहकारीका सदस्यः नेरु ७८६५४ प्रति घरपरिवार र कृषि उद्यमी, व्यवसायी नेरु ११,६५,५८४ प्रति घरपरिवार, लाभान्वित मध्ये ५८ प्रतिशत महिला लाभान्वित, १७०५३ मौरी घार वितरण, ४०३५ हे क्षेत्रफल सिँचित, ३५९ पावर टेलर, ३१७०५ प्लाष्टिक क्रेट, २०६१ स्प्रेयर टंकी, १५६३५ मे टनको १२ शीत गृह र११७ संकलन केन्द्र निर्माण हुँदै गरेको ।	• आगामी एक वर्षको लागि बहिर्गमन रणनीति अन्तर्गत कार्यक्रम संचालन गर्ने । • उच्च मूल्य कृषि वस्तु उत्पादनमा कृषि सहकारी वा समूहलाई अनुदान उपलब्ध गराउने । • उच्च मुल्य कृषि वस्तुको उत्पादन र बजार पहुँच अभिवृद्धि गर्न क्षमता विकास गर्ने ।
४.	राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम (३१२१०७)	०१	सालबसाली	• नयाँ लगाइएको बगैंचाले लगाएको ८ वर्ष पछि प्रतिहेक्टर ९ मे.ट.का दरले दिने उत्पादनवाट आ.व. ०७९/८० सम्म थप	• फलफुलको १६५.१७३ हजार वटा बिरुवा बिक्रि वितरण भएको • फलफूलहरूका ३५६.५६ हजार वटा बिरुवा तथा ६०९.४ हजार वटा फलफूलका	• फलफूल रुटस्टक बिरुवा उत्पादन (एम.पी. कटिङ्ग ९०००, क्रेप एप्पल ११०००, मयल २३०००, हलुवावेद २३०००, किवी

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				४०००० मे.टन/वर्ष स्याउ उत्पादन भएको हुने, • पुराना सुन्तला बगैंचा सुदृढीकरण हुँदै जाने र कार्यक्रम संचालन हुने ८ जिल्लाबाट ४० पकेट क्षेत्रमा करिब १५०० बगैंचा धनी कृषकहरू प्रत्यक्ष लाभान्वित हुने • उन्नत जैतुन उत्पादनतर्फ कृषकहरू आकर्षित हुने र क्रमश संभावित जिल्लाहरूमा विस्तार गरिने।	रुटस्टक बिरुवा १२ वटा फर्म केन्द्रहरूमा उत्पादन भएको • तरकारीको बीऊको १४३१.५ के.जी. उत्पादन भई विक्रि वितरण भएको • व्यवसायिक तरकारी खेतीको लागि आवश्यक पर्ने तरकारी बेर्ना २०४११.८ हजार उत्पादन गरी कृषकहरूको बिक्रि वितरण गरिएको। आलंकारिक बिरुवा ४०.९१३ हजार वटा बिक्रि वितरण भएको। स्थलगत ३३ घुम्ती तालिम, १५ अगुवा कृषक तालिम तथा १४ स्कुल हर्टीकल्चर सम्पन्न भएको। • रु.१७५५६.८५ हजार गैरकर राजश्व संकलन गरिएको।	१४०००, आरु २२०००), वर्षे (तीनपाते ८३०००, भोगटे ६०००) गर्ने । • तरकारी बालीको श्रोत बीऊ (१०० के.जी. सिमी चौमासे) उत्पादन तथा विक्री वितरण गर्ने । • सुन्तलाजात, आँप, लिची आदि फलफुल माउबोट बगैचा स्याहार तथा सम्भार गर्ने। • फार्मको बगैचाभित्र बिभिन्न तरकारीबालीको अन्तरबाली प्रदर्शन तथा फलफूल वगैचामा अन्तरवाली प्रदर्शन गर्ने । • कफी वगैंचा स्याहार संभार गर्ने ।
५.	राष्ट्रिय आलु तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम (३१२१०८)	०१	आ.व. २०५८/०५९ सालबसाली	• ५८ वटा अलैचीको निजी नर्सरी स्थापना (२९ वटा पहिलो तथा २९ वटा दोस्रो नर्सरी) • ११४ हे. मा अलैचीको नयाँ क्षेत्र विस्तार हुने।	• तरकारी बालीको १५७५ के.जी. मुल तथा उन्नत बीऊ उत्पादन भई फर्म/ केन्द्रहरूबाट ४२२.९५ के.जी. विभिन्न तरकारीका उन्नत बीऊहरू बिक्रि वितरण गरिएको। • १६ लाख ३७ हजार विभिन्न हिउँदे तरकारीको बिरुवा बिक्रि वितरण भएको।	• आलु बाली जर्मप्लाजम संकलन संवर्द्धन गर्ने, (उन्नत ८ र स्थानीय – चिसापानी रातो, निगाले स्थानीय, लार्के रातो, डाँडापाखरे सेतो, मार्फा स्थानीय, खिम्ति स्थानीय सेतो, शैलुङ्ग सेतो, शैलुङ्ग स्थानीय

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• रोगग्रस्त बगान सुदृढीकरण तथा प्रतिस्थापन कार्यक्रमबाट रोगमुक्त बढि उत्पादनशील बगान स्थापित हुने । • ४ वटा आलुको टिस्युकल्चर ल्याब स्थापना सुदृढीकरण भएको हुने । • ३०० वटा अत्याधुनिक प्लाष्टिक घर निर्माणमा भएको हुने । • १०० हेक्टरमा बगरखेती कार्यक्रम सन्चालन भएको हुने । • ६ वटा सामुदायीक तरकारी बेर्ना उत्पादनको लागि नर्सरी निर्माणमा भएको हुने ।	• २४.३९ मे.टन विभिन्न ताजा तरकारी विक्रिवितरण गरिएको, ५.३ मे.टन बीउ आलु उत्पादन भइ बिक्रि बितरण भएको। • १८ के.जी. टि.पि.एस. र १००४ के.जी. कन्दमुल प्रसारण सामाग्री बिक्रि बितरण भएको।	लाम्चो, लेकाली सेतो, सिम्ले सेतो, मेलुङ्ग स्थानीय, शैलुङ्ग रातो, कोठे स्थानीय, लिसापानी रातो, शैलुङ्ग लाम्चो, लिसापानी निलो, मेलुङ्ग स्थानीय रातो, धोबी सेतो, किर्ने रातो) • तरकारी मूल बीऊ उत्पादन एवं वितरणका साथै तरकारी वेर्ना उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्ने । • गोलभेंडाको वर्णशंकर जात श्रृजनाको बीऊ उत्पादन गर्ने ।
६.	बीउ प्रर्वद्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम (३१२१०९)	०१	आ.व. २०५८/०५९ देखि सालबसाली कुल लागतः नखुल्ने	• स्थान विशेषका विभिन्न बालीका नयाँ जातहरूको उन्मोचन तथा दर्ता गरी खेती गर्न सिफारिस हुने । • दर्ता प्रक्रियाबाट आयातीत जातहरूको (Hybrids, OPVs) सूचिकृत गरी बिक्री वितरणमा निजी बीऊ	• प्रयोगशालाहरूबाट क्रसचेक परीक्षण, अन्तर्राष्ट्रिय बीऊ परीक्षण, सेवामुलक आदी गरी जम्मा ७७२ बटा नमूना परीक्षण भएको, • २००० मे टन बीऊ प्रमाणीकरण भएको, • १०३ वटा बीऊ बजार नमूना परीक्षण भएको, • १-१ पटक गहुँ तथा मकै बालीमा DUS Test परीक्षण भएको,	• प्रयोगशालाहरूबाट क्रसचेक परीक्षण, अन्तर्राष्ट्रिय बीऊ परीक्षण, सेवामूलक आदी गरी जम्मा ११५० बटा नमूना परीक्षण गर्ने । • २०० हेक्टर बीऊ बाली खेत निरीक्षण गर्ने।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				व्यवसायीहरूलाई बीऊको गुणस्तरमा नियमन हुने । • बीऊ बिजनको माग अनुसार नेकृ अप, राबीबिकंलि, निजी तथा सहकारीको समन्वयमा वासलात तयार गरी विभिन्न बालीका स्रोत बीऊको (क्यगचअभ क्भभम) श्रोत तोक्ने। • करिब ११०० वटा बीऊ नमूना परीक्षणको आधारमा २००० मे टन श्रोत बीऊ प्रमाणिकरण भई बीऊ उत्पादन कार्यक्रम वृद्धि हुनुका साथै गुणस्तरयुक्त बीऊको उपलब्धता र प्रयोगबाट बीऊ प्रतिस्थापन दर मा वृद्धि भएको हुने । • बीऊ बजारबाट नमूना संकलन र परीक्षण गरी बीऊ व्यवसायबाट बिक्री वितरण हुने बीऊको गुणस्तरको जानकारी एवं नियमन भएको हुने ।	• बीऊ बिजन उत्पादन तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिम ४४७ जनालाई दिईएको ।	• २००० मे टन बीऊ प्रमाणीकरण गर्ने । • १५० वटा बीऊ बजार नमूना परीक्षण गर्ने । • १-१ पटक धान गहुँ र मकैको DUS Test परीक्षण । • ७ वटै प्रदेशमा बीऊ बिजन माग तथा आपूर्ति अन्तरक्रिया गोष्ठि संचालन गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• धान, गहुँ र मकै बालीका जातहरूको परीक्षण गरी जातीय पहिचान विवरण तयार गरी जात उन्मोचन गर्न सहज भएको हुने ।		
७.	मत्स्य विकास कार्यक्रम (३१२११०)	०१	आ.व. २०५८/०५९ देखि सालबसाली	• थप ५०४ हे मत्स्य क्षेत्रफल विस्तार भएको हुने । • विभिन्न साईजका २९ करोड मत्स्य विज उत्पादन भई वितरण भएको हुने, • ९ जिल्लामा अभियानका रुपमा रेञ्वोट्राउट उत्पादन कार्यक्रम सन्चालन भएको हुने, • कूल मत्स्य उत्पादन ८९००० मे टन भएको हुने।	• खायन माछा ५००० मे.टन, २१ लाख १५ हजार फिंगरलिङ्ग, ५ हजार १ सय वटा सौन्दर्य माछा उत्पादन तथा वितरण भएको, • तराईमा विशेष मत्स्य उत्पादनका लागि १०० हेक्टरमा पोखरी निर्माण, सानो पोखरी २०० व.मी. को लागि मत्स्यपालन अनुदान ५० वटा, मध्य पहाडमा २५.६२ हेक्टर पोखरीमा मत्स्यपालन क्षेत्र विस्तार भएको।	• थप १००० हे मत्स्य क्षेत्रफल विस्तार गर्ने, • विभिन्न साईजका ३० करोड मत्स्य विज उत्पादन भई वितरण गर्ने, • ९ जिल्लामा अभियानका रुपमा रेञ्वोट्राउट उत्पादन कार्यक्रम सन्चालन गर्ने, • कूल मत्स्य उत्पादन ९५००० मे टन गर्ने,
८.	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम (३१२१११)	०३	आ.व. २०२७/२८ देखि सालवसाली	• अनुगमन निरीक्षण (खाद्य/दाना उद्योग, होटल	• अनुगमन निरीक्षण (खाद्य/दाना उद्योग, होटल रेष्टुरेण्ट, राजमार्गका होटल) ३००० • २००० नमूना संकलन भएको ।	• अनुगमन निरीक्षण (खाद्य/दाना उद्योग, होटल

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				रेष्टुरेण्ट, राजमार्गका होटल) ३८५२ • नमूना संकलन २८८० • खाद्य तथा दाना नमूना विश्लेषण १३३७९ • खाद्य आयात निर्यात निरीक्षण तथा प्रमाणिकरण ४५२८८ • स्वरोजगारमूलक तालिम, खाद्य प्रशोधन, स्वच्छता र SPS सम्बन्धी तालिम • खाद्य पोषण तालिम १८० • खाद्य मेला सन्चालन ६ • ट्रायल परीक्षण अध्ययन २७	• खाद्य तथा दाना नमूना विश्लेषण ५००० • खाद्य आयात निर्यात निरीक्षण तथा प्रमाणीकरण ३०००० • खाद्य पोषण तालिम ८० • ट्रायल पारिक्षण अध्ययन २७ निरन्तर	रेष्टुरेण्ट, राजमार्गका होटल) २८५७ • नमूना संकलन ३१२० • खाद्य तथा दाना नमूनाविश्लेषण १०००० • खाद्य आयात निर्याततिनिरीक्षण तथा प्रमाणिकरण १०००० • स्वरोजगार मुलक तालिम, खाद्य प्रशोधन, स्वच्छता र SPS सम्बन्धि तालिम गर्ने, • ६४० वटा खाद्य पोषण तालिम गर्ने, • ३० ट्रायल पारिक्षण अध्ययन गर्ने।
९.	प्लाण्ट क्वारेण्टाईन तथा विषादी व्यवस्थापन कार्यक्रम (३१२११२)	०१	आ.व. २०४९/५० देखि सालबसाली	• बाली बिरुवामा आकस्मिक रुपमा देखिएका रोगकीराहरूको पहिचान गरी व्यवस्थापन गर्ने । • आइ. पी. एम. पद्दतिको प्रयोग गरी स्वस्थ उत्पादनलाई बढवा दिइने ।	• ४८०९ वटा बिरुवा स्वस्थता प्रमाणपत्र तथा २२३२२ वटा आयात इजाजत प्रमाणपत्र वितरण भई आयात निर्यातमा सहजिकरण भएको। • ३९० वटा विषादी पञ्जीकरण भएको, ६५६ जनालाई खुद्रा विषादी विक्रेता इजाजतपत्र वितरण भएको, • ५५२ वटा खुद्रा विषादी विक्रेता इजाजतपत्र नविकरण भएको, ५२५ तरकारी तथा	• राष्ट्रियस्तरमा विषादी प्रयोगमुक्त सप्ताह मनाउने। • RBPR प्रयोगशाला संचालन गर्ने, • इन्टोमोप्याथोजेनिक निमाटोड उत्पादन गर्ने, • ट्राइकोडर्मा भिरिडि उत्पादन गर्ने, • एन.पी.भी. उत्पादन गर्ने,

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• बाली शत्रुको प्रबेश, स्थापना र फैलावट मा न्यूनीकरण भएको हुने, • तरकारी तथा फलफूलामा RBPR प्रणालीबाट गुणस्तर परीक्षण भएको हुने ।	फलफुलका नमुनामा विषादि अवशेष परिक्षण गरिएको । • पोष्ट हार्भेष्ट व्यवस्थापन निर्देशनालयः मनाङ्गमा प्रशोधनको लागि मेशिनरी तथा उपकरण जडानको लागि ८५% अनुदान सहयोग गरीएको, सुन्तलाको पोष्ट हार्भेष्ट सम्बन्धि प्रा.स./कृषक/उद्यमी/व्यवसायीस्तर तालिम सञ्चालन गरी जम्मा २३ जना लाभान्वित भएका, तनहुँ, स्याङ्गजा र पर्वत जिल्लामा १००० थान कार्टुन बक्स ८५% अनुदानमा बितरण गरी सुन्तलाजात फलफूलको ढुवानीमा हुने क्षति न्यूनिकरण तथा मूल्य अभिवृद्धिमा टेवा पुगेको।	• विषादी पँजीकरण प्रमाणपत्र वितरण र अभिलेखीकरण गर्ने, • विषादीखुद्रा विक्रेता इजाजतपत्र वितरण र अभिलेखीकरण तथा नवीकरण गर्ने, • नियन्त्रित शत्रुजिवहरूको जोखिमको आधारमा वर्गीकरण गर्ने ।
१०.	व्यवसायीक कीट विकास कार्यक्रम (३१२११३)	०१	साल बसाली	• मौरीको गुणस्तर कायम गर्न १५०० वटा रानु वितरण र २ वटा रानु उत्पदन तालीमबाट ४० जना कृषकहरूबाट पनि गुणस्तर रानु वितरणबाट कृषकहरूमा ६००० मे ट मह उत्पादन हुने च्याउखेतीमा पनी यान्त्रीकरणको शुरुवातभइ कृषकस्तरमा १०००० मे ट च्याउ उत्पादन तथा विक्री	• कृषकस्तरमा ४५०० मे ट मह र ८००० मे ट च्याउ उत्पादन भएको ५००० रानु वितरण गरीएको १ लाख च्युरीका वीरुवा वितरण गरीएको । • ४९० हेक्टरमा कीम्बु क्षेत्रले ढाकेको भएता पनी केवल ३२० हेक्टर क्षेत्र मात्र रेशम कीरा पालनमा प्रयोग भएको र यसबाट कृषक स्तरमा ४२ मे ट रेशम कोकुन उत्पादन भएको ।	• १७०० थान मौरी घार गोला वितरण गर्ने, • १९७ थान च्याउ उत्पादन टहरा निर्माण अनुदान गर्ने, • ३० थान पराल बफाउने स्टीमर वितरण गर्ने, • १२ थान च्याउको बल्व बनाउने मेशीन वितरण गर्ने, • १५०० थान गुणस्तर रानु उत्पादन तथा वितरण गर्ने,

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				वितरण हुने थप ५०००० च्युरी बिरुवा वितरण हुने • कीम्बु बगैचा फार्म व्यवस्थापन, रेशम विज कोय उत्पादन, रेशम विज उत्पादन र कीम्बु वीरुवा उत्पादन भएको हुने।		• ५०००० थान च्युरी वीरुवा उत्पादन तथा वितरण गर्ने, • २ वटा श्रोत केन्द्र स्तरीय तालीम सन्चालन गर्ने, • ३५ हेक्टर कीम्बु बगैचा फार्म व्यवस्थापन गर्ने, • २४०० के जी रेशम विज कोय उत्पादन गर्ने, • १० हजार बक्स रेशम विज उत्पादन गर्ने, • २४५०००० थान कीम्बु वीरुवा उत्पादन गर्ने, • २४५ हेक्टरमा क्लष्टरमा कीम्बु क्षेत्र विस्तार गर्ने,
११.	बाली विकास तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम (३१२११४)	०१	आ.व. ०५७/५८ देखि सालबसाली	• बृहतर धान उत्पादन कार्यक्रम ३६ जिल्लाहरूमा सन्चालन भई थप ७००० हेक्टर क्षेत्रफल विस्तार भएको हुने • तोकीएको भन्दा बढी धान उत्पादन गर्ने कृषकहरूलाई एकमुष्ट प्रति हेक्टर रु. ५००० का दरले प्रतिफलमा	• बाली विकास निर्देशनालयः खाद्यान्न बाली तथा खाद्यान्न बालीको बीऊ उत्पादन सम्बन्धमा देश भरका ७५ प्राबिधिकलाइ बाली बिमा सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएकोमा करीब १५ प्रतिशत प्राबिधिक बाली बिमामा संलग्न भएको, • राष्ट्रिय औधोगिक बाली विकास कार्यक्रमः तेलहन बाली तथा बीऊ उत्पादनमा संलग्न ४ वटा कृषक समूह र ६ वटा कृषि	• धानबालीको सिमावर्ती समस्या पहिचान सम्बन्धमा विस्तृत अध्ययन गरी प्रतिवेदन प्रकाशन गर्ने । • उन्नत बीऊ बिजनको प्रयोगबारे सचेतना कार्यक्रम संचालन(१ पटक) गर्ने, • धान तथा उखुको न्यूनतम समर्थन मूल्य कार्यान्वयनका नीतिगत सुझाव दिनका लागि

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				आधारित भई नगद प्रोत्साहन उपलब्ध भएको हुने • मसिना तथा वासनादार धान उत्पादन प्रबर्द्धन कार्यक्रम मार्फत २० जिल्ला को ५५५ हेक्टरमा बीऊ उत्पादन र १०००० हेक्टर क्षेत्रफलमा धान खेती विस्तार भई ४०००० मे.टन मसिना तथा वासनादार धान र २७ हजार ५०० मे. टन चैते धान थप उत्पादन र ४३ जिल्लाहरूमा मध्य पहाडी बृहत्तर मकै उत्पादन कार्यक्रम भएको हुने • भटमास उत्पादन तर्फ थप ३००० हेक्टर क्षेत्रफलमा भटमास खेती विस्तार भई थप २००० मे.टन भटमास उत्पादन भएको हुने	सहकारी गरी जम्मा १० वटालाइ एक लाखका दरले घुम्तीकोष सहयोग गरिएको, • ३ वटा कृषक समूहलाइ जुट बालीको रेटिङ पोखरी निर्माणमा ५० प्रतिशत अनुदान सहयोग गरिएको • क्षेत्रिय विउ विजन प्रयोगशाला तथा वीउ विजन गुणस्तर नियन्त्रण कार्यक्रमः २८०० संख्यामा विउ नमुना परिक्षण गरीएको, • बिभिन्न बालीको २१५० मे. टन विउ प्रमाणीकरण गरिएको।	सरोकारवालासँगको अन्तरक्रिया गोष्ठी संचालन गर्ने,
१२.	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम (३१२११५)	०१	आ.व.२०६०/६१ देखि सालबसाली	• कृषि सूचना सामग्री प्रकाशन र वितरणबाट कृषक समुदाय लगायत सरोकारवाला सबैको	• १२००० प्रति कृषि द्वैमासिक तथा पुस्तिका प्रकाशन र वितरण गरिएको,	• कृषि द्वैमासिक ३६००० प्रति, पुस्तिका ३६००० प्रति, कृषि क्यालेण्डर १५००० प्रति,

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१३.				कृषि प्रकाशन सामग्रीमा पहुँच वृद्धि भई ज्ञान, सीप र व्यवहारमा सुधार आएको हुने । • किसान कल सेन्टर स्थापना र सन्चालन भएबाट कृषकहरूले कृषि सम्बन्धी सूचना जानकारी र समस्याहरू समाधानमा पहुँच वृद्धि भएको हुने • १५० प्रति बालीनाली स्थिति प्रतिवेदन प्रकाशन एवं वितरण भई सम्वन्धित सरोकारवालाहरू लाभान्वित भएको हुने। • ५०० प्रति कृषि प्रसार कार्यक्रम संचालन नर्मस प्रकाशन एवं वितरण भई सम्वन्धित सरोकारवालाहरू लाभान्वित भएको हुने। • १ पटक उत्कृष्ट कृषक समूहहरूलाई पुरस्कृत भएको हुने ।	• १२३ पटक रेडियो नेपाल तथा नेपाल टेलिभिजनको सहकार्यमा दैनिक कृषि कार्यक्रम उत्पादन एवं प्रसारण गरिएको, • ५ विकास क्षेत्रका १९ वटा एफ एमबाट कृषि कार्यक्रम संचालन भएको, • मोबाइल एप्स तालिम २ पटक सचालन गरिएको। • १५० प्रति बालीनाली स्थिति प्रतिवेदन संकलन तथा प्रकाशन गरिएको, • ५०० प्रति कृषि प्रसार कार्यक्रम संचालन नर्मस प्रकाशन गरिएको, • बढी अन्न उत्पादन, उत्कृष्ठ महिला कृषक समूह, बढी महिला सहभागी गराउने जि.कृ.वि.का.हरूलाई प्रोत्साहन गरेको ।	कृषि डायरी २०००० प्रति छपाई तथा वितरण गर्ने, • रेडियो नेपालसंगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण गर्ने, • कृषिसंग सम्बन्धित निजी टि भि तथा रेडियो संग साझेदारिमा कार्यक्रम संचालन गर्ने, • ११औं, १२औं र १३औं अन्तर्गतका आयोजनाहरूलाई शशर्त शोधभर्ना उपलब्ध गराउने, • कृषि विज्ञान विषयमा स्नातकोत्तर र विद्‍याबारिधि शोधकार्य अनुदान दिने, • कोषको आर्थिक अनुदानमा संचालित आयोजनाहरूको अनुगमन मूल्यांकन गर्ने, • दिगो विकास लक्ष्य र भोकमरीलाई शून्यमा ल्याउने चूनौतिको समाधानार्थ "Doubling the income of farmers: Extension

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						strategy and Approaches" विषयक अन्तराष्ट्रिय गोष्ठि आयोजना हुने ।
१४.	केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला कार्यक्रम (३१२११८)	०५	सालबसाली	• माटो परिक्षण ३००० • मलखाद परिक्षण २५० • घुम्ति प्रयोगशालाबाट सिविर संचालन ७० • प्रयोगशाला संचालन तालिम २	• १५०० वटा माटो परिक्षण भएको, • १५० वटा मलखाद परिक्षण भएको, • १२ वटा घुम्ति प्रयोगशालाबाट सिविर संचालन भएको, • २ वटा प्रयोगशाला संचालन तालिम भएको।	• माटो परिक्षण (१५०) गर्ने, • मलखाद परिक्षण (२५) गर्ने, • घुम्ति प्रयोगशालाबाट सिविर संचालन (८) गर्ने, • प्रयोगशाला संचालन तालिम(२) संचालन गर्ने ।
१५.	कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रिकीकरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम (३१२११९)	१ र २	सालबसाली	• ३ वटा कृषि बजारहरूको गुरु योजना तयार भएको हुने, • प्रांगारिक कृषि बस्तुहरूको प्रबर्दन भएको हुने, • प्रांगारिक कृषि मेलाको आयोजना भएको हुने, • प्रांगारिक कृषि उत्पादन निर्यातको लागि प्रमाणीकरण सुल्क अनुदान उपलब्ध भएको हुने, • प्रमुख खाद्यान्न बलि, फलफुल तथा तरकारी बालीहरूको लाभ लागत अध्ययन भइ	• ब्यबसायी, कृषक, उद्ममी तथा सस्था पुरस्कृत भएको, • १५५ जना बजार संचालक , ब्यबसायी तथा कर्मचारीहरूले कृषि बजार द्संचालन , कार्यक्रम तर्जुमा तथा बेच बिखन समन्धी क्षमता विकास भएको • बुटवल मा प्रांगारिक कृषि मेला आयोजना भइ ५०००० अबलोकन गरी रु.२ करोड. बराबरको कारोबार भएको • अदुवा, अलैची, चिया र कफी को निर्यात प्रबर्धनको लागि रु.२९,८४,००० अनुदान प्रदान भइरहेको । • डिप टयूववेल जडान २ वटा, डिप टयूववेल पूनर्स्थापना तथा संचालन १५ पटक, मूल	• कृषक, ब्यबसायी तथा कर्मचारीहरू बीच अन्तरक्रिया तथा गोष्ठी आयोजना हुने, • प्रादेशिक स्तर मा प्रदेश नं. १ , ३ र ६ मा प्रांगारिक कृषि मेला को आयोजना तथा एउटा केन्द्रीय स्तरमा प्रांगारिक कृषि मेलाको आयोजना हुने । • १०५० सेट स्यालो टयुववेल जडान गर्ने। • बीज वृद्धि (धान, गहुँ ७० हे) गर्ने,

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				न्युनतम समर्थन मुल्यको प्रस्ताब तयार भएको हुने, • १०५०सेट स्यालो ट्युववेल जडान भएको हुने, • फलफुल बिरुवा ११००० गोटा उत्पादन भएको हुने, • १६ मे टन मुल बीऊ उत्पादन भएको हुने • डिप टयूववेल जडान १० वटा जडान भएको हुने ।	बीऊ उत्पादन १० मे.टन, फलफूल बिरुवा ५००० वटा उत्पादन वितरण, ५००सेट स्यालो ट्युववेल जडान भएको हुने।	• डिप टयूववेल जडान ६ वटा गर्ने, • फलफूल बिरुवा उत्पादन ११००० थान गर्ने, • रुटस्टक बिरुवा उत्पादन १०००० थान गर्ने, • मुल बीऊ उत्पादन १६ मे टन गर्ने।
१६.	व्यावसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना (३१२१२२)	०१	आ.व.२०६६/६७ देखि २०७५/७६ सम्म कुल लागतः ८१.८५ मिलियन अमेरिकी डलर	• कृषि ब्यवसाय तथा विभिन्न कृषि वस्तुहरूको मूल्य श्रृंखला अभिबृद्धि भएको हुने । • खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग तथा क्षेत्रीय प्रयोगशालाहरूको गुणस्तरमा बृद्धि भई सेवा प्रवाह तथा अनुगमन र नियमन कार्यमा सहयोग पुगेको हुने • बजार पूर्वाधार विकास भई उत्पादक कृषकहरू तथा ब्यवसायीहरू लाभान्वित भएको हुने।	• तेश्रो आह्वान अन्तरगतका ५२ वटा, चौथो आह्वान अन्तरगतका ६५ वटा र लघु अनुदान अन्तरगतका ५ वटा उप आयोजना निर्धारित उद्देश्य अनुरुप सम्पन्न भएको । • वाढीबाट क्षतिग्रस्त २० वटा उपआयोजनाहरूको पुनर्निर्माण सम्पन्न । • भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त जिल्लाहरूमा कृषि तथा पशुसेवा केन्द्रहरूको पुनर्निर्माण सम्पन्न गरी सम्बन्धित निकायहरूलाइ हस्तान्तरण गरिएको।	• कृषि तथा ग्रामीण व्यवसाय विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने । • काठमाडौंको चोभारमा निर्माणाधीन फलफूल तथा पुष्प थोक बजार निर्माण कार्यलाई निरन्तरता प्रदान गरी सम्पन्न गर्ने । • झापाको दमकमा क्षेत्रीयस्तरको पशुपंक्षी थोक बजार निर्माण कार्यलाई निरन्तरता प्रदान गरी सम्पन्न गर्ने

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						• सफल कार्यक्रमहरूको श्रव्यदृश्य टि.भी.बाट प्रसार, एफ.एम.बाट कार्यक्रम प्रसारण, प्रचार प्रसार गर्ने ।
१७.	एकिकृत जलस्रोत व्यवस्थापन व्यवस्थापन आयोजना (३१२१२४)	०१	२०७१/७२ देख २०७५/७६ कुल ६.२ मिलियन डलर	• १७१६ वटा उत्पादन प्रदर्शन प्लटहरू ४४ जिल्लाहरूमा सन्चालन भई उन्नत प्रविध विस्तार हुने । • ३९ वटा ब्लकमा बीजवृद्धि कार्यक्रम सन्चालन भएको हुने • माटो परीक्षणका लागी ४ वटा मटो धुम्ती परिक्षण भ्यान खरिद भई सन्चालनमा आएको हुने ।	• २१४ हे मा बीज वृद्धि भएको, • १२१ वटा भकारो सुधार कार्यक्रम भएको, • ६३ वटा युवा लक्षित कार्यक्रम भएको, • ४३ वटा बिपन्न समुदायमा लक्षित आय आर्जन कार्यक्रम भएको।	• आयोजनाको अन्तिम समीक्षा तयार गर्ने । • दोश्रो चरणको आयोजना दस्तावेज तयार गर्ने ।
१८.	नेपाल कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम (३१२१३६)	०१	आ.व. २०४८/४९ देखि सालबसाली	• हाईब्रिड मकैको बढ्दो मागलाई सम्बोधन गर्नका लागि नेपालको हावापानी सुहाउँदो मकैको २ वटा नयाँ हाईब्रिड जातहरूको उन्मोचन भएको हुने, • तराई र पहाडका लागि १- वटा १गरि गहुँका जम्मा २	• मकैको २७.८१ मे.ट. आलुको २३.५९ मे.ट., दलहनको ०.९३ मे.ट., उखुमा १४४.३९ मे.ट., तरकारीमा ०.८७ मे.ट., गरि जम्मा २७७.३८ मे.ट. स्रोत वीउ उत्पादन भएको • गहुँमा मुनाल १, च्याखुरा, खजुरा ड्युरम १ र खजुरा ड्युरम २ उन्मोचन भएको, कालो धान उन्मोचनको लागि पेश गरिएको, मकैको	• खाद्यान्न वालीको स्रोत वीउ(८५० मे.टन.),तरकारी वालीको स्रोत वीउ(४० मे.टन.), बेर्ना उत्पादन संख्या (४५००००), पि.वि.एस.आलु दाना उत्पादनसंख्या (२०००००), घाँसको बीऊ उत्पादन (११

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				वटा नयाँ जातहरू उन्मोचन भएको हुने, • चैते धानको १ बढी पानी सहन सक्ने १ पाखोबारीका लागि उपयुक्त १ र सिंचित क्षेत्रका लागि १ गरि धानबालीका ४ वटा नयाँ जातहरूको सिफारिस भएको हुने, • पंगास माछाको विउ उत्पादन तथा खाने माछा उत्पादन प्रविधिको प्रमाणीकरण भएको हुने, • टीलापिया माछाको एकलिङ्गीय भाले माछा उत्पादन प्रविधि निजी क्षेत्रमा हस्तान्तरण भएको हुने, • गाईमा दानाको लागत मूल्य घटाउनको प्रविधि विकास लगायत उपयुक्त प्रविधि विकास लगायत समस्या समाधानमूलक एवं प्रविधि विस्तार भएको हुने,	बर्णशंकर जात रामपुर हाईब्रिड १० सिफारिस, बाली तर्फ धानका ५, मकैका ८९, लट्टेका १८५, कोदोका ५५ जातहरूको पुनर्जिविकरण तथा चरित्र चित्रण गरिएको • हलेदोमा कपुरकोट हलेदो २ (ZI ०२०९) उन्मोचन भएको, कफीको विभिन्न २९ जातहरूको संकलन गरी ७००० बेर्ना उत्पादन गरिएको, वागवानी तर्फ सिमीको ४०, काँक्राको ८, भिंडीका ५ र खुर्सानीका ७२ जातहरूको पुनर्जिविकरण तथा चरित्र चित्रण गरिएको • गाईमा नश्ल सुधार कार्यक्रम, दुध उत्पादन लागत घटाउने विधि, मोती उत्पादनका लागि सिपि पालन, हलुका हाते औजारहरूको विकास तथा सुधार कार्य, मकै लगाउने मेसिनको प्रमाणिकरण, आलु ग्रेडिंग मेशिनको सुधार तथा परीक्षण, बाख्राको दुधको पनीर बनाउने प्रबिधि विकास, आपको बोक्रा र कटहरको बियाँको धुलोको बिस्कुट बनाउने प्रबिधि विकास भएको।	मे.टन.), उन्नत गाई/भैसीको बाच्छा बाच्छी/पाडा पाडी संख्या २०/४०, बंगुरको पाठा पाठीसंख्या७५०, बाख्रा/भेडाको पाठा पाठी संख्या ४५०, माछाको भुरा संख्या १०४००००० उत्पादन गर्ने । • विभिन्न वालीका ९ वटा जातहरू उन्मोचन गर्ने । • कृषि यन्त्रीकरणको १ वटा नँया प्रबिधिको विकास गर्ने । • वातावरण मैत्री ३ वटा नँया प्रबिधिको विकास गर्ने । • जीन बैंकमा २५० स्थानीय जात संकलन गर्ने साथै २ वटा पशु नश्लहरू संरक्षण गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• स्रोत बीऊ, पशु वस्तुको पाठापाठी, चल्ला तथा माछाको भुरा उत्पादन भएको हुने		
१९.	चिनी तथा उखु बिकास समिती (३१२१४३)	०१	२०६७/६८ देखि सालवसाली	• उपयुक्त प्रबिधि प्रसार भई उखु उत्पादन वृद्धि भएको हुने ।	• उखु बीऊ अनुदान वितरण गरेको, • उखु खेतीका उपकरणहरू अनुदानमा बितरण भएको, • Sugarcane borer किरा नियन्त्रणका लागी कीटनाशक विषादि अलोकोराजिन निशुल्क बितरण गरेको।	• उखु चिनी वोर्ड गठन मस्यौदा ऐन तथा विनियमको प्रस्ताव तयार गर्ने, • पाँच विकास क्षेत्रका उत्कृष्ट उखु • कृषकलाई पुरप्कार वितरण गर्ने • उखुको गुणस्तरको वीउ सेट वितरण गर्ने
२०.	उच्च मूल्य कृषि वस्तु विकास आयोजना (३१२१५३)	०१	२०६७/६८ देखि २०७५/७६ सम्म लागत: अमेरीकी डलर १८.८७ मिलियन	• १३५०० कृषक परिवार लाभान्वित हुने • प्रति कृषक परिवार आम्दानीमा रु ३० हजारले वृद्धि (आधारभूतको तुलनामा) हुने • कार्यक्रममा महिला सहभागिता कम्तीमा ६०% हुने	• १५६०० कृषक परिवार लाभान्वित भएका • प्रति कृषक परिवार आम्दानीमा रु २९ हजारले वृद्धि (आधारभूतको तुलनामा) भएको • कार्यक्रममा महिला सहभागिता ६३ % भएको • कार्यक्रममा दलित तथा जनजातिको सहभागिता ३१% भएको	• आयोजनाको असर, उपलब्धि तथा सम्पन्न अध्ययन् सर्भे तथा प्रतिवेदन • आयोजनाको सिकाइ आदान प्रदान सहितको आयोजना सम्पन्न गोष्ठी तथा हस्तान्तरण • केही उपआयोजनाहरूको अन्तिम किस्ता भुक्तानी • आयोजनाको अन्तिम समिक्षा

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• कार्यक्रममा दलित तथा जनजातिको सहभागिता कम्तीमा २५% हुने		
२१.	रानी जमरा कुलरिया सिंचाई आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण कृषि कार्यक्रम) (३१२१५६)	०५	२०६८।६९ देखि २०८०।८१ सम्म (लागत १० मिलियन अमेरीकी डलर)	• वीउ उत्पादन कार्यक्रमबाट ८०० मेट उन्नत वीउ उत्पादन हुने । • तरकारी उत्पादन कार्यक्रमबाट १५०० मेट भन्दा धेरै ताजा तरकारी उत्पादन भई तरकारीको उपलब्धता बृध्दि हुने । • फलफूलको ब्लक प्रर्दशन कार्यक्रमबाट फलफूलको क्षेत्र विस्तार हुने । • मुक्त कमैयाहरूको आयआजर्नमा बृध्दि भई जीविनस्तरमा सुधार हुने ।	• ७ वटा सहकारीहरूले ७५० हे क्षेत्रफलमा धान र गहुँको वीउबृध्दि कार्यक्रम संचालन गरी ३४१७ मेट वीउ उत्पादन भएको । • ४१० हे.मा तरकारी ब्लक कार्यक्रमबाट ६८१४ ताजा तरकारी उत्पादन भई विक्री वितरण भएको। • १४५ हे.मा केराको व्यवसायिक उत्पादनबाट ८५०० मेट केरा उत्पादन भएको । • ८६ कृषक पठशाला संचालनबाट २२०७ जना कृषकहरू प्रशिक्षित भएका छन् ।	• वीज बृध्दि कार्यक्रम धान १५० हे, गहुँ १५० हे, तोरी ३०, मुसुरो ३० का वीजबृध्दि कार्यक्रम संचालन हुनेछ । • तरकारी ब्लक प्रर्दशन कार्यक्रम १९० हे क्षेत्रफलमा विभिन्न तरकारी वालीको ब्लक प्रर्दशन कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । • फलफूलको ब्लक प्रर्दशन कार्यक्रम केरा, आँप, कागती, अनार र मेवाको गरी १२७ हे मा फलफूलको ब्लक प्रर्दशन कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । • बाढी प्रभावित क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम बाढी प्रभावित क्षेत्रमा उखु, परवाल र तरबुजा आदि

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						वालीको १०० हे मा व्यवसायिक खेती संचालन गरिनेछ । • मुक्त कमैया सहयोग कार्यक्रम १५० जना मुक्त कमैयाहरूको आयआर्जन बढाउन व्यवसायिक च्याउ खेती, तरकारी खेती र माछा पालन कार्यक्रम संचालन हुनेछ ।
२२.	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन तथा सूचना प्रणाली) (३१२१५७)		२०६९/०७० देखि २०७५/०७६ लागतः अमेरीकी डलर ६ मिलियन	• कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको वेभपोर्टल स्थापना भई कृषिसंग सम्वन्धित जलवायु तथा प्रविधिहरूको जानकारीहरू विभिन्न माध्यमहरूबाट कृषक समुदायहरूमा समयमै उपलब्ध गराउन सकिने। • जलवायू प्रकोपबाट हुने क्षतिहरू पूर्व जानकारी प्रणाली को प्रयोगबाट कृषिउत्पादन मा हुने अनेपक्षित क्षतिलाई	• हालसम्म ३५००० कृषकहरूलाई नियमित रुपमा SMS पठाई राखिएको । यस समीक्षा बैठक सम्ममा नेपाल टेलिकम र एनसेल कृषकहरूले नियमित रुपमा SMS प्राप्त गरिरहेको । • आयोजना लागु भएका २५ बटै जिल्लाहरूका लागि "कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन" तयार भई वितरण भैरहेको । • आयोजनाको वेव साइटमा र "हाम्रो कृषि" एपमा समाबिस्ट गरिएको ।	• ५०००० कृषक सम्म सेवा विस्तार गर्ने • हाम्रो कृषि मोबाइल अप्लिकेसन र वेव साइटमा विकास अनि क्षमता अभिवृद्धिलाई निरन्तरता दिइने । • KCC अनुगमनलाई निरन्तरता दिइने र जुन जुन जिल्लामा चुस्त रुपमा संचालन हुन सकेको छैन

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				न्युनिकरण गरी कृषिउत्पादन तथा उत्पादकत्व बढ्ने। • कृषि ब्यवस्थापन सूचना प्रणालीबाट कृषि संग सम्वन्धित प्रविधि, विषयवस्तु हरू समुदाय स्तरमा कार्यरत कर्मचारीहरूको लागि पँहुच हुने। • जलवायू परिवर्तनबाट कृषि क्षेत्रमापर्ने असर र प्रभाव तथा न्युनिकरणका उपायहरू समेटिएको जलवायु तथा मौसम जडित कृषि सूचनाहरू तथा Agroadvisory को विकास गरी प्रवाह हुने । • AMIS को केन्द्र देखि स्थानीय स्तरसम्म पूर्वाधारको विकास हुने।	• १९ जिल्लामा किसान कल सेन्टर स्थापना भएको	कृषि सूचना प्रणालीको सामग्री २५ जिल्लामा वितरण भइसकेको		त्यसको कारण पत्तालगाई समाधान गरिने	
२३.	किसानका लागि उन्नत विउ विजन कार्यक्रम (३१२१६०)		०७०/२०६९ देखि०७६/२०७५ कुल लागत :५९.७ मिलियन अमेरिकन डलर	• ३६९ वटा उप आयोजनाहरू सम्झौता भएकोमा.८८८.७ मिलियन बरावरको अनुदान उपलब्ध भएको हुने,	• सम्भाग १ र २ मा गरी जम्मा ७५ वटा उप आयोजनाहरूमा कुल ७ करोड ४८ लाख ३१ हजार बराबरको संझौता भएको र सोही अबधिमा यसअघि सम्झौता भएका १२० वटा उप आयोजनाहरूलाई रु ९३१६६९८४बरावरको अनुदान भुक्तानी	• चालु उपआयोजनालाई रु१५ करोड ७४ लाख बरावरको रकम भुक्तानी गर्ने, • १५० मे.ट गुणस्तरिय बीऊ गर्ने, उत्पादनका लागि TL र Foundation seed प्रमाणिकरण गर्ने,

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• हाल ८४ वटा उप आयोजनाहरूको काम सम्पन्न भएको हुने, • सिंचाई पूर्बाधार निर्माणमा १८२ वटा कुलो तथा पोखरी स्थापना भएको हुने, • बीऊ भण्डार गृह स्थापना १९ वटा जसको जम्मा ५१० मे.ट बीऊ भण्डारण क्षमता भएको हुने, • सिंचित खेति योग्य क्षेत्रफलः ८१३ हे. थप भएको हुने, • अनुदानग्राही समुह सहकारी लाई ५१७.४ मे.ट मुल बीऊको सुनिश्चिता भएको हुने, अनुदानग्राहीले उत्पादन गरेको बीऊमा ६०६१.६मे.ट,खरिद बिक्रि सम्झौता गरीएको भएको हुने ।	भएको, बीऊ १४२२.८५ मे.टन खरिद सम्झौता भएकोमा ४११.६६मे.टन बीऊ औपचारिक बजारमा बिक्रि भएको, • जि.प.से.का मार्फत वोयर ब्रिडर हर्ड मा १३५ वटा उन्नत बाख्राका खोरहरू सुधार तथा निर्माण भएको, वोयर ब्रिडर हर्ड अर्धाखाँची र गुल्मीमा ५० प्रतिशतका ६३० वटा पाठापाठी र अन्य स्रोतकेन्द्रमा २५७ वटा गरी जम्मा ८८७ वटा पाठापाठी जन्मिएका, १२ वटा बोयर मल्टिप्लायर हर्ड मा ४८ वटा ५० प्रतिशतको बोका ब्रिडरहर्डबाट ४ वटै जिल्लाका मल्टीप्लायर्ड हर्डमा वितरण गरिएको, • डेरीको पकेट क्षेत्रमा ११९४ दुधालु गाईहरूमा A.I. (कृत्रिम गर्भाधान) भएको, ३२०४ लि/दिन दुध र करिव ४४८.६५ के.जि मासु /दिनको दरले खरिद सम्झौता सम्पन्न भएको।	• ४००० थान बोयर बोका आयत तथा बितरण गर्ने, • कम्तिमा ६० प्रतिशत डेरी समुहले धाँस उत्पादन गर्नेः कार्यक्रम क्षेत्रमा १३५ वटा धासँ उत्पादन संग सम्बन्धित कार्यक्रम कम्तिमा ५० प्रतिशत धरधुरीले स्टल फिडिङ्ग गराएको हुनेः थप २०० धर धुरी सहभागी भई ७० प्रतिशत पुग्ने • २० वटा साना किसान कृषि सहकारी सं स्थापना गर्ने, • परियोजना लाभ ग्राही संख्या २०००० गर्ने,
२४.	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना (३१२१६३)	०१	२०७३/७४ देखि २०८२/८३	• आयोजनाको अन्त्य सम्म कम्तीमा १० हे. क्षेत्रफलका १०००० साना व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (पकेट)	• आ.व. ०७३/७४मा १९४७ वटा पकेट स्थापना तथा संचालन भएको। आ.व. ०७४/७५ मा १९४७ वटा पकेटको निरन्तरता र थप १२४१ वटा पकेट	• गत आ.व.सम्म स्थापना भएका पकेटहरूको निरन्तरता तथा थप ७७० वटा पकेटहरू स्थापना तथा

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				हरू सन्चालन भएको हुनेछ। • कम्तीमा १०० हे. क्षेत्रफलका १५०० व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (ब्लक)हरू सन्चालन भएको हुनेछ । • कम्तीमा ५०० हे. क्षेत्रफलका ३०० कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) हरू सन्चालन भएको हुनेछ । • कम्तीमा १००० हे. क्षेत्रफलका २१ बृहत् कृषि उत्पादन तथा औद्योगिक क्षेत्र (सुपर जोन) स्थापना भएको हुनेछ।	संचालनका लागि स्थानीय तहमा बजेट विनियोजन भएको। • आ.व. ०७३/७४मा १४८ वटा ब्लक स्थापना तथा संचालन भएको। आ.व. ०७४/७५ मा १४८ वटा ब्लकको निरन्तरता र थप १२८ वटा ब्लक संचालनका लागि स्थानीय तहमा बजेट विनियोजन भएको। • हालसम्म ६९ वटा जोनहरू स्थापना भएकोमा ३६ वटा जोनहरू पूर्णरुपमा सन्चालनमा रहेको • हाल सम्म १४ वटा सुपरजोनहरू स्थापना भएकोमा १० वटा सुपरजोनहरू पूर्णरुपमा संचालनमा रहेको, ३ वटा जोनहरू चालु आ.व. ०७४/७५मा सुपरजोनमा स्तरोन्नती भएको ।	संचालनका लागि चालु अनुदान दिने, • गत आ.व. सम्म स्थापना भएका ब्लकहरूको निरन्तरता तथा थप २३१ वटा पकेटहरू स्थापना तथा संचालनका लागि चालु तथा पुँजिगत अनुदान दिने, • कृषकहरूलाई प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान वितरण गर्ने, • कस्टमहायरिङ्ग सेन्टर स्थापना तथा सबलिकरण गर्ने, • पोष्टहार्भेस्ट सेन्टर स्थापना तथा सबलिकरण गर्ने, • साना सिंचाई निर्माण तथा मर्मत संभार गर्ने, • तरकारी तथा फलफूल नर्सरी/ग्रिन हाउस/सेड हाउस निर्माण गर्ने, • प्रांगारिक मल कारखाना सवलीकरण/ स्थापना गर्ने, • कृषिमा यूवा विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने,

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						• एकीकृत सामुदायिक नमुना आधुनिक कृषि फार्म स्थापना गर्ने, • क्यानिङ्ग तथा प्याकेजिङ्ग उद्योग स्थापना गर्ने, • खाद्यान्न भण्डारणका लागि ठूला गोदाम घरहरू निर्माण गर्ने, • हाई डेनसिटी प्लान्टिङ स्याउ बिरुवाहरू आयात गरी ७०% अनुदानमा कृषकहरूलाई वितरण गर्ने
२५.	कृषि ज्ञान केन्द्र (३१२१३९)	०१	२०७५/७६ सालबसाली	• कृषि सम्बन्धी प्रविधिक ज्ञान र सेवा कृषक समक्ष पुगेको हुने, • कृषि सम्बन्धी क्रियाकलापको नियमन र समन्वय भएको हुने ।	• आ.व. २०७५/७६ देखि संचालन हुने ।	• कृषक समक्ष प्रविधिक सेवाको पहुँच बढाउने । • कृषिसँग संबद्ध पक्षहरूसँग समन्वय गर्ने । • कृषिका क्रियाकलापहरूको नियमन गर्ने ।
२६.	कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम (३१२१९९)	०१	२०७५/७६ देखि २०८०/८१सम्म (५१ मिलियन अमेरिकी डलर)	• हिमाली र पहाडी क्षेत्रका वासिन्दाको गरिवी निवारण र खाद्य सुरक्षा वृद्धि भएको हुने।	• आव २०७५/७६ देखि संचालन हुने	• उच्च मूल्य कृषि वस्तु को मूल्य श्रृङ्खलाको विकास गर्ने, • कृषिमा व्यावसायीकरण गर्ने,

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
२७.	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना (३१२१९८)	०१	२०७५/७६ देखि २०८०/८१ सम्म (२८ मिलियन अमेरिकी डलर)	• खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन र गरिवी निवारण भएको हुने।	• आव २०७५/७६ देखि संचालन हुने	• कृषक पाठशाला संचालन, मुख्य खाद्यान्न वाली र पोषणयुक्त वालीको प्रदर्शन, गाँउस्तर नमुना बगैचा स्थापना र बीऊ उत्पादन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
२८.	नेपाल कृषि बजार विकास कार्यक्रम (३१२१६४)	०१	जनवरी २०१६ देखि डिसेम्वर २०१९ (९.६५ मिलियन CHF)	• व्यवसायिक र अन्तरसम्बन्धित बजारहरु मार्फत पिछडिएका र महिला घरमुली भएका ग्रामिण साना कृषक घर परिवारको जिविकोपार्जन दिगो रुपमा सुधार भएको हुने।	• नेपाल कृषि वस्तुमूल्य अभिवृद्धि श्रृङ्खलाको अध्ययन गरिएको । • क्षमता अभिवृद्धिका क्रियाकलापहरू संचालन गरिएको ।	• कृषि बजासँग सम्वद्ध पक्षहरूको कार्यक्षमता अभिवृद्धि गर्ने । • निजी व्यवसायी तथा सरकारी निकायहरुलाई कृषि बजारिकरणमा सहयोग उपलव्ध गराउने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न बर्ष र कुल लागत रु हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
२९.	नेपाल कृषि सेवा विकास कार्यक्रम (३१२१६५)	०१	जनवरी २०१६ देखि डिसेम्वर २०१९	• कृषकहरुको आम्दानी बृद्धि भएको हुने र खाद्य सुरक्षामा टेवा पुगेको हुने ।	कृषकका उपयुक्त प्रविधिहरु उपलब्ध गराएको । नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषदले विकास गरेको उपयुक्त प्रविधीहरु विकास र विस्तार गरेको।	• जलवायु परिवर्तन र बसाइसराईका कारण सिर्जित समस्या समाधानका लागि बजारको आवश्यकता अनुसार कृषकका उपयुक्त प्रविधिहरु उपलब्ध गराउने । • सरकारी तथा निजी क्षेत्रको साझेदारी बढाउनका लागि जिल्ला स्तरमा इनोभेशन केन्द्र स्थापना गर्ने।
३०.	कृषि प्रसार कार्यक्रम (३१२८०२)	०१	सालबसाली	• कार्यालय संचालन, उपभोग, कार्यक्रम अनुगमन ।	७७ वटै जिल्लाका स्थानीय आवश्यकतामा आधारित कृषि प्रसार कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समन्वय भएको।	कार्यालय संचालन, उपभोग, कार्यक्रम अनुगमन गरिने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा कृषि क्षेत्रकालागि चालुतर्फ रू. १९५३ करोड र पूँजीगततर्फ रू. १४१ करोड गरी जम्मा रू. २०९४ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची २ मा दिइएको छ।

२.२. पशुपंक्षी

क. पृष्ठभूमि

पशुपन्छी क्षेत्र विकासको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीनवटै सरकारको भूमिका स्पष्ट गरिएको छ । खाद्य तथा पोषण सुरक्षालाई विस्तार गर्न दूध, अण्डा र मासुको उपलब्धताले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ । पशुपन्छी क्षेत्रका उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्य राखिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. मुलुकलाई पशुपन्छीजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाई कुपोषण हटाउनु र खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा टेवा पुऱ्याउनु,
२. पशुपन्छी पालनलाई प्रविधियुक्त, परिणाममूखी, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाई पशुपन्छीजन्य पदार्थको आयात घटाउँदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु,
३. पशुपन्छीपालनलाई महिला, युवा तथा सबै आर्थिक, भौगोलिक र सामाजिक वर्गको स्वरोजगारको रूपमा विकसित गर्दै आयआर्जनको दिगो श्रोतको रुपमा विकास गर्नु,
४. पशुजन्य पदार्थबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्नसक्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्न स्वस्थ उत्पादन गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. पशुपन्छी उत्पादक कृषक, समुदाय, सहकारी संस्था एवम् निजी उद्यमीहरूको प्रतिस्पर्धी क्षमता वृद्धि गर्दै पशुपन्छीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न एकीकृत रुपमा प्राविधिक, वित्तीय तथा अन्य सेवा उपलब्ध गराउने ।
२. पशुपन्छीजन्य व्यवसायमा आर्थिक, सामाजिक र भौगोलिक रुपमा पछि परेका महिला, युवा तथा विभिन्न कारणले जोखिममा रहेका लक्षित वर्गको स्वरोजगार तथा आयआर्जनको दिगो श्रोतको रुपमा विकास गर्ने ।
३. पशुपन्छीजन्य मूल्य श्रृंखला सुधार, बजार संरचना, सूचना प्रणाली र अन्य पूर्वाधारको विकास तथा सुधारका साथै पशुपन्छीजन्य उत्पादनको गुणस्तरमा अभिवृद्धि गर्दै स्थानीय, क्षेत्रीय, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय बजारमुखी पशुपन्छीपालन पद्धतिको विकास गर्ने ।
४. वातावरण तथा जलवायू अनुकूलनमैत्री पशुपन्छी व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४ सम्मको उपलब्धि	आ.व. २०७४/०७५ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	आ.व. २०७५/०७६ को लक्ष्य
रोजगारी सिर्जना	संख्या (हजारमा)		५०	८०	१००
दूध	मे.टन	१८५४	१९११	२१४०	२५९०
मासु	मे.टन	३१८	३३२	३७९	४१७
अण्डा	गोटा(करोड)	१२०	१३५	१४५	१५७
कृतिम गर्भाधान (नश्ल सुधारको लागि)	संख्या (हजारमा)	४९१	५००	६००	७००
पशुपन्छी पालनमा संलग्न कुल सकृय कृषक समूह, समिति र सहकारी	संख्या (हजारमा)	१८७६२	१९	१९.५	२०
सुधार गरिएको स्वस्थ्य मासु पसल	संख्या	७४१	८१५	८९६	९८६
पशुपन्छीको खोप उत्पादन	संख्या (लाखमा)	२५८	२७५	३०३	३३३
वार्षिक घाँसको वीउ उत्पादन	मे टन	३७५	४६८	५७१	६८५
पशुपन्छीमा खोप सेवा	संख्या (लाखमा)	४३.१२	५०	५५	६०
पशुपन्छीको निदान तथा उपचार सेवा	संख्या (लाखमा)	२६.१	२८	३०	३५

ङ वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाईन कार्यक्रम (३१२१६६)	१,२,३,४	सालबसाली	• केन्द्रीय जैबिकी उत्पादन प्रयोगशाला त्रिपुरेश्वरमा खोरेत भ्याक्सीन उत्पादन गर्न मोडुलर प्रयोगशाला निर्माण भएको हुने। • एक प्रदेश एक नमूना पशु अस्पताल स्थापना (झापा, चितवन, तनहुँ, दाङ्ग, जुम्ला, डडेल्धुरा) कार्यक्रम अन्तरगत 6 वटा नमूना पशु अस्पताल स्थापना हुने। • रेबिज भ्याक्सिन प्रयोगशालाको भवन निर्माण भएको हुने। • १५ लाख पशुवस्तुमा निःशुल्क खोरेत खोप लगाइएको हुने।	• भ्याक्सीन उत्पादन २३२२३ हजार भएको • क्वारेन्टाइन जाँच २५२१८ भएको • खोपको गुणस्तर परिक्षण १९७ भएको • पशु औषधिको गुणस्तर परीक्षण २७६ भएको	• प्राकृतिक प्रकोप, आकस्मिक तथा महामारी रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण (पशु स्वास्थ्य) गर्ने । • रेबिज आउटब्रेक (इपिडेमियोलीजिकल) अन्वेषण तथा नियन्त्रण (पशु स्वास्थ्य) गर्ने । • क्षेत्रिय रेबिज भ्याक्सीन बैंक व्यवस्थापन तथा परिचालन(पशु स्वास्थ्य) गर्ने । • भ्याक्सिन उत्पादन व्यवस्थापन कार्यक्रम(पशु स्वास्थ्य) गर्ने । • पि.पि.आर.भ्याक्सिन उत्पादन (राष्ट्रिय पि.पि.आर. रोग नियन्त्रण, कार्यक्रममा निशुल्क वितरणको लागि समेत) गर्ने । • सेलकल्चर रेबिज भ्याक्सिन उत्पादन तथा ढुवानी (कच्चा पदार्थ बिउ बिजन तथा अन्य सामग्री खरिद खर्च) गर्ने । • क्षेत्रीय रेबिज भ्याक्सिन वैंक व्यवस्थापन तथा परिचालनको लागि पशु स्वास्थ्य निर्देशनालयलाई निःशुल्क उपलब्ध गराउन रेबिज खोप उत्पादन गर्ने । • रोगको नमूना संकलन तथा परिक्षण (पशु स्वास्थ्य) गर्ने ।

				• ६० लाख भेडा बाख्रामा निःशुल्क पि.पि.आर खोप लगाइएको हुने। • ग्रामीण कुखुरामा ८ लाख निःशुल्क रानीखेत भ्याक्सीन लगाइएको हुने। • वंगुरहरूमा ४ लाख डोज निःशुल्क स्वाइन फिभर खोप लगाइएको हुने। • पशुहरूमा ५ लाख निःशुल्क एच एस वि क्यू खोप लगाइएको हुने।		• केन्द्रिय तथा अन्य प्रयोगशालाहरूका लागि केमिकल तथा रिएजेन्ट्स खरिद गर्ने । • आकस्मिक रोग अन्वेषण टोली परिचालन गर्ने । • सहकार्यमा छाडा पोथी कुकुर बन्ध्यकरण तथा रेबिज रोग नियन्त्रण कार्यकम गर्ने । • छाडा कुकुर हरूका लागी रेविज खोप शिविर कार्यक्रम गर्ने । • अनलाइन राष्ट्रिय इपिडेमियोलोजी डिजिज रिपोर्टिड प्रणालीको लागि सर्भर व्यवस्थापन गर्ने ।
२	लाइभस्टक सेक्टर इन्नोभेसन आयोजना (३१२१६७)	१,२,३,४	सन् २०१७ देखि २०२३ सम्म (८० मिलियन अमेरीक डलर)	• १६ गाउँपालिका/ नगरपालिकामा पशु सेवा केन्द्रको भवन निर्माण भएको हुने। • प्रदेश नं ३ र ५ मा पशु सेवा तालिम केन्द्र स्थापना भएको हुने। • नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्को भवन निर्माण भएको हुने।	• मूल्य श्रृंखला सूधार को अन्तरक्रिया सम्पन्न भएको, • प्रोजेक्ट कार्यान्वन म्यानुअल तयारी सम्पन्न र प्रोजेक्ट सम्झौता भई प्रोजेक्ट कार्यान्वय शूरु भएको • स्टेयरिंग कमिट गठन भएको ।	• १६ गाउँपालिका/नगरपालिकामा पशु सेवा केन्द्रको भवन निर्माण गर्ने । • प्रदेश नं ३ र ५ मा पशु सेवा तालिम केन्द्र स्थापना गर्ने । • नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्को भवन निर्माण गर्ने । • भेटेरीनरी औषधि ऐन र पशु कल्याण ऐन तर्जुमा गर्ने । • १६० वटा गाई भैंसीको र १६० वटा बाख्राको गोठ तथा खोर सुधार गर्ने । • पशुपन्छी सँग सम्बन्धि सोध कार्य गर्नको लागि विश्वविद्यालयहरु मार्फत सहयोग गर्ने ।

				• भेटेरीनरी औषधि ऐन र पशु कल्याण ऐन तर्जुमा भएको हुने। • १६० वटा गाई भैसीको र १६० वटा बाखाको गोठ तथा खोर सुधार भएको हुने। • पशुपन्छी सँग सम्बन्धि सोध कार्य गर्नको लागि विश्वविद्यालयहरु मार्फत सहयोग गरेको हुने।	• क्लष्टर अफिसको लागि छनौटको निर्णय भएको । • सवारी साधन २ खरिद भएको ।	
३	पशुपंक्षी श्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम (३१२१६८)	१,२,३,४	सालबसाली	• साना तथा ठूला ६०४ वटा गाई भैसी, बाखा तथा वंगुरको फार्म सुदृढिकरण भएको हुने। • ५ वटा मिल्किङ पार्लर स्थापना भएको हुने। • ९ स्थानमा बृहत गाई/भैंसी श्रोत केन्द्र स्थापना भएको हुने।	• जमेको वीर्य उत्पादन ४३५००० भएको • तरल नाइट्रोजन उत्पादन ९१७६० भएको • कृत्रिम गर्भाधान ३५४००० भएको • पशु उत्पादन सामाग्रीको नमूना संकलन र परीक्षणः ५०३ भएको	• पशुपन्छी आनुवांशिकी श्रोत संरक्षण र उपयोग (मेलामा सहयोग, सहभागिता, निति कार्यविधी निर्देशिका, नार्क संग समन्वय गोष्ठी) गर्ने। • पशुपन्छी पालन नीति निर्माण (वैठक, ड्राफ्ट तयारी, अन्तिम स्वरुप दिन अन्तरक्रिया गर्ने । • व्यवसायिक फार्महरूको तथ्याङ्क अध्यावधिक (सफ्टवेयर निर्माण र तालिम गर्ने । • सरकारी फार्महरूको ईन्भेन्ट्री तयार (सफ्टवेयर निर्माण र तालिम) सरकारी फार्महरूको वाह्य श्रोत कार्यविधी तयार गर्ने । • नश्ल सुधार सम्बन्धी आयोजनाको १० वर्षे DPR तयार गर्ने(पूर्व तयारी वैठक, सूचना, तयारी, अन्तिम गोष्ठी गर्ने । • श्रोतकेन्द्र व्यवस्थापन (न्युक्लियस र मल्टिप्लिकेशन हर्डको मापदण्ड व्यवस्थापन, अन्तरक्रिया, अनुगमन गर्ने ।

					• दूध उत्पादनमा जि एम पि तालिमः ६ पटक भएको • मिल्किंग मेशिन वितरणः ३० वटा • गाइको बृहत्तर श्रोत केन्द्र ९ भएको	• मुस्ताङमा च्याङ्ग्रा फार्म सहयोग(गोठाला, पानी, आहारा, चरन क्षेत्र निर्माण, तालिम गर्ने । • जमेको विर्य उत्पादन ल्याव सुदृढिकरण गर्ने । • तरल नाइट्रोजन खरिद(पशु उत्पादन गर्ने । • उच्च प्रजनन मान भएका भ्रुण खरिद(पशु उत्पादन) गर्ने । • अध्ययन अनुसन्धान (प्रजननमा जलवायु परिवर्तनको असर, एजोला प्रविधीको असर, दुध अनुसन्धान प्रभावकारीता) अध्ययन अनुसन्धान (लाभ लागत विश्लेषण) गर्ने । • ग्रामीण कुखुराको लाभ लागत बिष्लेषण गर्ने • असल पशुपालन अभ्यासका लागी मापदण्ड, परिमार्जन(पशु उत्पादन) • सरकारी गोठ, खोर निर्माण/मर्मत, फार्मका पशुपन्छी लाई आहारा व्यवस्थापन, आउटरिच कार्यक्रमहरू पाडा पाडी उत्पादन बंगुरका पाठापाठी उत्पादन चल्ला उत्पादन गर्ने।
४	पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम (३१२१७०)	१,२,३,४	सालबसाली	• १५१०० हेक्टरमा बिभिन्न घासेबालीहरूको उत्पादन हुने • ७४५ हेक्टरमा कन्ट्र्याक्ट फार्मिङबाट विभिन्न घासे बालीहरूको बिउ उत्पादन हुने । • विभिन्न किसिमका ४५४ उपकरण वितरणबाट पशु आहारा	• हिउदे घाँसको बीऊ उत्पादनको लागि करार भएको • १८८ हेक्टर जलबायु परिबर्तन अनुकूलन तालिम१ पटक भएको • घाँस खेतीको विमा अभिलेख	• पशु आहाराको माग र आपूर्ति अध्ययन पशु आहारा सम्बन्धी नीति मापदण्ड निर्माण विगतका पशु आहारा कार्यक्रमको विश्लेषण गर्ने ।

				व्यवस्थापनमा सुधार हुने • घासेवाली सरक्षंण प्रविधि अनुशरण भइ सहकार्यमा १५ गोटा साइलोपिट निर्माण तथा १८ वटा पशुआहारा तथा घासको बीऊ बजारीकरण केन्द्र स्थापना हुने । • ५००० हेक्टर क्षेत्रफलमा खर्क विकास • खर्कहरूको जैविक विविधता र अनुवाशिक भिन्नताको २० जिल्लाहरूमा अभिलेख तयार हुने । • २० वटा श्रोत केन्द्रहरू स्थापना हुने । • सहकार्यमा १० कि.मी. घोडेटो बाटो, २० वटा पानी पोखरी, २० गोटा काठेपुल निर्माण र २० नर्सरी स्थापना हुने।	तयार १ पटक भएको	

				• २२ वटा कवुलियति वनमा कम्तिमा ४४ हेक्टरमा बहुवर्षिय घांस विकास हुने		
५	उच्च पहाडी कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा जिविकोपर्जान सुधार आयोजना (३१२१७४)	१,२ सन् २०११ देखि २०१८	सालबसाली	• उच्च पहाडी क्षेत्रका संभावित पशुजन्य वस्तुको मूल्य श्रृंखला सुधार भएको हुने ।	• पशुजन्य वस्तुको मूल्य श्रृंखलामा सुधारभई व्यवसायिकरण	• आयोजनाको अन्तिम समीक्षा हुने।
६	राष्ट्रिय दुग्ध विकास वोर्ड (३१२१७५)	१,२	सालबसाली	• दूध तथा दुग्ध पदार्थ सँग सम्बन्धित विभिन्न विषयहरूको स्थिति अवगत भई योजना तर्जुमामा सहयोग हुनेछ । दुध सेवन सम्बन्धमा आम उपभोक्तामा सचेतता बढेको हुने । • दुधको बजारिकरण प्रवर्द्धन हुने तथा गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुने ।	• प्रशोधित प्याकेट दूधको फिर्ता नगर्ने प्रणालीको र दुग्ध उद्योग, चिस्यान केन्द्रहरू र दुग्ध सहकारीहरूको अनुगमन गरेको, • दुग्ध पदार्थ विविधिकरण र चिलिङ्ग भ्याट मर्मत तालिम संचालन गरेको,	• दूध क्षेत्रका विषयमा अध्ययन गर्ने । • दुध क्षेत्रका जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । • नीति मापदण्ड निर्माण गर्ने ।
७	नेपाल एकिकृत व्यापार रणनीति (३१२१७६)	१,३	सालबसाली	• पश्मिना उत्पादन तथा कार्पेट ऊन उत्पादनमा वृद्धि भएको हुने।	• उन प्रशोधनको लागि कोर्सा वितरण सेरिङ्ग सिजर खरिद गरेको,	• पश्मिना उत्पादनको लागि च्याङ्ग्रा विकास कार्यक्रम र • कार्पेट ऊन उत्पादनको लागि भेडा प्रबर्द्धन कार्यक्रमको • सहजीकरण गर्ने ।

८	बङ्गुर तथा कुखुरा पालन सहकारी कार्यक्रम (३१२१७७)	१,२,३,४	सालबसाली	• बङ्गुर तथा कुखुरा सहकारीको उद्धामशिलताको विकास	• बंगुर तथा कुखुरा सहकारीको क्षमता विकास अनुगमन गरेको ।	• सहकारीको मापदण्ड निर्माण गर्ने । • सहकारी अनुगमन गर्ने । • सहकारी सम्बन्धी अन्तरक्रिया गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा पशुपन्छी क्षेत्रकालागि चालुतर्फ रू. १७९ करोड र पुँजीगततर्फ रू. १२० करोड गरी जम्मा रू. ३०० करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची २ मा दिइएको छ।

२.३. भूमि व्यवस्था

क. पृष्ठभूमि

राष्ट्रको सामाजिक आर्थिक रूपान्तरण एवम् सर्वाङ्गीण विकासका लागि गरिने सबै किसिमका भौतिक पूर्वाधार विकासका कार्यहरूमा प्रत्यक्ष रूपमा भूमि वा भूमिस्रोतको परिचालन हुने भएकोले यस्ता स्रोतको सदुपयोग गरी दिगो रूपमा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक छ। परिवर्तित सन्दर्भमा समग्र भूमिको सदुपयोग गरी दिगो व्यवस्थापन तथा सुशासन कायम गर्न जरुरी देखिएको छ। भूमिमा सर्वसाधारण जनताको सान्निध्यताको संवेदनशीलतालाई मध्यनजर गरी भूमिमा सबैको न्यायिक पहुँच स्थापित गर्न, सामाजिक आर्थिक कारणले पछाडि परेका वर्गको भूमिमा पहुँच बढाउन र भू-स्वामित्वको सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्न वैज्ञानिक भूमिसुधार गर्नुका साथै वैज्ञानिक भूमि नीति तर्जुमा गरी लागु गर्न आवश्यक देखिएको छ। यसैगरी भूमि तथा भूमिस्रोतको दिगो सदुपयोग गर्न परिमार्जित भू-उपयोग नीति, २०७२ अनुरूप भूमिको वर्गीकरण र भू-उपयोगसम्बन्धी कानून तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिएको छ। साथै विनाशकारी भूकम्पबाट नियन्त्रण विन्दुहरूको राष्ट्रिय सञ्जालमा पुऱ्याएको क्षतिले गर्दा नापनक्साको शुद्धतामा गम्भिर असर परेको हुँदा यसको पुनर्स्थापनाका लागि नापनक्साको पूर्वाधार खडा गर्नु अत्यावश्यक छ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. भूमि तथा भूमिस्रोतको न्यायोचित वितरण र विवेकशील प्रयोगको वातावरण सृजना गर्नु।
२. विकास निर्माणका लागि आवश्यक नापनक्सा तथा भौगोलिक सूचना सर्वसुलभ बनाउनु।
३. भूमि व्यवस्थापन सेवालाई सरल, सहज, पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउनु।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. वैज्ञानिक भूमिसुधार कार्यक्रमलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी र समन्वयात्मक तवरबाट सञ्चालन गरी आर्थिक-सामाजिक रूपले पछाडि परेका गरिब भूमिहीन वर्गको भूमिमा पहुँच बढाउने ।
२. राष्ट्रिय भूमि नीति, भू-उपयोग नीति तथा योजनाको आधारमा उपलब्ध भूमिको समुचित उपयोग गरी खाद्य सुरक्षा, सुरक्षित आवास तथा सहरीकरण, दिगो पूर्वाधार विकास र वातावरण संरक्षण तथा विपद् जोखिम संवेदनशीलता निश्चित गर्ने।
३. आधुनिक प्रविधिमा आधारित भू-अभिलेखको आधारमा पारदर्शी भूमि व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना गरी सरल र सहज सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्ने।

घ. नतिजा सूचक

सि.नं.	नतिजा सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/०७४ सम्मको उपलब्धि	२०७४/७५ सम्मको अनुमानित प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१	मुक्त कमैया परिवारको पुनर्स्थापना (सट्टाभर्ना समेत)	संख्या	२६५६३	नखुलेको	२३५	-
२	तालिम प्राप्त गर्ने मुक्त कमैया	जना	१९५३१	३००	१८०	-
३	मुक्त हलियाका लागि जग्गा खरिद अनुदान	परिवार	३८१	२५६	६२९	७४३
४	मुक्त हलियाका लागि घर निर्माण अनुदान	परिवार	३२८	८७	११३३	२५७९
५	मुक्त हलियाका लागि घर मर्मत अनुदान	परिवार सङ्ख्या	५६८	७८	३३२४	५०००
६	भू-अभिलेख सूचना व्यवस्थापन प्रणालीबाट जग्गा प्रशासनसम्बन्धी अनलाईन सेवा प्रवाह विस्तार	कार्यालय	६	१९	२३	३३
७	नाप नक्सा तथा भूमि व्यवस्थापनमा तालिम प्राप्त कर्मचारी (भू.व्य.प्र.के.बाट)	जना	४२२४	२६३	३५०	२५०
८	मालपोत कार्यालयमा कम्प्युटर प्रविष्ट डाटाको परीक्षण	क्षेत्र एवम् जिल्ला	१६	१६	-	१६
९	भवन निर्माण (मालपोत कार्यालयहरू)	सङ्ख्या	२१	२०	१०	१०
१०	अनलाइन सेवा विस्तार	सङ्ख्या	९	१०	२०	४५
११	भवन निर्माण (नापी विभाग)	सङ्ख्या	१२	३	१०	१०
१२	नाप नक्सा तयार (गाउँ ब्लक	हेक्टर	१८३२.७०	१०६३.५	२०००	१५००

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

सि.नं.	कार्यक्रम /आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम (३१२१८०)	४	२०५६/०५७ देखि सालबसाली	• ३० वटा कार्यालयहरूमा अनलाईन सेवा संचालन भएको हुने ।	• २३ वटा कार्यालयमा अनलाईन सेवा संचालन भएको ।	• थप ४५ वटा मालपोत कार्यालयमा अनलाईन सेवा संचालन गर्ने ।
२	भूमिसुधार कार्यक्रम, मुक्त कमैया तथा मुक्त हलिया पुनःस्थापन कार्यक्रम (३१२१८२)	३	२०५२ देखि २०७६/०७७	• बाँकी रहेका मुक्त कमैया पुनः स्थापित भएको हुने । • मुक्त हलिया पुनस्थापना कार्य सम्पन्न भएको हुने ।	**मुक्त कमैया पुनर्स्थापन कार्यक्रमतर्फ** • ३६४ घर परिवारलाई जग्गा खरिद अनुदान उपलब्ध गराइएको । • २३८घर परिवारलाई घर निर्माण सहयोग उपलब्ध गराइएको। • ४६०९ परिवारलाई काठ खरिद अनुदान उपलब्ध गराइएको। • २० वटा सीप विकास तालिम सम्पन्न गरिएको। **मुक्त हलिया पुनस्थापना कार्यक्रमतर्फ**	**मुक्त कमैया पुनर्स्थापन कार्यक्रमतर्फ** • ४९४परिवारलाई जग्गा खरिद अनुदान उपलब्ध गराइने। • ३०८ परिवारलाई घर निर्माण सहयोग उपलब्ध गराइने। • ४४९६ परिवारलाई काठ खरिद अनुदान उपलब्ध गराइने। • १५ वटा सीप विकास तालिम सम्पन्न गरिने। **मुक्त हलिया पुनस्थापना कार्यक्रम तर्फ** • ३६० परिवारलाई जग्गा खरिद अनुदान उपलब्ध गराइने। • ४१८ परिवारलाई घर निर्माण अनुदान उपलब्ध गराइने। • १५७९ परिवारलाई घर मर्मत अनुदान उपलब्ध गराइने।

सि.नं.	कार्यक्रम /आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• ४६१ परिवारलाई जग्गा खरिद अनुदान उपलब्ध गराइएको । • ३६२ परिवारलाई घर निर्माण अनुदान उपलब्ध । • १६६९ परिवारलाई घर मर्मतका लागि पेश्की स्वरुप रकम वितरण गरिएको ।	
३	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण कार्यक्रम (३१२१८३)	४	२०२५ देखि सालबसाली	• आधुनिक तथा प्रयोगात्मक विधिबाट नापनक्शा तथा भूमि व्यवस्थापन क्षेत्रमा लामो तथा छोटो अवधिका तालिम संचालन गरी जग्गा नापजाँच र भूमि व्यवस्थापनको क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन भएको हुने ।	• सिनियर नापी तालिम, जुनियर नापी तालिम, जियोम्याटिक्स इन्जिनियरिङ्ग डिप्लोमा, स्नातक र भूमि प्रशासनको स्नातकोत्तर र नाप नक्सा तथा भूमि व्यवस्थापन सँग सम्बन्धित विभिन्न विषयका छोटो अवधिको तालिम संचालन गरी करीब ७२००जनालाई तालिम दिई सकिएको । • हाल १५२ जनालाई कक्षा संचालन भइरहेको।	• सिनियर नापी तालिम, जुनियर नापी तालिम, जियोम्याटिक्स इन्जिनियरिङ्ग डिप्लोमा, स्नातक रभूमि प्रशासनको स्नातकोत्तर र नाप नक्सा तथा भूमि व्यवस्थापन सँग सम्बन्धित विभिन्न विषयका छोटो अवधिको तालिम संचालन गर्ने।

सि.नं.	कार्यक्रम /आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
४	कित्ता नापी कार्यक्रम (३१२१८४)	४	२०२१ देखि सालबसाली	• गाउँ व्लक तथा द्वन्द्वबाट क्षतिग्रस्त भूमि लगतको पुनःस्थापना भएको हुने । • मोरङ, चितवन, सुर्खेतर कास्की लगायतका जिल्लाहरूमा सूचना तथा संचार प्रविधि सञ्चालन भएको हुने ।	• १३००० हेक्टर गाउँब्लक नापी कार्य सम्पन्न भएको, • द्वन्दबाट क्षेतिग्रस्त भूमि लगत पुनस्थापना तर्फ २२२२८६ हेक्टर नापी कार्य सम्पन्न भएको, • करीब २१००० हेक्टर पुनः नापी नक्सा तयारी भएको। • ३० वटा नापी कार्यालय भवनको निर्माण कार्य चालु रहेको। • डिजिटल प्रविधि सम्बन्धि क्षमता विकास कार्यक्रम १ पटक सञ्चालन गरिएको।	• १५०० हेक्टर गाउँब्लक नापी गर्ने, • २००० हेक्टर पुनः नापी तथा डिजिटल नापी गर्ने, • द्वन्दबाट क्षेतिग्रस्त भूमि लगत पुनस्थापना तर्फ अर्घाखाँचीमा ६००० हेक्टर, पाल्पामा ५००० हेक्टर, सिरहामा ५००० हेक्टर तथा झापामा ३००० हेक्टर नापी गर्ने । • विभिन्न नापी कार्यालयहरूमा जीर्ण अवस्थामा रहेका नक्सा तथाफिल्डबुकहरूको पुनः स्थापना गर्ने, • ४ वटा नापी कार्यालयहरूमा ICT Project सञ्चालन गर्ने ।

५	स्थलरुप नापी तथा भू-उपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम (३१२१८५)	४	२०३० देखि सालबसाली	• दुर सम्वेदन बिधिबाट स्थलरुप नक्सा अद्यावधिक भएको हुने । • नयाँ नगरपालिकाको डाटावेश तयार भएको हुने । • संघीय संरचना अनुरुप नेपालको नक्शा प्रकाशन भएको हुने ।	• नेपाल-भारत संयुक्त सीमा सर्भेक्षण कार्यका लागि ४ वटा सर्भेक्षण टोली परिचालन गरिएको। • दुर सम्वेदन बिधिबाट १७ सीट नक्सा स्थलरुप नक्सा अद्यावधिक भएको, • ३० सीट नक्सा पुनः छपाई कार्य सम्पन्न भएको । • संघीय संरचना अनुरुपका विभिन्न प्रशासनिक नक्साहरू तयार गरी निशुल्क रुपमा NGIID को वेवसाइट मार्फत डाउनलोड गर्ने व्यवस्था मिलाइएको, • २०० सिट topographical database लाई national standard मा परिमार्जन गर्ने कार्य सम्पन्न भएको । • संघीय संरचना अनुसारको जिल्ला तथा स्थानीय तहको नक्सा तयारका लागि फिल्डकार्य भइरहेको ।	• दुर सम्वेदन विधिबाट १० सिट स्थलरुप नक्सा अद्यावधिक गर्ने, • जिल्ला, प्रादेशिक तथा प्रशासनिक सीमा नक्साहरू तयार गर्ने । • संघीय ढाँचाको NSDI Policy बनाउने, • Geoportal मा Application थपेर Metadata entry गर्ने ।

सि.नं.	कार्यक्रम /आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
६	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम (३१२१८६)	४	२०३६ देखि सालबसाली	• भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा रहेका विभिन्न दर्जा नियन्त्रण विन्दुमा पूर्व सर्वेक्षण भएको हुने । • समतलन सर्भेक्षण भएको हुने ।	• विभिन्न दर्जाका नियन्त्रण विन्दुहरूमा पुर्वेक्षण तथा मनुमेन्टेसन कार्य भएको, • पूर्व-पश्चिम राजमार्गको सुरू, मध्यभाग र अन्त्यमा Fundamental Base को सर्वेक्षण सम्पन्न भएको ।	• सगरमाथाको उचाई मापन सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्ने, • दोस्रो दर्जाका नियन्त्रण बिन्दुमा पूर्वेक्षण तथा सर्भेक्षण गर्ने, • बेनी-जोमसोम सडक खण्डमा भू-आकर्षणका विन्दुहरूमा पुर्वेक्षण तथा मनुमेनटेसन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा भूमि व्यवस्था क्षेत्रकालागि चालुतर्फ रू. ७३७ करोड र पुँजीगततर्फ रू. ११० करोड गरी जम्मा रू. ८४७ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची २ मा दिइएको छ।

२.४ सहकारी तथा गरिबी निवारण

क. पृष्ठभूमि

वि.सं. २०७४ आषाढसम्म ३४,५१२ वटा सहकारी संस्था दर्ता भएका छन् । सहकारी संस्थाहरूको कूल बचत रु. ३ खर्ब २ अर्ब पुगेको छ । सरकारी र निजी क्षेत्र पुग्न नसकेका क्षेत्रको आर्थिक-सामाजिक विकासमा सहकारी क्षेत्रको योगदान रहन्छ । यसले छरिएर रहेका श्रम, सीप, प्रविधि र पूँजीलाई एकत्रित गरी उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगारी वृद्धिबाट राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान दिन सक्दछ । सहकारीलाई उद्यमशिलतासँग जोडन नसक्नु, सहकारी संस्थाको सुशासनको अवस्था कमजोर रहनु, गरिबी निवारणसँग सम्बद्ध कार्यक्रमबीच प्रभावकारी समन्वय नहुनु लगायतका मुद्दाहरू सहकारी क्षेत्रका समस्याका रूपमा विद्यमान छन् । सहकारी क्षेत्रका शेयर र बचतलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा लगाउने, गरिब घर पहिचान र परिचय-पत्र वितरण समयमा सम्पन्न गर्ने, चुनौतीका रूपमा रहेका छन् । चालु आर्थिक वर्षमा न्यून आय भएका व्यक्तिको उद्यमशिलता र क्षमता विकास, गरिब घर पहिचान र परिचयपत्र वितरण लगायत रोजगारी सिर्जनासम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन हुनेछन् ।

ख. चौधौँ योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसङ्ख्या १७ प्रतिशतमा ल्याउनु । (गरिबी निवारण)

२. सहकारीमा आधारित उत्पादन, उद्यम र सेवा व्यवसायको विकास र विस्तार गरी मुलुकको दिगो र समतामूलक आर्थिक सामाजिक विकासमा योगदान पुऱ्याउनु । (सहकारी)

३. सहकारी सिद्धान्त र मूल्यहरूको प्रवर्द्धन गर्दै सहकारीका व्यवस्थापनको विधि प्रक्रियामा सुधार गरी सुशासन कायम गर्नु । (सहकारी)

ग. चौधौँ योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. उत्पादनमूलक रोजगारी तथा अवसरहरूको अभिवृद्धि गर्ने । (सहकारी)

२. आर्थिक वृद्धिमार्फत् सिर्जना हुने रोजगारी लगायतका सम्पूर्ण अवसरहरूको न्यायोचित वितरण र समतामुलक विकास हुनेगरी सम्बद्ध सबै क्षेत्रगत नीतिहरूलाई परिलक्षित गर्ने । (सहकारी)

३. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय लगानी र सहयोग, वैदेशिक सहायता एवम् गैरसरकारी संघ संस्थाहरूबीच प्रभावकारी समन्वय र सहकार्यलाई सुदृढ गर्दै गरिबी न्यूनीकरण र आर्थिक समृद्धिका लागि स्रोत परिचालन गर्ने । (सहकारी)

४. गरिबी निवारण र आर्थिक समृद्धिसँग सम्बन्धित विभिन्न क्षेत्रमा संचालन गर्न सकिने कार्यक्रम र आयोजनाहरूको सम्भाव्यताको अध्ययन गरी मागमा आधारित लक्षित कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने । (सहकारी)

५. गरिबी न्यूनीकरणसम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरूको पुनर्संरचना एवम् प्राथमिकीकरण गर्दै सम्बद्ध नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई पूर्वानुमानयोग्य बनाउने । (सहकारी)

६. सहकारी संस्थाहरूलाई उत्पादनशील तथा सामाजिक व्यवसायका क्षेत्रमा क्रियाशील गराउने । (सहकारी)

७. सहकारीको माध्यमबाट आर्थिक-सामाजिक समावेशीकरण प्रवर्द्धन गर्ने । (सहकारी)

८. अनुगमन तथा नियमनलाई प्रभावकारी बनाई सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने । (सहकारी)

९. उल्लिखित रणनीति कार्यान्वयन गरी उद्देश्य हासिल गर्न देहाय बमोजिमका नतिजा सूचक तय गरिएका छन्:

(घ) नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१	प्रत्यक्ष रोजगारी	संख्या (हजारमा)	५७	६०	६२	६५
२	सहकारी संघ संस्थाको कूल बचत	(रू. अर्बमा)	२७५	३०२	३२३	३५०
३	सहकारी संघसंस्थाको ऋण लगानी	(रू. अर्बमा)	२२५	२७४	३००	३२९
४	सहकारी संघ र संस्था	संख्या	३२,६६३	३४,५१२	३५,१००	३६,२००
५	सहकारी संघ संस्थाको कुल सदस्यता	संख्या (लाखमा)	५२	६३	६४.८	६७.५
६	सहकारी संघसंस्थाको शेयरपूँजी	(रू. अर्बमा)	६५	७३	७५	७८

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.ब. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र (३१२१९५)	२	आ.व. २०१९/२०२० देखि सालबसाली	• नियामक निकायको जनशक्ति क्षमता तथा नेतृत्व विकास भएको हुने । • सहकारीकर्मीहरूको क्षमता, नेतृत्व, व्यवस्थापन सीप विकास भई स्वरोजगारी सृजना, आय आर्जन, व्यवसायिक क्रियाकलापमा वृद्धि भई समग्रमा गरिबी निवारणमा सहयोग पुगेको हुने ।	• नियामक निकायको जनशक्ति क्षमता तथा नेतृत्व विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । • सहकारीकर्मीहरूको क्षमता, नेतृत्व, व्यवस्थापन सीप विकास भई स्वरोजगारी सृजना, आय आर्जन वृद्धि, व्यवसायिक क्रियाकलापमा वृद्धि भई समग्रमा गरिबी निवारणमा सहयोग पुगेको । • स्थानीय तहका कर्मचारीहरूलाई सहकारीको अर्थ, मर्म, दर्शन, मूल्य, मान्यता, र सिद्धान्त तथा सहकारी क्षेत्रका प्रचलित ऐन, नियम, कार्यविधिका विषयमा सुसूचित गराई सहकारी संघ संस्थाहरू दर्ता, नियमन तथा प्रशिक्षण गर्न सक्ने सक्षमताको विकास गराउने कार्य भइरहेको ।	• सहकारी सघ संस्थाहरूको सञ्चालक तथा कर्मचारीहरूको सीप विकास, सशक्तीकरण, क्षमता विकास, रोजगारीमूलक कार्यको लागि १५ दिने प्रशिक्षक प्रशिक्षण तथा सहकारी नेतृत्व तथा व्यवस्थापन विकास तालिम ५/५ वटा सञ्चालन गरी २५० जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने । • सहकारी संघ संस्थाहरू दर्ता, नियमन तथा प्रशिक्षण सक्षमता विकासको लागि संघ/प्रदेश र स्थानीयस्तरका नियामक जनशक्तिको लागि ७ वटा कर्मचारी प्रशिक्षक प्रशिक्षण तथा पुनर्ताजगी र १४ वटा सहकारी अनुशिक्षण तालिम संचालन गरी ५२५ कर्मचारीहरू प्रशिक्षित हुने ।
२	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना (३१२१९६)	१,२	सालबसाली	• सहकारी मूल्यमान्यता र सिद्धान्तको प्रचलनबाट सहकारी आन्दोलनको गुणात्मक विकासमा सहयोग पुगेको हुने । • सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धन र विकास कार्यमा सहयोग पुगेको हुने । • सहकारीमा लक्षित वर्ग तथा समूहको आवद्धता वृद्धि भई नागरिक सशक्तीकरण भएको	• ७७ जिल्लामा सहकारी संघरसंस्थाहरूको प्रवर्द्धन, कृषक, महिला तथा लक्षित वर्गका समूहको सहकारीकरण, निष्क्रिय सहकारी संस्थाको दर्ता खारेजी, ५८७ वटा संघसंस्थाहरूको सघन अनुगमन, १,८६८ सहकारीहरूको नियमित अनुगमन कार्यहरू सम्पन्न भएको । • ८,५११ व्यक्तिहरूलाई सीप तथा क्षमता विकास तालिम उपलब्ध गराइएको । • सहकारी व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने क्रममा विभिन्न ९ वटा सहकारी उद्यमहरू संचालनको लागि पूँजिगत अनुदान सहयोग भएको ।	• प्रदेश तथा स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा सहकारी औद्योगिक क्षेत्र स्थापना गरी सञ्चालनमा ल्याउन पूर्वसम्भाव्यता अध्ययन गर्ने । • महानगपालिकासँगको सहकार्यमा कृषि उत्पादनको सहकारी बजारस्थल निर्माण तथा सञ्चालनका लागि पूर्वसम्भाव्यता अध्ययन (पोखरा उपमनपा) गर्ने । • स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा पुराना साझा (सहकारी) संघ संस्थाहरूको सम्पत्ति संरक्षण र उपयोग गरी स्थानीय कृषि उत्पादनको सञ्चय, प्रशोधन र बजारीकरण कार्यक्रमका लागि सञ्चालन अनुदान दिने । • प्रदेश तथा स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.ब. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				हुने । • सहकारी उद्यम व्यवसाय विस्तार भई उत्पादन वृद्धि तथा रोजगारी सृजना भएको हुने । • सहकारी शिक्षा,सूचना र संचारको विकास भएको हुने । • सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम भएको हुने ।		सहकारी चिनी कारखाना स्थापना (प्रदेश २ मा खाँडसारी चिनी प्लान्ट एवं प्रदेश २ र ५ मा मभ्फौला चिनी कारखाना स्थापनार्थ पूर्वसम्भाव्यता अध्ययन) गर्ने । • विगत वर्षदेखि निर्माणाधीन चितवन र स्याङ्जाका शीत भण्डार निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने । • श्रमिक सहकारी संस्था प्रवर्द्धन (बीउ पुँजी ९० लाख र प्रवर्द्धन खर्च १६ लाख) गर्ने । • कार्यक्रम अनुदान (राष्ट्रिय महासंघ तथा केन्द्रीय, प्रदेश र जिल्ला तहका संघलाई संस्थागत विकास अनुदान) दिने । • सहकारी संस्थाहरूसँगको साभ्फेदारीमा व्यावसायिक आयोजनाका लागि पूँजीगत अनुदान (उत्पादनमूलक २२ र उपभोक्ता भण्डार दिने । • ठूला सहकारी आयोजनाको पूर्व लेखाजोखा तथा अनुदान प्राप्त सहकारी आयोजनाको अनुगमन गर्ने । • सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी सुपर्यवेक्षण अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
३.	गरिब घरपरिवार सहयोग समन्वय वोर्ड (३१२०३६)	४	सालबसाली	•गरिब घरपरिवारलाई परिचयपत्र वितरण हुने । • गरिब घरपरिवारलाई परिचय-पत्र वितरण हुने ।	• २६ वटा जिल्लामा गरिब घरपरिवार पहिचान भएको । • २६ वटा जिल्लामा गरिब घरपरिवार परिचय-पत्र वितरण गर्न छपाईको कार्य भइरहेको । • ५ वटा गाँउपालिकाका पहिचान भएका गरिब घरपरिवारलाई परिचय-पत्र वितरण गरिएको ।	• २६ वटा जिल्लामा गरिब घरपरिवार परिचय-पत्र वितरण गर्ने। • ५१ जिल्लामा गरिब घरपरिवार पहिचान सर्भे सञ्चालन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा सहकारी क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. १२५ करोड र पूँजीगततर्फ रू. ६ करोड गरी जम्मा रू. १३१ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची २ मा दिइएको छ ।

२.५. वन तथा वातावरण

क. पृष्ठभूमि

नेपालका कूल भू-भागको ४४.४७ प्रतिशत ढाकेको वन क्षेत्रले दिगो विकासमा वन क्षेत्रको महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउदै आएको छ । देशमा रोजगारीको सिर्जना, आय वृद्धि, स्थानीय समुदायको आधारभूत आवश्यकता जस्तै काठ, दाउरा, घासपात, गैरकाष्ठ वन पैदावारहरूको आपूर्तिका साथै कृषि, पशुपालन, पर्यटन र सिँचाइमा समेत वन क्षेत्रको उल्लेखनीय भूमिका रहेको छ । जनसहभागितामूलक वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट स्थानीय आर्थिक-सामाजिक विकास तथा स्थानीय नेतृत्व विकासमा पनि वन क्षेत्रको प्रत्यक्ष योगदान रहेको हुँदा वन क्षेत्र राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रको रूपमा रहेको छ ।

नेपालको २३.३ प्रतिशत भू-भाग ओगटेका २० ओटा संरक्षित क्षेत्रले ११८ वटा पारिस्थितिकीय प्रणाली क्षेत्रमध्ये ८० वटा पारिस्थितिकीय प्रणालीलाई समेटेको छ र गैंडा, बाघ, अर्ना, कृष्णसार, हिँउचितुवा, कस्तुरी, रातो हाब्रे, गोही जस्ता दुर्लभ तथा लोपोन्मुख जंगली जनावरको संख्यात्मक अवस्थामा उल्लेखनीय सुधार आएको देखिएको छ । देशको कुल भू भागको १२.७८ प्रतिशत ओगटेको चुरे क्षेत्रको संरक्षण तथा त्यसबाट प्राप्त हुने वातावरणीय सेवालाई दिगो रुपमा व्यवस्थापन गर्नका लागि राष्ट्रपति चुरे तराई मधेष संरक्षण विकास समिति गठन भई कार्यक्रमहरु संचालन हुदै आएको छ ।

वातावरणीय पक्षमा पर्ने प्रभाव तथा जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण गर्न हरित विकासको अवधारणालाई आत्मसात् गरिएको छ । जलवायु परिवर्तन क्षेत्रमा लगानी यकिन गर्न जलवायु परिवर्तन बजेट संकेतको व्यवस्था गरी विगत योजना अवधिदेखि नै कार्यान्वयनमा आइसकेको छ । त्यस्तै गरी राष्ट्रिय (स्थानीय) अनुकूलन कार्यक्रम कार्यान्वयन भइरहेको छ । नेपालले सन् २०१५ मा भएको जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी पेरिस सम्झौता कार्यान्वयन प्रारम्भ गरेको छ । वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनलाई संस्थागत गर्नुका साथै वायुको गुणस्तरसम्बन्धी मापदण्ड एवं नेपाल सवारी प्रदूषणसम्बन्धी मापदण्डहरु निर्धारण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । क्योटो प्रोटोकलअन्तर्गत कार्बन व्यापारबाट नेपालले आम्दानी प्राप्त गर्न सुरु गरिसकेको छ ।

चौधौं योजना, वन नीति २०७१, वन क्षेत्रको रणनीति २०१६-२०२५, जैविक विविधता रणनीति २०१४-२०२० तथा चुरे तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना २०७४ ले तय गरेका लक्ष्यका अतिरिक्त दिगो विकस लक्ष्य-२०३०को लक्ष्य १५ले वनको दिगो व्यस्थापन गर्ने, भूक्षय रोक्ने र जैविक विविधताको संरक्षण गर्ने तथा लक्ष्य १३ले जलवायु परिवर्तनको प्रभाव नियन्त्रण गर्न तत्काल पहल थाल्ने उद्देश्य अनुरुप कार्यक्रम तथा नीति निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने ध्येय राखेको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

बन

१. दिगो वन व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्नु ।
२. जैविक विविधता र स्रोतको संरक्षणलगायत वातावरणीय सेवाबाट प्राप्त हुने लाभ वृद्धि गर्दै न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्नु ।
३. जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलनका उपाय अवलम्बन गर्दै जल, जलस्रोत तथा भूमिको संरक्षणबाट भूमिको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न जलाधार क्षेत्रको एकीकृत संरक्षण र व्यवस्थापन गर्नु ।

वातावरण

१. दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न वातावरण संरक्षण गराउनु ।
२. बढ्दो शहरीकरणबाट उत्सर्जित प्रदूषण न्यूनीकरण गराउनु ।
३. हरित विकासको अवधारणाअनुरुप मानवीय क्रियाकलाप र विकास प्रक्रियालाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलित गराउनु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरू

बन

१. विद्यमान वन क्षेत्र कायम राखी वनको घनत्व, उत्पादकत्व र उत्पादन वृद्धिको लागि वनको सहभागितामूलक दिगो एवम् वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने ।
२. जैविक विविधता र जलाधारको दिगो व्यवस्थापन र उपयोगमा स्थानीय समुदायको पहुँच वृद्धि गर्ने एवम् पर्यापर्यटनको आधार क्षेत्रहरूलाई पुनर्स्थापन तथा पुनर्निर्माण गर्ने ।
३. दिगो वन व्यवस्थापन र संरक्षणमार्फत् वातावरणीय सन्तुलन कायम राखी जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका सम्भावित अन्तर्राष्ट्रिय लाभहरूलाई स्थानीयस्तरसम्म पुऱ्याउने ।
४. वन पैदावारमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्दै यसमा आधारित उद्यमशीलता र रोजगारी वृद्धि गर्ने ।

वातावरण

१. वातावरण व्यवस्थापनलाई आन्तरीकिकरण गर्दै वातावरण संरक्षण एवम् प्रदषण नियन्त्रणका लागि संस्थागत क्षमता अभिवृद्दि गरी विकास कार्यक्रमको अभिन्न अङ्गको रुपमा संचालन गर्ने ।
२. वातावरण व्यवस्थापनलाई आन्तरिकीकरण गर्दै वातावरण संरक्षण एवं प्रदूषण नियन्त्रणका लागि संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरी विकास कार्यक्रमको अभिन्न अङ्गका रुपमा संचालन गर्ने ।
३. जलवायु परिवर्तनको असर कम गर्न राष्ट्रिय असर कम गर्न राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय जलवायु वित्त लगानीलाई राष्ट्रिय बजेट प्रणालीमा समाहित गरी यस क्षेत्रमा लगानी बढाउँदै जाने ।

घ. नतिजा सूचक

क.सं	नतिजा सूचकहरु	इकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४को वास्तविक उपलब्धी	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
	असर					
१	रोजगारी सृजना	जना (हजारमा)	३७०	१५७२	४००	४१०
२	वन क्षेत्रले ओगटेको क्षेत्र	प्रतिशत	४४.७	४४.७	४४.७	४४.७
३	सघन वनले ओगटेको क्षेत्र	प्रतिशत	४०.३६	४०.३६	४०.३६	४०.३६
४	संरक्षित वन क्षेत्रले ओगटेको क्षेत्र	प्रतिशत	२३.३२	२३.३२	२३.३२	२३.३२
५	वन क्षेत्रबाट अनुमानित राजश्व रकम	अर्ब	०.९२	१.५३	२	२.५
६	संरक्षणको योजनामा रहेका जीवका प्रजातिको संख्या	संख्या	१०	५	८	९
७	संरक्षणको योजनामा रहेका वनस्पतिका प्रजातिको संख्या	संख्या	३		५	५
८	भूकम्पबाट ध्वस्त संरचना पुनर्निर्माण	गोटा	–		८५	८४
९	समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापनका लागि समूह गठन तथा वन हस्तान्तरण	गोटा	३०८	५४४	५००	५००
१०	विरुवा उत्पादन	गोटा हजारमा	१०४५४	१९७००	१५०००	१५०००
११	वन क्षेत्रको अतिक्रमण हटाइएको क्षेत्रफल	हेक्टर	१६८०	२३६७	२०००	३०००
१२	वन उद्यमको विकास तथा प्रवर्द्धन सहयोग	गोटा	२३	०	३५	४०

क्र.सं	नतिजा सूचकहरु	इकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४को वास्तविक उपलब्धी	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१३	संरक्षित वन क्षेत्र	गोटा	१२	०	१	१
१४	जोखिममा परेका प्रजातिको संरक्षण तथा व्यवस्थापन	प्रजाती	५	०	३	४
१५	जडिवुटी/गैरकाष्ठ वन पैदावार पकेट विशेष क्षेत्र प्रवर्द्धन	प्रजाती	१५	१२	१५	१५
१६	पानी मुहान, पोखरी संरक्षण र सिमसार क्षेत्र व्यवस्थापन	गोटा	४८४	१३५	४००	४००
१७	पहिरो व्यवस्थापन	गोटा	६१२	३९७	८००	१०२०
१८	रेडको परिक्षणको रुपमा कार्यान्वयन	जिल्ला	–	१२	१२	१२
१९	तल्लो तटीय नदी क्षेत्रमा रिभेटमेन्ट तथा तटबन्ध निर्माण	कि.मी.	२२७	७८.५९	३०	३५
२०	वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्रफल	हेक्टर	३६००		४०००	४०००
२१	समुदायबाट व्यवस्थित वनको क्षेत्रफल	हेक्टर	२०१८९४८	१११११३४	३००००	३००००
२२	काठको उत्पादन (लाखमा)	घन फिट	११	५०	३०	४०
२३	दाउरा उत्पादन	चट्टा	३५००	२२३९	३५००	४०००
२४	वातावरणीय अध्ययन भएका आयोजनाहरुको परीक्षण तथा अनुगमन	संख्या	२५९	१४	३५	४०

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत(रु लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.ब. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	वनस्पति अध्ययन, अनुसन्धान तथा बजारकिरण कार्यक्रम (३२९८०९)	१	शुरु वर्ष २०५६/५७ सालबसाली २८५.५३	• वनस्पति प्रजातिहरुको अध्ययन अनुसन्धान कार्य हुने ।	• ३४२ वटा वनस्पति प्रजातिको फाईटोकेमिकल, फार्माकोलोजीकल र वायोकेमिकल अध्ययन भएको । ११६ वनस्पति प्रजातिको टिष्युकल्चर प्रविधि विकास भईसकेको । • वनस्पति प्रजाति सम्बन्धी ४९३ वटा सारतत्वको एण्टीमाईक्रोवियल क्षमता अध्ययन भएको ।	• १० वटा वनस्पति प्रजातिको फाईटोकेमिकल, फार्माकोलोजीकल र वायोकेमिकल अध्ययन । • १ प्रजातिको टिष्युकल्चर प्रविधि विकास हुने ।
				• हर्वेरियम नमुनाको पहिचान, संरक्षण, आवास तथा व्यवस्थापन र digitization हुने ।	• हर्वेरियम नमुनाको पहिचान, संरक्षण, आवास तथा व्यवस्थापन र digitization भएको ।	• हर्वेरियम नमुनाको पहिचान, संरक्षण, आवास तथा व्यवस्थापन र digitization हुने ।
				• नेपाल फ्लोरा कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने ।	• हर्वेरियम नमुनाको पहिचान, संरक्षण, आवास तथा व्यवस्थापन र digitization भएको ।	• हर्वेरियम नमुनाको पहिचान, संरक्षण, आवास तथा व्यवस्थापन र digitization हुने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत(रु लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.ब. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
२	जडिबुटी विकास कार्यक्रम (३२९१०२)	१	शुरु वर्ष २०६६/६७ सालबसाली	• जडिबुटी/वनस्पति परिक्षण प्रयोगशाला निर्माण । • जडीबुटी भेराइटी विकास कार्यक्रम प्रशोधन केन्द्र स्थापना हुने । • जडीबुटीमा आधारित उद्यम विकास हुने । • विरुवा उत्पादन हुने । • नर्सरी स्थापना/मर्मत हुने । • जडीबुटी प्रजातिको वासस्थान संरक्षण हुने ।	• बाँके जिल्लामा वनस्पति/जडीबुटी सारतत्व परिक्षण प्रयोगशाला निर्माण शुरुवात भएको । • चिराइतो प्रजातिको भेराइटि विकास गर्न स्थलगत अनुसन्धान प्लट स्थापना कार्य भइरहेको । • १३५ प्रशोधन केन्द्र स्थापना भएको । • १६९ खेती विस्तार कार्यक्रम संचालन भएका । • २०७ जडीबुटीमा आधारित उद्यम विकास कार्यक्रम संचालन भएका । • ८४८२ विरुवा उत्पादन भएको । • १०७ नर्सरी स्थापना/मर्मत भएको । • ६९ जडीबुटी प्रजातिको वासस्थान संरक्षण भएको ।	• जडिबुटी/वनस्पति परिक्षण प्रयोगशाला निर्माण गरिने। • जडीबुटी भेराइटी विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन (चिराइतो, मेन्था/क्यामोमाइल) गरिने • नर्सरी स्थापना/मर्मत, विरुवा उत्पादन, प्रशोधन केन्द्र, खेती विस्तार गर्ने कार्यक्रमहरु गर्ने ।,
३	वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम (३२९८०६)	१	शुरु वर्ष २०५६/५७ सालबसाली	• वनस्पति उद्यानहरुको संचालन तथा व्यवस्थापन हुने । • विश्व शान्ति जैविक विविधता उद्यानको पूर्वाधार तयारी हुने ।	• ११ वनस्पति उद्यानहरुको संचालन तथा व्यवस्थापन भएको ।	• ल्याण्डस्केप तथा जाति विशेष उद्यान व्यवस्थापन गर्ने • वनस्पति उद्यानहरुको कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत(रु लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.ब. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
				• ९ वनस्पति उद्यानहरुको ५ वर्षे स्विकृत व्यवस्थापन कार्य योजना कार्यान्वियन हुने । • दुर्लभ तथा लोपोन्मुख वनस्पतिको पर-स्थानीय संरक्षण हुने ।	• विश्व शान्ति जैविक विविधता उद्यानको पूर्वाधार विकास कार्य भइरहेको । • ९ वनस्पति उद्यानहरुको ५ वर्षे स्विकृत व्यवस्थापन कार्य योजना कार्यान्वियन भएको । • २८४३ प्रजातिका वनस्पतिहरुको स्वस्थानीय तथा परस्थानीय संरक्षण तथा व्यवस्थापन भएको ।	
४	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम (व.उ.शि.नं. ३२९१०६)	१	शुरु वर्ष २०६२/६३ सालवसाली	• अतिक्रमण नियन्त्रण, वनको वैज्ञानीक व्यवस्थापन, संरक्षित वन व्यवस्थापन, वन डढेलो नियन्त्रण, वन सुरक्षा योजना कार्यान्वियन, ढलापढा काठ दाउरा संकलन, सिमसार संरक्षण हुने ।	• ३२ वटा साझेदारी र ६ वटा चक्ला वनमा वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन भएका । • २७६२ हेक्टर अतिक्रमण नियन्त्रण । १० वटा संरक्षित वन घोपणा । • १८ लाख क्यू.फिट ढलापढा काठ संकलन	• अतिक्रमण नियन्त्रण वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने । • संरक्षित वन व्यवस्थापन गर्ने । • वन डढेलो नियन्त्रण गर्ने । • वन सुरक्षा योजना कार्यान्वियन गर्ने । • ढलापढा काठ दाउरा संकलन गर्ने । • सिमसार संरक्षण गर्ने ।
५	वन्यजन्तु संरक्षणका लागि क्षेत्रीय सहयोग प्रबर्द्धन आयोजना (व.उ.शि.नं. ३२९१२७)	५	शुरु वर्ष सन् २०११/१२ सालबसाली	• मानव वन्यजन्तु द्वन्द व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन । वन्यजन्तु संरक्षणका लागि सरोकारवालाहरुको बैठक । वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धि प्रचारप्रसार कार्यक्रम । वन्यजन्तु संरक्षणका लागि र्‍यापिड रेस्पोन्स टिम परिचालन ।	• ४७ जिल्लामा मानव वन्यजन्तु द्वन्द व्यवस्थापन, सरोकारवालाहरुको बैठक र प्रचार प्रसार सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालित	• मानव वन्यजन्तु द्वन्द व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रम सञ्चालन । वन्यजन्तु संरक्षणका लागि सरोकारवालाहरुको बैठक । वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धी प्रचारप्रसार कार्यक्रम । वन्यजन्तु संरक्षणका लागि र्‍यापिड रेस्पोन्स टिम परिचालन ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत(रु लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.ब. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
				घाँसे मैदानखर्क व्यबस्थापन	२८ वटा	घाँसे मैदानखर्क व्यबस्थापन
				पानीपोखरी तथा सिमसार क्षेत्र व्यबस्थापन	८१ कि.मि.	पानीपोखरी तथा सिमसार क्षेत्र व्यबस्थापन
				सबैमौसममा चल्ने बाटो निर्माण	३८० कि.मि.	सबैमौसममा चल्ने बाटो निर्माण
				वनपथ मर्मत सुधार	२४ वटा	वनपथ मर्मत सुधार
				पर्या-पर्यटनप्रबर्द्धन (काठेपूल/मचान /डुंगा निर्माण र मर्मत)	८२ पटक	पर्या-पर्यटन प्रर्बद्धन (काठेपूल/मचान /डुंगा निर्माण /मर्मत)
				चोरी शिकार नियन्त्रण स्विप अपरेशन	९ पटक	चोरी शिकार नियन्त्रण स्विप अपरेशन
				बाघ तथा बाघको आहार प्रजातिको अनुगमन	२८ वटा	बाघ तथा बाघको आहार प्रजातिको अनुगमन
६	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना (३२९११५)	५	शुरु वर्ष सन् २०२९/३० सालबसाली	घाँसे मैदानखर्क व्यबस्थापन	१७० हेक्टर	१२० हेक्टर
				पानी पोखरी तथा सिमसार क्षेत्र व्यबस्थापन	५० वटा	१६ वटा
				पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन (काठेपूल, मचान, शौचालय, पर्यटक बिश्राम स्थल, साइनबोर्ड, फोहोर मैला व्यबस्थापनका लागि खाडल निर्माण आदि)	८ वटा	पर्यापर्यटन प्रबर्दन (काठेपुल, मचान, शौचालय , पर्यटक बिश्राम स्थल, साइनबोर्ड, फोहोर मैला व्यबस्थापनका लागि खाडल निर्माण आदि)
				वनपथ, गोरेटो, घोडेटो बाटो निर्माण र मर्मत	९ प्रजाति	वनपथ, गोरेटो, घोडेटो बाटो निर्माण र मर्मत
				संरक्षित क्षेत्र कार्य योजना (व्यबस्थापन योजना) निर्माण	२ वटा	संरक्षित क्षेत्र कार्य योजना (व्यबस्थापन योजना) निर्माण
				वन्यजन्तुका प्रजाति अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण	४ स.क्षे.	वन्यजन्तुका प्रजाति अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण
				मानव(वन्यजन्तु द्वन्द न्यूनीकरणका लागि वन्यजन्तु उद्दार र पुनर्स्थापना केन्द्र निर्माण	१८१ पटक	मानव-वन्यजन्तु द्वन्द न्यूनीकरणका लागि वन्यजन्तु उद्दार र पुनर्स्थापना केन्द्र निर्माण
				मानव(वन्यजन्तु द्वन्द न्यूनीकरणका विद्युतीय तारवार र आर।सी।सी।वाल निर्माण	२७ वटा	मानव-वन्यजन्तु द्वन्द न्यूनीकरणका विद्युतीय तारवार र आर.सी.सी.वाल निर्माण
				चोरी शिकार नियन्त्रण स्विप अप्रेशन	१ वटा	चोरी शिकार नियन्त्रण स्विप अप्रेशन

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत(रु लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.ब. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
				भवन निर्माण (कार्यालय, सेक्टर, पोष्ट)	८ वटा	भवन निर्माण (कार्यालय, सेक्टर, पोष्ट)
				मानव वन्यजन्तु द्वन्द व्यबस्थापन सम्बन्धी डकुमेन्ट्री निर्माण	९ प्रजाति	मानव वन्यजन्तु द्वन्द व्यबस्थापन सम्बन्धी डकुमेन्ट्री निर्माण
७	हात्तिसारहरु (३२९०१९)	७	सालबसाली	हात्तिसारका कर्मचारीलाई हात्ती पारिचालन तालिम	५ वटा सबै हात्तिसारहरुमा	हात्तिसारका कर्मचारीलाई हात्ती पारिचालन तालिम
				बच्चा हात्तिलाई तालिम	२ वटा	बच्चा हात्तिलाई तालिम
८	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना (३२९१०१)	५	शुरु वर्ष सन् २०५४/५५ सालवसाली	वन माटो अनुसन्धान	Carbon तथा major nutrient analysis भएको	Soil lab accreditations तथा वन माटो अनुसन्धान
				लेख रचना प्रकाशन	वनको जानकारी प्रकाशन	वनको जानकारी प्रकाशन
				केन्द्रिय वन पुस्ताकलय स्थापना	पुस्ताकालय व्यवस्थापन (digitization शुरु)	पुस्ताकालय व्यवस्थापन
				१०८ उपआयोजनाहरु मध्ये ८० वटा उपआयोजनाको कार्यान्वियन निरन्तरता हुने	६८ वटा उपआयोजनाहरु मध्ये २८ वटा उपआयोजनाहरु सम्पन्न ४० वटा उपआयोजनाहरु कार्यान्वियन भईरहेको	८० वटा उपआयोजनाको कार्यान्वियन निरन्तरता हुने
९	पर्वतीय जलाधारहरुको जलवायु परिवर्तन समानुकूलन आयोजना (३२९१५४)	५	सन् जनवरी २०१४ देखि सन् जुलाई २०२०सम्म, ३०.११ मिलियन यू.एस.डलर			
१०	वातावरण विभाग (३२९०२१)	५	सालवसाली	वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन भएका आयोजनाहरुको परीक्षण	१४ वटा	वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन भएका आयोजनाहरुको परीक्षण
				वायु गुणस्तर मापन केन्द्र संचालन	१२ वटा	आगामी वर्ष ३ स्थानमा
				उद्योगहरुको वातावरणीय प्रदूषणको अनुगमन	९० वटा	आगामी वर्ष १५० स्थानमा

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत(रु लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.ब. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
				उद्योगहरुको वातावरणीय अनुगमन	१५० वटा	१२० वटा
				स्थानिय अनुकुल कार्ययोजना निर्माण	६५ वटा	स्थानीय अनुकूल कार्ययोजना निर्माण
११	पहाडी साना किसानका लागि अनुकुलन आयोजना (३२९१५६)	१	सन् २०१६ देखी २०२१ सम्म ३७.६ मि.यूएस डलर	स्थानीय अनुकुल कार्ययोजना कार्यान्वियन	६६ वटा	स्थानीय अनुकूल कार्ययोजना कार्यान्वियन
				रेड परीक्षणको रुपमा कार्यान्वियन	१२ वटा	१२ वटा
१२	रेड फरेस्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम (३२९१२३)	५	सन् २०१७ देखी २०१९ सम्म ५.४५ मि.यु.एस डलर	नयाँ नर्सरी निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन	२० वटा	नयाँ नर्सरी निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन
१३	राष्ट्रपति चुरे तराई मधेस संरक्षण विकास समिति (३२९१२४)	५	शुरु वर्ष २०६७/६८ सालबसाली	विरुवा उत्पादन, खरिद तथा वितरण	२,४२,४२,००० वटा	विरुवा उत्पादन, खरिद तथा वितरण
				वृक्षारोपण गरी वन पुनर्स्थापना तथा संरक्षण	४७६१ हेक्टर	वृक्षारोपण गरी वन पुनर्स्थापना तथा संरक्षण
				हट स्पटको तारवारसहित पुनरुत्पादन संरक्षण	१४४८ हेक्टर	हट स्पटको तारवारसहित पुनरुत्पादन संरक्षण
				गल्छी पहिरो तथा खहरे रोकथाम	४१० वटा	गल्छी पहिरो तथा खहरे रोकथाम
				सर्विक्षेत्र, ताल तलैया संरक्षण पोखरी निर्माण	३१४ वटा	सर्विक्षेत्र, ताल तलैया संरक्षण पोखरी निर्माण
				चुरे क्षेत्रका वनस्पतिहरुको परम्परागत औषधीय प्रयोगको अभिलेखीकरण	१४ वटा	चुरे क्षेत्रका वनस्पतिहरुको परम्परागत औषधीय प्रयोगको अभिलेखीकरण

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
				चुरे क्षेत्रमा डढेलो नियन्त्रण	१७ वटा	चुरे क्षेत्रमा डढेलो नियन्त्रण
				तटबन्ध निर्माण आर.सि.सि.	७१००१ मिटर	तटबन्ध निर्माण आर.सि.सि.
				तटबन्ध निर्माण (बायो इन्जिनियरिङ)	३८१७ मिटर	तटबन्ध निर्माण (बायो इन्जिनियरिङ)
				पर्यापर्यटनको लागि नेपाली सेनाको सहकार्यमा ताल तलैयाहरुको भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा व्यवस्थापन	१५ वटा	पर्यापर्यटनको लागि नेपाली सेनाको सहकार्यमा ताल तलैयाहरुको भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा व्यवस्थापन
				वन प्राविधिकहरुको क्षमता अभिवृद्धि	५०० वन प्राविधिकहरुको क्षमता अभिबृद्धि भएको ।	५५० वन प्राविधिकहरुको क्षमता अभिवृद्धि
१४	केन्द्रीय वन तालिम तथा प्रसार केन्द्र (३२९१०४)	१	आ.व. २०५५/५६-सालबसाली	वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रणका लागि सावेन सदस्य राष्ट्रहरुको आर्थिक राजनीतिक विश्लेषण	१ वटा	वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रणका लागि सावेन सदस्य राष्ट्रहरुको आर्थिक राजनीतिक विश्लेषण
१५	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम, (३२९१५८)	१		स्थानीय अनुकुलनका उपायहरु कार्यान्वयन हुने ।	२५५८ वटा स्थानीय अनुकुलनका उपायहरु कार्यान्वयन गरिएको ।	स्थानीय अनुकूलनका उपायहरु कार्यान्वयन गर्ने ।
१६	वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम (३२९८०६)	१	शुरु वर्ष २०५६/५७ सालबसाली	वनस्पति उद्यानहरुको कार्ययोजना कार्यान्वयन, संचालन तथा व्यवस्थापन, दुर्लभ तथा लोपोन्मुख वनस्पतिको पर-स्थानीय संरक्षण र विश्व शान्ति जैविक विविधता उद्यानको पूर्वाधार विकास भएको हुने ।	११ वटा वनस्पति उद्यानहरुको संचालन तथा व्यवस्थापन भएको । ९ वटा वनस्पति उद्यानहरुको ५ वर्षे व्यवस्थापन कार्ययोजना कार्यान्वयन भइरहेको । २८४३ प्रजातिका वनस्पतिहरुको स्वस्थानीय तथा परस्थानीय संरक्षण तथा व्यवस्थापन भएको ।	ल्याण्डस्केप तथा जाति विशेष उद्यान व्यवस्थापन गर्ने । वनस्पति उद्यानहरुको कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा वन तथा वातावरण क्षेत्रकालागि चालुतर्फ रू. १०३० करोड र पुँजीगततर्फ रू. ४२२ करोड गरी जम्मा रू. १४५२ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची २ मा दिइएको छ ।

परिच्छेद ३

आर्थिक क्षेत्र

३.१ अर्थ

क. पृष्ठभूमि

संघीय संविधानको परिपालना गर्दै सार्वजनिक खर्चलाई पारदर्शी, जवाफदेहीपूर्ण, विश्वसनीय, पूर्वानुमानयोग्य बनाउन अपरिहार्य छ । निरन्तर वृद्धि भएको चालु खर्चलाई वाञ्छित सीमाभित्र राख्दै पूँजीगत खर्चमा वृद्धि गरी आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य हासिल गर्नु आजको आवश्यकता हो । संघीय अभ्यासमा जाँदा सार्वजनिक खर्चको वृद्धि भइरहेको परिप्रेक्ष्यमा श्रोतको अनिश्चितताको बीच बनेको बजेट कार्यान्वयनमा असहजता र गैरबजेटरी बचत वृद्धि हुने प्रवृत्तिले सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन चुनौतीपूर्ण बन्न पुगेको छ । विकास आयोजनाहरूको प्राथमिकीरण गरी गरिबी निवारण, लैङ्गिक समानता, जलवायू अनुकूलन र दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्दै विकासका आर्थिक-सामाजिक लक्ष्य हासिल गर्न सकिन्छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट आ-आफ्नो अधिकार र जिम्मेवारीका आधारमा कार्यक्रम गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई मध्यनजर गर्दै सोही बमोजिमको खर्चको खाका तयार गरिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. सार्वजनिक खर्चको न्यायोचित र उत्पादनमूलक विनियोजन तथा कार्यान्वयनमा दक्षता अभिवृद्धि गर्नु । (सार्वजनिक खर्च)

२. स्वच्छ, तटस्थ एवम् पारदर्शी कर प्रणालीको विकास र स्वेच्छिक कर सहभागिताबाट कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग कर राजस्वको अनुपात बढाउँदै सङ्घीय संरचनाअनुसार राजस्व संरचनाको निर्माण गर्नु । (राजस्व)

३. राष्ट्रिय प्राथमिकताअनुरूप आवश्यक पर्ने वैदेशिक सहायताको परिचालन गर्नु । (वैदेशिक सहायता)

४. मुलुकलाई विकास वित्तका लागि आत्मनिर्भर बनाउँदै दिगो विकासका लक्ष्य र राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तिमा सहयोग गर्नु । (वैदेशिक सहायता)

५. सहायताको सही मूल्य प्राप्त हुने गरी विकासको प्रभावकारिता हासिल गर्नु । (वैदेशिक सहायता)

६. आर्थिक वृद्धि, रोजगारी सिर्जना र राष्ट्रिय पुँजीनिर्माणमा योगदान पुऱ्याउने गरी सार्वजनिक (आन्तरिक तथा बाह्य) ऋणको व्यवस्थापन गर्नु । (सार्वजनिक ऋण)

७. बीमक तथा नियामक निकायको क्षमता बढाउँदै दुर्गम तथा न्यून आय भएका वर्गलगायत समाजका सबै तहसम्म बीमा सेवाको पहुँच पुऱ्याउनु । (बीमा)

८. पुँजी बजारलाई पारदर्शी र प्रतिस्पर्धी एवम् पुँजी परिचालनकर्ता तथा लगानीकर्ताहरूको पहुँचयोग्य र विश्वसनीय बनाउनु । (पुँजी बजार)

९. जनताका आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने वस्तु तथा सेवाहरू सहज रूपमा उपलब्ध गराउने गरी व्यावसायिक अवधारणानुसार संस्थानहरूको सञ्चालन गर्नु । (सार्वजनिक संस्थान)

१०. निजी क्षेत्र सक्षम साबित भएका तथा प्रतिस्पर्धी बजारको सम्भावना रहेका क्षेत्रहरूमा निजी क्षेत्रको लगानीसमेत आकर्षण गर्ने वातावरण निर्माण गरी संस्थान सञ्चालनमा सरकार, निजी क्षेत्र र सहकारी क्षेत्रको त्रिपक्षीय संलग्नता सुनिश्चित गर्नु । (सार्वजनिक संस्थान)

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

अ. सार्वजनिक खर्च

१. सार्वजनिक खर्चलाई आर्थिक-सामाजिक पूर्वाधार निर्माणमा विनियोजन गर्ने ।

२. विकास आयोजनाहरूको छनोटका आधारहरू पुनरावलोकन गरी खाद्य, स्वास्थ्य तथा ऊर्जा सुरक्षासहित आत्मनिर्भरतातर्फ उन्मुख र प्रतिफलयुक्त क्षेत्रमा लगानी गर्ने ।

३. स्रोत साधन विनियोजन प्रक्रियालाई कुशल र प्रभावकारी बनाउने ।

४. सार्वजनिक खर्च व्यवस्थालाई जवाफदेही, पारदर्शी र उपलब्धिमूलक बनाउँदै सञ्चालन कुशलता हासिल गर्ने ।

आ. राजस्व

१. सङ्घीय वित्तलाई आर्थिक समृद्धिको मूल आधार बनाउने ।
२. राष्ट्रिय कराधारको संरक्षण गरी करका आधार र दायरा विस्तार गर्ने ।
३. करका दरहरूलाई प्रतिस्पर्धी एवम् समन्यायिक बनाउने ।
४. सङ्घीय संरचना अनुकूल कर तथा गैरकरका क्षेत्रहरूको पुनरावलोकन तथा बाँडफाँट गर्ने ।

इ. वैदेशिक सहायता

१. वैदेशिक सहायतालाई राष्ट्रिय बजेट प्रणालीमार्फत् परिचालन गर्ने ।
२. सहायतालाई आर्थिक तथा सामाजिक पूर्वाधारको विकास, रोजगारी सृजना र उत्पादनशील क्षेत्रमा उपयोग गर्ने ।
३. आन्तरिक क्षमता वृद्धि गर्दै वैदेशिक सहायता माथिको परनिर्भरता घटाउँदै लैजाने ।

ई. सार्वजनिक ऋण

१. ऋण तिर्न सक्ने क्षमता विकास गर्ने क्षेत्रमा मात्र ऋण लिने ।
२. सार्वजनिक ऋणलाई निश्चित सीमाभित्र राख्न खर्च र राजस्वको कुशल व्यवस्थापन गर्ने ।

उ. बीमा

१. बीमासम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डको आधारमा बीमितको हित सुनिश्चित गर्न नीतिगत एवम् संस्थागत सुधार गर्ने ।
२. दुर्गम क्षेत्र तथा न्यून आय भएका वर्गसम्म बीमा सेवा पुऱ्याउन विश्वसनीय संयन्त्रहरूको विकास गर्ने ।

ऊ. पुँजी बजार

१. पुँजी बजार सञ्चालन तथा नियमनसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रियस्तरको पूर्वाधार विकास गर्ने ।
२. पुँजी बजारमा वास्तविक क्षेत्रका सङ्गठित संस्था, साना लगानीकर्ता र राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थागत लगानीकर्ताहरूको आकर्षण बढाउने ।

ए. सार्वजनिक संस्थान

१. जनताको दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा सेवा वितरण एवम् संवेदनशील सामाजिक क्षेत्रका संस्थानहरूमा मात्र सरकारी लगानी केन्द्रित गर्ने ।
२. सार्वजनिक संस्थानको व्यवस्थापकीय क्षमता एवम् वित्तीय सामाजिक उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्ने ।
३. सार्वजनिक-निजी-सहकारी साझेदारीमार्फत् सार्वजनिक संस्थान सञ्चालन गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१.	बाली सुरक्षण प्रिमियम अनुदान	हेक्टर		१७००	१४००	१४००
२.	पशुधन तथा बाली सुरक्षण तालिम	जना		२२१११	२००००	२००००
३.	लघु उद्यम विकास तालिम	संख्या		१०७०	१२६०	१२६०
४.	सामाजिक/सामुदायिक कार्यक्रम	संख्या		५८	७३	७३
५.	उद्यमशीलता विकास तालिम	संख्या		५८	७३	
६.	शीतघर निर्माण ब्याज अनुदान	रु. लाखमा		५०	५०	५०

क.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
७.	साना किसान विकास बैंक (विविध) कार्यक्रम	संख्या		७८८	४५०	४५०
८.	लघु बीमा सहयोग कार्यक्रम (पशुधन सुरक्षण)	संख्या		४९७२		४००२०
९.	पशुधन तथा कर्जा सुरक्षण तालिम	जना		४१५	३५०	३३०

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.स.	वार्षिक/आयोजना (ब.उ.शी.नं)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु.हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको स्थिति	आ.व.२०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१.	अन्तःशुल्क सुदृढीकरण	७	आ.व. ०७५/७६ सालवसाली नखुलेको	• मदिरा तथा सुर्तिजन्य पदार्थमा स्टिकरको प्रयोगमा ल्याइएको हुने । • मदिराको कार्टुनमा मात्र स्टिकर टास्ने गरेकोमा हाल प्रत्येक मदिराको बोतलमा स्टिकर टाँस्ने व्यवस्था भएको हुने । • स्टिकरको गुणस्तरमा सुधार आएको हुने । • सूर्ति तथा मदिरा जन्य पदार्थमा अन्तशुल्क निर्देशिका बनाएर व्यवस्थित भएको हुने । • नक्कली स्टिकरलाई नियन्त्रित गरिएको हुने । • शुरुमा स्थानिय स्तरमा अन्तशुल्क स्टिकर छापिने गरेकोमा हाल सुरक्षण कम्पनीमा छापिएको हुने । • ट्र्याक एण्ड ट्रेसको पद्दती अवलम्बन गर्न प्रयास भएको हुने ।	• नेपाल सरकारले स्टिकर व्यवस्थापनको लागि ट्र्याक एण्ड ट्रेस प्रविधियुक्त स्टिकर प्रयोग गर्न सकिने अवस्थामा भएको नक्कली स्टिकर प्रयोगलाई निरुत्साहित र नियन्त्रण गरेको । • राजस्व प्रशासन मितव्ययी पारदर्शी र सूचना प्रविधिमैत्रीतर्फ उन्मुख भइरहेको ।	• अन्तःशुल्क स्टिकर भण्डारण गृह र अन्तःशुल्क प्रयोगशाला निर्माण हुने ।
२.	कृषि विकास बैंक विविध ३०५१०३					
३.	साना किसान विकास बैंक (वित्तीय संस्था) विविध ३०५१०४	१	आ.व. ०६३/६४ सालवसाली	• साना किसानलाई तालिम गोष्ठी, साना किसान सहकारी निर्माण, पशुधन प्रवर्द्धन भएको हुने ।	• करोड ४५ लाखको लागतमा २४७० वटा तालिम गोष्ठी सम्पन्न भएको, ४५ करोड ८३ लख बराबरको लागतमा २१८० वटा स्थानीय भौतिक पूर्वाधार कार्यक्रम सम्पन्न भएको, ४७५ वटा नयाँ साना किसान सहकारी संस्था निर्माण भएको, रु. ४ करोड ८९ लाख ४३	• क्षमता विकास सम्बन्धी १३,०५० जनालाई क्षमता विकास सम्बन्धी तालिम/गोष्ठी तथा १९५००० घर परिवार लाभान्वीत हुने गरी सामाजिक/सामुदायिक विकास सम्बन्धी कार्य सञ्चालन हुने । • १०५ वटा साना किसान कृषि सहकारी मार्फत ६६,००० किसानमा लघुवित्तको पहुँच हुने ।

					हजार को लागतमा १४८९ वटा पशुपालन प्रवर्द्धनसम्बन्धी कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।	• ९,००० जना साना किसानका लागि पशुपालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन हुने ।
४.	लघु बीमा सहयोग कार्यक्रम(पशु बाली स्वास्थ्य) ३०५१०५	१	आ.व. ६८/०६९ सालवसाली	• वार्षिक ४० हजारभन्दा बढी पशु वस्तुको सुरक्षण भई साना किसानहरुको पशुवस्तुको मृत्यु र बाँझोपनको जोखिमबाट उन्मुक्ति भएको हुने।	• ९६,३०८ साना किसानका २ लाख ६६ हजार पशुको सुरक्षण गरिएको, लागत रु.३७ करोड ७८ लाख ३८ हजार	• ६३,००० पशु धन र २,४२० हेक्टरको बाली सुरक्षण हुने । • ३,९०० जनालाई सोसम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको हुने । • १९५ वटा पूर्वाधार विकासका कार्यक्रम सञ्चालने हुने । • १ लाख २५ हजार पशुको बिमा गर्न प्रिमियम अनुदान उपलब्ध गराइने ।
			आ.व. ४४/०४५ सालवसाली नखुलेको	• पशुधन सुरक्षण, लघु तथा विपन्न वर्ग कर्जा सुरक्षण, साना तथा मझौला उद्यम कर्जा सुरक्षण, कृषि कर्जा सुरक्षण र प्राविधिक शिक्षा तथा शैक्षिक बेरोजगार कर्जा सुरक्षण भएको हुने ।	• पुशधन सुरक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट रु. ५,१०,४४,६१,००० बराबर रकमको कर्जाबाट खरिद भएका पशुधन सुरक्षण गरिएको • लघु तथा विपन्न वर्ग कर्जा सुरक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत सदस्य संस्थाहरुबाट ३०३४४२ ऋणीहरुको रु. ११,०९,९६,८६,००० बराबरको कर्जा सुरक्षण गरिएको • साना तथा मझौला उद्यम कर्जा सुरक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत सदस्य संस्थाहरुबाट २३०६ ऋणीहरुको रु. १,६६,५६,४७,००० बराबरको कर्जा सुरक्षण गरिएको • ४. कृषि कर्जा सुरक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत सदस्य संस्थाहरुबाट १४९५ ऋणीहरुको रु. ७४,६७,४४,००० बराबरको कर्जा सुरक्षण गरिएको	

			आ.व. ५७/०५८ सालवसाली	• पशुधन र वालीको सुरक्षण र विकास तथा कृषकहरु र संस्थाहरुको क्षमता र दक्षता अभिवृद्धि भएको हुने ।	• २३२९७२ गोटा पशुधन को सुरक्षण, ८३३६ हेक्टर बाली सुरक्षण र १५९३० कृषकहरुलाई तालीम प्रदान गरिएको ।	
५.	शीतघर निर्माण व्याज अनुदान ३०५१०६	१	आ.व. ०५५/५६ सालवसाली	• शीतघर निर्माण तथा संचालनमा कृषक/व्यवसायीहरुको आकर्षणका कारण कृषि उपजका उत्पादन र उत्पादकत्वमा अभिवृद्धि भएको हुने ।	• १९ वटा शीतघरमा व्याज अनुदान उपलब्ध भएको ।	• १५,००० मेट्रिक टन क्षमताका शीतघर निर्माणमा व्याज अनुदान प्रदान गरिएको हुने ।
६.	सार्वजनिक संस्थान सुधार कार्यक्रम ३०५१०९	४	आ.व. ०६५/६६ देखि आ.व. ०७७/७८ ६००००	• महालेखा नियन्त्रक कार्यालय र सम्बन्धित सार्वजनिक संस्थानको अभिलेख अनुसार शेयर तथा ऋण रकममा भएको फरकको मिलान कार्य भएको हुने । • सार्वजनिक संस्थानहरु निर्देशन तथा व्यवस्थापनको लागि एकिकृत विधेयकको मस्यौदा तयार भएको हुने । • संस्थानका कर्मचारीको सेवा सुविधाको अध्ययन कार्य भएको हुने । • संस्थानहरुको घर/जग्गा व्यवस्थापनसम्बन्धी मापदण्ड, २०७४ म.प.बाट स्वीकृत भएको हुने ।	• चैत्र मसान्तसम्म रु. ४०,७४,४२६ बराबरको शेयर तथा ऋणको फरक मिलान (४४.४७%) भएको ।	• सार्वजनिक संस्थानसम्बन्धी संघीय ऐन तर्जुमा भएको हुने । • संस्थानहरुलाई चालु तथा वित्तीय सहायता प्रदान गरिएको हुने ।
७.	बजेट तथा निवृत्तीभरण सुधार आयोजना ३०५११४	४				• संघीय एकाईहरुको बजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन सम्बन्धी क्षमता विकास भएको हुने ।
८.	आर्थिक प्रशासन सुधार कार्यक्रम ३०५११५					
९.	पूँजी बजार तथा पूर्वाधार क्षमता सहयोग आयोजना ३०५११७	१	सन् २०११ मा सुरू भई सन् २०१९ मा सम्पन्न हुने ५०,००	• अन्तर्राष्ट्रियस्तरको सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन भएको हुने । • पूँजीबजार विकासको लागि नियामक एवं संस्थागत संरचनाको विकास भएको हुने । • पूर्वाधारमा निजी क्षेत्रको वृहत सहभागिताका लागि नीति एवं संस्थागत संस्थाको विकास भएको हुने ।	• सार्वजनिक निजी साझेदारी नीति २०७२ नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत भएको । • ऋण सञ्चालन तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी सफ्टवेयरको निर्माण र सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय स्थापनासम्बन्धी संगठन संरचनाको सर्वे सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा भईरहेको ।	• सार्वजनिक निजी साझेदारी ऐन जारी भएको हुने । • सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय स्थापना भई संचालनमा आएको हुने । • पुँजी बजार तथा बण्ड मार्केटको संस्थागत संरचनाको विकास भएको हुने ।

					• सार्वजनिक निजी साझेदारी ऐनको मस्यौदा तयार भएको ।	
१०.	सार्वजनिक संस्थान निर्देशन बोर्ड ३०५११९	४	सालवसाली			• सार्वजनिक संस्थानको वित्तीय योजना, बजेट, राजस्व र लेखापरीक्षण सम्बन्धी सुधार आएको हुने ।
११.	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम ३०५१२०	४	आ.व. ०७४/७५ देखि ०७७/७८ १,८०,००	• बजेट तथा राजस्व व्यवस्थापनमा सुधार, सार्वजनिक खरिद प्रक्रियामा सुधार तथा अन्तिम लेखा परीक्षण प्रणालीमा सुधार भएको हुने ।	• आ.व. २०७४/७५ मा कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको ।	• संसदीय निगरानीमा वृद्धि, वित्तीय संघीयता सुदृढीकरण र खरिद व्यवस्थापन सुधार आई तीनै तहको सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुदृढीकरण भएको हुने ।
१२.	मिलिनियम च्यालेन्ज नेपालको कार्यालय ३०५१२१	२	सालवसाली			• सबस्टेशन र प्रशारण लाइनको निर्माणका लागि जग्गा अधिग्रहण भएको हुने । • २८ कि.मी. सडकमा नमूना रिसाइकिलिङ गरिएको हुने । • ३०० कि.मि. रणनीतिक सडकको मर्मत संभारका लागि अध्ययन तथा डिजाइन शुरु भएको हुने ।
१३.	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय ३०५१२२	५	आ.व. ०७३/७४ सालवसाली	• सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापनको फ्रन्ट अफिस, मिडल अफिस र व्याक अफिसलाई एकै छाता मुनि राखी व्यवस्थापकिय चुस्तता कायम गर्दै अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार ऋण व्यवस्थापन गर्ने		• सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय स्थापना भई सञ्चालनमा आएको हुने ।
१४.	वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि	४	सन् २०१४ देखि सन् २०१८	• १.५ मिलियन DFID मार्फत् नेपाल राष्ट्र बैंकको RTGS कार्यक्रममा उपयोग भएको हुने ।	• अफ बजेट अफ प्रोगराम अन्तर्गत बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको शाखा विस्तार भएको ।	• वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीतिको कार्यान्वयनमा सहजीकरण भएको हुने ।

	कार्यक्रम ३०५३२०		२००० यु.एस.डलर	• वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति कार्यान्वयन भएको हुने	• अध्ययन भ्रमण सम्पन्न भएको	
१५.	भन्सार सुधार कार्यक्रम ३०५३२१	४	सन् २००३ देखि सन् २०२१ १०,२०,००	• भन्सार प्रशासनमा स्वचालन प्रणालीको विकास तथा अवलम्बन, भन्सारसम्बन्धी कानूनहरुको परिमार्जन, भौतिक पूर्वाधारहरुको विकास, जोखिम व्यवस्थापन प्रणालीको विकास भएको तथा भन्सार मूल्याङ्कन तथा जाँचपास प्रणालीमा सुधार भई राजस्व संकलन वृद्धि भएको हुने ।	• निरन्तर प्रगति उन्मुख	• भन्सार प्रक्रिया पूर्ण रुपमा स्वचालित भएको हुने । • भन्सार प्रशासन व्यवसायिक र प्रतिस्पर्धी भएको हुने ।
१६.	कृषि तथा पशुपन्छी ब्याज अनुदान ३०५३२२	१	आ.व. ०७१/७२ सालवसाली नखुलेको	• ब्याज अनुदानमा ऋण प्राप्त गरी कृषकको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि भएको र सो आधारमा ६५३२ कृषकलाई ब्याज अनुदान दिइएको हुने ।	• ३८ करोड २० लाख ब्याज अनुदान प्रदान गरिएको ।	• कृषि ऋणमा अनुदान प्रदान गरिएको हुने ।
१७.	लगानी विविध ५०११२५	१	सालवसाली	• संस्थानमा सेयर र ऋण लगानी वैदेशिक शेयर लगानी भएको हुने ।	• संस्थानमा सेयर/ऋण लगानी	• संस्थानमा सेयर/ऋण लगानी
१८.	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम ५०११६६	१	आ.व. ०६७/६८ देखि सालवसाली	• मासु तथा दुध उत्पादनमा योगदान, ३८ संस्थावाट १७ हजार किसान परिवारमा कृषि ऋण सेवामा पहुँच तथा साना किसानको तरकारी खेतीमा व्यावसायीकरण भएको हुने ।	• ९७२३७ जना मासु तथा दुग्धजन्य पशुपालक साना किसानलाई रु. ९ अर्ब, ६१ करोड कर्जा लगानी र २.३८ सहकारी गठन गरी १० हजार जनालाई रु.१० करोड कृषि कर्जा लगानी भएको ।	• ३६,००० किसानलाई ७ अर्ब ७५ करोड बराबरको कर्जा प्रवाह भएको हुने ।
१९.	सार्वजनिक संस्थान सुधार कार्यक्रम ५०११७०	४	निरन्तर नखुलेको	• संस्थानमा सेयर/ऋण लगानी	• संस्थानमा सेयर/ऋण लगानी भएको ।	....

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा अर्थ क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. १२५५ करोड, पूँजीगततर्फ रू. ६७४ करोड र वित्तीय व्यवस्था तर्फ रू. गरी जम्मा रू. २५४८ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ३ मा दिइएको छ ।

३.२. उद्योग

क. पृष्ठभूमि

कूल ग्रार्हस्थ्य उत्पादनमा समग्र उद्योग क्षेत्रको योगदान १५ प्रतिशत रहेको छ। उद्योग क्षेत्र आर्थिक विकासको इन्जिन हो । औद्योगिक विकासले रोजगारी सिर्जना, वस्तु र सेवाको मूल्य अभिवृद्धि, आवश्यक वस्तु तथा सेवाको उपलब्धता गर्न सहयोग पुऱ्याउँदछ। औद्योगिक पूर्वाधारको अवस्था कमजोर हुनु, औद्योगिक क्षेत्रमा पर्याप्त उर्जा उपलब्ध गर्न नसकिनु, औद्योगिक श्रम सम्बन्ध सौहार्दपूर्ण बन्न नसक्नु प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन्। यस क्षेत्रका चुनौतीका रूपमा औद्योगिक उत्पादनमा गुणस्तरीयता कायम गर्नु, उद्योगहरूलाई उत्पादन तथा उत्पादकत्वका दृष्टिले प्रतिस्पर्धी बनाउनु, रुग्ण उद्योगलाई पुनर्स्थापना गर्नु छन्। आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा औद्योगिक पूर्वाधार विकास, उद्योग दर्ताको सरलीकरण, एक जिल्ला, एक उत्पादन, गरिब तथा युवाहरूको उद्यमशिलता विकास, खनिज पदार्थको उत्खनन्, नापतौल तथा गुणस्तरका क्षेत्रमा सुधार गर्ने लगायतका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिनेछ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. उद्योग क्षेत्रको उत्पादन वृद्धि गरी कुल ग्रार्हस्थ उत्पादनमा यस क्षेत्रको योगदान बढाउनु।
२. औद्योगिक क्षेत्रमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी वृद्धि गरी रोजगारीका अवसर सृजना गर्नु।
३. औद्योगिक वस्तुहरूको वृद्धि गरी व्यापार घाटामा कमी ल्याउनु।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. उद्योगहरूलाई आवश्यक पर्ने पूर्वाधार व्यवस्था गर्न नीति निर्माण र कार्यान्वयनमा जोड दिने।
२. स्थानीय श्रोत एवम् सीपको उपयोग गरी लघु, घरेलु, साना, मझौला तथा ठूला उद्योगको स्थापना र सञ्चालनलाई प्रभावकारी बनाउने।
३. अन्तरप्रदेश तथा प्रदेश र संघबीचको औद्योगिक अन्तरसम्बन्ध सुदृढ गरी सन्तुलित विकासमा उद्योग क्षेत्रको योगदान बढाउने।
४. विदेशी लगानीकर्ता तथा गैरआवासीय नेपालीलाई औद्योगिक लगानीमा प्रोत्साहन गर्न नीतिगत व्यवस्था गर्ने।
५. लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक नीतिगत, संस्थागत, कानुनी तथा प्रक्रियागत सुधार गर्ने।
६. तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान गरी गुणस्तरयुक्त एवम् प्रतिस्पर्धात्मक औद्योगिक वस्तुको निर्यातलाई बढावा दिने।

उल्लिखित रणनीति कार्यान्वयन गरी उद्धेश्य हासिल गर्न देहाय बमोजिमका नतिजा सूचक तय गरिएका छन्:

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक	ईकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	लघु, घरेलु, साना, मझौला तथा ठूला उद्योगको स्थापना र सञ्चालनमार्फत् रोजगारीको सिर्जना	संख्या (हजारमा)	३१९७	११२	१७४	१८१
२.	ठूला उद्योग दर्ता	वटा	८५५	१३५	९०	१६०
३.	मझौला उद्योग दर्ता	वटा	१४८१	१४७	९०	१००
४.	घरेलु तथा साना उद्योग दर्ता	वटा (हजारमा)	२७०	१८	२०	२०
५.	लघु उद्यमीको स्तरोन्नती	वटा (हजारमा)	२७	१७	१६.५	१७
६.	लघु उद्यमी सिर्जना	वटा (हजारमा)	१०३	१९	२१	२३

७.	सिमेन्ट उद्योगको लागि पहुँच मार्ग निर्माण	कि.मि.	४२१.८	७५	७५	७५
८.	खानी अन्वेषणको क्षेत्रफल	व.कि.मी.	४१६००	१७	२५	२५
९.	खनिज अन्वेषणात्मक ड्रिलिङ्ग	मिटर	१४३५	६००	२५०	१५०
१०.	खनिज अन्वेषणात्मक सर्भे	हेक्टर	१५००	३००	३५०	४००
११.	कम्पनी दर्ताको डिजिटाइजेसन	वटा (हजारमा)	८९	२६	२०	२२

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम र आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना (३०७१०२)	६	सालबसाली	• खनिज पदार्थको उत्खनन् क्षमता पहिचान भएको हुने ।	• खानीहरूको वातावरणीय अनुगमन तथा निरीक्षण गरिएको । • खानी उत्खननको प्रमाण-पत्र प्रदान तथा नवीकरण गरिएको • निर्माणमुखी खनिज (ढुंगा) अन्वेषण कार्य भएको ।	• खनिज अन्वेषण कार्यको लागि विस्तृत भौगोलिक र भू-भौतिक अध्ययन अनुसन्धान हुने ।
२	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना (३०७१०३)	६	सालबसाली	• पेट्रोलियम पदार्थको अन्वेषण भएको हुने ।	• अध्ययन भइरहेको ।	• पेट्रोलियम श्रोत रिजर्भ्वायर निर्माण कार्य गर्ने ।
३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना (३०७१०४)	६	सालबसाली	• जियो हजार्ड र अर्वान जियोलोजीको अध्ययन भएको हुने ।	• भूकम्पीय तथा भौगर्भिक अन्वेषण उपकरण खरिद भएको । • जियोलोजिकल म्यूजियम निर्माण कार्य भएको ।	• जियो टुरिजम सञ्चालन हुने । • दुई स्थानमा भूकम्पीय अन्वेषण हुने ।
४	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत) (३०७१०८)	१,३,६	सालबसाली	• सिमेन्ट उद्योगमा सडक र विद्युत् पहुँच विस्तार भएको हुने ।	• भैरहवा विशेष आर्थिक क्षेत्र सञ्चालनका लागि तयार भएको । • उद्योगहरूको लागि विद्युत प्रशारणलाई तथा सव-स्टेशन निर्माण भैरहेको ।	• सिमरा विशेष आर्थिक क्षेत्र पूर्वाधार निर्माण सम्पन्न हुने । • प्रदेश औद्योगिक क्षेत्रमा पूर्वाधार निर्माण गरिने ।
५	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम (३०७१०९)	२,४,५	सालबसाली	• औद्योगिक क्षेत्रमा लगानी प्रवर्द्धनसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था तर्जुमा भएको हुने ।	• औद्योगिक व्यवसाय ऐन, विशेष आर्थिक क्षेत्र सम्बन्धी ऐन पारीत भएको ।	• मन्त्रालय र अन्तर्गतको व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा सुधार गर्ने । • कम्पनी ऐन, विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरणसम्बन्धी ऐन, औद्योगिक व्यवसाय नियमावली, कानुन र नीति तर्जुमा गर्ने । • उत्कृष्ट महिला उद्यमी सम्मान कार्यक्रम गर्ने । • थप मुलुकहरूसँग बिप्पा सम्झौता गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा उद्योग क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. १३९ करोड र पूँजीगततर्फ रू. ३३८ करोड गरी जम्मा रू. ४७७ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ३ मा दिइएको छ ।

३.३. वाणिज्य

क. पृष्ठभूमि

आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को चैत्र मसान्तसम्मको बैदेशिक व्यापारमा निकासी रु. ५० अर्ब, ३० करोड र आयात रु. ५ खर्ब, २४ अर्ब ५९ करोड रहेको छ। वाणिज्य क्षेत्रको विकासले वस्तु तथा सेवाको सहज आपूर्ति र देशमा उत्पादित वस्तु तथा सेवाको निर्यातबाट आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुग्दछ। व्यापार घाटा वृद्धि हुनु, वस्तु तथा बजार विविधीकरण गर्न नसकिनु, गुणस्तरीय उत्पादन हुन नसक्नु वाणिज्य क्षेत्रका समस्याहरू हुन्। यसैगरी, व्यापार घाटा कम गर्नु, विलासिताका वस्तुहरूको आयात निरुत्साहित गर्नु, प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी आकर्षित गर्नु र व्यापार कुटनीतिको प्रभावकारीता वृद्धि गर्नु चुनौतिका रूपमा रहेका छन्। आ.व. २०७५/७६ मा व्यापार सहजीकरण तथा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, वस्तु विकास कार्यक्रम, निर्यात प्रवर्द्धन तथा व्यापार विविधिकरण कार्यक्रम, व्यापार सम्बद्ध क्षमता विकास कार्यक्रम, व्यापार सूचना प्रणाली विकास कार्यक्रम र व्यापार अध्ययन अनुसन्धान कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिनेछन्।

ख.चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. आन्तरिक तथा अन्तराष्ट्रिय निर्यात व्यापार प्रवर्द्धन गर्दै स्थानीय कच्चा पदार्थ, स्रोत, साधन र सीप बढी प्रयोग हुने वस्तुको निकासी प्रवर्द्धनमार्फत् प्राप्त हुने लाभलाई ग्रामीण तहसम्म विस्तार गर्नु।
२. तुलनात्मक लाभका वस्तु तथा सेवाको मूल्य र गुणस्तरलाई प्रतिस्पर्धी बनाई व्यापार घाटा कम गर्नु।

ग.चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. वाणिज्य क्षेत्रलाई अर्थतन्त्रको प्रमुख संवाहकको रूपमा स्थापित गर्न यस क्षेत्रलाई अर्थतन्त्रमा मूलप्रवाहीकरण र विदेशी एवम् स्वदेशी व्यापार र लगानीलाई एकीकृत दृष्टिले सहजीकरण गर्ने।
२. वाणिज्य नीति र नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीतिले पहिचान गरेका निर्यात हुने वस्तु तथा सेवाको उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न उत्पादनशील आयात, मूल्य अभिवृद्धि र मूल्य श्रृङ्खला व्यवस्थापनमा जोड दिँदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने।
३. निर्यात व्यापारका लागि पहिचान गरिएका र गरिने वस्तुको देशगत एवम् वस्तुगत व्यापार विविधीकरण गर्ने।
४. वाणिज्य सम्बद्ध विद्यमान संरचना, पूर्वाधार एवम् आधारहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा सुदृढीकरणमा जोड दिँदै यसको अधिकतम उपयोग गर्ने।

उल्लिखित रणनीति कार्यान्वयन गरी उद्देश्य हासिल गर्न देहाय बमोजिमका नतिजा सूचक तय गरिएका छन्:

घ. नतिजा सूचक

क.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१.	निकासीमा वृद्धि	रु. (अर्बमा)	७१	७३.१२	११२	१४०
२.	व्यवसायिक फर्म दर्ता प्रक्रिया अनलाईन प्रणालीमा ल्याउने।	वटा (हजारमा)	१६४	४५३	३००	३२७
३.	कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा निकासीको अनुपात	प्रतिशत	३.१२	४.५	४.०	३.४
४.	निर्यात आयात अनुपात	अनुपात	१:११	१:१०	१:९.३	१:८.६
५.	कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा व्यापार घाटा	प्रतिशत	३१.३	३५.०	३३.०	३०.०
६.	सघन, दूत एवं नियमित बजार अनुगमन	पटक (हजारमा)	४.०	३.१९	६.५	७.०

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना (NIRTTP) (३३०१०८)	२	१० सेप्टेम्बर २०१३ देखि ३१ डिसेम्बर २०१९ सम्म ४.५ मिलियन (अमेरिकी डलर) अनुदान	• नेपालको द्विपक्षीय तथा बहुपक्षीय पारवहनमा लाग्दै आएको लागत खर्च कम गरी आधुनिक र व्यवस्थित पारवहन व्यवस्थाका लागि अध्ययन अनुसन्धान गरी प्रतिवेदनहरू कार्यान्वयनमा आएको हुने ।	• काठमाडौंको चोभारमा ICD निर्माण गर्न विस्तृत डिजाइन र लागत प्राप्त भई बोलपत्र आव्हान भएको । • ICD निर्माण कार्यको डिजाईन, सुपरीवेक्षण सेवाका लागि परामर्शदाताको छनौटका लागि सूचना प्रकाशन भई प्रस्तावहरूको मूल्याङ्कन भइरहेको । • वीरगञ्जको सुख्खा बन्दरगाहमा सेड विस्तार कार्य भईरहेको । • ढुवानी यातायात मार्ग अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणालीका लागि परामर्शदाता छनौट गर्न सूचना प्रकाशन गरिएको । • निर्यात हुने वस्तुको गुणस्तर परीक्षणका लागि Plant Diagnostic Reference प्रयोगशाला निर्माणका लागि बोलपत्र प्रकाशन भई मूल्याङ्कन भइरहेको । • ट्रेड पोर्टल निर्माण कार्य शुरु भएको । • राष्ट्रिय एकद्वार प्रणाली निर्माण गर्न बिड डकुमेण्टहरूको मूल्याङ्कन भइरहेको । • एक्सेल लोड कन्ट्रोल स्टेशन निर्माण गर्न धादिङ्ग जिल्लाको गल्छी गाउँपालिकाको सार्वजनिक जमिन उपलब्ध गराउन सहमति प्राप्त भएको ।	• भन्सार प्रयोगशाला सुदृढीकरणको लागि SEM, HPLC लगायतका Scientific Instrument खरिद, जडान र सञ्चालन गर्ने । • Single Window System को विकास गर्ने । • सडक सुरक्षा तथा भार वहन नियन्त्रण सम्बन्धी निर्देशिका तथा जनचेतना मूलक सामग्रीको छपाई गर्ने । • सडक सुरक्षा तथा भार वहन नियन्त्रण सम्बन्धी प्रचार-प्रसार गर्ने । • वीरगञ्ज सुख्खा बन्दरगाहमा गोदाम घर विस्तार तथा निर्माण गर्ने । • वीरगञ्ज सुख्खा बन्खरगाहमा रेल्वे ट्र्याक हस्तान्तरण गर्ने । • ट्रेड पोर्टल सूचनासम्बन्धी सफ्टवेयर निर्माण र खरिद गर्ने । भारतीय बन्दरगाहमार्फत् नेपाली भूमिसम्म जलमार्ग हुँदै वस्तु ढुवानीको लागि पारवहन सुविधाको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने । • नेपाल भारत बंगलादेश र चीनसँगको मौजुदा पारवहन सन्धीको अध्ययन गरी संशोधनका लागि सुझावसहितको प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• सडक सुरक्षासम्बन्धी व्यवस्थाका लागि Mobile Application Software तयार भएको ।	• वाणिज्य क्षेत्रको मध्यकालीन र दीर्घकालीन रणनीतिक योजना तयार गर्ने । • सार्क राष्ट्रहरूमा सेवा व्यापारका सम्बन्धमा अपनाउनुपर्ने नीतिगत तथा कानूनी सुधार सहितको प्रतिवेदन पेश गर्ने । • वाणिज्य मन्त्रालय र अन्तर्गत निकायमा कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि विभिन्न क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । • निजी क्षेत्र समेतको सहकार्यमा व्यापार सहजीकरण, प्रवर्द्धन र पारवहन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
२.	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना (बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण) (३३०१०४)	१	निरन्तर	• द्विपक्षीय, क्षेत्रीय,बहुपक्षीय तथा अन्तराष्ट्रिय व्यापार सम्बन्धी कार्यमा सहयोग र सहजीकरण ।	• विश्व व्यापार संगठनको व्यापार सहजीकरण सम्झौतालाई व्यवस्थापिका संसद्बाट अनुमोदन भई विश्व व्यापार संगठनमा जानकारी गराइएको । • नेपाल भारतबीचको व्यापार सन्धी नवीकरण भएको । • संयुक्त राज्य अमेरिकाले नेपालबाट निर्यात हुने ७७ वटा उत्पादनहरूलाई सन् २०१५ देखि आगामी सन् २०२५ डिसेम्बरसम्म सहुलियतपूर्ण बजार पहुँच सुविधा उपलब्ध गराउने सहमति भएको । • भारतको विषाखापटनम बन्दरगाह उपयोगको शुरुवात भएको ।	• सेफगार्ड, एन्टिडम्पिङ्ग र काउन्टरभेलिङ्ग सम्बन्धी ऐन र नियमावलीको तर्जुमा गर्ने । • E-Commerce कार्य योजना तयार गर्ने । • वाणिज्य नीति, २०७२ र नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति (NTIS), २०७३ ले प्राथमिकीकरण गरेका वस्तुहरूको बजार पहुँच र निर्यात अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू । • नेपाल र चीन बीच बेल्ट एण्ड रोड कार्यक्रम अन्तर्गत व्यापारिक मार्ग र पूर्वाधार विकास । • प्रमुख निर्यातयोग्य वस्तुहरूको हर्मोनाइजेशन गरी विवरण तयार गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• वीरगञ्ज स्थित एकीकृत जाँच चौकीको संरचना निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको । • बेलेहियामा एकीकृत चौकी निर्माणको लागि नेपालतर्फको करिव ४४ हेक्टर जमिन अधिग्रहण भइ अस्थायी यार्डको निर्माण सम्पन्न गरी चौकी निर्माणको कार्य शुरु भएको । • रसुवाको टिमुरेमा निर्माणाधीन सुख्खा बन्दरगाहको लागि आवश्यक जग्गाको अधिग्रहण तथा मुआब्जा वितरण भइ निर्माण कार्य अघि बढेको । • नेपाल र बंगलादेश वीच व्यापार प्रवर्द्धनको लागि Preferential र Duty Free बजार पहुँच तथा द्विपक्षीय व्यापार र पारवहन सम्बन्धी अन्य विषयहरूमा वाणिज्य सचिव र सहसचिवस्तरमा बैठक सम्पन्न भएको । • निर्यात तथा आयात सम्बन्धी सम्पूर्ण सूचनाहरूलाई एकीकृत गरी सरोकारवालाहरूलाई आवश्यक सूचना तथा तथ्यांकहरू समयमै उपलब्ध गराउन Nepal Trade Information Portal संचालनमा ल्याइएको । • गलैंचा, तयारी पोशाक र फेल्टको Product Profile तयार भई प्रकाशन भएको । • चिया, कफी, हाते कागज र अलैंचीको निर्यात रणनीति तयार भएको ।	• नेपाल भारत IGSC/IGC बैठक सञ्चालन । • नेपाल तिव्वत व्यापार सहजीकरण NTTFC को बैठक सञ्चालन । • सन् २०१८ मा Trade Policy Review को आन्तरिक तयारी गर्ने । • उद्योगी व्यवसायी तथा सरोकारवालाहरूसँग व्यापारका विविध पक्षहरूका सम्बन्धमा छलफल गर्ने । • बोर्ड अफ ट्रेडको बैठकहरू सञ्चालन । • EIF राष्ट्रिय निर्देशन समितिको बैठक सञ्चालन गर्ने । • TIFA Council को बैठक आयोजना गर्ने गर्ने । • SAFTA तथा BIMESTEC अन्तर्गत रहेका विभिन्न Negotiation Committee तथा Working Group को बैठक आयोजना गर्ने । • दोधारा(चाँदनी एकिकृत जाँच चौकी (ICP) र काठमाडौंको चोभारमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको Trade Expo Center निर्माणको लागि सम्भाव्यता अध्ययन, सर्वेक्षण, डिजाईन, ड्रइङ्ग लगायत प्राविधिक परामर्श सेवा गर्ने । • Sanitary and phytosanitary Lab को निर्माण गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
३.	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र (३३०१०६)	१	निरन्तर	• निर्यात प्रवर्द्धन हुने । • अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा नेपाली बस्तुको बजार पहुँच पुग्ने । • उद्यमशिलताको विकास रोजगारी सिर्जना, सीप विकास, घरेलु तथा लघु उद्यमको विकास र प्रवर्द्धन, व्यापार तथ्याङ्कको प्रकाशन र वितरण हुने ।	• व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन विकास समितिको गठन आदेश २०६३ को दोस्रो संशोधन नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदबाट स्वीकृति भई कार्यान्वयनमा आएको । • अन्तराष्ट्रिय बजारमा नेपाली कफिको बजार पहुँच वृद्धि गर्न नर्वे, सिंगापुर, न्यूजिल्याण्ड, अस्ट्रेलिया र अमेरिकामा नेपाली कफीको ट्रेडमार्क दर्ता गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको । • अन्तराष्ट्रिय बजारमा नेपाली अलैंचीको बजार प्रवर्द्धन गर्न भारत, पाकिस्तान र संयुक्त अरब इमिरेट्समा नेपाली अलैंचीको सामुहिक व्यापार चिन्ह दर्ता गरिएको । • चीन, भारत, अस्ट्रेलिया, जापान, जर्मनी लगायतका देशहरूमा अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार मेलाहरूमा नेपाली उद्यमी तथा व्यवसायीहरूको सहभागीता र व्यापार मेलाहरूको आयोजना गरिएको ।	• नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ तथा विभिन्न वस्तुगत संघ संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा विभिन्न वस्तुहरूको निर्यात प्रवर्द्धन र व्यापार सहजीकरणसम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । • राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार मेलाहरूमा सहयोग र सहभागिता । • निर्यात दिवसको आयोजना गर्ने । • व्यापार सम्बद्ध विषयहरूको तथ्याङ्क संकलन र प्रकाशन गर्ने । • महिला सशक्तीकरणका लागि प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरूको सञ्चालन गर्ने । • सरकारी तथा निजी क्षेत्र समेतका लागि व्यापार सहजीकरणका सम्बन्धमा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा वाणिज्य क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. ३७ करोड र पूँजीगततर्फ रू. १४३ करोड गरी जम्मा रू. १८० करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ३ मा दिइएको छ।

३.४. आपूर्ति

क. पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डारमा २५,००० मेट्रीक टन र सार्क खाद्य सुरक्षा बैंकमा ८,००० मेट्रीक टन खाद्यान्न सुरक्षित राखिएको अवस्था छ । देशमा नागरिकहरूको दैनिक जीवनयापन गर्न आवश्यक वस्तु तथा सेवा, खाद्यान्नको व्यवस्था, स्वास्थ्य उपचारका लागि आवश्यक औषधी, सामग्री र पेट्रोलियम पदार्थ सहज, सुलभ र उचित मूल्यमा उपभोक्ताले पाउने व्यवस्था गर्नु अत्यावश्यक हुन्छ । सिण्डिकेट, कालो बजारी र मिलेमतो कायम रहनु, भण्डारण गृहको निर्माण यथासमयमा हुन नसक्नु, आपूर्तिजन्य वस्तुको पर्याप्त मौज्दात नहुनु लगायतका समस्याहरू यस क्षेत्रमा विद्यमान छन् । यसैगरी, दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति प्रणाली स्थापित गर्नु, उपभोक्ताको हक अधिकारको सुनिश्चितता गर्नु, पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा आउने उतारचढाव र मुद्रास्फीति लगायतका कारणले इन्धन आपूर्तिमा कठिनाई उत्पन्न हुनु प्रमुख चुनौतीका रुपमा रहेका छन् । आ.व. २०७५/७६ मा उपभोक्ता जागरण तथा सचेतना, आपूर्ति व्यवस्थापन तथा बजार अनुगमन, खाद्यान्न ढुवानी, कण्ठरोग नियन्त्रण र पेट्रोलियम पदार्थको भण्डारण क्षमता अभिवृद्धि कार्यान्वयन गरिनेछ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. उपभोक्ताको हकहित संरक्षण गर्दै दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा सेवा नियमित र सहज रुपमा आपूर्ति हुने व्यवस्था मिलाउनु ।
२. बजार प्रणालीलाई प्रतिस्पर्धी र उपभोक्ताप्रति जिम्मेवार तुल्याउँदै विपद्को समयमा समेत उपभोग्य वस्तुको आपूर्ति हुने व्यवस्था सुनिश्चित गर्नु ।
३. आपूर्ति व्यवस्थालाई दिगो, सुनिश्चित, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाउनु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. वस्तु तथा सेवाको सहज एवम् मितव्ययी आपूर्तिको लागि सरकारी, निजी, सामुदायिक र सहकारी संस्थाहरूबीच प्रभावकारी समन्वय गर्ने ।
२. लोक कल्याणकारी राज्यको अवधारणा अनुरूप नीतिगत तथा संरचनागत सुधार गरी आधारभूत वस्तु र सेवाको कम लागतमा आपूर्ति व्यवस्थापन गर्ने ।
३. दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा सेवालाई सुलभ बनाउन नियमित रूपमा बजार अनुगमन गरी कानून अनुसार बजार नियमन गर्ने ।
४. विपद्को समयमा पनि वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति सहज बनाउन संस्थागत क्षमता विकास र विस्तार गर्ने तथा भण्डारण क्षमता वृद्धि गर्ने ।

उल्लिखित रणनीति कार्यान्वयन गरी उद्धेश्य हासिल गर्न देहाय बमोजिमका नतिजा सूचक तय गरिएका छन्:

घ. नतिजा सूचक

क.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१.	तेकिएका दुर्गम जिल्लामा खाद्यान्न ढुवानी	मे. टन (हजारमा)	१५	१४.४	१६.५	१५.२
२.	राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डारमा खाद्यान्न भण्डार	मे. टन (हजारमा)	२५	१९.८	२५	२५
३.	सार्क खाद्य सुरक्षा बैंकमा खाद्यान्न मौज्दात	मे. टन (हजारमा)	८	८	८	८
४.	तोकिएका दुर्गम जिल्लाहरुमा आयोडिनयुक्त नून ढुवानी	क्वीन्टल	७२.१	७४.४	८०.३५	६१.०
५.	९० दिनको माग धान्न सक्ने गरी सातै प्रदेशमा पेट्रोलियम पदार्थको भण्डारणगृह निर्माण	वटा	-	-	३	४

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.ब. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	खाद्यान्न ढुवानी कार्यक्रम (नेपाल खाद्य संस्थान) (३०७०२१)	२,४	सालबसाली	• तोकिएका दुर्गम जिल्लाहरूमा १३,२४० मे.टन खाद्यान्न ढुवानी हुने। • राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डारमा २५,००० मे. टन खाद्यन्न संचित हुने। • सार्क खाद्य सुरक्षा बैंकमा ८,००० मे. टन खाद्यान्न संचित हुने। • कर्णाली अञ्चलका जिल्लाहरूमा प्रत्येक जन्म र मृत्युमा निःशुल्क चामल वितरण हुने । • सुपथ मुल्य पसल सञ्चालन हुने ।	• तोकिएका दुर्गम ३९ जिल्लाहरूमा १२,०३२ मे.टन खाद्यन्न ढुवानी भएको ।	• तोकिएका दुर्गम जिल्लामा सरकारी अनुदानमा १३,२४० मे. टन खाद्यान्न ढुवानी गर्ने । • राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डारमा २५,००० मे. टन खाद्यान्न सञ्चित गर्ने। • सार्क खाद्य सुरक्षा बैंकमा ८,००० मे. टन खाद्यान्न संचित गर्ने । • कर्णाली अञ्चलका जिल्लाहरूमा प्रत्येक जन्म र मृत्युमा निःशुल्क चामल वितरण गर्ने । • सुपथ मुल्य पसल सञ्चालन गर्ने।
२.	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम (साल्ट ट्रेडिङ्ग) (३०७०१६)	२,४	सालबसाली	• तोकिएका दुर्गम जिल्लाहरूमा ६०,५८४ क्वीण्टल आयोडिनयुक्त नुन ढुवानी हुने। • सुपथ मूल्य पसल सञ्चालन हुने ।	• तोकिएका दुर्गम जिल्लाहरूमा ५७,३९१.३५ क्वीण्टल आयोडिन नुन ढुवानी भएको ।	• तोकिएका दुर्गम जिल्लाहरुमा ६०,५८४ क्वीण्टल आयोडिनयुक्त नुन ढुवानी गर्ने । • सुपथ मुल्य पसल सञ्चालन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा आपूर्ति क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. ७४ करोड गरी जम्मा रू. ७४ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ३ मा दिइएको छ।

३.५. संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन

क. पृष्ठभूमि

अनुपम प्राकृतिक सौन्दर्य, सामाजिक एवम् सांस्कृतिक विविधता र भौगोलिक विषमताले भरिपूर्ण नेपाल विश्वको प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा परिचित रहेको छ। मुलुकको आर्थिक विकासको प्रमुख आधारको रुपमा रहेको पर्यटन क्षेत्रबाट वैदेशिक मुद्रा आर्जन, रोजगारी सिर्जना, आर्थिक क्रियाकलापमा वृद्धि, मुलुकको समग्र आर्थिक विकास तथा समुन्नतीमा टेवा पुऱ्याउँदै आएको छ। २०७२ सालमा आएको महाभुकम्पका कारण देशका प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदामा पुग्न गएको क्षतिले उत्पन्न गरेको चुनौतीको सामना गर्दै पर्यटन क्षेत्रलाई अर्थतन्त्रकै महत्वपूर्ण अंगको रुपमा स्थापना गर्नुपर्ने भएको छ। साथै, हवाई यातायात क्षेत्रको सुदृढीकरणवाट राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा आवागमन र पहुँच बढाई गुणस्तरीय सेवाप्रवाह गर्दै नागरिक उड्डयनलाई मुलुकको पर्यटन विकासको आधारको रुपमा विकास गर्नु हवाई यातायात क्षेत्रको उद्देश्य रहेको छ। त्यसैगरी, सांस्कृतिक सम्पदाहरू, भाषा, साहित्य, सङ्गीत र कलाको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै सांस्कृतिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्य संस्कृति क्षेत्रमा रहेको छ। यिनै उद्देश्य प्राप्तिका लागि राष्ट्रिय पर्यटन रणनीति (२०१६-२०२५) बमोजिम प्रत्येक प्रदेशमा एक-एक वटा पर्यटन गन्तव्य तोकी उक्त गन्तव्यको एकीकृत पर्यटन पूर्वाधार विकास गर्ने, महाभुकम्पबाट क्षतिग्रस्त सांस्कृतिक एवम् पुरातात्विक सम्पदाहरू र ट्रेकिङ्ग ट्रेलहरूको पुनःनिर्माण गर्ने, त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको स्तरोन्नति गर्ने, गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल तथा पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको निर्माण गर्ने, आन्तरिक विमानस्थलहरूको सुधार गर्नेजस्ता महत्वपूर्ण कार्यलाई अगाडि बढाइएको छ। यीनै समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्ने दिशातर्फ आ.व. २०७५/७६ को बजेट तथा कार्यक्रम निर्देशित रहेको छ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

पर्यटन

१. देशलाई आकर्षक तथा थप सुरक्षित गन्तव्यको रुपमा विकास गर्दै पर्यटन आगमनमा उल्लेखनीय वृद्धि गरी जनताको आयस्तरमा वृद्धि गर्नु।
२. पर्यटकीय गन्तव्य स्थल तथा उपजमा विविधीकरण र विकास गर्नु।
३. नेपालका प्रमुख पर्यटकीय उपजहरूको बजारीकरण तथा प्रवर्द्धन गर्नु।

संस्कृति

१. नेपालका सबै जाति/समूदायहरूको आ-आफ्नो मौलिक सांस्कृतिक परम्पराहरूको जगेर्ना गरी नेपालको साँस्कृतिक पहिचानको सम्वर्द्धन गर्नु।
२. भुकम्पलगायतका प्राकृतिक प्रकोपबाट क्षतिग्रस्त ऐतिहासिक, पुरातात्विक र साँस्कृतिक सम्पदाको पुनर्निर्माण र संरक्षण।
३. भाषा, साहित्य, संगीत तथा नाट्य र ललितकला क्षेत्रको संरक्षण तथा विकास गर्नु।

हवाई यातायात

१. सुरक्षित र प्रभावकारी हवाई यातायातमार्फत् तोकिएका राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय गन्तव्यहरूमा पहुँच विस्तार गर्नु।
२. सुरक्षित तथा गणस्तरीय सेवाको माध्यमबाट नागरिक उड्यन क्षेत्रलाई मुलुकको सवाङ्गीण विकासमा महत्वपूर्ण क्षेत्रको रुपमा विकास गर्नु।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

पर्यटन

१. पर्यटन प्रवर्द्धन र पर्यटन विकास गर्न सार्वजनिक, निजी, सहकारी र सामुदायिक क्षेत्रसँग साझेदारी एवम् सहकार्य गर्ने।
२. ग्रामीण पर्यटनमार्फत् यस क्षेत्रको लाभलाई जनस्तरसम्म पुऱ्याउने।
३. मुलकमा सबै मौसममा पर्यटकीय क्रियाकलापहरू सञ्चालनका लागि प्रोत्साहन गर्ने।

४. स्थापित तथा नयाँ पर्यटकीय गन्तव्य स्थलहरूको एकीकृत र समन्वयात्मक रुपमा विकास र विविधीकरण गर्न वैदेशिक लगानी आकर्षित गर्ने ।

संस्कृति

१. सबै समुदायको धार्मिक र सांस्कृतिक मूल्य मान्यताहरूको सम्मान गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने ।
२. क्षतिग्रस्त ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको पुनर्निर्माण गर्दै यिनीहरूको संरक्षण, विकास र प्रवर्द्धन गर्ने ।
३. धार्मिक एवम् सांस्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने ।
४. मूर्त तथा अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरूको अन्वेषण, अनुसन्धान एवम् संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।

हवाई यातायात

१. हवाई सेवाको क्षेत्रमा नवीनतम प्रविधिहरूको उपयोग तथा संस्थागत सुधार गरी उडान सुरक्षालाई उच्च प्राथमिकताका साथ प्रवर्द्धन गर्ने ।
२. निजी क्षेत्र समेतको सहभागितामा हवाई सेवालाई भरपर्दो, सुरक्षित र सर्वसुलभ बनाउँदै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा पहुँच विस्तार गर्ने ।
३. मुलुकको प्रादेशिक तथा भौगोलिक सन्तुलन कायम हुने गरी हवाई सेवा तथा पूर्वाधारहरूको विकास र विस्तार गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१.	पर्यटक आगमन	संख्या (लाखमा)	–	७.५	१०	१२
२.	पर्यटकको बसाइ अवधि	दिन	–	१३.४	१२.६	१४
३.	प्रति पर्यटक प्रति दिन खर्च	अमेरिकी डलर	–	५३	५४	५८
४.	बाह्रै महिना सञ्चालन हुने विमानस्थलको संख्या	वटा	–	२५	२९	३२
५.	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा पर्यटनको योगदान	प्रतिशत	–	३	२.०५	३.०
६.	नेपाल आउने अन्तर्राष्ट्रिय विमान	वटा	-	-	२९	३०
७.	पर्यटन क्षेत्रबाट थप रोजगारी	संख्या	–	९५०००	१,१६,०००	१,३३,४००

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान ३२५१०२	१	सालबसाली	• होटल तथा ट्राभल ट्रेकिङ विषयमा मध्यम तथा उच्चस्तरका जनशक्ति उत्पादन भएको हुने ।	• बहुवर्षीय ठेक्का सम्झौता अन्तर्गत पर्वतिय शिक्षण भवन निर्माण कार्य भइरहेको । • पर्यटन, होटेल तथा लज व्यवस्थापन सम्बन्धी घुम्ती तालिम सम्पन्न भएको ।	• शिक्षण भवन निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने । • पर्यटन, होटेल तथा लज व्यवस्थापन सम्बन्धी घुम्ती तालिम संचालन गर्ने ।
२	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना (हवाई सुरक्षा तथा हवाई व्यवस्थापन कार्यक्रम) ३२५१०४	१	सालबसाली	• गम्भीर प्रकृतिका हवाई दुर्घटनाको छानविन भएको हुने । • केप टाउन कनभेन्सन र मन्टोरियल कन्भेन्सनको अनुमोदनको प्रकृया पुरा गरी राष्ट्रिय कानुन तर्जुमा भएको हुने ।	• तारा एयर, गोमा एयर क्राफ्ट दुर्घटनाको जाँच कार्य सम्पन्न, यूएस बंगला विमानको दुर्घटना जाँच कार्य भइरहेको । • दोश्रो अन्तराष्ट्रिय विमानस्थलको लागि कोरियन कम्पनीले गरेको मँक मन्त्रालयले ग्रहण गरी भूक्तानीका लागि समन्वय भइरहेको । • थाईल्याण्डको लायन थाई एयरलाइनलाई बैङ्कक काठमाडौं संचालनका लागि अनुमति प्रदान गरिएको । • नागरिक उड्डयन क्षेत्रका २० जना विशेषज्ञ रहने एक नागरिक उड्डयन विज्ञ समुह गठन भएको ।	• केप टाउन कन्भेन्सन र मन्ट्रियल कन्भेन्सन अनुमोदनको प्रकृया पुरा गरी राष्ट्रिय कानुन तर्जुमा गर्ने । • विमानस्थल संचालक, वायुसेवा कम्पनी तथा सरोकारवालासँग अन्तर्क्रिया गर्ने । • हवाई सेवा सम्झौता गर्न वार्ता गर्ने । • प्याराग्लाइडिङ सेवा व्यवस्थित गर्न इजाजत दिने र नियमन गर्ने एउटै निकाय बनाउन संभाव्यता अध्ययन गर्ने ।
३	पर्यटन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम ३२५१०६	१	सालबसाली	• ट्रेलमा शौचालयसहित सेड हाउस निर्माण भएको हुने । • पर्यटकीय स्थलहरूसम्म पुग्ने पर्यटकीय पदमार्ग निर्माण र सुधार भएको हुने । • पर्यटकीय पुर्वाधारसहितको भ्युप्वाइन्ट, पार्क विश्रामस्थल र शौचालय निर्माण भएको हुने ।	• ग्रेट हिमालयन ट्रेल अन्तर्गत ताप्लेजुङ सुकेटार हुँदै पाथिभरा मन्दिर जाने पदमार्ग निर्माण पुरा भएको । • दोलखा जिल्ला जगत टासिनाम डाल्डुङ वेदिङ पदयात्रा निर्माण सम्पन्न । • ७ प्रदेशका एक/एक वटा पर्यटन गन्तव्य स्थल समेट्ने गरी डिपिआर तयार भएको । • दोलखाको शैलुङ्ग भ्यु टावर ढलान र वालको कार्य गरी ६० प्रतिशत वटा पूर्वाधार निर्माण सम्पन्न भएको । • तामाङ हरिटेज, लामटाङ ट्रेल निर्माण तथा अन्नपुर्ण सर्किटको धम्पुस लालिगुरास जंगल	• ग्रेट हिमालयन ट्रेल निर्माण तथा शौचालय सहितका सेडहाउसहरू निर्माण कार्य निरन्तरता दिने । • डिपिआर तयार भएका ७ वटा पर्यटकीय क्षेत्रहरूको एकीकृत पुर्वाधार विकास सुरु गर्ने । • पर्यटकीय स्थलहरूमा विश्राम गृहहरू निर्माण तथा अन्य पर्यटन पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					गुरुङगाउँ हुदै अन्नपुर्ण बेशक्याम्प पदमार्ग निर्माण तथा रसुवा जिल्लाको पार्वतीकुण्ड खुर्पुभञ्ज्याङ सोमदाङ टिप्लिङ हुदै मनास्लु वेशक्याम्प पदमार्ग निर्माण अन्तिम चरणमा रहेको । • रुकुम-रोल्पा-ढोरपाटन-बाग्लुङ-म्याग्दी, गुरिल्ला ट्रेक, मार्ग सम्पन्न भएको । • नेपाल पर्वतीय प्रशिक्षण प्रतिष्ठानवाट माउन्टेन स्टडिजमा स्नातक अध्यापन शुरु गरिएको । • तारागाउँ विकास समितिअन्तर्गत राष्ट्रिय निकुञ्ज र वरपर रहेका गाउँको होमस्टे संभाव्यता कार्य अगाडी बढाइएको ।	• मुक्तिनाथ क्षेत्रको गुरुयोजना कार्यानवयन गर्ने । • बृहत्त स्वर्गद्धारी क्षेत्र विकास गुरुयोजना तयार गरी कार्यान्वयन अगाडी बढाउने । • देशका प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यस्थलमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटक आवागमन सर्वेक्षण गर्ने । • त्यगचष्क ख्र्वीबिनभ सम्बन्धी मापदण्ड तथा निर्देशिका तयार गर्ने ।
४	दक्षिण एसिया पर्यटन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम ३२५१०८	१	सन् २०११ देखि सुरु सालबसाली	• लुम्बिनी क्षेत्रभित्र विभिन्न भौतिक संरचनाहरूको गुरुयोजना अनुसार निर्माण तथा सुधार हुने ।	• एडिबिको अनुदान अन्तर्गत विद्युतीय सवारी साधनका लागि आवश्यक सौर्य उपकरण जडान गर्न जापानी सप्लायर कम्पनीसँग सम्झौता अन्तिम चरणमा रहेको । • विद्युतीय सवारी साधन खरिदको सम्झौता भएको ।	• विद्युतीय सवारी साधन संचालनमा ल्याउने । • विद्युतीय चार्जिङ स्टेशन निर्माण सम्पन्न गर्ने । • लुम्बिनी संग्रहालयको स्तरोन्ति गर्ने ।
५	पुरातात्विक स्थल संरक्षण आयोजना ३२५१११	१	सालबसाली	• ऐतिहासिक धार्मिक तथा पुरातात्विक स्थलको संरक्षण सम्वर्द्धन तथा जिर्णोद्धार सम्बन्धी कार्य भएको हुने ।	• १७९ वटा कार्यक्रमहरूमध्ये सुनसरीमा रामधुनी पोखरी सरक्षण, चतराघाट, किचकवध पुरातात्विकस्थलको संरक्षणकालागि संरक्षण पर्खाल लगाउने, कपिलवस्तुको दोहनी संरक्षणस्थल र तीलौराकोटको उत्खनन कार्य, पुस्कालयमा रहेका दुर्लभ पुस्तकहरूको फोटोकपि गरी वाइण्डिङ कार्य सम्पन्न भएको ।	• सातै प्रदेशमा रहेका विभिन्न पुरातात्विक स्थलहरूको संरक्षण सम्वर्द्धन तथा जिर्णोद्धार गर्ने ।
६	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना ३२५११२	३	सालबसाली	• विश्व सम्पदा सूचीमा रहेका क्षेत्रहरूको संरक्षण निर्धारित मापदण्ड अनुसार संरक्षण हुने ।	• विभिन्न २६ वटा क्रियाकलापहरूमध्ये देगुतले मन्दिर जिर्णोद्धार कार्य सम्पन्न, भक्तपुर तलेजु तथा गोपीनाथ मन्दिरको ८० प्रतिशत कार्य सम्पन्न, ३ वटा कार्यक्रमको कार्यादेश दिइएको	• सिल्क रोड नोमिनेसन का लागि पुर्वाधार तयार गर्ने सन्दर्भमा मुस्ताङ क्षेत्रका ढुङ्गे चित्र (Petroglips) को अध्ययन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					र अन्यको आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाइएको ।	• काठमाडौं, ललितपुर र भक्तपुरका विश्वसम्पदामा सुचिकृत सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्ने ।
७	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम ३२५११	३	आ.व. २०४६/४७ देखि सालबसाली	• विभिन्न मठ मन्दिर गुम्बा मस्जिद र अन्य धार्मिक सास्कृतिक स्थल र विभिन्न जातजातिको संरक्षण भएको हुने ।	• संस्कृति नीतिको परिमार्जन र प्रकाशन र नीति परिमार्जन प्रकृया शुरु भएको । • थुम्का सिद्धधाम आर्थिक पर्यटकीय स्थल, रिचुवा ओकी गुफा ओखलढुङ्गा, लजुधाम, धार्मिक पर्यटकीय स्थल ओखलढुङ्गा र मुन्धुम सांस्कृतिक स्मारक तथा पर्यटकीय धामको गुरुयोजना निर्माण गर्नेसम्बन्धी अवधारणापत्र तयार भएको ।	• नेपालका आदिवासी जनजातीहरू मध्ये कुनै ५ जाती र समुदायको समुदायबाट नै ५ वटा विधाको अमुर्त साँस्कृतिक सम्पदाको डकुमेण्टेशन तयार गर्ने । • धार्मिक मठ मन्दिर चैत्य गुम्बाहरूको अभिलेख तयार गर्ने ।
८	पशुपति क्षेत्र विकास कोष ३२५११५	३	सालबसाली	• गुरुयोजना अनुरुप पूर्वाधार विकास कार्यहरू संचालन भएको हुने ।	• भुवनेश्वरीदेखि दक्षिण ढोकासम्म बाटो निर्माण, भस्मेश्वर सत्तलको संरक्षण, संवर्द्धन एवं जीर्णोद्धार क्रमागत रुपमा भइरहेको । • गौशाला, वनकाली, चारशिवालय सम्म ढल बाटो निर्माण कार्य क्रमागत रुपमा भइरहेको ।	• बृहत्त पशुपति क्षेत्रको गुरूयोजना तयार गर्ने । • मृगवाटिका तथा वनकालीमा फेन्सिङ सहित उद्यान विकास कार्य गर्ने । • गणेश ढुङ्गेधारा, सूर्यघाट क्षेत्र, देवउद्यान प्रगण संरक्षण गर्ने । • पशुपति क्षेत्रका विभिन्न स्थानमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्ने ।
९	लुम्बिनी विकास कोष ३२५११६	३	सालबसाली	• गुरुयोजना अनुरुप लुम्विनी क्षेत्रको संरक्षण, सम्वर्द्धन र भौतिक पूर्वाधार विकास सम्वन्धी कार्य सञ्चालन गर्ने ।	• ५००० मानिस अट्ने अस्थाई हल निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • कुदान क्षेत्रमा पर्यटन सूचना केन्द्र, तिलौराकोट रामग्राम लगायतका क्षेत्रमा शौचालय र विश्रामस्थल निर्माण कार्यका लागि बोलपत्रसम्बन्धी कार्य भइरहेको । • प्रो. केन्जो टाँगेबाट तयार भएको गुरुयोना सम्बन्धी कार्यहरू भइरहेको ।	• केन्द्रीय नहरको दाँया बाँया ग्रिनरी तथा ल्याण्डस्केपिङ निर्माण गर्ने । • लुम्बिनी विकास कोषभित्र करिब ५००० मानिस अट्ने हल निर्माण गर्ने । • पुरातात्विक क्षेत्र व्यवस्थापन कार्य कुदान, देवदह लगायतका क्षेत्रमा पर्यटक सूचना केन्द्र भवन निर्माण गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१०	सांस्कृतिक संस्थान ३२५११७	३	सालबसाली	• नृत्य, कला र संस्कृतिको जर्गेना र प्रवर्द्धन भएको हुने ।	• सुगम संगीत कार्यक्रम र लोपान्मुख लोकनृत्य, लोकगीत, लोकनाट्य र लोक वाद्यको खोज अनुसन्धान सम्पन्न भएको । • सात वटै प्रदेशमा सांस्कृतिक क्षेत्रमा विशेष योगदान पुऱ्याएका व्यक्तिको वृत्तचित्र निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।	• राष्ट्रिय सास्कृतिक महोत्सव आयोजना गर्ने । • अन्तर्राष्ट्रिय मैथिली नाटक महोत्सव आयोजना गर्ने । • काठमाण्डौ उपत्यकाको लोपोन्मुख नाँचको खोज तथा अनुसन्धान गर्ने ।
११	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ३२५११८	३	सालबसाली	• मौलिक सिर्जनाका माध्यमद्वारा समाज उपयोग कृतिहरू तयार भएको हुने । • यस क्षेत्रका प्रतिभा र विद्वानहरूको सम्मान र कदर हुने । • साहित्यिक गतिविधि अभिवृद्धि हुने ।	• मातृभाषा, लोकवार्ता कोष, व्याकरण सम्बन्धी गोष्ठी सम्पन्न भएको । • राष्ट्रिय कविता महोत्सव एवम् अन्तर्राष्ट्रिय मातृभाषा मनाउने कार्यको सुरुवात भएको । • सामाजिक शास्त्रका पाण्डुलिपिसम्बन्धी अनुसन्धान कार्य जारी रहेको । • प्रतिष्ठानका लागि आवश्यक फर्निचर मेशिनरी औजार खरिद भएको ।	• मातृभाषा, कोष र व्याकरणसम्बन्धी प्रकाशन गर्ने । • उपत्यका भित्र र उपत्यका वाहिर काव्य गोष्ठी आयोजना गर्ने । • दर्शन शास्त्रसम्बन्धी ग्रन्थ प्रकाशन गर्ने । • गद्य आख्यान साहित्यसम्बन्धी ग्रन्थ सम्पादन तथा प्रकाशन गर्ने ।
१२	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान ३२५११९	३	सालबसाली	• ललितकलाको सम्वर्द्धन, प्रवर्द्धन एवम् सर्वाङ्गीण विकास हुने । • ललितकलासम्बन्धी विषयमा अध्ययन, अनुसन्धान र प्रतिभाहरूको सम्मान र कदर भएको हुने ।	• भुकम्पद्धार क्षतिग्रस्त म्यूजियमका कलाकृतिहरू राख्नका लागि प्रिफेक ग्यालरी निर्माणाको लागि डिजाईन तयार गरी टेण्डरको अन्तीम तयारी भएको । • बहिरा कलाकारहरूको बारेमा अध्ययन अनुसन्धान कार्यको शुरुवात भएको । • पोखरामा पर्फर्मेन्स आर्ट तथा काठमाण्डौ, पाटन, भक्तपुर, सिन्धुली, बाँके, ईलाममा कला कार्यशाला सम्पन्न भएको । • सिन्धुपाल्चोकको मेलाम्चीमा थान्का कार्यशाला तथा काठमाण्डौमा प्रशिक्षण कार्यकम सम्पन्न भएको ।	• विभिन्न संघसस्थासँग सहकार्य गरी कला, हस्तकला सम्बन्धर भ्रमण, अन्तरक्रिया, प्रदर्शनी, गोष्ठी गर्ने । • विभिन्न संघ संस्थासँग सहकार्य गरी परम्परागत शिल्पकला (थाङ्का, पौभा विशेष) कला प्रदर्शन गर्ने ।
१३	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	३	सालबसाली	• नृत्य, कला र संस्कृतिको जर्गेना र प्रवर्द्धन हुने ।	• संगीत विभागको आयोजनामा धादिङ्गको धादिङ्गवेशीमा आधुनिक गायन, तराई र	• बहुभाषिक नाटक संग्रह प्रकाशन गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	३२५१२०				पहाडमा नृत्यहरू समेटी नृत्व प्रस्तुती कार्यक्रम सम्पन्न भएको। • संगीतकार कर्म योञ्जनको बायोग्राफी निर्माण कार्य भैरहेको।	• श्रष्टा कलाकार परिचयपत्र वितरण कार्यक्रम संचालन गर्ने। • मैथिली नाटक उदभाव र विकास सम्बन्धि अनुसन्धान गर्ने।
१४	इच्छुक सांस्कृतिक प्रतिष्ठान ३२५१२१	३	सालबसाली	• इच्छुक सांस्कृतिक प्रतिष्ठानको स्तरोन्नति र सुधार भएको हुने।	• प्रतिष्ठानको निर्माणाधीन भवनमा बिजुली बत्ती,रङरोगन, मार्वल राख्ने, झ्याल ढोकाको काम अन्तीम चरणमा रहेको।	• प्रदेशमा हस्तान्तरण भई जाने।
१५	यातायात (हवाई आयोजना तयारी सुविधा) ३२५१२२	२	सन् २०११ देखि प्रारम्भ	• त्रि.अ.वि.स्तरोन्नति तथा सुधार भएको हुने।	• त्रि.अ.वि. सुधार मास्टर प्लान २०१०-२०२८ सम्बन्धी गर्नुपर्ने कार्यहरूको विस्तृत इन्जिनियरिङ् डिजाइन तथा लागत अनुमानको अन्तिम प्रतिवेदन प्राप्त भएको।	• त्रि.अ.वि. सुधारको परामर्श सेवा तथा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन सम्झौताको कार्य गर्ने।
१६	नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण (शेयर लगानी) ५०११०१	२	सालबसाली	• आन्तरिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय हवाई उड्डयन सम्बन्धी कार्य र, उडान अनुमति प्राप्त भएको हुने।	• राजविराजको विमानस्थलको धावनमार्ग कालोपत्रे सम्पन्न भएको। • नेपालगञ्ज विमानस्थलको धावनमार्गको ओभरले गरिएको। • ईलामको फाल्गुनानन्द विमानस्थल र गुल्मीको रनवे स्ट्रीपको माटोको कार्य गरिएको। • साफेवगर विमानस्थलको धावनमार्गमा वेश कार्य विछ्याउने कार्य सम्पन्न भएको।	• विभिन्न विमानस्थलहरूको निर्माण, स्तरोन्ति तथा सुधार कार्य गर्ने।
१७	हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना ५०११३६	२	सालवसाली	• त्रि.अ.वि.को स्तरोन्नती हुने।	• प्यारेलल ट्याक्सी वे तथा अन्तर्राष्ट्रिय एप्रोन विस्तारको डिजायन रिभ्यू गर्ने कार्य जारी रहको। • निर्माण सुपरीवेक्षण तथा सम्झौता व्यवस्थापन एवम् अन्य परामर्श सेवाको प्राविधिक प्रस्ताव स्वीकृत भई आर्थिक प्रस्तावको मुल्यांकन भइरहेको। • घरजग्गा अधिकग्रहण गर्न मुअब्जा वितरण कार्य तिव्र गतिमा जारी रहेको।	• त्रि.अ.वि.को धावनमार्ग विस्तार गर्ने। • अन्तर्राष्ट्रिय टर्मिनल भवन विस्तार गर्ने।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१८	दक्षिण एसिया पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल ५०११६१	२	सन् २०१४ देखि २०१८	• मौजुदा गौतमबुद्ध विमानस्थलको स्तरोन्नती गरी अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको रुपमा विकास भएको हुने ।	• करिब ४२८ बिघा थप जग्गा अधिग्रहणको सम्पन्न भई मुआव्जा वितरण भईरएको । • रनवे ट्याक्सी वे, एप्रोन निर्माण कार्य २८.३ प्रतिशत सम्पन्न भएको । • अन्तर्राष्ट्रिय टर्मिनल भवन प्रशासन, अपरेशन तथा कण्ट्रोल टावर, अग्नि तथा जीवनोद्धार भवनतर्फका निर्माण कार्यहरू भईरहेको । • डेडिकेटेड फिडर लाइनको लागि ने.वि.प्रा.बाट सम्झौता भई ठेकेदारवाट काम शुरु गरेको तर हाईवेमा सडक विस्तार विद्युतपोल सार्ने काम भएकोले काममा केही ढिलाई हुन गएको ।	• गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको अन्तर्राष्ट्रिय धावनमार्ग, ट्याक्सी मार्ग तथा टर्मिनल भवन निर्माण कार्य सम्पन्न गरी वमानस्थल संचालन गर्ने । • विमानस्थलका लागि जग्गा अधिग्रहण कार्यसम्पन्न गर्ने ।
१९	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल ५०११७९	२	सन् २०१७ देखि २०२१	• आइकाओ क्याटोगरी ४ डी स्तरको विमानस्थल निर्माण भएको हुने ।	• जग्गा मुआब्जा वितरणको प्रशासनिक कार्य सम्पन्न भएको । • विमानस्थलको रनवे, ट्याक्सी वे तथा एप्रोन निर्माण कार्यको भौतिक प्रगति ४ प्रतिशत रहेको । • आयोजनाको हालसम्मको खर्च ७७४६४ हजार रहेको ।	• विमानस्थल निर्माण कार्य (इन्जिनियरिङ्ग, डिजाइन, जनरल वर्क, बीमा, अर्थवर्क तथा भवनसम्बन्धी) आदि कार्य निरन्तर रुपमा गर्ने ।
२०	दोश्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निजगढ ५०११८०	२		• वैकल्पिक अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माण भएको हुने ।	• कूल १२-०४-१९ विगाह क्षेत्रफलको जग्गा नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरणको नाममा ल्याई मुआब्जा वितरण गरिएको । • विमानस्थल भित्र पर्ने वन क्षेत्रको जग्गा हस्तान्तरणका लागि इ.आइ.ए सम्पन्न भएको । • कोरियन कम्पनी एल.एम.डब्लु तयार पारेको डि.एफ.एस. मन्त्रालयद्वारा ग्रहण गरिएको ।	• थप घर जग्गाको मुआब्जा वितरण गर्ने । • बाटोलगायत अन्य आवश्यक पूर्वाधार निर्माण र रुख कटान तथा व्यवस्थापन गर्न नेपाली सेनासँग भएको सम्झौता अनुसार कार्यान्वयन गर्ने । • आयोजना तयारी पुरा गरी निर्माण कार्यको मोडालिटी तय गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• जग्गा अधिग्रहण र विकासको लागि काठघाट क्षेत्रको निजी घर जग्गा ११०-०३-०४ बिघा अधिग्रहण कार्य भइरहेको ।	

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा संस्कृति, पर्यटन, तथा नागरिक उड्ययन क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. २८४ करोड, पूँजीगततर्फ रू. १२१ करोड र वित्तीय व्यवस्थातर्फ रू. १९३५ गरी जम्मा रू. २३४१ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ३ मा दिइएको छ।

परिच्छेद ४

सामाजिक क्षेत्र

४.१. शिक्षा

क. पृष्ठभूमि

शिक्षा क्षेत्रमा विगतमा भएका प्रयासहरूबाट खूद भर्नादर ९७.२ प्रतिशत, लैङ्गिक समता दर १:१ भने प्राथमिक तह (कक्षा १–५) सम्मको विद्यालय छाड्ने दर ३ प्रतिशत रहेको छ । १५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहको साक्षरता दर ९० प्रतिशत पुगेको छ । शिक्षाको अवसरलाई समावेशी र समन्यायको आधारमा सबै सर्वसाधारण सम्म पुऱ्याई शिक्षा प्रणालीलाई आर्थिक, सामाजिक रूपान्तरणको संवाहकका रूपमा विकास गर्न आवश्यक छ । विद्यालय शिक्षालाई अनिवार्य एवम् निःशुल्क र उच्च शिक्षालाई अनुसन्धानात्मक तथा नवप्रवर्तनात्मक बनाउनु तथा प्राविधिक शिक्षा मार्फत सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्दै शिक्षालाई विकाससँग आवद्ध गर्नु, कम्पनी ऐन अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयहरूलाई गुठी वा सहकारीमार्फत् सञ्चालन गर्नु, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षालाई शिक्षाको मूलधारको रुपमा विकास गर्नु, प्राविधिक आविष्कार र नवप्रवर्तनको विकास र प्रयोगबाट दुई वर्षभित्र साक्षर नेपाल घोषणा गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीका रुपमा रहेका छन् । दिगो विकासका लक्ष्य अनुरूप समावेशी र समन्यायमा आधारित शिक्षा सबैमा पुऱ्याउन शिक्षा क्षेत्रको विकास अपरिहार्य छ । सबै तह एवम् विधाको शिक्षामा समतामूलक पहूँच सुनिश्चित गर्ने, शिक्षालाई रोजगारी उन्मूख बनाउने, गुणस्तरमा सुधार एवम् व्यवस्थापकीय क्षमता अभिवृद्धि गरी आर्थिक, सामाजिक विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्नेतर्फ यस क्षेत्रका कार्यक्रमहरू केन्द्रित गरी सबै तहको शिक्षामा गुणस्तर कायम गरी सिकाइ उपलब्धीमा सुधार गर्ने विषयलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. शिक्षामा समतामूलक अवसरहरू सुनिश्चित गर्दै शिक्षालाई सीपयुक्त, समय सान्दर्भिक र गुणस्तरयुक्त बनाउनु ।
२. वैकल्पिक उपायहरूको अवलम्बनबाट सबै तह एवम् प्रकारको शिक्षा र सीपमूलक तालिममा पहूँच अभिवृद्धि गर्नु ।
३. शैक्षिक प्रशासनमा निरन्तर सुधार, नवप्रवर्तन र सुशासनलाई संस्थागत गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. जीवनपर्यन्त शिक्षा, अनिवार्य आधारभूत शिक्षा तथा निःशुल्क आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा पद्धतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
२. रोजगारी र उद्यमशीलता विकास गर्न प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षाको विस्तार गर्ने ।
३. सबै तहको शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार ल्याउने ।
४. आर्थिक रूपले विपन्न, लोपोन्मुख र सीमान्तकृत समुदाय र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
५. उच्च शिक्षालाई पहूँचयोग्य, प्रतिस्पर्धी र अनुसन्धानमूलक बनाउने ।
६. सार्वजनिक र निजी तहबाट प्रदान गरिने शिक्षाबीचको गुणस्तरमा रहेको अन्तर घटाउने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/ ७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	१५ देखि २४ वर्ष उमेरसम्मको साक्षरता दर	प्रतिशत	८८.६	८८.६	९०	९२

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/ ७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
२	कक्षा एकमा बालविकासको अनुभवसहित भर्ना हुन आउने बालबालिकाको दर	प्रतिशत	६२.४	६४.७	६६.३	६८.५
खुद भर्ना दर						
३	क) आधारभूत तह (कक्षा १-५)	प्रतिशत	९६.६	९७	९७.२	९७.५
४	ख) आधारभूत तह (कक्षा १-८)	प्रतिशत	८९.४	९१	९२.५	९४
७५	ग) माध्यमिक तह कक्षा (९-१२)	प्रतिशत	३७.७	४२	४३.९	४५
टिकाउ दर						
६	क) कक्षा ८ सम्म	प्रतिशत	६९.७	७५.९	७७	८०
७	ख) कक्षा १० सम्म	प्रतिशत	३७.९	४५	४८	५०
विद्यालय छाड्ने दर						
८	क) प्राथमिक तह -कक्षा १-५)	प्रतिशत	३.९	३.४	३	२.५
९	ख) निमावि तह (कक्षा ६-८)	प्रतिशत	४.५	४.२	३.८	३.५
१०	ग) माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०)	प्रतिशत	४.९	४.५	४.२	३.६
लैंङ्गिक समता दर (विद्यालय शिक्षाको खुद भर्ना दरमा)						
११	क) आधारभूत तह (कक्षा १-८)	अनुपात	०.९९	०.९९	१	१
१२	ख) माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२)	अनुपात	०.९९	०.९८	१	१
१३	ग) उच्च शिक्षा	अनुपात	१.०५	१.०७	१	१
१४	पानी तथा सरसफाइ सुविधासहितको शौचालय	वटा	१२७००	५७२	२१३३	२५००
१५	नयाँ कक्षा कोठा निर्माण	वटा	७६८२४	७७१६	८५००	५०००
१६	कम्प्युटर सुविधा उपलब्ध भएको विद्यालय (सामुदायिक) योजना तथा भाग १ मा नभएको	विद्यालय	—	—	८३६६	१००००

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड (३५०१०८)	६	सालबसाली	• माध्यमिक शिक्षा अन्तर्गतको कक्षा १०, ११ र १२ को परीक्षालाई व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउने ।	• कक्षा ११ को नतिजा अक्षराङ्क पद्वतिमा प्रकाशन भएको । • बोर्डका केन्द र शाखा कार्यालयहरू बीचका काम कारवाहीहरू भिपिएनमा जडान भएको ।	• कक्षा ९-१२ को विद्यार्थीको रजिष्ट्रेशन, परीक्षाको आवेदन फाराम अनलाइन गर्ने । • कक्षा १० र १२ को परीक्षालाई स्तरीकृत गर्ने । • कक्षा १०,११र १२ का विद्यार्थीहरूको प्राप्ताङ्क विवरणको अभिलेखलाई स्तरीकृत गर्ने ।
२	प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् (विशेष कार्यक्रम समेत) (३५०१०९)	२,६	आ.ब. २०४५/४६ देखि सालबसाली	• निम्न तथा मध्यमस्तरीय प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गरी देशमा स्वरोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्ने । • स्थानीय युवाहरूलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम उपलब्ध गराई स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गर्ने । • तराई मधेशका दलित, विपन्न, मुसलमान समुदायका छात्रछात्रा एवम् देशका लोपोन्मूख जातिका छात्राछात्रहरूलाई प्रमाण पत्र तथा डिप्लोमा तह र प्राविधिक एस.एल.सी. तहको प्राविधिक शिक्षाको अवसर प्रदान गर्ने । • सामुदायिक सेवामार्फत् सीमान्तकृत, दुर्गम क्षेत्रका सर्वसाधारणलाई स्वास्थ्य सेवा, कृषि तथा पशु स्वास्थ्य सेवाको अवसर प्राप्त हुने ।	• ३१ वटा आङ्गिक, ५ वटा साझेदारी, १८५ वटा सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा र ४२९ वटा निजी स्तरबाट सञ्चालित शिक्षालयहरूबाट डिप्लोमा/प्रमाणपत्र र टिएसएलसी कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइरहेको । • १४ वटा पोलिटेक्निक इन्स्टिच्यूटको शैक्षिक भवन निर्माणका कार्य भइरहेको । • १ वर्षे प्रोफेसनल कोर्ष, टिएसएलसी र डिप्लोमाका कार्यक्रममा २३२५ जना दलित, विपन्न, मुसलमान तथा भुकम्प पीडितहरूलाई छात्रवृत्ति प्रदान गरिएको । • गत एक वर्षमा ३५००० जनाको सीप परीक्षण गरी प्रमाणीकरण गरिएको । • प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम सञ्चालन गरिएको ।	• ४९२८० जनालाई डिप्लोमा/प्रमाणपत्र तह र प्राविधिक एसएलसी तहमा नियमित प्रशिक्षण गराउने । • ८४० जना दलित, विपन्न, मुसलमान समुदायका छात्राछात्रलाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने । • ४२००० जनालाई रोजगार उन्मूख सीप विकास तालिम सञ्चालन गर्ने । • १४ ओटा पोलिटेक्निक इन्स्टिच्यूटको शैक्षिक भवन तथा अन्य निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने । • १२ वटा पोलिटेक्निक इन्स्टिच्यूटको भवन निर्माण कार्य थालनी गर्ने । • १४ वटा स्थानीय तहमा प्राविधिक शिक्षालय स्थापना गर्ने । • १०० वटा स्थानीय तहमा सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • ७ प्रदेशमा एक एक वटा नमुना बहुप्राविधिक शिक्षालय स्थापना गर्ने । • हरेक महानगरपालिकामा एक एक वटा

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• डिप्लोमातर्फ ४० वटा र टिएसएलसीतर्फ २५ वटा र छोटो अवधिका १७४ वटा पाठ्यक्रमको मस्यौदा निर्माण गरिएको । • प्रारम्भिक तहदेखि तह ४ सम्म जम्मा २८७ वटा सीप प्रमाणीका निर्माण गरिएको ।	महिला बहुप्राविधिक शिक्षालय स्थापना गर्ने । • प्राविधिक शिक्षाको पहुँच नपुगेका स्थानीय तहमा सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।
३	शिक्षाका लागि खाद्य कार्यक्रम (प्राथमिक विद्यालय पौष्टिक आहार) (३५०११३)	४	२०१७ डिसेम्बरमा सम्पन्न भइ पुनः १ वर्षका लागि थप भएको समयावधि संझौता पत्रमा हस्ताक्षर भएपछि कायम हुने रु. ३९९	• लक्षित क्षेत्रका बालबालिकाहरूको आधारभूत शिक्षामा पहुँच तथा भर्नादर र कक्षा निरन्तरतामा वृद्वि हुने । • दिवा खाजा कार्यक्रमवाट लाभान्वित बालबालिकाको सिकाइ उपलब्धि वृद्वि हुने ।	• दैलेख, रुकुम पूर्वी र पश्चिम, जाजरकोट डोटी, डडेल्धुरा, अछाम, बाजुरा, बझाङ, दार्चुला र वैतडी गरी ११ जिल्लाका आधारभूत तहका बालवालिकाहरूका लागि प्रतिदिन पोषण युक्त खाजा (८० ग्राम चामल, १० ग्राम वनस्पति तेल, २० ग्राम दाल र २ ग्राम आयोडिन युक्त नुन) २ लाख ३६ हजार छात्रछात्राका लागि दिवा खाजा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । कार्यक्रम सञ्चालित जिल्लाहरूबाट मासिक रुपमा विद्युतिय प्रणालीबाट प्रतिवेदन पठाउने व्यवस्था गरिएको । • विद्यालयका शिक्षक, विद्यालयका कुक र खाद्यान्न व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू तथा उपभोक्ता समितिलाई तालिम सञ्चालन गरिएको । • स्थानीय जनप्रतिनिधिहरूलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।	• दैलेख, पूर्वी रुकुम, पश्चिम रुकुम, जाजरकोट, डोटी, डडेल्धुरा, अछाम, बाजुरा, बझाङ, दार्चुला र वैतडी गरी ११ जिल्लाका २ लाख ३६ हजार आधारभूत तहका बालबालिकाका लागि दिवा खाजा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • विद्यालयका शिक्षक, विद्यालयका कुक र खाद्यान्न व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूलाई तालिम सञ्चालन गर्ने ।
४	युनेस्कोका निमित्त	२,५	सालबसाली	• यूनेस्को सदस्य राष्ट्रका हैसियतले	• युनेस्को सम्बद्ध विद्यालयहरूको	• युनेस्को सम्बद्ध विद्यालयहरूको संजाल

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	नेपाल राष्ट्रिय आयोग (३५०११५)			अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा नेपालको सहभागिता अभिबृद्धि गर्ने । • शैक्षिक र सांस्कृतिक विकासका कार्यहरूमा सरकारी र गैरसरकारी क्षेत्रको भूमिका अभिवृद्धि हुने । • जनमानससम्म युनेस्कोको आदर्श पुऱ्याउने।	सञ्जाल परिचालन गरी दिगो विकास र जलवायु परिवर्तनसम्वन्धी शिक्षा प्रवर्द्धन गर्न प्रदेशस्तरमा लघु परियोजना सञ्चालन भएको । • युनेस्को क्लबहरूलाई सशक्त रुपमा परिचालन गरी युनेस्कोको आदर्श र उद्देश्य प्राप्तीमा सहयोग पुऱ्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । • संयुक्त राष्ट्र संघीय दिवसहरू मनाउने कार्य भएको । • प्रदेशस्तरमा दिगो विकास लक्ष्य नम्वर ४ सम्बन्धी अभिमूखीकरण तथा सचेतना सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठीहरू आयोजना गरिएको । • युनेस्कोद्वारा विकास गरिएको नविनत्तम अवधारणाहरूको प्रचार प्रसार गरिएको ।	परिचालन गरी दिगो विकास र जलवायु परिवर्तन सम्वन्धी शिक्षा प्रवर्द्धन गर्न सबै प्रदेशमा लघु परियोजना सञ्चालन गर्ने । • युनेस्को क्लबहरूलाई सशक्त रुपमा परिचालन गरी युनेस्कोको आदर्श र उद्देश्य प्राप्तीमा सहयोग पुऱ्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • संयुक्त राष्ट्र संघीय दिवसहरू मनाउने । • दिगो विकास लक्ष्य नम्वर ४ राष्ट्रिय कार्य ढाँचा विकास गरी प्रवोधीकरण गर्ने । • युनेस्कोले ल्याएको नयाँ नयाँ ज्ञान तथा अवधारणाहरूको प्रचार प्रसार एवम् सोको प्रवर्द्धन गर्ने । • भूमण्डलीय नागरिक शिक्षा सम्वन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
५	सवैका लागि शिक्षा शिशु विकास कार्यक्रम (३५०११८)	१,४	सालवसाली	• सीमान्तकृत समूहका बालबालिकाहरूमा बालविकास कार्यक्रमहरूको पहुँच विस्तार भई विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको संख्यामा कमी हुने ।	• प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको व्यबस्थापनका लागि सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । • प्रारम्भिक बालविकासको पाठ्यक्रम पुनरावलोकन र शैक्षिक सामग्रीहरू तयारी गरिएको । • नयाँ पाठ्यक्रममा आपतकालिन अवस्थामा शिक्षा सम्वन्धी विषयवस्तुहरू समावेश भएको । • हिमाली भेगका बालबालिकाहरूका लागि दूर शिक्षाको माध्यमबाट सहयोग गर्न डिजिटल सामग्री	• बालबिकाससँग सम्बन्धित निर्देशिका लगायतका सामग्रीहरूमा सामयिक परिमार्जन गरिने । • लक्षित जिल्लामा विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूको तथ्यांक संकलनका लागि घरधुरी सर्वेक्षण गरिने । • Equity Index तथा Out of School Children (OOSC) Data linkage सम्बन्धमा जिल्लास्तरको कार्यशाला (प्राथमिकता प्राप्त १५ जिल्लाहरूमा) सञ्चालन गरिने । • बालविकास केन्द्रमा अध्ययन गर्ने बालबालिकाको सिकाई सुधारका लागि

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					विकास गरिएको • प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको गुणस्तर विकासका लागि सहयोगी कार्यकर्ता तालिम र सामग्री विकास गरिएको । • विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूको सर्भेक्षण गरिएको ।	नमूना सिकाई सामग्री विकास गरिने ।
६	व्यवसायिक शिक्षा तथा तालिम अभिवृद्धि योजना दोस्रो (३५०१३५)	२	२०७४ श्रावण १ गते देखि २०७९ असार ३० गतेसम्म कुल लागतः करिव ६,३५० लाख	• करिब ११५,००० युवाहरूलाई रोजगार योग्य सीपमुलक तालिम प्रदान गर्ने • १०० वटा सिटीइभिटीका आंगिक, सामुदायिक, तथा सम्वन्धन प्राप्त निजी शिक्षालयहरूलाई गुणस्तर सुधारका लागि अनुदान दिने । • ६,५०० जनालाई टिएसएलसी र डिप्लोमा तह अध्ययन गर्न आंशिक छात्रवृत्ती प्रदान गर्ने । • ३०,००० जनाको अनौपचारिक रुपमा प्राप्त सीपको परीक्षण गर्ने । • करीव २२०० जना प्राविधिक प्रशिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । • ४० वटा प्राविधिक विषयका पाठ्यक्रमहरू परिमार्जन तथा निर्माण गर्ने ।	• करिब १६,००० युवाहरूलाई रोजगार योग्य सीपमूलक तालिम प्रदान गरिएको । • ५०० जनालाई टिएसएलसी अध्ययन गर्न आंशिक छात्रवृत्ती प्रदान गरिएको । • ६,९०० जनाको अनौपचारिक रुपमा प्राप्त सीपको परीक्षण भएको • करीव ६० जना प्राविधिक प्रशिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सम्पन्न भएको । • १ वटा प्राविधिक विषयको पाठ्यक्रम परिमार्जन भएको ।	• करिब २४,७५० युवाहरूलाई रोजगार योग्य सीपमुलक तालिम प्रदान गर्ने । • २००० जनालाई टिएसएलसी र डिप्लोमा अध्ययन गर्न आंशिक छात्रवृत्ती प्रदान गर्ने । • ६,००० जनाको अनौपचारिक रुपमा प्राप्त सीपको परीक्षण गर्ने । • २८० जना प्राविधिक प्रशिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम गर्ने । • १० वटा प्राविधिक विषयका पाठ्यक्रमहरू परिमार्जन तथा निर्माण गर्ने । • छोटो अवधिको तालिम लिएका ५०० जना बेरोजगारहरूलाई रोगजार प्रदायक बजार मार्फत रोजगार प्रदान गर्ने ।
७	सीप विकास परियोजना (३५०१३६)	२	वि.सं. २०७०/७१ देखि २०७५/७६ सम्म (२०	• ४५,००० जना युवाका लागि परियोजना अवधिभरमा ३९० घण्टा छोटो अवधिको तालिम सञ्चालन भएको हुने । • प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक	• ३३,२४० जनालाई निजी संस्था मार्फत र प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् अन्तर्गतका शिक्षालयहरू र सामुदायिक संस्था मार्फत ९,५८०	• ६९०० जना युवालाई सीपमूलक छोटो अवधिको (३९० घण्टाको) तालिम दिई सीप परीक्षण गराइने । • ३ शिक्षालयमा नमूना शिक्षालय बनाउनको लागि मेशिनरी औजार

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
			मिलियन डलर एडिवि र ५ मिलियन डलर नेपाल सरकार गरी जम्मा २५ मिलियन डलर)	तालिम परिषद् अन्तर्गतका १० शिक्षालयको भौतिक तथा जनशक्ति क्षमता विकास गरी १५ वटा नयाँ विषयको कार्यक्रम थप गरिने साथै प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् अर्न्तगतका प्रशिक्षक कर्मचारीहरूलाई वि. टेक /एम टेकमा ३० जनालाई अध्ययन गराईने र ३०० जनालाई छोटो अवधिको तालिम प्रदान गर्ने । • प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम क्षेत्रको विकास मार्गचित्र तयार गर्ने र एकद्वार प्रणालीबाट कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम कोष स्थापना गर्ने ।	जनालाई तह १ र २ को तालिम प्रदान गरी सीप परीक्षण गराइएको र उनीहरूको रोजरागीको अभिलेख अध्यावधिक गरिएको । • प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् अन्तर्गतका १० शिक्षालयहरूको भौतिक पूर्वाधार विकासको कार्य सम्पन्न भई १५ वटा नयाँ थप कार्यक्रम सञ्चालन भई सोबाट वार्षिक ६०० जनाले प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गर्ने अवसर पाएको । • वि. टेक/एम टेकमा २४ जनालाई अध्ययन गराईको र ३०० जनालाई छोटो अवधिको तालिम प्रदान गरिएको । • प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम क्षेत्रको विकास मार्गचित्र तयार भै स्वीकृतीको क्रममा रहेको । • कार्यक्रमहरू एकद्वार प्रणालीबाट सञ्चालन गर्न प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम कोष स्थापना गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको ।	उपलब्ध गराउने । • वि. टेक /एम.(टेकमा अध्ययन गर्ने परीक्षार्थीहरूको कार्यक्रमलाई नियमित गराउने । • प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम क्षेत्रको विकास मार्ग चित्र स्वीकृत गराउने । • कार्यक्रमहरू एकद्वार प्रणालीबाट सञ्चालन गर्न प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम कोष स्थापना गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
८	पढाई सीप प्रवर्द्धन कार्यक्रम (३५०१३८)	३	सन् २०१४/१५ देखि २०१९/२० सम्म रु ५०२	• कक्षा १-३ सम्मका सवै सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको पढाइ सीपको सुधार भएको हुने । • बालबालिकामा थप सिर्जनात्मक क्षमताको विकास भएको हुने । • प्रारम्भिक बालविकासका बालबालिकामा	• पढाइ सीप प्रवर्द्धनको लागि विद्यमान पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा शिक्षक निर्देशिकाहरूमा सुधारका कार्यहरू भइरहेको । • शिक्षकहरूमा पढाइ सीप प्रवर्द्धनका लागि सामग्री विकास तथा तालिम कार्यक्रम मार्फत क्षमता	• कक्षा १-३ सम्मको एकीकृत पाठ्यक्रममा आधारित पाठ्य सामग्री विकास गर्ने । • कक्षा १-३ को एकीकृत पाठ्यक्रममा आधारित सन्दर्भ सामग्री विकास • दोस्रो भाषा नेपाली हुनेहरूका लागि सहयोगी सामग्री विकास गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				शुद्धसँग मात्रा मिलाएर पढ्ने, पढेको कुरा बुझेर व्यवहारमा प्रयोग गर्न सक्ने क्षमताको विकास भएको हुने ।	अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको ।	• प्रारम्भिक तहका विभिन्न मातृभाषाहरूका पाठ्यक्रम, पाठ्य पुस्तक तथा पाठ्यसामग्री परिमार्जन तथा विकास गने । • ईजिआरपी तालिमको लागि स्थलगत रुपमा प्राविधिक सहायता परिचालन गर्ने ।
९	उच्च शिक्षा सुधार परियोजना (३५०१३९)	५	सन् २०१४ देखि सन् २०२० जुन (लागत ६ अर्व ५० करोड)	• उच्च शिक्षामा शैक्षिक गुणस्तर, सान्दर्भिकता र सक्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । • उच्च शिक्षाको लगानी प्रभावकारी भएको हुने । • उच्च शिक्षामा लक्षित समूहका महिलाहरूको सहभागीतामा वृद्धि भएको हुने । • प्राज्ञिक उत्कृष्टताका लागि अध्ययन अनुसन्धानमा वृद्धि भएको हुने ।	• स्नातक तहमा अध्ययन गरिरहेका ५१३५ जना लक्षित महिलाहरूलाई अध्ययनका लागि सहयोग गरिएको । • उच्च शिक्षाका २ वटा प्राज्ञिक कार्यक्रमहरूको पुनरावलोकन गरिएको । • प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रका २५ वटा नयाँ प्राज्ञिक कार्यक्रमहरू विकास गरिएको ।	• स्नातक तहमा अध्ययन गर्ने ७५०० जना लक्षित महिलाहरूलाई अध्ययनका लागि सहयोग गर्ने । • गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायनमा संलग्न उच्च शैक्षिक संस्थाहरूलाई अनुदान उपलब्ध गराउने । • स्वायतता प्राप्त तथा अन्य आङ्गिक क्याम्पसहरूलाई कार्यसम्पादन अनुदान उपलब्ध गराउने । • वार्षिक प्रणालीमा सञ्चालित स्नातकोत्तर तहका शैक्षिक कार्यक्रमहरू लाई सेमेष्टरमा रुपान्तरणका लागि अनुदान वितारण गर्ने ।
१०	विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम केन्द्रस्तर (३५०१४०)	१, ३, ६	आ.व. २०७३/७४ देखि २०७९/८० (सन् २०१६-२३) सम्मको ७ वर्षे योजनाको खाकामा तयार भै ५ वर्षको	• आधारभूत शिक्षा (कक्षा १(८) , प्रारम्भिक बाल शिक्षा, साक्षरता र निरन्तर शिक्षामा पहूँच, समावेशीकरण र गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुने । • माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२) , प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा पहूँच समावेशीकरण र गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुने । • योजना निर्माण, सेवा प्रवाह, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि शिक्षक	• ३०,४४८ प्रारम्भिक बालशिक्षा कक्षा सञ्चालनमा रहेका । • अनिवार्य र निःशुल्क आधारभूत शिक्षा सुनिश्चितताका लागि विद्यालय वाहिर रहेका बालबालिकाहरूको पहिचान गरी विद्यालय ल्याइएको । • कक्षा १ - ८ मा अध्ययन गर्ने १९,३८,८१३ छात्राहरूलाई छात्रवृत्ति वितरण गरिएको । • कक्षा १ - ८ मा अध्ययन गर्ने	• ३००० विद्यालयमा फर्निचर सहित २ कोठे नयाँ कक्षाकोठा निर्माण गरिने । • संघीयस्तरबाट तर्जूमा भएका शैक्षिक नीति तथा कार्यक्रम सम्बन्धमा प्रदेश तथा स्थानीय तहका पदाधिकारीहरूलाई अभिमुखीकरण तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • कक्षा ९ देखि १२ मा विज्ञान विषय अध्यनरत वाहेकका • ५००५२ विपन्न छात्राहरूलाई छात्रबृत्ति

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
			कार्यक्रम आ.व. २०७३/७४ देखि कार्यान्वयनमा आएको। (५ वर्षको लागत ६४६१ मिलियन अमेरिकी डलर)	व्यवस्थापन सहित संस्थागत क्षमता अभिबृद्धि भएको हुने। • आगामी ५ वर्षमा बालविकास /पूर्व प्राथमिक कक्षाको अनुभव सहित ७३ प्रतिशत बालबालिका कक्षा १ मा भर्ना भएका हुने। • आगामी ५ वर्षमा आधारभूत तह (कक्षा १-८ को) खूद भर्ना दर ९८.५ प्रतिशत पुगेको हुने। • अनिवार्य र निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको प्रावधान लागू भएको हुने। • निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको आधार तयार भै कार्यान्वयनको चरणमा हुने। • सबै माध्यमिक विद्यालयहरूको शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग भएको हुने। • योजना अवधिभरमा १००० नमूना विद्यालय विकास भै सामुदायिक विद्यालयको गुणस्तर सुधार भएको हुने। • व्यावसायिक शिक्षाको अवसर विस्तार भएको हुने। • टेलिभिजनमार्फत् प्रशारण हुने हुँदा विद्यार्थीले घर र विद्यालय दुवै स्थानबाट भर्चुलअ कक्षा मार्फत गुणस्तरीय सिकाइबाट लाभान्वित हुने। • भर्चुलअ कक्षामार्फत् गुणस्तरीय सिकाइका लागि न्यून दरबन्दी भएका विद्यालय र विद्यार्थी लाभान्वित हुने।	८,०८,३४१ जना दलित विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति वितरण गरिएको। • आधारभूत तहमा अध्ययनरत लक्षित समुह (२२ जनजाति तथा सीमान्तकृत समूह, मुक्त कमैया, वादी, हलिया, चरुवाका सन्तति समेत)का १,२८,८२६ विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति वितरण गरिएको। • आधारभूत तहमा अध्ययनरत ६४,६६० अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति वितरण गरिएको। • कक्षा १-८ मा अध्ययनरत ४९,९०,०९५ विद्यार्थीहरूका लागि निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण गरिएको। • कर्णाली अञ्चल र अन्य तोकिएका जिल्लाका ४,३०,००२ विद्यार्थीलाई दिवा खाजा कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको। • २२२ वटा नमूना माध्यमिक विद्यालय विकासका लागि छनौट भई गुरु योजना निर्माण भएको। • सबै सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सुविधा विस्तार। • कक्षा ९-१० का ६,६७,६४९ विद्यार्थी र कक्षा ११-१२ का लक्षित वर्गका २७०४ विद्यार्थीलाई निःशुल्क पाठ्यपुस्तक उपलब्ध गराइएको।	प्रदान गर्ने। • माध्यमिक तहमा अध्ययनरत सहिदका ४७१ जना छोराछोरीका लागि छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने। • हिमाली जिल्लाहरूमा सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयहरूमा छात्रावास सुविधा विस्तार गर्ने। • ३५ वटा सामुदायिक विद्यालयहरूलाई कक्षा ९ मा थप प्राविधिक धारका विद्यालय सञ्चालनका लागि ल्याव सहयोग अनुदान दिने। • कक्षा १० सम्म सञ्चालित प्राविधिक धारका १४० वटा सामुदायिक विद्यालयहरूलाई कक्षा ११ मा स्तरोन्नतीका लागि अनुदान दिने। • नमुना विद्यालय विकासका लागि १०० वटा विद्यालय छनोट गर्ने। • बालविकासका लागि नमूना सिकाई सामग्रीहरू विकास गर्ने। • कक्षा १० का विद्यार्थीहरूको विज्ञान, गणित, नेपाली र अंग्रेजी विषयको विद्यार्थी सिकाईको राष्ट्रिय परीक्षण गर्ने। • १००० वटा सामुदायिक विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण गर्ने। • टेलिभिजनमार्फत् शिक्षण सिकाइ लगायत शैक्षिक कार्यक्रम प्रशारण गर्ने। • विषयगत शिक्षक दरबन्दी न्यून भएका दुर्गम माबिका लागि कक्षाका ९ का ६

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• शिक्षकलाई कक्षाकोठाबाट बाहिर नल्याइ उनीहरूको क्षमता विकास गर्ने र शिक्षक तालिमको लक्ष्य समेत हासिल गर्ने । • थप श्रव्यपाठ उत्पादन र वितरणबाट विद्यार्थी लाभान्वित हुने । • प्राविधिक शिक्षाको गुणस्तरियता कायम हुने • खुला विद्यालय मार्फत कक्षा १२ सम्मको शिक्षामा पहूँच विस्तार हुने । • १ महिने सेवाकालीन शैक्षिक प्रशासन तालिम सञ्चालन भएको हुने ।	• मुक्त कम्लहरी, हिमाली छात्रावास, फिडर छात्रावास, नमूना विद्यालय, हिमाली आवासीय, अति सीमान्तकृत समुदायका लागि सञ्चालित २,१५५ बालबालिकाहरूलाई आवासीय छात्रबृत्ति उपलब्ध गराइएको । • लोपोन्मुख तथा अति सीमान्तकृतका १,४३,५७६ का लागि छात्रछृत्ति (मुक्त कमैया, हलिया, चरुवा र बादीका सन्ततिलाई समेत) । • माध्यमिक छात्रवृत्ति ८४,६२७ र दलित छात्रवृत्ति १०,३९२ जनालाई वितरण गरिएको । • पानी तथा सरसफाइ सुविधा सहितका २२५४ शौचालय र ८००० कक्षाकोठा निर्माण भएको । • व्यावसायिक शिक्षाको अवसर विस्तार भएको । • नेपाली र गणित विषयको कक्षा ५ को विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धीको राष्ट्रिय परीक्षण गरिएको । • २००० वटा सामुदायिक विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएको । • टेलिभिजन मार्फत शैक्षिक कार्यक्रम प्रशारणको लागि नेपाल टेलिभिजनबाट प्रस्ताव प्राप्त भएको । • १६५ विद्यालयमा कक्षा १० को ६	वटा अनिवार्य विषयमा प्रत्यक्ष कक्षा सञ्चालन (भर्चुलअ टिचिङ) कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • माध्यमिक तहका शिक्षकका लागि खुला विश्वविद्यालयसँगको सहकार्यमा शिक्षकहरूका लागि १ वर्षे पेशागत तालिम संचालन गर्ने । • शैक्षिक सत्रभरी अध्यापन हुने माध्यमिक तहका अनिवार्य विषयका सबै पाठहरू समेटी श्रव्यपाठ उत्पादन गर्ने । • नमुना तथा प्राविधिक विद्यालयका प्रशिक्षकका लागि १० दिने टिपिडि मोडलमा सघन तालिम संचालन गर्ने । • ७ वटै प्रदेशमा कक्षा ११ र १२ मा खुला विद्यालय संचालनका लागि सम्भाव्यता अध्ययन, मापदण्ड तयारी र शैक्षिक सामाग्री विकास गर्ने । • राजपत्राङ्कित द्वितीय र तृतीय श्रेणीका कर्मचारीका लागि (१ महिने) सेवाकालीन शैक्षिक प्रशासन तालिम सञ्चालन गर्ने । • माध्यमिक तह कक्षा ११ र १२ को साधारण धार तर्फको ऐच्छिक विषयको पाठ्यक्रम, विशिष्टिकरण तालिका र नमूना प्रश्नपत्र विकास गर्ने । • माध्यमिक तह कक्षा १० को ऐच्छिक विषयको पाठ्यपुस्तक विकास गर्ने । • माध्यमिक तह कक्षा १२ को अनिवार्य विषयको पाठ्यपुस्तक विकास गर्ने । • संस्कृत तथा गुरुकुल शिक्षा तर्फको

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					वटा अनिवार्य विषयमा प्रत्यक्ष कक्षा सचालन भई रहेको । • हाल २२६ वटा श्रव्यपाठ उत्पादन भइ रहेको । • परिवर्तित समय अनुसार शिक्षकहरूको लागि सञ्चालन हुने तालिमहरूको कोर्ष तयारीको क्रममा रहेको । • कक्षा १० सम्मको खुला विद्यालय मार्फत कक्षा संचालन भइ रहेको । • दृष्टिबिहीन विद्यार्थीका लागि कक्षा ९ र १० को विज्ञान र गणित विषयको पाठ्यक्रम विकास भएको । • वहिरा बालवालिकाको लागि कक्षा ६ को तीन विषयका साङ्केतिक भाषा सहितको दृश्य सामग्री विकास भएको । • दृष्टिविहिन बालवालिकाका लागि कक्षा १ को पाठयक्रममा आधारित श्रव्य सामग्री विकास भएको । • कक्षा ९ को ७ वटा ऐच्छिक विषयको पाठ्यपुस्तक विकास भएको । • कक्षा १० को ऐच्छिक ३ विषयको पाठ्यपुस्तक विकास भएको । • आधारभूत तह कक्षा ६ देखि ८ सम्मका लागि अंग्रेजी, गणित र विज्ञान विषयको सिकाई सामग्री विकास भएको । • प्राविधिक तथा व्यावसायिक धार	कक्षा ११ र १२ को पाठ्यक्रम विकास गर्ने । • प्राविधिक तथा व्यावसायिक धारको माध्यमिक तह कक्षा ९-१२ को थप विषय क्षेत्रको पाठ्यक्रम र सिकाई स्रोत सामग्री विकास गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					तर्फ कक्षा ९ र १० को पाठ्यसामग्री अध्यावधिक एवम् प्रयोगात्मक पुस्तिका विकास भएको ।	
११	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र (३५०१४५)	३		• विद्यार्थी उपलब्धि राष्ट्रिय परिक्षण गरी शैक्षिक नीतिगत सुधारमा सुझाव प्रदान गर्ने । • विद्यालय एवं शैक्षिक निकायहरूको उपलब्धि परिक्षण गर्ने ।		• समयानुकूल नीतिगत सुधारमा राय सुझाव उपलब्ध गर्ने । • विद्यालय एवं शैक्षिक निकायहरूको उपलब्धि परिक्षण सम्बन्धि कार्यक्रमहरू सन्चालन गर्ने ।
१२	चिकित्सा शिक्षा आयोग (३५०१४६)	५		• चिकित्सा शिक्षाको क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि, राष्ट्रिय आवश्यकता अनुसार जनशक्ति उत्पादन गर्न नियमनलाइ एकिर्कत र चुस्त बनाउने		• आशयपत्र, सम्बन्धन तथा प्रत्यायन गर्ने । • चिकित्सा शिक्षा अध्ययनका लागि प्रवेश परिक्षा सन्चालन गर्ने । • चिकित्सा शिक्षा अध्ययनकालागि लाग्ने शुल्क निर्धारण गर्ने । • सम्बन्धित निकायहरूको निरिक्षण तथा अनुगमन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा शिक्षा क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.४६०१ करोड र पूँजीगततर्फ रू. २१ करोड गरी जम्मा रू. ४६२२ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ४ मा दिइएको छ।

४.२ विज्ञान तथा प्रविधि

क. पृष्ठभूमि

विज्ञान र प्रविधि क्षेत्रको समुचित विकास र उपयोग बिना मुलुकको विकास समृद्धि तथा सुशासन सम्भव नहुने तथ्यलाई मनन् गरी विगत तीन चार दशकदेखि संस्थागत, नीतिगत तथा कार्यगत प्रयासहरू हुँदै आएका छन् । विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रको उचित विकासका लागि अनुकुल वातावरण सृजना गरी देशको समुन्नती र विकासका लागि विज्ञान तथा प्रविधिसम्बन्धी कार्य नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठानले गर्दै आएको छ । यस क्षेत्रमा देखिएका नीतिगत तथा कानूनी अस्पष्टता र समन्वयको कमीलाई हटाउने र अनुसन्धानका उपलब्धीहरूलाई जनताका आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिमा केन्द्रित रहन विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयको गठन भएको हो । तत्पश्चातको समयमा यस मन्त्रालयको संगठन संरचनामा विभिन्न समयमा फेरबदल हुँदै हाल शिक्षा मन्त्रालयसँग गाभिएर शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय कायम भएको छ । आगामी आर्थिक वर्ष २०७५/०७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम (विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रको) चालु आवधिक योजनाले राखेका विषय क्षेत्रगत उद्देश्य, रणनीति तथा नतिजा सूचकहरु समेतलाई मध्यनजर गर्दै तयार गरीएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

विज्ञान तथा प्रविधिको विकास, विस्तार र उपयोगको क्षमता वृद्धि गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. वैज्ञानिक अनुसन्धान, अन्वेषण र विकासलाई गतिशील बनाउन आवश्यक पर्ने पूर्वाधार र क्षमताको विकास गर्ने ।
२. उच्च क्षमतायुक्त प्राविधिक युवा जनशक्तिको विकास गरी मुलुकमै उनीहरूको क्षमताको उपयोग गर्ने ।
३. वैज्ञानिक खोज र अनुसन्धानबाट विकास गरिएका प्रविधिहरूलाई मुलुकको विकास प्रक्रियामा प्रभावकारी उपयोग गर्न परम्परागत र स्थानीय प्रविधिको सम्वर्धन र संरक्षण गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१	रोजगारी सिर्जना	जना (हजारमा)	–	३	४	४
२	अध्ययन अनुसन्धानको प्रयोग	सङ्ख्या	–	५०	८०	१००
३	अनुसन्धान वृत्ति उपलब्धता	सङ्ख्या	–	२०	३०	५०
४	ई-भिलेज सञ्चालन	सङ्ख्या	२८	२५	४५	६०
५	जैविक विविधता अनुसन्धान	सङ्ख्या	-	१०	१५	२५
६	मलिकुलर बायोटेक्नोलोजी अनुसन्धान	सङ्ख्या	-	५	५	५
७	अध्ययन अनुसन्धानमा फेलोसिप	सङ्ख्या	५४०	५०	१००	१००
८	अनुसन्धान केन्द्र स्थापना	सङ्ख्या	–	१	३	४
९	अध्ययन अनुसन्धानको सङ्ख्या	सङ्ख्या	–	२०	२०	२०
१०	डिएनए डाटावेस	सङ्ख्या	१००	२००	२५०	२००

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रमरआयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत रु.हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख कार्यक्रमहरु
१	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान (३३२१०८)	१	सालबसाली	• विज्ञान तथा प्रविधिको विकास, अध्ययन, अनुसन्धान र प्रवर्द्धन गरिएको हुने । • वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलापको लागि उपयुक्त वातावरण सिर्जना भएको हुने । • विज्ञान प्रविधि र आविस्कारमा संलग्न नव-प्रतिभाहरुलाई प्रोत्साहन गरिएको हुने । • पुराना तथा मौलिक प्रविधिहरूको संरक्षण तथा सम्वर्द्धन गरी आधुनिकीकरण गरिएको हुने ।	• विज्ञान प्रविधिसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान भइरहेको । • डिएनए डाटावेश तयार भइरहेको । • प्रदेश ७, महेन्द्रनगरमा शाखा खोली विज्ञान तथा प्रविधि सम्मेलन गरिएको । • प्रज्ञा प्रतिष्ठान अन्तर्गत प्रविधि भवनको निर्माण कार्य सुरु गरिएको ।	• विज्ञान प्रविधि र आविस्कार सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, • विज्ञान प्रविधि र आविस्कारमा संलग्न नवप्रतिभाहरुलाई प्रोत्साहित गर्ने, • वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलापको लागि उपयुक्त वातावरणको सिर्जना गर्न प्रोत्साहन तथा कदर प्रदान गर्ने, • पुराना तथा मौलिक प्रविधिहरूको संरक्षण तथा सम्वर्द्धन गरी आधुनिकीकरण गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. २० करोड र पूँजीगततर्फ रू. १२ करोड गरी जम्मा रू.३२ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ४ मा दिइएको छ ।

४.३ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या

क. पृष्ठभूमि

विगतमा स्वास्थ्यक्षेत्रमा भए गरिएका प्रयासहरूबाट नवजात शिशु, पाँच वर्षमुनिका बाल मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा) क्रमशः २३ र ३९ रहेको, मातृ मृत्युदर (प्रतिलाख जीवित जन्ममा) मा कमी आई २३९ पुगेको र जन्मदाको अपेक्षित आयु वर्ष क्रमशः बढ्दै ६९ वर्ष पुगेको छ। गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको पहुँच बृद्धि गर्दै स्वस्थ नागरिक तयार गरी समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको अवधारणलाई साकार तुल्याउन आवश्यक छ।

सबै वर्ग, क्षेत्र तथा समुदायका व्यक्तिलाई स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा ल्याउन नसक्नु, स्वास्थ्य सेवा लिने न्यून प्रवृत्ति, संक्रामक रोग वा नयाँ देखापर्नसक्ने महामारीजन्य रोगहरूको समुचित नियन्त्रण नहनु, प्राकृतिक विपद, दुर्घटना तथा चोटपटकबाट समग्र स्वास्थ्यमा पर्ने जोखिम न्युनीकरण गर्न, अव्यवस्थित बसाइँ सराइबाट सृजित अन्तरसम्बन्धित समस्या र आश्रित जनसंख्याको बढ्दो अनुपातअनुरूप सेवा सुविधा नहुनु तथा नियमन प्रणाली कमजोर हुनु, नवजात शिशु, शिशु, बाल तथा मातृ मृत्यूदरमा कमी ल्याउनु, न्यून पोषण तथा अधिक पोषणको समस्यालाई नियन्त्रण गर्ने, जलवायु परिवर्तन, असुरक्षित खाद्यन्न, प्राकृतिक विपद् तथा दुर्घटनाबाट मानवीय स्वास्थ्यमा पर्ने जोखिम न्यून गर्नु, नसर्ने रोगहरूको भरपर्दो उपचार, निःशुल्क रूपमा छरिएका सेवा सुविधाहरूलाई विमाको दायराभित्र ल्याउनु, बृद्धावस्था, वंशानुगत तथा जन्मजात रोगहरूको सम्बोधन, वातावरणीय तथा व्यवसायजन्य स्वास्थ्य, गुणस्तरीय औषधिको सर्वसुलभ उपलब्धता, अत्यावश्यक औषधि र उपकरणको राष्ट्रिय उत्पादन, विशिष्टीकृत सेवाको सन्तुलित उपलब्धता, दक्ष जनशक्तिको पलायनलाई रोक्नु, स्वास्थ्य उपचारमा व्यक्तिले गरेको लगानी पहिचान गर्नु, निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूको नियमन, पिछडिएको वर्ग तथा क्षेत्रमा उच्च प्रजनन दर, उत्पादनशील समूहका जनसंख्याको उपयोग, अव्यवस्थित बसाइँ सराइ, संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूबाट जनसंख्या व्यवस्थापनका नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई समन्वयात्मक रूपमा कार्यान्वयन गर्नु आदि समस्या तथा चुनौतीहरू रहेका छन्।

संघीयताको मर्मअनुरूप तीनै तहको समन्वयात्मक प्रयासले सबै नागरिकलाई गुणस्तरीय पूर्वाधार तथा दक्ष जनशक्तिमार्फत भरपर्दो वित्तीय व्यवस्थापन गरी गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा ल्याउनुपर्ने देखिन्छ। यसका लागि स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमलाई देशव्यापी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक छ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. सबै वर्ग, क्षेत्र र समुदायका नागरिकहरूको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गराउनु (स्वास्थ्य)।
२. स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्ने, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउने, गुणस्तरीय र पोषणयुक्त खाद्य सामग्रीमा पहुँच बढाउनु (स्वास्थ्य)।
३. जनसंख्या, बिकास र वातावरणबीच तादात्म्यता कायम गरी जनसंख्यालाई समग्र विकासको अभिन्न अंगको रूपमा व्यवस्थापन गर्नु (जनसंख्या)।
४. आन्तरिक बसाइँ सराइको व्यवस्थापनमार्फत शहरीकरणलाई व्यवस्थित गर्नु (जनसंख्या)।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच हुने गरी प्रभावकारी रूपमा सेवा उपलब्ध गराउने (स्वास्थ्य)।
२. पोषणयुक्त खानेकुराको बारेमा चेतना बढाउँदै यससम्बन्धी सेवाको पहुँच आम नागरिकसम्म पुर्याउने (स्वास्थ्य)।
३. नवजात शिशु मृत्युदर, शिशु मृत्युदर र बाल मृत्युदर घटाउन र औसत आयु बढाउने (स्वास्थ्य)।
४. गुणस्तरीय औषधि तथा स्वास्थ्य सामाग्रीको आन्तरिक उत्पादनलाई जोड दिने (स्वास्थ्य)।
५. स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा गैरसकारी क्षेत्रको संलग्नता बृद्धि गरी ती क्षेत्रहरूवाट हुने लगानीलाई व्यवस्थित गर्ने (स्वास्थ्य)।
६. देशमा उपलब्ध जडीबुटीको व्यवस्थापन र उपयोग गर्दै आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीको विकास तथा प्रचलित अन्य पूरक चिकित्सा प्रणालीहरूको संरक्षण एवं व्यवस्थित विकास गर्ने (स्वास्थ्य)।

७. जनसंख्यालाई समग्र विकासको अभिन्न अंगको रूपमा लिंदै सरोकारवाला निकायहरूबीचको समन्वयमा जनसंख्या व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने (जनसंख्या)।

८. ग्रामीण क्षेत्रमा पूर्वाधार विस्तार गरी आन्तरिक बसाइँ सराइलाई कम गर्ने (जनसंख्या)।

घ. नतिजा सूचक

सि.नं	सूचकाङ्क	इकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.ब. २०७३/७४ को प्रगति	आ.ब. २०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१.	जन्मदाको अपेक्षित आयु	वर्ष	६९	६९	७०	७२
२.	मातृ मृत्युदर (प्रति लाख जीवित जन्म)	जना	२५८	२३९	२३५	१४५
३.	बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्म)	जना	३८	३९	३९	३०
४.	नवजातशिशु मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्म)	जना	२३	२३	२१	२०
५.	कूल प्रजनन दर	प्रतिशत	२.३	२.३	२.३	२.१
६.	५ वर्षभन्दा मुनिका पुड्कोपन (उमेरअनुसार उचाइ कम)	प्रतिशत	३७	३६	३५.८	३२
७.	परिवार नियोजनको आधुनिक साधन प्रयोग दर	प्रतिशत	४९.६	४३	४३	५२
८.	स्वास्थ्य संस्थामार्फत प्रसूति सेवा लिने	प्रतिशत	५५	५७	५७.४	७०
९.	सिपयुक्त स्वास्थ्यकर्मीद्वारा प्रसूति सेवा प्राप्त गर्ने महिला	प्रतिशत	५०	५८	५८	६५
१०.	चौथो पटकसम्म गर्भवती जाँच गर्ने महिला	प्रतिशत	५९	५८.८	५८.८	६०
११.	भिटामिन ए प्राप्त गर्ने गर्भवती महिला	प्रतिशत	५३	७२	७३	७४
१२.	डि.पि.टि.हेप खोप तेश्रो प्राप्त गर्ने	प्रतिशत	९२	८६	८६	>९०
१३.	दादुरा खोप प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	८८.२	८८	९०	>९०
१४.	पहिचान भएका क्षयरोगीमध्ये उपचारको सफलता	प्रतिशत	९०	८२	८२	९०
१५.	औलो रोग पत्ता लागेको जम्मा विरामी	संख्या	११५३	११३४	११२०	१०५०
१६.	नयाँ एच.आइ.भी. संक्रमितक वार्षिक संख्या	संख्या	१४८०	९४१	८३३	८०१
१७.	गर्भवती महिलामध्ये पी.एम.टी.सी.टी. सेवा पाएको गर्भवती महिला	प्रतिशत	३०	५३	६०	७०

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत) (३७०१०२)	१	१९३६ देखि सालबसाली ११२३०	• गुणस्तरीय तथा सुलभ चिकित्सा सेवा उपलब्ध हुने तथा पोष्ट ग्राजुयट चिकित्सकहरू उत्पादन भई स्वास्थ्य सेवाका लागि थप जनशक्ति उपलब्ध हुने ।	• टोमो थेरापी मेशिनबाट क्यान्सर रोगीहरूको उपचार गरिएको । • १२० वाटको हाल्मोनियम लेजरबाट यूरो सर्जरी उपचार प्रदान गरिएको । • थप हमोडायलोसिस मेशिनबाट २४ घण्टा डायलोसिस सेवा संचालन भएको । • डबल लुमिन इन्टेरो स्कोप तथा इण्डोस्कोपिक अल्ट्रासाउण्ड बाट ग्याष्ट्रोको उपचार गरिएको । • इन्ट्रा अपरेभिट सि.टी. तथा न्यूरो नाभिगेशन सिष्टमबाट न्यूरो सर्जरी उपचार उपलव्ध गराइएको । • इण्डोब्रोङकिलयल अल्ट्रासाउण्डबाट छाती तथा फोक्सोसम्बन्धी रोगको उपचार गरिएको । • फाइबर स्यानमार्फत कलेजो रोगको उपचार सेवा प्रदान गरिएको ।	• गुणस्तरीय तथा निःशुल्क स्वास्थ्य उपचार उपलव्ध गराउने । • स्वास्थ्यसम्बन्धी उपकरणहरू खरिद गर्ने । • गुरुयोजनावमोजिम वीर अस्पतालको सर्जिकल ब्लक भवन निर्माण गर्ने । • दुवाकोटमा जग्गा सुधार गरी वीर अस्पतालको कार्यालय भवन निर्माण शुरु गर्ने । • वीर अस्पतालको पुरानो भवन मर्मत सम्भार गर्ने ।
२.	कान्ति बाल अस्पताल (३७०१०३)	१,३	२०१६ देखि सालबसाली १९२०	बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार आउने ।	• मेशिनरी औजार तथा औषधि खरीद गरिएको । • गरिब असहायको निःशुल्क उपचार भएको । • एन.आई.सी.यु.सेवा विस्तार गरिएको ।	• गरिव तथा असहाय विरामीहरूलाई निशुल्क उपचार सेवा उपलव्ध गराउने । • औषधि खरिद गर्ने ।
३.	शुक्रराज ट्रपिकल	३,१	२०४६/४७	सरुवा रोग नियन्त्रण र रोकथाम गर्न	• मेशिनरी औजार तथा औषधि खरिद गरिएको ।	• मेशिनरी औजार तथा औषधि खरिद गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	अस्पताल (३७०१०४)		देखि सालबसाली ११७०	सघाउ पुर्‍याई मृत्युदरमा कमी हुने छ।	• विरामीको लागि राशन वितरण गरिएको । • निःशुल्क उपचार सेवा उपलब्ध गराइएको । • आइसोलेशन वार्डसहित मेशिन औजारको मर्मत सुधार भएको ।	• विरामीको लागि राशन वितरण गर्ने । • निःशुल्क उपचार सेवा उपलब्ध गराउने ।
४.	परोपकार प्रसुती अस्पताल (थापाथली) (३७०१०५)	३,१	२०१६ देखि सालबसाली २६१०	प्रसूति तथा विस्तृत गर्भपतनपश्चातको सेवालगायत प्रजनन् स्वास्थ्य सेवामा जनताको पहुँच पुग्ने ।	• फार्मेसि सेवा संचालन गरिएको । • बिरामिहरूको सुविधाको लागि क्यु म्यानेजमेण्ट सिस्टम सन्चालन गरिएको । • अस्पताल हाताभित्र सी.सी क्यामेरा जडान भएको । • कुरुवाघर निर्माण कार्य सम्पन्न गरिएको । • अस्पतालमा सम्पूर्ण बिरामीहरूको विवरण कम्प्युर प्रणालिमा प्रबिष्ट गर्ने कार्यको सुरुवात भएको । • मेमोग्राम सेवा थालनी गरिएको । • सी.टी मेशिन जडान गरी सेवा सुचारु गरिएको ।	• निःशुल्क प्रसूति सेवा प्रदान गर्ने । • निःशुल्क गर्भपतन, जटिलता व्यवस्थापन, लैङ्गिक हिंसा तथा दक्ष प्रसूति सेवासम्बन्धी तालिम संचालन गर्ने । • सेवा विस्तार तथा अध्ययन अनुसन्धानको लागि भवन निर्माण गर्ने ।
५.	नेपाल आँखा अस्पताल (३७०१०६)	१	२०३१/३२ देखि सालबसाली २८५	देशभित्रै सुलभ र प्रभावकारी आँखाको उपचार सेवा उपलब्ध हुने ।	• चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान संगको सहकार्यमा दुईबर्षे ...कोर्ष सञ्चालन गरिएको । • औषधि, सर्जिकल सामान र मेशिनरी औजार उपकरण खरिद गरिएको । • बिस्तारित आंखा स्वास्थ्य सेवा अर्न्तगत देशका बिभिन्न स्थानमा क्ाचनष्अबा र क्अचभभलष्लन ऋकउ ह? गरिएको	• उपकरण तथा औजार खरिद गर्ने । • दूर्गम क्षेत्रका विपन्नलाई उपलब्ध गराउने उपचार सेवालाई निरन्तरता दिने । • नेत्रदान शिविर सञ्चालन गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					। • उपत्यकाको दुई स्थानमा भिजन सेन्टर स्थापना गरिएको ।	
६.	बी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल (३७०१०७)	१	२०५२/५३ देखि सालवसाली ३१६०	देशभित्र सुलभ र गुणस्तरीय क्यान्सर उपचार सेवा उपलब्ध हुने ।	• बिभिन्न १२ बटा अस्पतालहरूबाट करिव ७००० क्यान्सरका बिरामीहरूको तथ्याङ्क संकलन गरिएको । • चार जिल्लाका १२० स्वास्थ्य संस्थाका १२० जना स्वास्थ्यकर्मीलाई मुखको क्यान्सर पहिचान तालिम दिइएको । • ४९००जना क्यान्सर बिरामीको पहिचान गरिएको । • १२० बटा स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई मुखको क्यान्सर पहिचान गर्न सामाग्री बितरण गरिएको । • मुखको क्यान्सर स्क्रिनिङ गर्न एन.पी.एल औजार खरिद प्रक्रिया शुरु गरिएको । • ७० बर्षमाथिका ८२ जना क्यान्सर पीडित जेष्ठ नागरिकलाई निःशुल्क रेडियसन र सर्जरी सेवा प्रदान गरिएको । • ७६ जना क्यान्सरका विरामीलाई निःशुल्क सर्जरी सेवा प्रदान गरिएको । • १५ वर्ष मुनिका १२० जना क्यान्सर पीडित बालबालिकालाई निशुल्क उपचार सेवा प्रदान गरिएको । • बिभिन्न स्वास्थ्य संस्थाका १५५ जना स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई क्यान्सर रोकथाम	• क्यान्सरजन्य रोगको रोकथाम र सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • १५ वर्षमुनिका बालबालिकाहरूलाई तोकिएको उपचार सेवा निःशुल्क उपलव्ध गराउने । • ७० वर्षमाथिका क्यान्सर पीडित जेष्ठ नागरिकहरूलाई रेडियसन र सर्जरी सेवा निःशुल्क उपलव्ध गराउने । • महिलाहरूको क्यान्सर उपचार तथा नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • निर्माणाधीन भवन सम्पन्न गरी सेवा सञ्चालन गर्न आवश्यक औजार तथा उपकरणलगायतको व्यवस्था गर्ने । • अस्पतालजन्य फोहोर व्यवस्थापन गर्न बायोडिगार्डेसन प्लान्ट स्थापना गर्ने । • ब्राक्रीथेरापी, अल्ष्ट्रासाउन्ड, डिआर सिष्टम, एकसरेरफ्लुरो, लेजर, सर्जिकल माइक्रोस्कोप, इन्डोस्कोपिक, माइक्रोटोम, टिस्यु प्रोसेसर, टिस्यु इम्वाडेड, सर्जिक मेशिन लगायतका उपकरणहरू खरिद गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					नियन्त्रण तथा अर्ली रिफरलसम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको । • १०८ स्थानमा १२००० जना महिलाहरूको पाठेघरको मुखको क्यान्सर (भी.आइ.ए.) परीक्षण गरिएको । • करिव ४००० जना महिलाहरूको स्तन क्यान्सर परीक्षण गरिएको । • ३८ जना महिलाहरूलाई पाठेघर मुखको क्यान्सरको प्रारम्भिक उपचार सेवा उपलब्ध गराइएको । • ब्राकीथेरापी मेशिन खरिद प्रक्रियामा आरम्भ गरिएको । • निर्माणाधीन २०० शैयाको भवनको ९५ प्रतिशत कार्य सम्पन्न भै आंशिक रूपमा ५० शैया संचालन गरिएको ।	
७.	मनमोहन कार्डियो थेरासिक भस्कुलर तथा ट्रान्सप्लान्ट केन्द्र (३७०१०८)		२०६१/६२ देखि सालबसाली २२४०	मुटुरोगीहरूलाई न्यूनतम सेवा शुल्कमा स्तरीय एवं सुलभ चिकित्सा सेवा उपलब्ध हुने ।	• १५ वर्ष मुनिको वालवालिकाको निःशुल्क मुटुको रोगको उपचार गरिएको । • ७५ वर्ष माथिको नागरिकको निःशुल्क मुटु रोगको उपचार सेवा उपलब्ध गराइएको । • रक्तनलीको उपचार साथै थोरासिकका विरामीह?को ग")ास्तरीय उपचारमा शतप्रतिशत . • सेन्द्रको सेवा विस्तारको लागि भवन निर्मा)ा तर्फ यस वर्षको विनियोजित रकमको प्रगति सन्तोषजनक	• मुटु, फोक्सो र रक्त नलीको उपचारसम्वन्धी अनसन्धान कार्य सन्चालन गर्ने । • मुटु, फोक्सो र रक्त नलीको उपचारका लागि नेशनल ट्रिटमेन्ट प्रोटोकल तयार गर्ने । • उपचारका लागि आएका विरामीहरूको विवरण राख्न इलेक्ट्रोनिक मेडिकल रेकर्ड सिस्टम स्थापना गर्ने । • क्याथ मेशिन खरिद गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• क्याथ ल्याव मेशिनको खरिद प्रक्रिया शुरु भएको ।	
८.	शहीद गंगालाल हृदय केन्द्र (३७०१०९)	१,३	२०५७ देखि सालबसाली	मुटुका रोगीहरूलाई न्यूनतम सेवा शुल्कमा स्तरीय एवं सुलभ चिकित्सा सेवा उपलब्ध हुने ।	• मुटुका बिरामीमध्ये ४७८२७ जनालाई बहिरंग सेवा, ५७१ जनाको मुटुको शल्यक्रिया, २५४२ जनालाई क्याथल्याबमार्फत एन्जीयोप्लाष्टि, एन्जीयोग्राफी, पेशमेकर सेवा, १५ वर्षभन्दा मुनिका २७८ जना मुटुको शल्यक्रिया र ७५ वर्षभन्दा माथिका १६८ जनाको मुटुको शल्यक्रिया, १३७ जनाको मुटुको साँगुरिएको भल्भ खोलिएको र ७१६ जना विपन्नका लागि निःशुल्क उपचार गरिएका। • २४२ जना वाथज्वर बिरामीहरूको निःशुल्क भल्भ तथा शल्यक्रियाको उपचार गरिएको ।	• विपन्न ५०० जना विरामीहरूको निःशुल्क भल्भको शल्यक्रिया गर्ने । • १५ बर्ष मुनिका ५०० जना बिरामीहरूको निःशुल्क शल्यक्रिया गर्ने । • ७५ बर्ष माथिका ५०० जना बिरामीहरूलाई निःशुल्क उपचार सेवा प्रदान गर्ने । • ३५० जनाको सागुरिएको भल्भको उपचार गर्ने । • ओ.पी.डी. भवन निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने ।
९.	बी.पी. कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान (३७०११०)	१,३	२०५० देखि सालबसाली	विभिन्न किसिमका स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनुका साथै विभिन्नस्तरका चिकित्सा जनशक्ति उत्पादन हुने ।	• मुटु तथा क्यान्सर रोग उपचार सम्बन्धी २००/२०० शैयाको भवन निर्माणको नक्सा तथा लागत स्वीकृतिको प्रक्रियामा रहेको । • ४०० शैयाको मातृ तथा शिशु अस्पताल भवन निर्माण कार्य भैरहेको । • बिरामीको लागि निःशुल्क राशन तथा औषधि खरिद गरिएको । • गरिब तथा असहाय बिरामीको लागि निःशुल्क उपचार गरिएको ।	• मुटु तथा क्यान्सर रोग उपचार सम्बन्धी २००/२०० शैयाको भवन निर्माण गर्ने, ४०० शैयाको मातृ तथा शिशु अस्पताल भवन निर्माण गर्ने । • औषधि, औजार तथा उपकरण खरिद गर्ने । • असहाय बिरामीको लागि निःशुल्क उपचार सेवा प्रदान गर्ने ।
१०.	त्रि.वि.शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत) (३७०११२)	१,३	२०६५/६६ देखि सालबसाली	त्रि.वि. शिक्षण अस्पतालमा क्यान्सरका विरामीलाई उपचार सेवा उपलब्ध हुने ।	• कलेजो प्रत्यारोण इकाइ स्थापन गरी सेवा विस्तार गरिएको । • मिर्गौला प्रत्यारोण सेवा विस्तार गरिएको । • आई.सी.यु सेवासहित ७५ शैयाको ३ सल्यक्रियासहितको हाडजोर्नी वार्ड विस्तार गरिएको । • मापदण्ड अनुसार अस्पतालजन्य फोहोरहरूको व्यवस्थापन कार्य भएको । • वालरोग तथा प्रसूति वार्ड विस्तारको प्रकृयामा रहेको ।	• थप कलेजो प्रत्यारोण इकाइ स्थापना गरी सेवा विस्तार गर्न औजार तथा उपकरण खरिद गर्ने । • सल्यक्रियासहितको हाडजोर्नी वार्डलाई व्यवस्थित गर्ने । • सौर्य उर्जा आपूर्तिलाई विस्तार गर्ने । • औजार तथा उपकरण खरिद गर्ने । • सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्रको भवन निर्माण सम्पन्न गर्ने । • क्यान्सर रोग उपचार सेवा सञ्चालन

क्र.सं.	कार्यक्रम (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• औजार तथा उपकरण खरिद गरिएको । • आइ.सीयु सेवा विस्तार गरिएको । • सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र भवन निर्माण कार्य ८५ प्रतिशत सम्पन्न भैसकेको ।	गर्ने ।
११.	क्षयरोग नियन्त्रण (३७०११३)	३	२०३२/३३ देखि सालबसाली	उपचारात्मक तथा प्रवर्द्धनात्मक सेवा प्रदानमार्फत क्षयरोगीहरूको संख्यामा उल्लेख्य रूपमा कमी आउने ।	• छातीरोग अस्पतालको निर्माण निर्माण कार्य भैरहेको । • पोखरामा मिजिट कल्चर स्थापना भएको । • क्षेत्रीय क्षयरोग केन्द्र, पोखराको लागि डिजिटल एक्सरे मशिन, कल्चरर डी.एस.टि. सेन्टरका लागि एल.पी.ए. मसिन, प्रिभ्यालेन्स सर्भेका लागि मेसिन खरिद गरिएको । • जिन एक्स्पर्ट मसिनका लागि काट्रिज खरिद गरिएको । • प्रदेशस्तरमा क्षयरोग रेफरल सेवा तथा • कल्चर ल्याब सेवा विस्तार गर्न भौतिक पूर्वाधार सुधारको कार्य भएको । • प्रिभेलेन्स सर्भेका लागि पिक अप भ्यान तथा सेवा विस्तारका लागि डबल डोर रेफ्रिजेरेटर खरिद गरिएको ।	• छातीरोग अस्पतालको निर्माण गर्ने । • जिल्लाहरूमा सेवा विस्तार गर्न चार मोडुलको जिन एक्स्पर्ट मेसिन खरिद गर्ने । • प्रदेशस्तरमा सोलिड कल्चर तथा क्वालिटी कन्ट्रोल ल्याब सेवा विस्तार गर्ने । • डी.आर.तथा जिनएक्स्पर्ट सेन्टरहरूमा वेब बेस्ड रिपोर्टिङ्ग प्रणाली स्थापना गर्ने । • प्रिभ्यालेन्स सर्भेलाई निरन्तरता दिने । क्षयरोगीका लागि फस्टलाइन तथा सेकेण्डलाइन औषधि खरिद गर्ने । • प्रदेशस्तरमा क्षयरोग रेफरल सेवा सञ्चालन गर्ने । • कार्यक्रमको पहुचभन्दा बाहिर रहेका तथा क्षयरोगको उच्च जोखीममा भएका व्यक्तिहरूको सक्रिय खोजपड्ताल गर्ने ।
१२.	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण (३७०११४)	३	२०४९ देखि सालबसाली	एच.आई.भी./एड्स प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, तथा उपचारात्मक सेवाको प्रवाहमार्फत क्षयरोगीहरूको संख्यामा कमी ल्याउने, रोगको संक्रमण घटाउने तथा रोगीहरूको जीवनयापन सहज तुल्याउने ।	• १८४२ जना नयाँ एच.आइ.भी. संक्रमित पहिचान गरिएको । • १५७२४ एचआइभी संक्रमितहरूलाई औषधि उपलब्ध गराइएको । • एचआइभी संक्रमितहरूमध्ये ७१८४ जनाको भाइरललोड सप्रेसन भएको ।	• पि.एम.टी.सी.टी र पेडियटिक एच.आइ.भी विस्तारको लागि प्रशिक्षक प्रशिक्षणलगायत क्षमताका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • १५ वर्ष मुनिका तथा गर्भवती संक्रमित महिलाहरूका लागि पौष्टिक आहार खरिद गरी वितरण गर्ने । • संक्रमितहरूका लागि औषधि खरिद गर्ने । • माइग्रेन्टस तगा कैदी बन्दीहरूका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

क्र.सं.	कार्यक्रम (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						• टेस्ट किट खरिद गर्ने । • नियमन कार्य गर्ने ।
१३.	एकीकृत महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम (३७०११५)	३,१	२०२५/२६ देखि सालबसाली	परिवार नियोजनका साधनको प्रयोगदरमा बृद्धि, महिलाको आङ्ग खस्ने रोगमा कमी, गर्भवती महिलाको जाँचमा बृद्धि, स्वास्थ्य संस्थामा प्रसूति गराउनेको संख्यामा बृद्धि तथा सुरक्षित गर्भपतनको प्रयोगले महिलाको प्रजनन स्वास्थ्यमा सुधार आई नवजात शिशु तथा मातृ मृत्युदरमा कमी आउने ।	• ५७०२५६ जनालाई आमा सुरक्षा कार्यक्रमअन्तर्गत सेवा प्रदान गरिएको । • २९१५७ जनालाई गर्भवती तथा सुत्केरी उत्प्रेरणा सेवा प्रदान गरिएको । • २४२०१ जना गर्भवतीले ४ पटक ए.एन.सी. सेवा लिएका । • ३२१३ जनालाई परिवार नियोजन स्थायी बन्ध्याकरण सेवा उपलव्ध गराइएको । • २९१६६४७ जनालाई परिवार नियोजनका साधन उपलव्ध गराइएको । • २३३३४, ५२१२०, ५४३६, १५८८६ जना महिलालाई क्रमशः पिल्स, डिपो, आइ.यू.सि.डि., इम्प्लाण्ट सेवा उपल्व्ध गराइएको । • ३२१३ जनालाई स्थायी बन्ध्याकरण सेवा प्रदान गरिएको । • ११ वटा जिल्लाहरूमा एम.पी.डी.एस.आर. कार्यक्रम संचालन गरिएको । • ५३ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सी.ई. ओ. एन. सी. सेवालाई निरन्तरता प्रदान गरिएको । • अनसाइट कोचिङ्गमार्फत प्रसूतिकर्मीको क्षमता अभिवृद्धी कार्यक्रम संचालन गरिएको ।	• निःशुल्क प्रसूति तथा आमा सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • प्रसूति सेवा तथा आमा सुरक्षा कार्यक्रमको प्रोटोकल,निर्देशिका तथा मापदण्ड पुनरावलोकन गर्ने । • आमा सुरक्षा, सुरक्षित मातृत्व तथा परिवार नियोजन कार्यक्रमको रापिड एसिस्मेन्ट तथा अध्ययन गर्ने । • प्रदेश, स्थानीय तथा समुदायस्तरमा प्रसूति सेवा, परिवार नियोजन तथा आमा सुरक्षाका बारेमा क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • पाठेघर खस्ने रोगको पहिचान तथा शल्यक्रियाद्वारा उपचार गर्ने । • परिवार नियोजन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
१४.	एकीकृत बालस्वास्थ्य एवं पोषण कार्यक्रम ३७०११६	१,२,३	२०३६/३७ देखि सालबसाली	खोप तथा पोषणलगायतका कार्यक्रमहरूमार्फत रोग नियन्त्रणको उपायहरू अपनाई बिभिन्न रोगहरूको संक्रमणबाट पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाहरू सुरक्षित हुन गई समग्र बाल मृत्युदरमा कमी हुन जाने ।	• ३३००३०, २६६५३७,२६६२२८ जना बालबालिकालाई क्रमशः बि.सि.जी., डि.पि.टि., हेपाटाइटिस बि. (तेश्रोमात्रा), पोलियो (तेश्रो मात्रा) खोप प्रदान गरिएको । • २४७१५२ जना महिलालाई टिटानस खोप दिइएको । • २७२७३६ जनालाई दादुरा रूवेला खोप दिइएको । • २९८५१२ जना महिलालाई आइरन फोलिक एसिड चक्की वितरण गरिएको ।	• बाल स्वास्थ्य सेवा सुदृढीकरण (एस.एन.सि.यु, के.एम.सि) का लागि औजार उपकरण खरिद गर्ने । • नवजात शिशुको उपचार सेवाको पहुँच, उपयोग तथा समस्या तथा गुणस्तरको अध्ययन गर्ने । • जिल्ला अस्पतालका स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई स्वास्थ्य संस्थामा आधारित नवजात शिशु तथा बालरोगको एकीकृत व्यवस्थापनबारे

क्र.सं.	कार्यक्रम (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• ५४५२३५ झाडापखालाका रोगीहरूलाई जिंक र जीवनजलबाट उपचार गरिएको । • १८०७२२ जनाको श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगको उपचार गरिएको ।	क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
१५.	इपिडेमियोलोजी, औलो, कालाज्वर नियन्त्रण तथा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन ३७०११९	३,१	२०५० देखि सालबसाली ६५२७	सर्पदंश, रेविज, कालाजार, डेंगु, मलेरिया, एभियन इन्फ्लुयन्जाजस्ता रोगको रोकथाम भई मृत्युदरमा कमी आउने	• ११२८, २३५ तथा १५२९ जना क्रमशः मलेरिया, कालाजार तथा डेंगु रोगीहरूलाई उपचार गरिएको । • कुकुर तथा सर्पले टोकेका क्रमशः ३६७४३ र ४२८६ जनालाई उपचार गरिएको । • ७५ जिल्लामा हेल्थसेक्टर कन्टिनजेन्सी प्लान लागू गरिएको ।	• २००० जनाको लागि ए.आर.भी.खरिद खरिद, ६०००० व्यक्तिहरूका लागि टिस्सु कल्चर ए.आर.भी. भ्याक्सीन, हात्तीपाइले रोगविरुद्धको डी.ई.सी. चक्की, औलो तथा कालाजार रोगविरुद्ध औषधि खरिद गर्ने । • इवोला, स्वाइनफ्लु', सिकलसेल, बर्डफ्लु, औलो कालाजारलगायत संक्रामक रोगहरूको नियन्त्रण कार्यक्रम तथा हेल्थ डेक्स स्थापना गर्ने ।
१६.	कुष्ठरोग नियन्त्रण ३७०१२०	३	२०१९/२० देखि सालबसाली	कुष्ठरोगीहरूले प्रभावकारी उपचार सेवा प्राप्त गर्ने ।	• १८०,००० कुष्ठरोगीहरूलाई बहु औषधि विधिबाट उपचार गरी निको पारिएको । • कैलाली, कपिलबस्तु, रुपन्देही, नवलपरासी र कन्चनपुर, अछाम, सर्लाही र महोत्तरीमा कुष्ठरोग निवारण अभियान संचालन गरी ३०० भन्दा बढी जना नयाँ कुष्ठरोग बिरामी पत्ता लगाई उपचार उपचारको दायरामा ल्याइएको । • सुर्खेत,चितवन, सप्तरी र सुनसरी जिल्लामा कुष्ठरोग निवारण अभियान	• सामुदायिक पुनःस्थापना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • जटिल कुष्ठरोगको उपचारका लागि औषधि खरिद र बहुऔषधि व्यवस्थापन गर्ने । • जटिल कुष्ठरोगीको उपचारको लागि प्रेषण यातायात खर्च उपलब्ध गराउने • नयाँ कुष्ठरोगीको खोज पडताल गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					संचालन गरिएको । • झापा,मोरङ, सिराहा, धनुषा, महोत्तरी, सर्लाही, रौतहट,बारा र पर्सा जिल्लाका हरेक ६/ ६ बटा स्थानीय तहमा सक्रिय बिधिबाट कुष्ठरोग खोज पडताल गर्ने कार्य संचालन भईरहेको । • कुष्ठरोगको प्रकोप दर उच्च भएका स्थानयि तहमा चर्मरोग सिविर संचालन गरिएको । • अपाङ्गतासम्बन्धी राष्टिय कार्यशाला आयोजना गरिएको । • झापा, मोरङ, धनुषा, पर्सा, महोत्तरी, रुपन्देही,कपिलस्तु ,कैलाली, अछाम जिल्लाहरूका कुष्ठरोग संक्रमण रोकथाम कार्यक्रम संचालन गरिएको ।	
१७.	औषधि र उपकरण आपूर्ति (३७०१२१)	१,४	२०३८/३९ देखि सालबसाली ७२१६	स्वास्थ्य संस्थाहरूमा समयमा नै औषधि र उपकरणहरू उपलब्ध भई सेवा प्रभावकारी हुने ।		• केन्द्रीय स्टोर टेकु र पथलैयामा नयाँ स्टोर भवन निर्माण गर्ने । • प्रदेशहरूबाट समेत सामान्य किसिमका अत्यावश्यक औजार उपकरण खरिद गरी वितरणको व्यवस्था गर्ने । • औषधि, खोप, औजार, उपकरण, सवारी साधनको खरिद गरी वितरण गर्ने । • म्याद गुज्रिएका, टुटे फुटेका एवम् औषधि, औषधिजन्य पदार्थ तथा सामाग्रीहरूलाई व्यवस्थित तरिकाले विसर्जन गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१८.	अस्पताल निर्माण सुधार तथा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (३७०१२२)	१	२०५७ देखि सालबसाली १३१९०	आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको विकास भै स्वास्थ्य सेवा प्रभावकारी हुने ।	• सूचीकृत रोगका सूचीकृत अस्पतालहरूबाट विपन्न नागरिकहरूलाई स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याएको । • २५८ बटा स्वास्थ्य संस्थाहरूको भवन निर्माण कार्यका लागि भवन विभाग मार्फत प्रक्रिया अगाडी बढाईएको । • देशभर मेडिकल औजार उपकरणहरू मर्मत कार्य अगाडी बढेको । • ५१ देखि २०० शैयासम्मका ८३ अस्पतालहरूको अनुगमन गरी दर्ता नविकरण गरिएको । • ५ क्षेत्रमा आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी क्रियाकलापसंचालन गरिएको । • केन्द्रीय तथा जिल्लास्तरका कर्मचारीहरूलाई स्वा.व्य.सू.प्र तथा जि.स्वा.सू प्र.का सम्बन्धमा तालिम सञ्चालन गरिएको । • प्रगति समीक्षा गरिएको	• सूचीकृत रोगका सूचीकृत अस्पतालहरूबाट विपन्न नागरिकहरूलाई स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने । • विपन्न नागरिक उपचार कार्यक्रमसँग सम्बन्धित रोगहरूको रोकथामका लागि अन्तरक्रिया सञ्चालन गर्ने । • मेडिकल एवम् कोल्डचेनसम्बन्धी औजार तथा उपकरण मर्मत संभार कार्यलाई निरन्तरता दिने । • सरकारी, सामुदायिक तथा निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूका नियमन गर्ने । • स्वास्थ्यको न्यूनतम सेवा मापदण्ड तयार गर्ने । • तथ्याङ्क व्यवस्थापन, अनुगमन, नियमत तथा सुपरीवेक्षण गर्ने ।
१९.	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र (३७०१२३)	२,१	२०५१/५२ देखि सालबसाली २१०६	स्वास्थ्य विषयमा जनचेतना अभिवृद्धि भई जनस्वास्थ्यमा सुधार हुने ।	• रेडियो नेपाल र नेपाल टेलिभिजनबाट जीवनचक्र कार्यक्रम तथा स्वास्थ्य सन्देश प्रसारण गरिएको । • शिकेलसेल एनेमिया, प्रजनन तथा बाल स्वास्थ्य, सर्ने र नसर्ने रोग, मेरो वर्ष अभियानलागायतका आई.ई.सीं/बी.सी.सी.सामग्री उत्पादन गरी समुदायस्तरसम्म पुऱ्याएको । • बिभिन्न सञ्चारमाध्यम र सामाजिक	• सबै किसिमका संक्रामक तथा नसर्ने रोगहरूको कारण, उपलब्ध उपचार सेवा तथा रोकथामका सम्बन्धमा विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • बिभिन्न सञ्चार माध्यमबाट मातृसेवा तथा जीवनचक्र स्वास्थ्यसम्बन्धी सन्देश प्रवाह गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					सञ्जालमार्फत मेरो वर्ष २०७४ मा स्वस्थ मेरो देश स्वस्थ प्रबर्द्धन कार्यक्रमका सम्बन्धमा सामग्री उत्पादन गरी सन्देश प्रशारण गरिएको । • किशोरकिशोरीमैत्री खुल्दुली मोबाइल एप्स तथा बुकलेट उत्पादन गरी प्रशारण तथा वितरण भएको । • केन्द्रमा आई.टी.हब स्थापना गरी सोबाट मोबाइल सन्देश प्रवाह गरिएको । • एफ.सी.टी.सी.२०३० पार्टी प्रोजेक्ट को सुरुआत गरिएको । • सुर्तीजन्य पदार्थको नियमन गरेको ।	• आई.टी.हबबाट मोबाइल सन्देश प्रवाहलाई निरन्तरता दिने ।
२०.	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम कार्यक्रम (३७०१२४)	१	२०५०/५१ देखि सालबसाली १७७७	बिभिन्न प्रकारका तालीमबाट स्वास्थ्यकर्मीहरूको ज्ञान, सीप तथा क्षमतामा अभिबृध्दि भै गुणस्तरीय सेवा प्रवाह हुने ।	• २०५, २००, ८० र १०० जना क्रमशः सि.अ.हे.ब, अ.हे.ब. अ.न.मी. तथा सि.अ.न.मी.लाई स्तरबृद्धि तालिम प्रदान गरिएको । • ९५ जना स्टाफनर्सलाई दक्ष प्रसूतिसेवा तालिम र १ सय जनालाई एनेस्थेस्टि असिस्टेन्ट तालिम प्रदान गरिएको थियो । • ३५ जनालाई हाइ अल्टिच्यूड सिक्नेस प्रशिक्षक तालिम र ६७८ जनालाई ट्याबुक्सका बारेमा तालिम प्रदान गरिएको थियो । • ९५० जना नर्स तथा ३६५ जना	• सुरक्षित मातृत्व, दक्ष प्रसूति, सुरक्षित गर्भपतन तथा परिवार नियोजनसम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने । • छैटौ र सातौ तहका जिल्ला सुपरभाइजर र अन्य सातौ तहका लागि स्तरबृद्धि तालिम सञ्चालन गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					चिकित्सकलाई मेडिकोलिगल तालिम र इम्पलान्ट सुरक्षित गर्भपतन सेवाको तालिम प्रदान गरिएको ।	
२१.	किटजन्यरोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालीम केन्द्र (३७०१२५)	३,१	२०४५/४६ सालबसाली २६४	मलेरिया, हात्तीपाइले, जापानिज इन्सेफलाइटिस, कालाजारलगायतका कीटजण्य रोगहरूवारे अनुसन्धान भै रोग निदानमा योगदान पुग्ने ।		• मलेरिया माइकोस्क्रपिक कालाजार रोगबाट प्रभावित जिल्लाहरूमा कालाजार रोगको रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्न सक्रिय रोग पहिचान अभियान र जनचतेनामूलक कार्य गर्ने । • अर्लि वार्निङ्ग रिपोर्टिङ्ग सिष्टमका सेन्टीनल साइटहरूमा अनसाइट कोचिङ्गका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • औलो/कालाजार/जापानिज इन्सेफलाइटिस रोगको निदान तथा उपचारका सम्बन्धमा क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
२२.	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला (३७०१२६)	१	२०२५ देखि सालबसाली २०९४	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रसम्म जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाहरू सुदृढ तथा व्यवस्थित भै व्याक्टेरियोलोजी, वायोकेमेष्ट्रि सेवा उपलब्ध हुने ।	• ६०५०८ जनाको विशेषलगायत रूटीन परीक्षण गरियो । • प्रयोगशालाका कर्मचारीहरूका लागि विशेषज्ञतासम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको । • दुर्गम ७ जिल्लामा रक्तसञ्चार सेवा विस्तार गरिएको । • रक्त तथा रक्तजन्य पदार्थको सहज आपूर्ति व्यवस्थाका लागि झापा जिल्लामा कम्पोनेन्ट मेशिन खरिद गरिएको । • सिकल सेल एनिमिया परीक्षणकोलागि	• नसर्ने रोगका लागि रियलटाइम पी.सी.आर. सेवा शुरु गर्ने । • व्याक्टेरियोलोजी मोलीकुलर ल्याव स्थापना स्थापना गरी नियमित परीक्षणको अलावा नयाँ नयाँ परीक्षण सेवा थप गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					भेरी, सेती अन्चल अस्पताल र राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशालामा उपकरणको व्यवस्था गरी परीक्षण आरम्भ गरिएको । • माहामारीजन्य रोगको परीक्षणका लागि अत्याधुनिक प्रयोगशाला बि.एस.एल. ३ गरिएको । • ४७ वटा स्वास्थ्य चौकीहरूमा प्रयोगशाला सेवा संचालन गरिएको । • ५८ वटा जिल्लामा पुराना मेशिनलाई बायोकेमेष्ट्रि एनालाइजरले विस्थापित गरी नयाँ सेवा विस्तार गरिएको । • विराटनगरमा क्षेत्रीयस्तरको प्रयोगशाला सेवा सुचारु गरिएको । • नयाँ नियुक्ति भै आएका ल्याव टेक्नीसियन र ल्याव असिष्टेण्टहरूलाई सेवा प्रवेश तालिम दिइएको । • ५७ जना ल्याव टेक्नीसियनहरूलाई व्याक्टेरियोलोजिसम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको ।	
२३.	स्वास्थ्य करकोषबाट संचालित कार्यक्रमहरू (३७०१२७)	४	२०५१ देखि सालबसाली ४३००	धुम्रपानले हुने क्यान्सर, मुटुजन्य रोग नियन्त्रणमा सहयोग पुग्ने ।		• क्यान्सर, मुटु, टि.बी.लगायतका धूमपानजन्य रोग नियन्त्रण एवम् उपचारात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • विरामीको उपचार तथा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमको संख्याको आधारमा एकाइ लागत निर्धारण गरी रकम बाँडफाँड गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
२४.	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी (३७०१२८)	६	२०७५/७६	आयुर्वेद उपचार सेवामा नागरिकको पहुँच बढ्ने ।		• गुणस्तरीय आयुर्वेद उपचार सेवा उपलब्ध गराउने ।
२५.	विविध कार्यक्रम (आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा विभाग) (३७०१२९)	६	२०३८ देखि सालबसाली ५१०	आयुर्वेद अस्पतालहरू स्थापना र सुदृढ भई जनतालाई आयुर्वेद सेवा उपलब्ध हुने ।		• राष्ट्रिय आयुर्वेद, पञ्चकर्म तथा योग केन्द्रमा जीवनशैली व्यवस्थापनासम्बन्धी ओ.पी.डी सेवा सञ्चालन गर्ने । • आयुर्वेद स्वास्थ्यकर्मीहरूका लागि योग र पञ्चकर्म व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने । • वैकल्पिक (होमियोप्याथि, आम्ची, प्राकृतिक, एक्युपञ्चर) चिकित्सा सुदृढीकरण तथा सोसम्बन्धी नीति,मापदण्ड तयार गर्ने । • आयुर्वेद विभागमा तनाब व्यवस्थापन कक्ष निर्माण गर्ने ।
२६.	सिंहदरवार वैद्यखाना (३७०१३०)	६,१	१९९४ देखि सालबसाली २९४	गुणस्तरीय आयुर्वेद औषधिहरू सुलभ रूपमा उपलब्ध हुने ।		• चन्द्रनिघण्टु भाग ६ सम्पादन गरी प्रकासन गर्ने। • उत्पादन उत्पादनका लागि अवलेह पाक तथा लिक्वीड सेक्सनको जि.एम.पि स्तरमा स्तरोन्नत गर्ने । • रेडियोलोजि तथा प्याथालोजि ल्यावसहितको सुविधासम्पन्न किल्निक संचालन गरिने । • सम्पूर्ण कारोवारलाई सफ्टवेयर प्रणालीमार्फत व्यवस्थित गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						• जि.एम.पि मापदण्डको उपकरणहरू खरिद गर्ने ।
२७.	वी.पी. कोइराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र (३७०१३१)	१	२०५३ देखि सालबसाली २२०	दक्ष नेत्र विशेषज्ञ उत्पादन भई स्तरीय नेत्र सेवा उपलब्ध हुने ।		• निःशुल्क आँखा उपचार शिविर सञ्चालन गर्ने । • आँखा उपचारमा आवश्यक उपकरणहरू शैया खरिद गर्ने।
२८.	नेपाल नेत्र ज्योति संघ (३७०१३२)	५,१	२०३५ देखि सालबसाली ५६०	आँखा उपचारसम्बन्धी जनचेतना जागृत भई आँखाको रोगमा कमी आउने ।	• २०० जना विपन्न विरामीहरूको आँखाको उपचार गरिएको । • ५० वर्षमाथिका सुदूर तथा मध्यपश्चिमका जिल्लाहरूका ४००५ जनालाई निःशुल्क चस्मा वितरण गरिएको । • दुर्गम जिल्लाका मोतिविन्दु भएका करिव ५५०० जनाको शल्यक्रिया गरिएको ।	• दूर्गम स्थानहरूमा आँखा शिविर सञ्चालन गरी आवश्यकतानुसार मोतीबिन्दुको निःशुल्क शल्यक्रिया गर्ने । • जेष्ठ नागरिक तथा विपन्न वर्गका आँखा रोगीहरूको शल्यक्रियामा सहयोग गर्ने । • दूर्गम स्थानका ५५ वटा आँखा उपचार केन्द्रहरूलाई सञ्चालनमा सहयोग गर्ने । • नेत्रसहायकहरूलाई कान तथा न्यूनदृष्टि सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने । • ५० वर्षमाथिकालाई नजिकको पढ्ने चश्मा बितरण गर्ने । • ५ जिल्लामा ट्रकोमा रोगबारे सर्भिलियन्स कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • सामुदायिक बिद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको आँखा उपचार आवश्यकतानुसार निःशुल्क चश्मा बितरण गर्ने । • ३ आँखा उपचार केन्द्रको स्तर बृद्धिमा

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						सहयोग गर्ने ।
२९.	नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद् (३७०१३३)	१	२०४८ देखि सालबसाली ६९०	स्वास्थ्य क्षेत्रमा आवश्यक अनुसन्धान भै स्वास्थ्य सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउने उपाय पहिचान हुने ।		• अनुसन्धान आचारसंहिता पालनाका सम्बन्धमा अनुसन्धानकर्ता र संस्थाहरूको अनुगमन र मूल्यांकन गर्ने । • स्वास्थ्य तथा जनसंख्या विषयमा वैज्ञानिकहरूको राष्ट्रिय सम्मेलन गर्ने • अनुसन्धानबाट प्राप्त नयाँ ज्ञानको वैज्ञानिक अभिलेखीकरण गर्ने । • २५ जनाका लागि ७ दिने अनुसन्धान प्रस्ताव लेखन तथा विश्लेषण क्षमता अभिवृध्दिसम्बन्धी कार्यशाला संचालन गर्ने । • अनुसन्धानमूलक लेख रचना प्रकाशित गर्ने । • थारू समुदायमा सिकलसेल एनिमिया रोगको पहिचान, नियन्त्रण र रोकथापसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्ने । • परम्परागत चिकित्सा विधिहरूबाट स्वास्थ्य प्रवर्द्धन तथा रोग उपचारमा हुने प्रभावकारीताबारे अध्ययन अनुसन्धान गर्ने । • प्रमुख दीर्घ रोगहरूको राष्ट्रिय सर्वेक्षण कार्य गर्ने । • मानसिक स्वास्थ्यसम्बन्धी राष्टिय सर्वेक्षण गर्ने । • नसर्ने रोगको राष्ट्रिय सर्वेक्षण गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						समुदायमा आधारित क्यान्सर रोगको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने । • निःशुल्क वितरण गरिने औषधिहरूको गुणस्तर परीक्षण तथा प्रयोग विधिबारे अनसुन्धान गर्ने ।
३०.	अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा योजना सुदृढीकरण (३७०१३४)	१,५,६	२०६०/६१ देखि सालबसाली १८८१६.६७	अनुगमन, मूल्यांकन सुदृढीकरणबाट कार्यक्रम/ योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुने		• क्षेत्रीय तथा अञ्चल अस्पतालहरूलाई भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा सुधारको लागि पूँजीगत अनुदान दिने । • सरकारी शिक्षण संस्थाहरूमा एम.डी., एम. एस.जस्ता विशेषज्ञ शिक्षा निःशुल्क गर्ने । • मेडिकल कलेजसँगको सहकार्यमा विशेषज्ञ सेवा सुदृढीकरण गर्ने । • विभिन्न प्रतिष्ठानहरूलाई पूँजीगत तथा सञ्चालन अनुदान उपलब्ध गराउने । • प्रधानमन्त्री आरोग्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • बेबारिसे मानसिक रोगीहरूलाई उपचार गरी पुनर्स्थापना गर्ने ।
३१.	प्राथमिक स्वास्थ्य पुनर्जागरण कार्यक्रम (३७०१३६)	१,३	२०६७/६८ देखि सालवसाली १०३७०	निःशुल्क तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा जनताको पहुँच वृद्धि हुने ।	• निःशुल्क वितरण हुने औषधि खरिद गरी वितरण भएको । • नसर्ने रोग मानसिक स्वास्थ्यसम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरिएको ।	• औषधि खरिद गर्ने । • नसर्ने रोग मानसिक स्वास्थ्यसम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण संचालन गर्ने । • नसर्ने रोगकालागि उपकरण खरिद गर्ने ।
३२.	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	१,३	२०६८/६९ देखि सालवसाली	दुर्गम क्षेत्रमा स्वास्थ्य विज्ञानको उच्चस्तरीय अध्ययन र अनुसन्धानको व्यवस्थाबाट स्वास्थ्य सेवाको पँहुचबाट		• व्याचेलर इन मिडवाफेरी, पव्लिक हेल्थ,ल्यावरोटेरी टेक्नोलोजी,अनेस्थेशिया असिस्टेन्ट, ओटी टेक्निसियनलगायतको शैक्षिक

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	(३७०१३९)		४६६३	टाढा रहेको क्षेत्रका जनतालाई स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुने ।		कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । • पीजी -एम.डी./एम.एस.कार्यक्रम संचालन गर्ने । • व्यासिक साइन्स विभाग स्थापना गर्ने । • विभिन्न प्रतिष्ठानहरूमा १९ जना डाक्टरहरूलाई एम.डी./एम.एस अध्ययन गर्न पठाउने । • हेल्थ हाइजिन एण्ड न्युट्रिसनको अध्ययन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • फार्मेसी सञ्चालन गरी निःशुल्क औषधि उपलव्ध गराउने । • स्वीकृत योजनानुसार एम.बी.बी.एस., नर्सिङ्ग भवन निर्माण गर्ने । • आई.टी.ल्याबरोटोरी र लाइब्रेरी सञ्चालन गर्ने
३३.	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान (३७०१४०)	१,३	२०६८/६९ देखि सालवसाली ६८६.१७	शहरीक्षेत्र र ग्रामीण इलाकामा बस्ने जनसमुदायको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार हुने ।		• न्युरो सर्जिकल भवन निर्माण गर्ने । • अस्पतालको लागि औजार उपकरण खरिद । • ज्येष्ठ नागरिकको उपचार, मृगौला डाइलासिस सेवा, क्यान्सरलगायत अन्य रोगको उपचार सेवा उपलब्ध गराउने ।
३४.	मानव अंग प्रत्यारोपण केन्द्र (३७०१४१)	३,१	२०७१/७२ देखि शालवसाली २२२५.६५		• १५० जनाको मृगौला प्रत्यारोपण गरिएको । • कलेजो प्रत्यारोपणलाई नियमित गर्न दक्ष जनशक्ति तथा भौतिक पूर्वाधारको कार्य भैरहेको । • मुटुको शल्यक्रिया भै रहेको ।	• जेष्ठ र विपन्न नागरिक, एच.आई.भी. पोजेटिभ, हेपाटाइटिस बि. र सि का विरामीहरूको उपचार गर्ने । • निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर तथा अंग प्रत्यारोपणसम्बन्धी जनचेतनामूलक तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम र

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						डकुमेन्ट्री फिल्म निर्माण गर्ने । • सञ्चार माध्यमबाट मस्तिष्क मृत्यु तथा अंग दानसम्बन्धी जनचेतनामूलक तथा अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम सञ्चान गर्ने । • मुटु तथा बाथ रोग(रिउमाटिक हार्ट डिजिज)सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • शैक्षिक कार्यक्रम (एम.डी., एम.एस.,एम.सी.एच., बी.एन. बी.एस.सी. नर्सिङ्ग)सञ्चालन गरिने • भवन निर्माणको नक्सा तयारीसहित जग्गाको मुवाब्जा बितरण गर्ने । • डि.आर.एक्सरे, हाइ इन्ड अल्ट्रासाउण्ड, पोर्टेबल अल्ट्रासाउण्ड (यु.एस.जी) तथा प्रयोगशालका उपकरणहरू खरिद गर्ने । • ओटी टेवल, ओटी, आइ.सी.यु, सि.सि.यु, पोष्टअपसम्बन्ध उपकरण खरिद गर्ने । • जेनेरेटर, स्टेपलाइजर, यु.पी..एस, यु.पी..एस ब्याट्री र एयर कन्डिसनल आदि खरिद गर्ने । • मृगौला, कलेजो, फोक्सो तथा मुटु शल्यक्रियाका लागि औजार खरिद गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
३५.	सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा (स्वास्थ्य वीमा) कार्यक्रम (३७०१४३)	१	२०७४ साल वसाली १७५९४.०८	सबै नागरिकको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समानुपातिक तथा समन्यायिक तवरले पहुँच बढ्ने ।	३३ जिल्लामा लागू भएको ।	• ७७ जिल्लामा लागू गर्ने ।
३६.	एकीकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (३७०१४४)	१	२०७४ साल वसाली ५५४१०	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सुधार हुने ।	भूकम्पबाट प्रभावित १४ जिल्लाको ९८ वटा आयोजनाकालागि प्राप्त लगत इष्टिमेटका आधारमा मर्मतका लागि खर्च गर्ने अख्तियारी पठाइएको । राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थाबाट पुनर्निर्मित गर्नका लागि सम्झौता भएकामध्ये पुनर्निर्माण सम्पन्न लगभग ३०० वटा संथाहरू हस्तान्तरण भएको । वीर अस्पताल, परोपकार प्रसूति अस्पताल तथा आँप पिपल अस्पतालको निर्माण कार्य भैरहेको ।	
३७.	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम (३७०८०९)	१,६	२०६१/६२ देखि सालबसाली २७१२	आमजनताहरूको बैकल्पिक स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बृद्धि हुने ।	• ७५ जिल्लामा गाउँघर र शहरी क्लिनिक संचालन गरिएको । • २५ जिल्लामा स्वास्थ्य जीवन कार्यक्रम संचालन गरिएको । • झापा,बुटवल,कास्की जिल्लामा विस्तारीत आयुर्वेद सेवा आरम्भ गरिएको ।	• गाउँघर तथा शहरी क्लिनिक सञ्चालन गर्ने । • नसर्ने रोग व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • जेष्ठ नागरिकको लागि स्वास्थ्य प्रवर्द्धन सेवा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • स्थानीय जडिबुटी पहिचान तथा लगत संकलनको कार्य गर्ने । • निजी आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सासम्बन्धी संस्थाहरूको लगत संकलन गर्ने । • पञ्चकर्म र पूर्वकर्म कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						सञ्चालन गर्ने । • विद्यालय आयुर्वेद तथा योग शिक्षा कार्यक्रम आयोजना गर्ने । • स्तनपायी आमालाई मात्र शिशु सुरक्षार्थ दुग्धवर्द्धधक जडिबुटीजन्य औषधि वितरण गर्ने । • स्वस्थ जीवन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा स्वास्थ्य क्षेत्र लागि चालुतर्फ रू. २५५१ करोड र पूँजीगततर्फ रू. ८५७ करोड गरी जम्मा रू. ३४०८ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ४ मा दिइएको छ ।

४.४ खानेपानी तथा सरसफाई

क. पृष्ठभूमि

सबै नागरिकलाई खानेपानी तथा सरसफाई सुविधाको सुनिश्चितता प्रदान गर्नु यस क्षेत्रको ध्येय हो । चौधौं योजनाको दोस्रो वर्ष सम्म आधारभूत खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या ९० प्रतिशत, उच्च र मध्यम स्तरीय खानेपानीबाट लाभान्वित जनसंख्या २० प्रतिशत र सरसफाई सुविधाबाट लाभान्वित जनसंख्या ८३ प्रतिशत पुगेको छ । आधारभूत मानव अधिकारको रुपमा स्थापित खानेपानी तथा सरसफाई सेवालाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रुपमा समेत व्यवस्था गरेको छ । यसका साथै, नेपाल पक्ष राष्ट्र रहेको दिगो विकास लक्ष्य २०३० को दिगो विकास लक्ष्य ६ ले "सबैका लागि सरसफाइ तथा पानीको उपलब्धता र दिगो व्यवस्थापनको प्रत्याभूति गर्ने" उद्देश्य लिएको छ । सो उद्देश्य हासिल गर्नका लागि हाल उपलब्ध नीतिगत तथा संस्थागत संरचनाहरूको अधिकतम उपयोग, विकास तथा विस्तारलाई निरन्तरता दिइएको छ ।स्वीकृत परियोजनाको लागत अनुमानको अनुपातमा बजेट विनियोजन न्यून हुनाले आयोजना कार्यान्वयन अवधि लामो हुँदा जनश्रमदान गर्ने उत्साहमा कमी, भूमिगत पानीको अत्यधिक दोहन, मुहान विवाद जस्ता पक्षहरू यस क्षेत्रका समस्याका रुपमा छन् । साथै, विभिन्न प्राकृतिक प्रकोपले पानीका स्रोतहरूमा पार्ने नकारात्मक प्रभाव र आधारभूत खानेपानी सेवाबाट वञ्चित बाँकी जनसंख्यासम्म पुग्न र सेवा विस्तार चुनौतिपूर्ण रहेको छ । अतः समग्र समस्या र चुनौतिहरूलाई सम्बोधन गर्न चौधौं योजना र दिगो विकास लक्ष्य २०३० लाई आधार मानी यस मन्त्रालयको बार्षिक विकास कार्यक्रम तयार पारिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. सबै जनसंख्यालाई आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाई सेवा उपलब्ध गराउनु ।
२. उच्च तथा मध्यमस्तरको खानेपानी तथा सरसफाई सेवा विस्तार गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. आधारभूत स्तरको खानेपानी सेवा सवै जनसंख्यालाई उपलब्ध गराउने ।
२. सबै जनसंख्यालाई आधारभूत स्तरको सरसफाई तथा शौचालयको सुविधा पुऱ्याउने ।
३. जलवायु अनुकूलन आयोजनाको निर्माण, जलाधार क्षेत्र तथा परम्परागत श्रोतको संरक्षण, भूमिगत पानीको पुनर्भरणको व्यवस्था गर्ने ।
४. सहरी तथा सहर उन्मुख क्षेत्रमा ढल तथा फोहरमैला व्यवस्थापनको कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाउने ।
५. तराई मधेशमा विद्यमान खानेपानी समस्या तथा आर्सेनिक युक्त प्रदुषण न्यूनीकरण गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१.	आधारभुत खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	८३.६	८७	९०	९२
२.	उच्च/मध्यमस्तर खानेपानी सुविधाबाट लाभान्वित जनसंख्या	,,	१५	१७	२०	२७
३.	सरसफाइ सुविधाबाट लाभान्वित जनसंख्या	,,	८१	८२	८३	८४

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना (३१३१०१)	१,२	सालबसाली	• सम्पन्न खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना प्रणालीहरुको वर्तमान अवस्था, फङसनल स्टाटस र खानेपानी तथा सरसफाई सुविधाबाट लाभान्वित जनसंख्या सम्बन्धी तथ्यांक अद्यावधिक गरी मन्त्रालयस्तरबाट सार्वजनिकरण भएको हुने ।	• सन. २०१४ सम्म खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराइएको जनसंख्या र घरायसी चर्पी निर्माण भएको घरधुरीहरुको जिल्लागत तथ्यांक अद्यावधिक गरी सार्वजनिक गरिएको ।	• आ.व. ०७४/७५सम्म खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराइएको जनसंख्या र घरायसी चर्पी निर्माण भएको घरधुरीहरुको जिल्लागत तथ्यांक अद्यावधिक गरि सार्वजनिक गर्ने ।
२	खानेपानी सेवा नियमन तथा पुनर्स्थापन कार्यक्रम (३१३१०२)	१,३	सालबसाली	• खानेपानी प्रणालीहरुको सेवास्तर नियमन तथा सेवा अभिबृद्दी भएको हुने । • सम्पन्न ठूला खा.पा.आ. पुनर्स्थापना भएको हुने । • प्रभावकारी रुपमा विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा सामुदायिक परिचालन भएको हुने ।	• गत आ.व.मा ३५०० आयोजनाहरु मर्मत पुनस्थापना गरिएको, यस आ.व.मा तराइका बाढीग्रस्त क्षेत्रमा खानेपानी आयोजनाहरु पुनस्थापना कार्य गरिएको, सम्पन्न खानेपानी आयोजनाहरुकमा सोलार पम्प जडान गरिएको ।	• ७५३ वटै स्थानीय निकायमा सेवा नपुगेको समुदायहरु पहिचान र नयाँ योजनाको विस्तुत अध्ययन गर्ने, WASH Planतयार गर्ने, विपद जोखिम व्यवस्थापन, सामुदायिक परिचालन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
३	जनसाधन विकास कार्यक्रम (३१३१०४)	१,२	सालबसाली	• खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न तहका कर्मचारी तथा उपभोक्ताहरुको सीप, ज्ञान र क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । • लेखनाथ खा.पा. श्रोत केन्द्र विकास, तालिम परिसरमा पाइप तथा खानेपानी निर्माण सामाग्रीहरुको गुणस्तर परिक्षण प्रयोगशाला भवन निर्माण भएको हुने ।	• खानेपानी प्रणालीहरुको डिजाइन सरसफाइ जस्ता विभिन्न विषयगत ३० वटा तालिम कार्यक्रम संचालन गरि करिब ६०० जना लाई विषयगत सिप, ज्ञान र प्रविधि प्रदान गरिएको ।	• खानेपानी तथा सरसफाइको दक्षता बृद्धि गर्ने विभिन्न २५ वटा तालिमहरु संचालन गर्ने • तालिम परिसरमा पाइप तथा खानेपानीको निर्माण सामाग्रीहरुको गुणस्तर परिक्षण प्रयोगशाला निर्माण गर्ने र लेखनाथ खा.पा.आ. श्रोत केन्द्र विकास गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
४	खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम (३१३१०६)	१,५	सालबसाली	• खानेपानी प्रशोधन प्रणालीका संरचनाहरु निर्माण भै मध्यम उच्चस्तरको खानेपानी सेवा विस्तार भएको हुने । • आर्सेनिक न्यूनीकरण कार्यक्रम संचालन भै आर्सेनिकको विकल्पमा डिप भूमिगत पानीको प्रयोग भएको हुने	• ७२ वटा क्रमागत गुणस्तर सुधारका आयोजनाहरु मध्ये १० वटा गुणस्तर सुधार आयोजनाहरु सम्पन्न भै ४७७७३ जनसंख्या मध्यम उच्चस्तरीय खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित भएको । • विभिन्न जिल्लाहरुमा खानेपानी तथा सरसफाइ जन्य रोगको प्रकोपको अवस्थामा खानेपानी परिक्षण गरि प्रकोप न्यूनीकरणको प्रयास गर्दै सर्वसाधारणलाई पिउस, एक्वा ट्याब र ब्लिचिङ पाउडर वितरण गरिएको	• २८ वटा क्रमागत खानेपानी प्रशोधन प्रणालीका आयोजनाका संरचनाहरु निर्माण गर्ने • खानेपानी गुणस्तर प्रयोगशालाहरु संचालन हुने । • आर्सेनिक न्यूनिकरण कार्यक्रम अन्तर्गत नवलपरासी, कपिलबस्तु, कैलाली र बर्दियामा १४ वटा आर्सेनिक सुरक्षित खानेपानी प्रणाली निर्माण हुने ।
५	तेस्रो साना शहरी खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना (३१३१०८)	१,२	२०७०/७१-२०७७/७८ लागत रू ११३५६८	• आयोजनाहरुको निर्माण कार्य सम्पन्न भै मध्यम उच्च स्तरको खानेपानी तथा सरसफाइ सेवामा पहुँच भएको हुने ।	• कार्यान्वयनमा रहेका २० वटा नगर खानेपानी आयोजनाहरु मध्ये ४ वटा आयोजनाहरु निर्माण कार्य सम्पन्न भै थप ५८१४५ जनसंख्या मध्यम उच्चस्तरीय खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित भएको ।	• २२ वटा साना सहरहरुमा क्रमागत रुपमा संचालित आयोजनाहरुको निर्माण कार्य हुने ।
६	जलवायु अनुकूलित बृहत खानेपानी कार्यक्रम (३१३१०९)	३	२०६५/६६ सालबसाली	• सुख्खा क्षेत्रहरुमा बृहत पम्पिङ, वर्षातको पानी संचय गर्ने गरि जलाशययुक्त आयोजना तथा थोक वितरण प्रणालीका खानेपानी	• क्रमागत रुपमा संचालनमा रहेका २५ वर्षातका पानी संकलन आयोजनाहरुमा	• सुख्खा क्षेत्रतर्फको ३२ वटा बृहत पम्पिङ खानेपानी अयोजनाहरुको निर्माण कार्य गरि तानसेन काली गण्डकी बृहत पम्पिङ आयोजना, सम्पन्न हुने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				आयोजनाहरु अध्ययन, निर्माण गरि उच्च मध्यमस्तरको खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने । • खानेपानीका स्रोतहरुमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण गर्न उपयुक्त प्रविधि प्रवर्द्धन गर्ने र स्रोत संरक्षणका कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको हुने ।	कार्यान्वयन चरणमा रहेको । • जलाशययुक्त आयोजनाहरु तथा थोक वितरण प्रणालीका खानेपानी आयोजनाहरुको सम्भाव्यत्ता तथा विस्तृत अध्ययन भैरहेको ।	• उच्च प्रविधि खानेपानी कार्यक्रम तर्फको १७५ क्रमागत आयोजनाहरुको निर्माण कार्य भै ६० वटा आयोजना सम्पन्न हुने । • जलाशययुक्त खानेपानी तर्फको १३ वटा आयोजनाहरु अध्ययन भै महादेवखोला तथा पातुखोला आयोजनाहरु कार्यान्वयन हुने । • थोक वितरण तर्फको ८ वटा आयोजनाहरु बिस्तृत अध्ययन शुरु हुने ।
७	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम (३१३११०)	४	२०५७/५८ सालबसाली	• स्थानीय तह तथा उपभोक्ता समितिको सक्रिय सहभागिता र आर्थिक साझेदारीमा प्रशोधन केन्द्र सहितको ढल प्रणाली निर्माण भएको हुने ।	• कार्यान्वयनमा रहेका १०७ वटा ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना कार्यान्वयन भै रहेको ।	• ६८ वटा क्रमागत प्रशोधन सहितका ढल आयोजनाहरु कार्यान्वयन हुने ।
८	खानेपानी तथा सरसफाइ सहलगानी कार्यक्रम (३१३१११)	१,२	२०७०/७१ सालबसाली	• उपभोक्ता समिति र सरकारको ३० र ७० अनुपातको संयुक्त साझेदारीमा खानेपानी तथा सरसफाईको सेवा क्षेत्र तथा सेवास्तर अभिवृद्धि भएको हुने।	• कार्यान्वयनमा रहेका ४८ वटा आयोजनाहरु मध्ये ४ वटा आयोजनाहरु सम्पन्न भै १२७९९३ जनसंख्या मध्यम उच्च स्तरको खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित भएको ।	• सहलगानी तर्फको ३९ वटा क्रमागत खानेपानी अयोजनाहरुको निर्माण कार्य गरि २ वटा आयोजनाहरु सम्पन्न हुने ।
९	मेलम्ची खानेपानी आयोजना (३१३११४)	१	सन् २००० देखि २०१८ लागत रू २७७६००	• काठमाडौं, भक्तपुर र ललितपुरका उपभोक्ताहरूलाई शुद्ध पिउने पानी उपलब्ध भएको हुने । • आयोजना प्रभावित क्षेत्रमा सामाजिक उत्थानका कार्यक्रम मार्फत स्थानीयहरुको आर्थिक तथा सामाजिक विकास भएको हुने। • आयोजनाको पहिलो चरणको निर्माण कार्य सम्पन्न भई काठमाण्डौ	• Open Cut को कार्य सम्पन्न भएको River Stream Crossing को काम गरिएको ।Headworks Diversion TunnelOutletनिर्माण गरिएको । • चालु आ.ब.को हालसम्ममा ३२७८ मीटर समेत गरी जम्मा	• हेडवर्क्स स्थायी सरचना तथा (Diversion, Intake Desilting Basine) निर्माण गरिने। • बाँकी रहेको २३८०० मिटर लम्बाइमा सुरुङ्गको फाइनल फिनिसिङ्ग तथा इन्भर्ट ढलान गर्ने काम गरिने ।३ स्थानमा सुरुङ्ग भेन्टिलेसन निर्माण कार्य हुने ।सुरुङ्ग सचालन गर्ने । • पानी प्रशोधन केन्द्र भाग(१ सचालन गरिने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				उपत्यकामा १७ करोड लिटर पानी थप प्राप्त भएको हुने । • आयोजनाको दोश्रो चरणको निर्माण कार्य सम्पन्न हुँदा काठमाण्डौ उपत्यकामा थप ३४ करोड लिटर समेत गरि जम्मा ५१ करोड लीटर पानी दैनिक प्राप्त भएको हुने ।	१६३०९मी. सुरुङ्ग निर्माण भएको । ३८०० मिटर लम्बाइमा सुरुङ्गको फाइनल फिनिसिङ्ग तथा इन्भर्ट ढलान गर्ने काम सम्पन्न भएको । • पानी प्रशोधन केन्द्र भाग(१ सम्पन्न भइ परिक्षण भएको । • पानी प्रशोधन केन्द्र भाग(२ को चालु आ.ब.को हाल सम्म ८००० घ.मी. क्रक्रिट ढलान कार्य सम्पन्न भएको छ । • सामाजिक उत्थान कार्यक्रम निरन्तर रहेको । • बिस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तयार भैरहेको • दोश्रो चरणको प्रबेश मार्गको ट्र्याक ओपन गरिएको । • मुआब्जाक्षतिपूर्तीको लगत संकलन गरिएको ।	• पानी प्रशोधन केन्द्र भाग(२ को निर्माण सम्पन्न गरिने । • आयोजना प्रभावित क्षेत्रमा सामाजिक उत्थान कार्यक्रम अन्तर्गत पूर्वाधार विकास, शिक्षा, स्वास्थ्य तथा आय आर्जन सम्बन्धि थप कार्यक्रम संचालन गर्ने । • बिस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन सम्पन्न गरिने ।आयोजनाको वातावरण मुल्याङ्कन प्रतिवेदन समेत स्वीकृत गरिने । • दोश्रो चरणको प्रबेश मार्गको मेलम्ची पूल बजार देखि याङ्ग्री इन्दावती दोभान सम्मको २५ कि.मी सडक को स्तरोन्नति तथा नयाँ निर्माण कार्य शुरु गरिने । • करिब ४०० रोपनी जग्गा प्राप्ती गरिने ।
१०	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाइ कोष (३१३११५)	१,२	सन् २०१४ देखि २०२० लागत रू ९००००	• १८७४ आयोजना सम्पन्न गरी १४ लाख २६ हजार जनसंख्याले लाभ प्राप्त भएको हुने । • ४०० साविकका गा.वि.स. खुल्ला दिसा मुक्त धोषणा भई ९ लाख जनसंख्याले सरसफाई सुविधा प्राप्त भएको हुने ।	• कार्यान्वयन चरणमा रहेका ३६० आयोजना सम्पन्न भएको, ३३९४०८ जनता खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाबाट लाभान्वित भएको ।	• दशौं समुहका ५४७ आयोजनाहरुको निर्माण कार्य सम्पन्न गरि करिव ४,८७,०१८ जनताले खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधा पुराउने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• दशौं समूहका ५४७ खानेपानी आयोजना निर्माण चरणमा रहेका । ३९३ साविकका गा.वि.स.तथा न.पा वडामा खुला दिसामुक्त अभियान तथा पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम संचालन गरि करिव १ लाख घरलाई सरसफाइको दृष्टिले स्वस्थ घरमा परिणत गरिएको । • १०५ गा.वि.स खुला दिसामुक्त घोषण गरिएको । भुकम्प प्रभावित जिल्लामा ३०५ वटा खानेपानी आयोजनाको मर्मत सुधार तथा पुन : निर्माण गरिएको ।	• ५७ वटा साविकका गा.वि.स तथा न.पा वडामा खुला दिसामुक्त अभियान तथा पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम संचालन गर्ने । • खनेपानी आयोजनामा १०० वडा संस्थागत शौचालय निर्माण गर्ने । • भुकम्प प्रभावित जिल्लामा २०० वटा खानेपानी आयोजनाको मर्मत सुधार तथा पुनर्निर्माण गर्ने ।
११	खानेपानी उत्पादन बृद्धि कार्यक्रम (५०११२६)	१	सालबसाली	• १२ एम.एल.डि. पानी उत्पादन, पम्प, ट्रान्सफरमर, जेनेरेटर खरिद तथा जडान र पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण, उत्पादित पानी, वितरण प्रणालीसम्म लाग्ने पाइपको विस्तार, सोलार जडान, मुहान तथा नदी नियन्त्रण भएको हुने ।	• चालु आ व को अषाढ मसान्तसम्म ७ वटा वेल निर्माणको क्रममा रहेको जसले थप ८ एम एल डि खानेपानी उत्पादन गरिएको ।	• पानी उत्पादन, नयाँ वेल निर्माण तथा संचालन, पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण, पानी भण्डारण क्षमता वृद्धि, सोलारको निर्माण, मुहान बचाउने कार्य गर्ने । • यस अगाडि १४ वटा शाखाहरुमा कम्प्युटराइज्ड बिलिङ् पद्धतिलाई कार्यान्वयनमा ल्याइएकोमा बाँकी शाखाहरुमा पनि क्रमशः यो पद्धति कार्यान्वयनमा लग्दै जाने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१२	खानेपानी तथा ढल निकास कार्यक्रम (५०११२७)	४	सालबसाली	• मातहतका २३ वटा नगरपालिका क्षेत्रभित्र विभिन्न साइजका पाइपलाइन खरिद तथा जडान, सफा सहर कार्यक्रम अन्तर्गत कार्यालयलाई वातावरण मैत्रीपूर्ण बनाउने जस्ता कार्यहरु भएको हुने ।	• पाइप खरिदको सम्झौता भई प्रकृया अगाडि बढेको ।	• विभिन्न साइजका पाईप खरिद तथा जडान कार्यलाई निरन्तरता दिदैं थप सहरी जनतालाई खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने तथा संस्थानको आयस्रोतमा वृद्धि गर्ने ।
१३	काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन वोर्ड (५०११२८)	१	सालबसाली	• सम्पति सुरक्षा भएको हुने । • खानेपानी उत्पादन वितरण, गुणस्तर नियन्त्रण भएको हुने ।	• उपत्यका विभिन्न ३० वटा स्थानहरुमा वर्षातको पानी संकलनमा आधारित आयोजनाहरुको निर्माण कार्य सम्पन्न गरि करिव ९००० जनसंख्या लाभान्वित भएको । • प्रति दिन औसत १२ करोड लिटर गुणस्तरयुक्त खानेपानी उपभोक्ता समक्ष पुऱ्याउने कार्य भएको ।	• जग्गा तथा अन्य सम्पत्ति सुरक्षा, खानेपानी उत्पादन वितरण, गुणस्तर तथा चुहावट नियन्त्रण कार्यहरु, अध्ययन अनुसन्धान, निर्देशिका निर्माण गर्ने ।
१४	काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना १ र २ (५०११४५)	१	सन् २०११ देखि २०२० लागत रू २४९८११	• मेलम्चीबाट प्राप्त पानी सुन्दरीजलको पानी प्रशोधन केन्द्रबाट थोक वितरण प्रणाली मार्फत काठमाडौं उपत्यकाको १० वटा स्थानमा निर्माण गरिने पानी पोखरीमा पानी पुऱ्याउने कार्य सहज भएको हुने । • वितरण प्रणाली सुधार भई पानी वितरण सहज भएको हुने ।	• थोक वितरण प्रणालीको यस आर्थिक वर्षमा ११.३८ कि.मी निर्माण कार्य सम्पन्न भइ हालसम्म जम्मा ५९.३८ कि.मी सम्पन्न भएको । • वितरण प्रणालीको यस आर्थिक वर्षमा १२३ कि.मी निर्माण कार्य सम्पन्न भइ हालसम्म ७०० कि.मी निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • कम्पोनेन्ट १ अन्तरगतका ७ वटा पानीपोखरीहरुको	• थोक वितरण प्रणालीको ४ कि.मी निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने । • वितरण प्रणालीको २७० कि.मी निर्माण कार्य सम्पन्न हुने । • कम्पोनेन्ट १ अन्तरगतका ७ वटा पानीपोखरीहरुको बाँकी ५ प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने । • कम्पोनेन्ट २ अन्तरगत ३ वटा पानीपोखरीहरुको बाँकी ४० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					निर्माण कार्य औषतमा ९५ प्रतिशत सम्पन्न भएको । • कम्पोनेन्ट २ अन्तरगत ३ वटा पानीपोखरीहरुको औषतमा ६० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।	
१५	काठमाण्डौ उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना (५०११६७)	४	सन् २०१३ देखि २०२० लागत रू १३१५६०	• काठमाडौं उपत्यकाको मुख्य नदी वागमती र यसका सहायक नदीहरुको पर्यावरणीय गुणस्तर अभिवृद्धि भएको हुने । • काठमाडौं उपत्यका भित्रको ढल व्यवस्थापनको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । • काठमाडौं उपत्यका भित्र हाल मौजुदा ढल सेवा सम्बन्धी पूर्वाधारहरुको कार्य स्तरोन्नति गरी ढल सम्बन्धी सेवाहरुमा सुधार भएको हुने । • काठमाडौं उपत्यका भित्र ढल प्रणाली तथा प्रशोधन सम्बन्धी नँया पुर्वाधारहरुको विकास भएको हुने ।	• गुहेश्वरी ढल प्रशोधन केन्द्रको यस आर्थिक वर्षमा ३९.५३ प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भइ हालसम्म ७० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • हनुमन्ते तथा मनोहरा नदी र खस्याङ्ग खुसुङ्ग नदीको दायाँ बायाँ क्षेत्रमा ढल निर्माण गर्ने कार्य यस आर्थिक वर्षमा १३ प्रतिशत गरी हालसम्म १५.ढड प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • सल्लाघारी, कोड्कु र धोबीघाट ढल प्रशोधन केन्द्रको ३.१५ प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।	• गुहेश्वरी ढल प्रशोधन केन्द्रको बाँकी ३० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने । • हनुमन्ते तथा मनोहरा नदी र खस्याङ्ग खुसुङ्ग नदीको दायाँ बायाँ क्षेत्रमा ढल निर्माण गर्ने कार्यको थप २२ प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न हुने । • सल्लाघारी, कोड्कु र धोबीघाट ढल प्रशोधन केन्द्रको थप ३० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने ।
१६	ढल प्रशोधन केन्द्र (५०११७७)	४	सालबसाली	• प्रशोधन केन्द्रनिर्माणको लागि आवश्यक पर्ने जग्गाको लागत तयार भएको हुने ।	• जग्गाको लगत लिने र स्थानीयसँग जग्गा प्राप्ति सम्बन्धमा छलफल गर्ने	• जग्गा प्राप्तिको कार्य प्रारम्भ गर्ने।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• प्रशोधन केन्द्रको लागि जग्गा प्राप्ति भएको हुने ।	तथा जग्गा अधिग्रहण कार्य भइरहेको ।	
१७	सहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना(३१३९०२)	१,२	सन् २०१८ देखि २०२३ लागत रु१८०२५०	• आयोजनाहरुको निर्माण कार्य सम्पन्न भै मध्यम उच्च स्तरको खानेपानी तथा सरसफाइ सेवामा पहुँच भएको हुने ।	• नयाँ आयोजना	• २० वटा साना सहरहरुमा लागत असूलीको आधारमा नयां पहिचान भएको आयोजनाहरुको कार्यान्वयन शुरु हुने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. ६७ करोड, पूँजीगततर्फ रू.१७२८ र वित्तीय व्यवस्थातर्फ रू. ११५३ करोड गरी जम्मा रू. २९४८ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ४ मा दिइएको छ।

४.५ युवा तथा खेलकूद

४.५.१ युवा विकास

क. पृष्ठभूमि

७५ वटै जिल्लामा युवा विकास समिति कार्यालय र एक केन्द्रिय युवा सूचना केन्द्र स्थापना भई संचालनमा रहेको छ । समृद्ध राष्ट्र निर्माणका लागि युवा परिचालन गर्ने, मित्रराष्ट्र तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य र सहयोग आदानप्रदान गर्ने, युवाहरूको सीप तथा क्षमता विकास गरी स्वरोजगार बनाउने कार्यका लागि युवा क्षेत्रको महत्व रहेको छ । युवा परिषद अन्तर्गत जिल्ला युवा विकास समितिमा कार्यालय प्रमुखको स्थायित्व नहुनु, संरचनाको अन्यौलता हुनु जस्ता यस क्षेत्रका समस्याहरू रहेका छन् भने युवालाई सामसामयिक सीपमूलक तालिम प्रदान गरी स्वरोजगार बनाउनु र युवालाई विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गरी आवश्यक समयमा परिचालन गर्नु चुनौतिहरू रहेका छन् । राष्ट्रिय युवा नीति, युथ भिजन, २०२५ र दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तिलाई दृष्टिगत गर्दै यो क्षेत्रको आगामी आ.ब.२०७५/७६ को विकास कार्यक्रम युवाको क्षमता विकास तथा परिचालन, स्वयंसेवा तथा विपद व्यवस्थापनमा युवा सहभागिता, विपन्न कर्जा प्रवाहबाट रोजगार तथा स्वरोजगार सिर्जना लगायतका क्रियाकलापमा केन्द्रित भई समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीको लक्ष्य हासिल गर्ने तर्फ उन्मुख रहेको छ ।

ख.चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्यः

१. युवाको दक्षता, उद्यमशीलता र अन्वेषणात्मक क्षमताको विकास गर्दै आर्थिक, सामाजिक विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु ।
२. युवालाई सर्वाङ्गीण राष्ट्र निर्माणको सम्वाहक बनाउनु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. युवालाई प्राविधिक शिक्षा तथा सीपमूलक तालीममार्फत् दक्ष, उद्यमशील र आत्मनिर्भर बनाउने ।
२. राज्यको सबै तहको नीति तथा निर्णय प्रक्रियामा युवा सहभागिता बढाउने ।
३. युवालाई विपद् व्यवस्थापन, सामाजिक विकास, वातावरण संरक्षण, खेलकूदलगायतका क्षेत्रमा स्वयंसेवकको रूपमा परिचालन गर्ने ।
४. खेलकूद, योगाभ्यास र सामाजिक क्रियाकलापमा युवाहरूको संलग्नता बढाउने ।

घ. नतिजा सूचक

क.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष ०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. ०७५/७६ को लक्ष्य
१	युवा अनुभव आदानप्रदानमा सहभागी युवा (वाह्य)	जना	४०८	१४७	३८	१३०
२	ग्रामिण युवा उद्यम समूह निर्माण	संख्या	०	२३३	६५	२४०
३	सीप तथा नेतृत्व विकास तालिम प्राप्त युवा	जना (हजारमा)	४.०५	०.६१	०	१
४	युवा स्वयंसेवक परिचालन	जना (हजारमा)	१०	१२.८०८	१४.०६७	२९०
५	राष्ट्रिय प्रतिभा सम्मानबाट सम्मानित युवा	संख्या	५०	१०	१०	१०
६	कर्जा प्राप्त गरी स्वरोजगार हुने युवा	जना (हजारमा)		३८.५	१०.८७४	५०

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू र सम्पन्न वर्ष कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	राष्ट्रिय युवा परिषद ३४३०१३	१,३	आ.व. ०७३/७४ सालबसाली	• २८ वटा समूहमा युवा उद्यम कार्यक्रम मार्फत स्वरोजगार भएका हुने, • १०० जना युवा पुनर्स्थापना भएको हुने, • २०० अपाङ्गता भएका युवाले सहयोग सामग्री प्राप्त गरेका हुने, • सीप तथा नेतृत्व विकास तालिम प्राप्त गरी युवाहरू लाभान्वित भएको हुने,	• जिल्लाका १३८ जना युवालाई परम्परागत लोपोन्मुख सीप विकास तालिम प्रदान गरेको, • ६५ वटा युवा उद्यम समूहमा कार्यक्रम संचालन भएको, • ११ जिल्लामा महिलाहरू उद्यमशील भएको, • २५० जना अपाङ्गता भएका युवाका लागि आवश्यकतानुसारको सहयोग सामग्री वितरण भएको । • शैक्षिक प्रमाण पत्रका आधारमा युवालाई ऋण प्रदान गर्ने सम्बन्धी निर्देशिका तर्जुमा भई स्वीकृतिको चरणमा रहेको ।	• युवा सीप तथा उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने (जिल्ला सदरमुकाम भएका ७७ वटा गाउँ/नगरपालीकामा), • युवा क्लब तथा युवा संसद स्थापना र संचालन गर्ने (जिल्ला सदरमुकाम भएका ७७ वटा गाउँ/नगरपालीकामा), • युवाको प्रतिभा खोजी तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन गर्ने, • उपराष्ट्रपति युवा पुनर्स्थापना कार्यक्रम संचालन गर्ने, • अपाङ्गता भएका युवाका लागि सहयोग सामग्री वितरण गर्ने, • २८ वटा समूहमा युवा उद्यम कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
२	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम ३४३१०१	१	आ.व.२०६४/६५ सालबसाली	• युवाका लागि उपयोगी तथा युवासंग सरोकार राख्ने विषयहरूका ५२ वटा साप्ताहिक कार्यक्रम प्रसारण भएको हुने, • १० जना प्रतिभावान युवा पुरस्कृत भएको हुने, • युवा अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल र सम्झौता भएका राष्ट्रहरूका १३० जना युवा	• युवा सरोकारका विषय समावेश साप्ताहिक कार्यक्रम प्रसारण भएको, • ४६ जना प्रतिभावान युवा पुरस्कृत भएको, • युवा अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल र सम्झौता भएका राष्ट्रका ५९३ जना युवा	• युवा सञ्चार कार्यक्रम प्रसारण गरिने, • युवा प्रतिभावान सम्मान कार्यक्रम गर्ने, • अन्तर्राष्ट्रिय युवा अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम संचालन गर्ने, • सुचनाको हक कार्यान्वयन सम्बन्धी गोष्ठी संचालन गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम ⁄ आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू र सम्पन्न वर्ष कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				प्रतिनिधिमण्डलबाट एक अर्को देशको भ्रमण भएको हुने ।	प्रतिनिधिमण्डलले एक अर्को देशको भ्रमण गरेको ।	
३	युवा स्वरोजगार कोष (३४३१०५)	१	आ.व. ०६५ ⁄ ६६ सालबसाली	• रु. ५ अर्व कर्जा लगानी भई ५० हजार जना स्वरोजगार सिर्जना भएको हुने, • २००० जनाले अनुशिक्षण तालिम प्राप्त गरेको हुने, • २५ हजार साना व्यवसायको वीमा भएको हुने, • ५ हजार जना युवा व्यवसायीले व्याज अनुदान वापतको रकम प्राप्त गरेको हुने, • १० हजार जना ऋणीहरूको सेवा शुल्क वापत प्रतिव्यक्ति रु. ५०० का दरले बैंक, वित्तीय संस्था र सहकारी संस्थाहरूलाई कर्जा व्यवस्थापन शुल्क उपलब्ध गराईएको हुने । • नियमित कर्जा असुली दर कम्तिमा ९५ प्रतिशत पुगेको हुने ।	• हालसम्म रु.६ अर्ब ७६ करोड २६ लाख ७५ हजार कर्जा लगानी भई ४९,३७४ जना स्वरोजगार भएको । • सहकारी संस्थाका अध्यक्ष र व्यवस्थापक गरी ३,३३४ जनालाई अनुशिक्षण तालिम, ४१,१४५जना व्यवसायीलाई अभिमुखिकरण तालिम, ८४०३ जना व्यवसायीलाई सीपमूलक तालिम र ७०७६ जनालाई जलवायु परिवर्तन, कृषि खाद्य सुरक्षा र लैङ्गिक सवाल सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको । • रोजगार कर्जा लिने ३४,५०० जना व्यवसायी र व्यावसायको वीमा भएको । • स्वरोजगार कर्जा लिने १,१३६ जना व्यवसायीलाई व्याज अनुदान उपलब्ध गराईएको ।	• कर्जा लगानी कार्यक्रम संचालन गर्ने, • अनुशिक्षण तालिम कार्यक्रम गर्ने, • स्वरोजगार वीमा कार्यक्रम संचालन गर्ने, • व्याज अनुदान कार्यक्रम गर्ने, • कर्जा व्यवस्थापन शुल्क कार्यक्रम संचालन गर्ने, • कर्जा असुली कार्यक्रम गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम / आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू र सम्पन्न वर्ष कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• कोषको कर्जा लगानी गरे वापत सहकारी संस्थालाई प्रति ऋणी रु. ५०० का दरले (एक पटक) १५,६५१ जनाको कर्जा व्यवस्थापन शुल्क प्रदान गरिएको । • अनियमित भएका कर्जा मध्ये हालसम्म रु. १७,५५,३५,०९०। असुल उपर भएको ।	

४.५.२ खेलकूद विकास

क. पृष्ठभूमि

खेलकूदको माध्यमबाट नागरिकहरूलाई स्वस्थ्य तथा तन्दुरुस्त बनाई राष्ट्रको गौरव बढाउने, स्काउट परिचालन तथा त्यसको समग्र विकासका लागि अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलकूद प्रतियोगिता संचालन र खेलकूदका पूर्वाधारहरूको गुणस्तरीय निर्माण गर्ने कार्यका लागि खेलकूद क्षेत्रको महत्व रहेको छ । राष्ट्रिय खेलकूद परिषदमा खेल पूर्वाधारसम्बन्धी विषय विज्ञ कर्मचारी नहुनु, खेल पूर्वाधार निर्माणमा प्राथमिकीकरण नहुनु र राष्ट्रिय खेलकूद परिषदले आफ्नो आन्तरिक आम्दानीबाट खेलकूद पूर्वाधार तथा प्रतियोगिता संचालन नगर्नु यस क्षेत्रका समस्याहरू रहेका छन् भने खेलकूदका अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रियस्तरका पूर्वाधार निर्माण गर्नु, खेलकूदको पूर्वाधार निर्माणमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्नु, खेलाडीहरूलाई वैज्ञानिक प्रशिक्षण प्रदान गर्नु र स्थानीय तहमा राष्ट्रिय भावना अनुरुप खेलकूदको विकास गर्नु चुनौतीहरू रहेका छन् । राष्ट्रिय खेलकूद नीति र दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तिलाई मध्यनजर गर्दै आगामी आ.ब.२०७५/७६ को विकास कार्यक्रम तेह्रौं दक्षिण एशियाली खेल र आठौं राष्ट्रिय खेलका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण तथा स्तरोन्नति र प्रतियोगिता सम्पन्न गर्ने क्रियाकलापमा केन्द्रित रहेको छ ।

ख.चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. खेल पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार गर्नु ।
२. खेलाडी तथा खेलकूद प्रतियोगितालाई गुणात्मक बनाउनु ।
३. स्काउटको सुदृढीकरण तथा विस्तार गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. निजी क्षेत्रको संलग्नतासमेत बढाई खेलकूदको विकासका लागि भौतिक पूर्वाधार निर्माण, विकास र विस्तार गर्ने ।
२. समयसापेक्ष अन्तर्राष्ट्रियस्तरको प्रशिक्षण प्रदान गर्दै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलकूद प्रतियोगिताको आयोजना तथा यस्ता प्रतियोगितामा हुने सहभागितामा गुणात्मक वृद्धि गर्ने ।
३. स्काउटिङका क्रियाकलापहरूलाई प्रभावकारी रूपमा विस्तार तथा सुदृढीकरण गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष ०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. ०७५/७६ को लक्ष्य
१	राष्ट्रपति रनिङ्ग शिल्ड प्रतियोगिताको आयोजना	पटक	४५०	८१	७७	८१
२	स्काउटरहरूको संख्यामा बृद्धि	हजारमा	५६	१०	७	१०
३	स्काउट स्वयंसेवक परिचालन	हजारमा	१७	१०	२०	२०
४	प्रशिक्षण प्राप्त गर्ने खेलाडी	हजारमा	३७	१५	१५	१५
५	क्रिकेट मैदान निर्माण	वटा	११ निर्माणाधिन	११ निर्माणाधिन	१० निर्माणाधिन	११ निर्माणाधिन
६	जिल्लास्तरीय कभर्डहल निर्माण तथा सुधार	वटा	३७	१८	१२ निर्माणाधिन	१२ निर्माणाधिन

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम / आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू र सम्पन्न वर्ष कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	राष्ट्रिय खेलकूद परिषद ३४३०१२	१, २	आ.व.२०४४/४५ सालबसाली	**पूर्वाधार निर्माण तर्फ**		
				• तेह्रौ दक्षिण एशियाली खेलकूद र आठौं खेलकूद प्रतियोगिता सम्बद्ध खेल पूर्वाधार निर्माण भएको हुने, • देशका ८ स्थानमा क्रिकेट मैदान निर्माण कार्य भएको हुने, • गौरीटार स्पोर्टस एकेडेमी निर्माण कार्य भएको हुने। • सात प्रदेशमा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको रङ्गशाला निर्माणको डिपीआर तयार भएको हुने । • देशका विभिन्न स्थानमा १२ वटा कभर्डहल निर्माण भएको हुने ।	• खेलकूद पूर्वाधारको निर्माण तथा मर्मत सुधारको कार्य भैरहेको, • क्रिकेट मैदान निर्माण कार्य भई रहेको, • गौरीटार स्पोर्टस एकेडेमीको होस्टल भवन निर्माण सम्पन्न भएको,	• पोखरा बहुउद्देश्यीय कभर्डहल, डोमसेप कभर्डहल, लन टेनिस कोर्ट, ह्याण्डबल कभर्डहल, ट्रायथलन प्राक्टीस भेन्यू,आर्चरी भेन्यु र अन्य प्राक्टीस भेन्युहरू निर्माण गर्ने, • काठमाण्डौंमा दशरथ रङ्गशालाको मर्मत सुधार गर्ने, • सातदोवाटोमा स्वक्वास कोर्ट, लन टेनिस कोर्ट निर्माण र सातदोबाटो स्वीमिङ्गपुलमा हिटिङ्ग सिस्टम जडान, • च्यासल फुटबल रङ्गशाला निर्माण निरन्तरता हुने, • देशका ८ स्थानमा क्रिकेट मैदान निर्माण हुने (कोहलपुर, लमही, रुपन्देही, धनुषा, महेन्द्रनगर कञ्चनपुर, चित्रवन चितवन, पोखरा कास्की र बैजनाथपुर मोरङ्ग), • कीर्तिपुर र मुलपानीमा क्रिकेट रङ्गशाला निर्माण गर्ने, • गौरीटार स्पोर्टस् एकेडेमीमा खेलकूद पूर्वाधार निर्माण गर्ने, • सात प्रदेशमा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको रङ्गशाला निर्माणका लागि डिपीआर तयार गर्ने ।
				कार्यक्रम तर्फ		

क.सं.	कार्यक्रम ⁄ आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू र सम्पन्न वर्ष कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• अठारौं एशियाली खेलकूद प्रतियोगितामा २०० जना खेलाडी सहभागी भएको हुने, • आठौ राष्ट्रिय खेलकूद प्रतियोगिता भएको हुने, • अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगिताका लागि ५५१ जना खेलाडी प्रशिक्षित भएको हुने, • तेह्रौं दक्षिण एशियाली खेल सम्पन्न भएको हुने, • दोस्रो उपराष्ट्रपति चिल्ड्रेन गेम्स आयोजना भएको हुने, • गोल्डकप फुटबल आयोजना का लागि ४० वटा संस्थाहरूले प्राप्त गरेको हुने, • नेपालमा १५ वटा खेलको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगिता आयोजना र १० खेलको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगितामा सहभागिता भएको हुने, • १५ हजारभन्दा बढी खेलाडीले नियमित रुपमा खेलकूद प्रशिक्षण प्राप्त गरेको हुने ।	• आठौं राष्ट्रिय खेलकूदको लोगो, गीत, मस्कट र नारा सार्वजनिक भएको, • आर्थिक निर्देशिका तथा प्रतियोगिता निर्देशिका स्वीकृतिको प्रकृयामा रहेको, • साफ गेमको लागि ३६७ जना खेलाडीलाई राष्ट्रिय टिममा समावेश गरी प्रशिक्षण प्रदान गरिएको, • विद्यालयमा अध्ययनरत विभिन्न जिल्लाका ५५० जना छात्र ⁄ छात्रालाई प्रशिक्षण प्रदान गरिएको, • चालू आ.ब. मा पहिलो उपराष्ट्रपति चिल्ड्रेन गेम्स आयोजनाको लागि तयारी भैरहेको, • अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगिताहरूमा नेपालको सहभागिता हुँदै आएको, • प्रत्येक वर्ष १५ हजारभन्दा बढी खेलाडीहरूलाई नियमित रुपमा प्रशिक्षण प्रदान गर्दै आएको ।	• अठारौं एशियाली खेलकूद प्रतियोगितामा सहभागिता, • आठौं राष्ट्रिय प्रतियोगिता संचालन गर्ने, • तेह्रौ दक्षिण एशियाली खेलकूद प्रतियोगिता आयोजना, • मिसन साग टु ओलम्पिक अन्तर्गत ३७२ जना खेलाडीलाई प्रशिक्षण कार्यक्रम संचालन, • स्कुल टु राष्ट्रिय टीम अन्तर्गत खेलकूद प्रतिष्ठानबाट शिक्षण कार्यक्रम संचालन गर्ने, • उपराष्ट्रपति चिल्ड्रेन गेम्स आयोजना गर्ने, • गोल्डकप फुटबल संचालन अनुदान र खेलकूदका राष्ट्रिय संघहरूलाई सञ्चालन अनुदान उपलब्ध गराउने, • अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगिता आयोजना तथा सहभागिता जनाउने, • प्रशिक्षक परिचालन, खेलाडी प्रोत्साहन पुरस्कार दिने, • विभिन्न प्रतियोगिताका आयोजक संस्थाहरूलाई अनुदान उपलब्ध गराउने, • तालिम ⁄ सेमिनार ⁄ गोष्ठी र टिम आदानप्रदान कार्यक्रम गर्ने,

क.सं.	कार्यक्रम / आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू र सम्पन्न वर्ष कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
२	खेलकूद विकास कार्यक्रम ३४३१०२	१,३,४	आ.व.२०६४/६५ सालबसाली	• संघमा राष्ट्रियस्तरको राष्ट्रपति रनिङ्ग शिल्ड प्रतियोगिता आयोजना भएको हुने । • विद्यालयस्तरीय छात्र/छात्रा फुटबल र क्रिकेट प्रतियोगिता सम्पन्न भएको हुने, • १० जना खेलाडी तथा प्रशिक्षक सम्मानित भएको हुने, • खेलकूद सम्बन्धी कानून तथा कार्यविधि तर्जुमा भएको हुने, • स्पोर्टस युनिभर्सिटी, हाई अल्टिच्यूट ट्रेनिङ्ग सेन्टरको स्थापना र साहसिक खेलकूदको प्रवर्द्धनकालागि सम्भाव्यता अध्ययन भएको हुने, • स्काउट स्वयंसेवक परिचालन र स्काउट तथा विपद् व्यवस्थापन तालिम संचालन भएको हुने, • संघमा राष्ट्रियस्तरको राष्ट्रपति रनिङ्ग शिल्ड प्रतियोगिता आयोजना भएको हुने, • विद्यालयस्तरीय छात्र/छात्रा फुटबल र क्रिकेट प्रतियोगिता सम्पन्न भएको हुने, • १० जना खेलाडी तथा प्रशिक्षक सम्मानित भएको	• ७७ जिल्लामा राष्ट्रपति रनिङ्ग शिल्ड प्रतियोगिता सम्पन्न भै ७ प्रदेश र केन्द्रमा संचालन हुने क्रममा रहेको, • ४६ जना खेलाडी तथा प्रशिक्षक पुरस्कृत भएको, • अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगितामा पदक प्राप्त गरेका ३०५ जना खेलाडी तथा प्रशिक्षकलाई नगद पुरस्कार प्रदान गरिएको । • ५२० जनालाई स्काउट तथा विपद् व्यवस्थापन तालिम प्रदान गरिएको ।	• संघमा राष्ट्रपति रनिङ्ग सिल्ड प्रतियोगिता संचालन गर्ने, • राष्ट्रपति रनिङ्ग सिल्ड प्रतियोगितामा सहभागी ४००० वटा सामुदायिक विद्यालयलाई नगद अनुदान प्रदान गर्ने, • विद्यालयस्तरीय छात्र/छात्रा फुटबल र क्रिकेट प्रतियोगिता संचालन गर्ने, • खेलकूद राष्ट्रिय प्रतिभा सम्मान कार्यक्रम गर्ने, • अन्तर्राष्ट्रिय पदक प्राप्त खेलाडीलाई स्वीकृत मापदण्ड अनुसार नगद पुरस्कार प्रदान गर्ने । • नेपाल स्काउट संचालन अनुदान • स्काउट तथा विपद् व्यवस्थापन तालिम संचालन गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू र सम्पन्न वर्ष कूल लागत रु. हजारमा	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				हुने, • खेलकूद सम्बन्धी कानून तथा कार्यविधि तर्जुमा भएको हुने, • स्पोर्टस युनिभर्सिटी, हाई अल्टिच्यूट ट्रेनिङ्ग सेन्टरको स्थापना र साहसिक खेलकूदको प्रवर्द्धनकालागि सम्भाव्यता अध्ययन भएको हुने, • स्काउट स्वयंसेवक परिचालन र स्काउट तथा विपद् व्यवस्थापन तालिम संचालन भएको हुने ।		

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा युवा तथा खेलकूद क्षेत्र लागि चालुतर्फ रू. १५२ करोड र पूँजीगततर्फ रू. २२४ करोड गरी जम्मा रू.३७६ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ४ मा दिइएको छ ।

४.६ महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक

क. पृष्ठभूमि

महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिकको विषयमा हालसम्म लैङ्गिक हिंसामा परेका व्यक्तिहरूलाई उद्धार, संरक्षण तथा पुनर्स्थापना गर्न अल्पकालिन सेवा केन्द्र ३६ जिल्लामा, दीर्घकालीन पुनर्स्थापनाको लागि राष्ट्रियस्तरको मंगला सहाना पुनर्स्थापना केन्द्र र मानव वेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रणवाट पीडित तथा प्रभावितहरूलाई उद्धार, संरक्षण तथा पुनर्स्थापनाका लागि १० जिल्लामा पुनर्स्थापना केन्द्र संचालन भैरहेका छन् । लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष र मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण राष्ट्रिय कोष, आपतकालिन बाल उद्धार कोष र एकल महिला सुरक्षा कोषबाट ७५ वटै जिल्लाका पीडित र प्रभावितहरूलाई आवश्यक सेवा प्रदान गर्दै आएको छ । गैरसरकारी संस्थाहरूको सहकार्यमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि पुनर्स्थापना केन्द्र, बालबालिकाका लागि बालगृह र ज्येष्ठ नागरिकहरूको लागि दिवासेवा केन्द्र तथा वृद्धाश्रम संचालन हुनुका साथै सीपमूलक तथा जीवनपयोगी सीप तथा तालिमका कार्यक्रम संचालन हुँदै आईरहेको छ । महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा ज्येष्ठ नागरिकको सुरक्षा र कल्याण सम्बन्धी विषय तथा मुद्दाहरूलाई व्यवस्थित रुपमा सम्बोधन नगरी विकासका अन्य प्रतिफलहरू मूल्यहीन हुने भएकाले यो क्षेत्र आफैमा अन्तरसम्बन्धित र महत्वपूर्ण विषय रहेको छ ।

ग्रामीण तथा सीमान्तकृत महिलाहरूको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण, बालविवाह र महिला, बालिका, जेष्ठ नागरिकमाथिको हिंसा घटाउनुका साथै कुरीतिजन्य व्यवहारको अन्त्य गर्नु, अपाङ्ग तथा ज्येष्ठ नागरिकमैत्री सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माण गर्नु, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु आदि यस क्षेत्रका समस्या तथा चुनौती रहेका छन् । सीमान्तकृत महिलाहरूको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र ज्येष्ठ नागरिकको हकहित संरक्षण, बालविवाह अन्त्यका लागि राष्ट्रिय रणनीति, २०७२ को कार्यान्वयन, चौधौं योजनाले लिएको लक्ष्य र नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्ने गरी आ.व. २०७५/७६ को संघीय विकास कार्यक्रम केन्द्रित रहेको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

लैंगिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण

१. सबै वर्ग र क्षेत्रका महिलाहरूको सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक सशक्तीकरण गर्दै महिलाको मुलभूत अधिकार सुनिश्चित गर्नु ।
२. लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा, भेदभाव र बहिष्करणको अन्त्य गर्नु ।
३. राजनीतिक, आर्थिक, सार्वजनिकलगायत सम्पूर्ण निर्णायक तहमा महिलाहरूको सार्थक र समान पहुँचका लागि समान अवसरहरूको सिर्जना गर्नु ।

बालबालिका तथा किशोर किशोरी

१. बालबालिका र किशोरकिशोरीको समग्र अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु ।
२. बालबालिका र किशोरकिशोरी उपर हुने सबै प्रकारका भेदभाव, शोषण, हिंसा, उपेक्षा र दुर्व्यवहारको अन्त्य गर्नु ।

ज्येष्ठ नागरिक

१. ज्येष्ठ नागरिकहरूको सम्मानजनक जीवनयापनका लागि आवश्यक सेवा सुविधा विस्तार गर्नु ।
२. ज्येष्ठ नागरिकप्रति परिवार, समुदाय र राज्यको दायित्वबोध गराउनु ।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू

१. सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सम्मानपूर्ण र अवरोधमुक्त वातावरणमा जीवनयापनका लागि अवसर उपलब्ध गराउनु तथा सेवा सुविधाहरूमा उनीहरूकोसमतामूलक पहुँच बढाउनु ।
२. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक, सामाजिक सशक्तीकरण गर्नु ।

मानव बेचविखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण

१. मानव बेचविखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण गर्नु,
२. पीडित तथा प्रभावितहरूको उद्धार, संरक्षण र पुनर्स्थापनाका सेवाहरूलाई प्रभावकारी बनाउनु ।

सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्थाहरू

१. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूलाई राष्ट्रिय प्राथमिकताको क्षेत्रमा परिचालन गर्नु ।
२. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूलाई पारदर्शी र उत्तरदायी बनाउनु ।

ग. चौधौं योजनाको क्षेत्रगत रणनीति

लैंगिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण

१. लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्दै शासन प्रणालीको प्रत्येक तह र विकास प्रक्रियाका सबै चरणमा महिलाहरूको उल्लेखनीय र निर्णयमा प्रभाव पार्न सक्ने गरी अर्थपूर्ण सहभागिता बढाउने ।
२. लैङ्गिक हिंसा, भेदभाव र बहिष्करण अन्त्यको लागि निरोधात्मक न्यायमा पहुँच र संरक्षणात्मक उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।
३. लक्षित तथा सीमान्तकृत महिलाहरूको क्षमता अभिवृद्धि र जीवनस्तर सुधारका लागि संरक्षणात्मक सेवा उपलब्ध गराई सशक्तीकरण गर्ने ।
४. मातृस्वास्थ्य र प्रजनन स्वास्थ्य लगायतका आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरूका बारेमा महिलाको चेतना बढाई ती सेवामा सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

बालबालिका तथा किशोरकिशोरी

१. बालबालिकालाई गर्भावस्थादेखि नै आवश्यक स्वास्थ्य र पोषण सेवा सुनिश्चित गर्ने ।
२. बालबालिका र किशोरकिशोरीको शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासमा जोड दिने ।
३. बालबालिका र किशोरकिशोरी विरूद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा अन्त्यका लागि निरोधात्मक, उपचारात्मक र प्रवर्द्धनात्मक उपाय अवलम्बन गर्ने ।
४. सबै प्रकारका बालश्रम न्यूनीकरण तथा निषेध गर्ने ।
५. सडक बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण, नियन्त्रण गर्ने ।

ज्येष्ठ नागरिक

१. ज्येष्ठ नागरिक प्रति हुने हिंसा तथा दुर्व्यवहार हटाई उनीहरूको अधिकारको संरक्षण गर्ने ।
२. विशेष जोखिममा रहेका ज्येष्ठ नागरिकलाई लक्षित गरी पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३. सबैबाट ज्येष्ठ नागरिकलाई संरक्षण गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू

१. पूर्वाधार एवम् सेवा प्रवाह गर्ने निकायहरूलाई अपाङ्गमैत्री बनाई पहुँच बढाउने ।
२. पूर्ण अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि रोजगारी, उद्यमशीलता तथा स्वरोजगारका अवसर प्राप्त हुने वातावरण सिर्जना गर्ने ।

मानव बेचविखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण

१. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारको दृष्टिले जोखिमोन्मुख समूह/समुदायहरूका लागि लक्षित निरोधका उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।
२. मानव बेचबिखन नियन्त्रण गर्न परिचालित संयन्त्र र संरचनाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
३. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारबाट पीडित/प्रभावितहरूको मानव अधिकारको संरक्षण गर्दै तिनीहरूको लागि एकीकृत सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गर्ने ।

४. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रणका लागि दण्डहीनताको अन्त्य गरी पीडित/प्रभावितलाई न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।

सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था

१. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूको लगानी राष्ट्रिय प्राथमिकताको क्षेत्रतर्फ निर्दिष्ट गरी समाज कल्याणको कार्यमा थप सहयोग पुऱ्याउने ।
२. स्थानीय गैरसरकारी संस्था तथा सामुदायिक संस्थाहरूको स्थानीय निकायसँगको समन्वय, सहभागिता र सहकार्यलाई उच्च, दिगो र फराकिलो बनाई समाजको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा योगदान पुऱ्याउने ।
३. गैरसरकारी संस्थाहरूको परिचालन, नियमन, अनुमगन र मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाई अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूको सुशासन कायम गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०७३/७४	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व.०७५/७६ को लक्ष्य
१	ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा (केन्द्र र जिल्लामा समेत)	वटा	४८	७०	८७	१०७
२	निर्माण भएको वृद्धाश्रम	संख्या	६४	६८	४०	७८
३	प्रदेशस्तरीय ज्येष्ठ नागरिक मैत्री आश्रम संचालन	संख्या	–	–	–	२
४	सीपमूलक तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	संख्या	३००	३००	३००	२५०
५	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पुनर्स्थापना	संख्या	–	३३	४७	१५०
६	प्रदेशस्तरीय अपाङ्गता स्याहार केन्द्र	संख्या	–	–	–	२
७	बाल हेल्पलाइन नं. १०९८ संचालन	जिल्ला	१३	१३	१२	१
८	अनाथ बालबालिकाको बालगृहमा पुनर्स्थापना	संख्या	६६८	१४६	२००	३००
९	जोखिमपूर्ण अवस्थाबाट उद्धार तथा पुनर्स्थापना गरिएका बालबालिका संख्या	हजारमा	५.५	७	४	३
१०	बालगृहहरूलाई मापदण्ड अनुकूल बनाउने	संख्या	१०३	१६८	५०	२५
११	सहयोग प्राप्त सुस्त मनस्थिति केन्द्र	संख्या	९	९	२	३
१२	सुस्त मनस्थिति केन्द्रबाट सेवा प्राप्त बालबालिका	संख्या	१४७	१८७	–	६०
१३	प्रत्यक्ष लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन अनुपात	प्रतिशतमा	२२.२७	२३.१	२९	२७

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	सुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	महिला विकास कार्यक्रम (३४०१०१)	२,३	आ.व. २०३८/३९ सालबसाली	• कर्मचारी व्यवस्थापन भएको हुने ।	• ६० जना नयाँ कर्मचारीलाई अनुशिक्षण, ३० जनालाई ग्रामीण व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम, महिलाद्वारा संचालित ७ वटा उत्कृष्ट संस्थालाई पुरस्कृत गरिएको, नेतृत्व तथा संस्थागत विकास तालिम संचालन ।	• विभागका कर्मचारीको तलब भत्ता
२	महिला सशक्तीकरण कार्यक्रम (३४०१०२)	१,२,३,	आ.व. २०५३/५४ देखि सालबसाली	• विभिन्न कोषबाट पीडित तथा प्रभावितहरू लाभान्वित भएको हुने, • मंगला साहना दीर्घकालिन पुनस्थार्पनाकेन्द्रबाट हिंसा पीडित महिला लाभान्वित भएको हुने, • मन्त्रालयको कर्मचारीहरूका क्षमता विकास भएको हुने ।	• महिला सम्पर्क विन्दुहरूको गोष्ठी संचालन भएको, • महिला विज्ञ समूह गठन भएको, • दीर्घकालिन पुनर्स्थापना केन्द्रबाट विभिन्न प्रकारका हिंसावाट पीडित तथा प्रभावित १८ जना महिलाहरूले सेवा प्राप्त गरिरहेको, • लैङ्गिक हिंसा निवारणको लागि मेल लिडर नेटवर्किंग परिचालन भएको।	• CEDAW सम्बन्धी प्रतिवेदन तयारी गर्ने । • मेल लिडर नेटवर्किंग परिचालन गर्ने, • महिला कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने, • प्रदेशस्तरमा गैरसरकारी संस्था सम्बन्धमा अन्तरक्रिया गर्ने, (१ प्रदेश) • कोषहरू (एकल महिला, मानव वेचविखन, लैंगिक हिंसा निवारण) संचालन गर्ने, • मंगला साहना दीर्घकालीन पुनस्थार्पन केन्द्र संचालन गर्ने, • अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था सहजिकरण बैठक संचालन गर्ने, • लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिहरूको लागि समन्वय बैठक संचालन गर्ने, (३पटक) • लैङ्गिक समानता तथा सशक्तिकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	सुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
३	समाज कल्याण कार्यक्रम (ज्येष्ठ नागरिक कार्यक्रम समेत) (३४०१०५)	१,२,३	आ.व. ०५३/५४ देखि सालवसाली	• अपाङ्गता र ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी नीति तर्जुमा भएको हुने । • अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले सहायक सामग्री प्राप्त गरी लाभान्वित भएको हुने, • २ वटा प्रदेशमा ज्येष्ठ नागरिकमैत्री आश्रम र अपाङ्गता स्याहार केन्द्र संचालन भएको हुने, • ज्येष्ठ नागरिकहरू दिवासेवा केन्द्रबाट लाभान्वित भएको हुने ।	• ६५ वटा वृद्धाश्रमबाट १३५७ जना ज्येष्ठ नागरिकले सेवा प्राप्त गरेको । • ४९ जिल्लामाा ८७ वटा ज्येष्ठनागरिक दिवा सेवा संचालन भएको, • ३१ जिल्लाका महिला तथा बालबालिका कार्यालयमा दोभासेको सेवा संचालन भएको, • ३१५ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिले सीपमूलक तालिम प्राप्त गरेका, • ज्येष्ठ नागरिक ऐन, २०६३ परिमार्जन मस्यौदा तर्जुमा भईरहेको, • १४६ जना कुष्ठरोगी कुष्ठरोग निवारण संघमा पुनर्स्थापना भएको, • ७५ जिल्लाका २२५ वटा विद्यालयमा अन्तरपुस्ता सीप हस्तान्तरण कार्यक्रम संचालन भएको,	• सि.वि.आर.सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन संचालन गर्ने, • अपाङ्गता सम्बन्धी सहायक समाग्रीहरू वितरण गर्ने, • पूर्ण अशक्त अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि पुनर्स्थापना कार्यक्रम (खगेन्द नव जीवन केन्द्रलाई अनुदान दिने, • ज्येष्ठ नागरिकमैत्री आश्रम र अपाङ्गता स्याहार केन्द्र संचालन गर्ने (२ वटा प्रदेशमा), • अटिजम भएका बालबालिकाका अभिभावकलाई तालिम संचालन, • अपाङ्गता पुनर्स्थापना कोष संचालन गर्ने, • ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी नीति, ऐन, नियमावली तथा कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने ।
४	बालकल्याण कार्यक्रम (३४०१०७)	२,३,५	आ.व. २०५३/५४ सालबसाली	• बालविवाह न्यूनीकरणमा सहयोग पुगेको हुने । • बाल विज्याईंमा परेका बालकहरूका बाल सुधारगृहबाट लाभान्वित भएको हुने । • दिवा शिशु स्याहार केन्द्र संचालन भई महिला निजामती कर्मचारीहरू लाभान्वित भएको हुने ।	• बालविवाह विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम संचालन भएको, • दिवा शिशु स्याहार केन्द्र संचालन भइरहेको । • बाल कल्याण गृह संचालन भई २८८ जना बालक लाभान्वित भएको, • सिंहदरबार परिसरमा दिवा शिशु स्याहार केन्द्रमा ९२ जना शिशु	• चाइल्ड राइट कन्भेन्सन सम्बन्धी प्रतिवेदन तयारी गर्ने, • दिवा शिशु स्याहार केन्द्र संचालन • बाल सुधार गृह संचालन, • सडक बालबालिकामुक्त अभियान कार्यक्रम गर्ने, • बालविवाह विरुद्धको रणनीति सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	सुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					लाभान्वित भएको ।	तर्जुमा गर्ने, • बालबालिका पुनर्स्थापना कार्यक्रम गर्ने, • आपत्कालिन बालउद्धार कोष संचालन गर्ने, • नेपाल बाल संगठन संचालन अनुदान दिने ।
५	वालकल्याण समिति (३४०१०८)	२,३,५	आ.व. २०५९/६० सालबसाली	• बेचविखन र ओसारपसारमा परेका बालबालिकाहरूको राष्ट्रिय अभिलेख व्यवस्थापन भएको हुने,	• २७७२ जना हराएका बालबालिकाको खोजतलास गरी भेट्टाइएका ७२० जना बालबालिकाको पारिवारिक पुनर्मिलन गरिएको, • ४७ जिल्लाको नेपाल प्रहरीको महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्रमा खोजतलास सम्बन्धी निःशुल्क टेलिफोन नं. १०४ जडान तथा सेवा विस्तार गरिएको, • हालसम्म ८८९ जना सडक बालबालिकाको उद्धार गरिएको, • ५६८ वटा बालगृहमा करिब १७००० बालबालिकाले आश्रय पाईरहेका ।	• खोजतलास सम्बन्धी निःशुल्क टेलीफोन १०४ र बाल हेल्पलाइन, १०९८ (११ जिल्लामा विस्तार) संचालनमा आउने । • भवन निर्माण निरन्तरता, • बेचविखन र ओसारपसारमा परेका बालबालिकाहरूको राष्ट्रिय अभिलेख तथा सुचना व्यवस्थापन गर्ने, • सडक बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण, पुनर्स्थापना र व्यवस्थापन गर्ने, • बाल अधिकार विषयक टेली चलचित्र निर्माण गर्ने, • ७ प्रदेशमा बालअधिकार स्रोत व्यक्ति नियुक्ति गर्ने ।
६	लैङ्गिक हिंसा निवारणका लागि महिला संस्थाहरूको एकीकृत विकास कार्यक्रम	२	आ.व. २०६९/७० मा शुरु र सन् २०१८ को डिसेम्बरसम्म	–	• भूकम्पबाट अति प्रभावित १४ जिल्लामा महिला निगरानी समूह समिति, संस्थाहरूको गठन गरिएको । • किशोरीहरूको बहुआयामिक	• लैंगिक हिंसा तथा बाल संरक्षण सम्बन्धि तथ्यांक संकलन, विश्लेषण तथा सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको ढाँचा

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	सुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	(३४०११२)				विकास तथा लैंगिकतामा आधारित हिंसा निवारण कार्यक्रम भएको ।	निर्माण गर्ने, • मन्त्रालयका कर्मचारीहरुको क्षमता विकास गर्ने, • न्यायिक समितिका संयोजक तथा सदस्यहरुको लागि क्षमता विकास तालिम गर्ने, • लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध सोह्र दिने अभियान सञ्चालन गर्ने ।
७	राष्ट्रपति महिला उत्थान कार्यक्रम (३४०११३)	१,२,३	आ.व. २०७३/७४ सालबसाली	• मानव विकास सुचकांकमा पछि परेका जिल्लाका महिलाहरूको जीवनस्तरमा सुधार आएको हुने, • विपन्न, दलित र सीमान्तकृत महिलाहरूको आयस्तर बढेको हुने, • दुर्गम क्षेत्रका महिलाको सुरक्षित प्रसुति सेवा मार्फ मातृ तथा नवजात शिशु मृत्युदरमा कमी आएको हुने ।	• प्रत्येक प्रदेशको २ जिल्ला गरी १४ जिल्लामा कार्यक्रम संचालन भएको, नेपाल इन्जिनियरिङ एण्ड टेक्निकल साइन्स एकेडेमी मार्फत १०५० जना महिलालाई २ वर्षको रोजगारी प्रत्यायभूतिसहितको तालिम प्रदान गरिएको, • महिला विभाग अन्तर्गतको महिला संस्थाका सदस्य महिलाद्वारा उत्पादित सामग्रीहरूको २ पटक राष्ट्रिय प्रदर्शनी गरिएको, • अनौपचारिक श्रममा संलग्न २५० जना महिलालाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम प्रदान गरिएको ।	• महिला र बालिका उपर हुने हिंसा अन्त्यको लागि राष्ट्रिय अभियान संचालन, दुर्गम क्षेत्र गर्भवती तथा महिला प्रजनन स्वास्थ्य हवाई उद्धार कार्यक्रम गर्ने, राष्ट्रियस्तरमा महिलाद्वारा उत्पादित सामग्रीको बिक्री केन्द्र स्थापना गर्ने, (१ प्रदेशमा) प्रदेशस्तरमा हिंसा प्रभावित महिलाका लागि दीर्घकालिन पुनर्स्थापना केन्द्र संचालन गर्ने, हिंसा पीडितको तत्काल उद्धार, राहत, न्यायमा पहुँच र पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गर्ने तथा उद्यमशीलता सम्बन्धी राष्ट्रिय प्रदर्शनी गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक क्षेत्र लागि चालुतर्फ रू. ९३ करोड र पूँजीगततर्फ रू. १ करोड गरी जम्मा रू. ९४ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ४ मा दिइएको छ ।

४.७ श्रम तथा रोजगार

क. पृष्ठभूमिः

नेपालको कूल जनसङ्ख्यामा ५७ प्रतिशत आर्थिक रुपले सक्रिय जनशक्तिको हिस्सा रहेको छ । त्यसैगरी कूल जनसङ्ख्याको ३० प्रतिशत अर्ध बेरोजगार र २.३ प्रतिशत पूर्ण बेरोजगार रहेको अवस्था छ । साथै कृषि क्षेत्रमा अर्ध वेरोजगारीको अवस्था उच्च रहेको छ । वर्तमान अवस्थामा वार्षिक ५ लाख १२ हजारभन्दा बढि युवा श्रमशक्ति श्रम बजारमा प्रवेश गर्छन् । आ. व. २०७३/७४ सम्ममा ५ लाख २७ हजारलाई रोजगारमूलक तालिम प्रदान गरिएको छ । नेपाल सरकारले राष्ट्रिय रोजगार नीति, २०७१ र वैदेशिक रोजगारीमा घरेलु कामदार पठाउनेसम्वन्धी निर्देशिका २०७२ लागु गरेको छ । हरेक वर्ष करिव ५ लाखको संख्यामा श्रम बजार प्रवेश गर्ने युवा जनशक्तिहरूको लागि रोजगारीको सिर्जना, विप्रेषणलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालनगर्नु, उत्पादनमूलक रोजगारीको पर्याप्त सिर्जना गरी गरिबी न्यूनीकरण गर्नु, श्रम बजारमा रहेको सीपयुक्त जनशक्तिको माग र आपूर्तिबीचको असन्तुलनलाई कम गर्नु, योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा पद्धतिलाई जनतासम्म पहूँच पुऱ्याउनु यस क्षेत्रका समस्या तथा चुनौति रहेका छन् । श्रम तथा रोजगारलाइ सुरक्षित, मर्यादित र प्रतिफलमुखी र योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा व्यवस्थापन, वालश्रम निवारण, व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य, व्यवसायिक सीप विकास र रोजगारी सिर्जना गर्ने विषयमा आ. व. २०७५/०७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रमहरु केन्द्रित रहेका छन् ।

ख. चौधौ योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्यः

१. स्वदेशमा मर्यादित रोजगारका अवसरहरू सिर्जना गरी बेरोजगरी तथा अर्ध बेरोजगारी न्यूनीकरण गर्दै रोजगारीको हकलाई सुनिश्चित गर्नु ।
२. रोजगारीका लागि सीप तथा तालिमका अवसरहरू बृद्धि गरी प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने श्रमशक्तिको विकास गर्नु ।
३. वैदेशिक रोजगारलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित बनाउँदै जानु ।

ग. चौधौ योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीतिः

१. लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना गरी स्वदेशमा नै प्रयाप्त र मर्यादित रोजगारी एवं स्व-रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने ।
२. सीप तथा व्यावसायिक तालिमका अवसरहरूको विकास एवं विस्तार गर्दै अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा प्रतिस्पर्धा गर्नसक्ने श्रम शक्तिको उत्पादन गर्ने ।
३. श्रमिकको हक अधिकारको संरक्षण तथा असल श्रम सम्बन्ध स्थापना गर्ने ।
४. वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित, भरपर्दो र प्रतिफलयुक्त बनाउने र प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालन गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.स.	प्रतिफल सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०७२।७३	आ.व.२०७३।७४ सम्मको प्रगति	आ.व.२०७४।७५ सम्मको अनुमानित प्रगति	आ.व. २०७५।७६ को लक्ष्य
१.	रोजगारमूलक तालिम	जना(हजारमा)	५१४.३०	५२७.३०	१३	२०
२.	सुरक्षित आप्रवासनका लागि सूचना तथा परामर्श केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	जिल्ला	९	०	१०	१२
३.	द्विपक्षीय श्रम संझौता भएका मुलुक	देश	६	६	७	२
४.	सीप विकास तालिम केन्द्रहरूको स्तरोन्नति	संख्या	३	३	०	३
५.	वैदेशिक रोजगारीका गन्तव्य मुलुकहरूमा सुरक्षित श्रमगृहको बिस्तार	संख्या	०	०	५	५
६.	सामाजिक सुरक्षा कोषमा	जना	७००	१३		५०

	सहभागीहरूको संख्या	(हजारमा)				
७.	सामाजिक सुरक्षा कोषबाट सञ्चालन भएका आयोजनाहरू	संख्या	०	४		३
८.	सबै प्रकारका बालश्रम उन्मूलन	संख्या(लाख)	०	१	२	५

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.स.	कार्यक्रम/आयोजना (व.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु.हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व.०७५र७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलाप
१	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालीम केन्द्र (३७११०४)	२	वि.सं.२०३४ देखि सालवसाली	• प्रति वर्ष करिव २० हजार जना सीपयुक्त श्रमशक्ति तयार भएको हुने ।	• १३०५९ जनालाई आधारभुत तालिम प्रदान गरिएको ।	• करिव २० हजार जनालाई विभिन्न विधा र अवधिका तालिमहरू सञ्चालन गर्ने ।
२	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम (३७११०५)	३	वि.सं.२०५५ देखि सालवसाली	• आन्तरिक रोजगारी प्रवर्धनमा सघाउ पुग्ने । • वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित वनाउने वातावरण सृजना हुने ।	• १८ वटा जिल्लाका सूचना केन्द्र मार्फत रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको ।	• विभिन्न चेतनामूलक कार्यक्रम, तालीम र प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने । • सूचना तथा परामर्श सेवाकेन्द्र स्थापना गर्ने । • रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • सीपमूलक तालीम प्रदायक सरकारी निकायको छाता संगठनका लागि अध्ययन गर्ने । • रोजगार नीतिको कार्यान्वयन कार्ययोजना लागू गर्ने । • वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका सफल उद्यमीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने ।
३	सामाजिक सुरक्षा कोष (३७११०७)	४	वि.सं.२०६७ देखि सालवसाली	• योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाका योजनाहरू कार्यान्वयनमा आउने ।	• योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐन, २०७४ तर्जुमा भएको । • सुरक्षित मातृत्व, बिरामी र औषधोपचार तथा कार्यस्थल दुर्घटना सम्वन्धी कार्यविधि तयार भई लागू हुने अवस्थामा रहेको । • सामाजिक सुरक्षा कोषको रकम उच्च व्याजदर प्रदान गर्ने ५ वटा बाणिज्य बैंकहरूमा राखिएको ।	• सूचना तथा सन्देशमूलक सामग्री मुद्रण तथा प्रकाशन गर्ने । • योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको अवधारणा सञ्चार माध्यममार्फत व्यापक प्रचारप्रसार गर्ने । • संघीय संरचनामा सामाजिक सुरक्षा कोषको संस्थागत तथा नीतिगत व्यवस्थाको लागि प्रदेशस्तरमा बहस कार्यक्रम संचालन गर्ने । • सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी रणनीति तयार तथा परिमार्जन गर्ने । • सामाजिक सुरक्षासँग सम्बन्धित विभिन्न सरकारी, गैर सरकारी

क.स.	कार्यक्रम/आयोजना (व.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु.हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व.०७५र७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलाप
						संघसस्था, बैंक, बीमा कम्पनीसँग सहकार्य गर्ने । • योगदानकर्ताको परिचयपत्र वितरण सम्बन्धी कार्य अघि वढाउने । • सामाजिक सुरक्षा योजनाहरूको सम्वन्धमा स्थानीय स्तरका सरोकारवालाहरूलाई जानकारी उपलव्ध गराउने । • सामाजिक सुरक्षा ऐन कार्यान्वयन गर्ने ।
४	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम (३७११०८)	१		• रोजगारी सम्बन्धी तथ्यांक अध्यावद्यिक भएको हुने, • रोजगारी सिर्जना हुने क्षेत्रहरुवीच समन्वय स्थापित भएको हुने, • थप रोजगारी सिर्जाना भएको हुने ।		• रोजगारी सम्बन्धी तथ्यांक अध्यावद्यिक गर्ने, • थप रोजगारी सिर्जना विभिन्न क्षेत्रहरुसँग समन्वय गरी अन्तरिक रोजगारीको क्षेत्रका पहिचान गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा श्रम तथा रोजगार क्षेत्र लागि चालुतर्फ रू.३७३ करोड र पूँजीगततर्फ रू.२१ करोड गरी जम्मा रू.३९३ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ४ मा दिइएको छ ।

परिच्छेद ५
पूर्वाधार क्षेत्र

५.१ उर्जा

क. पृष्ठभूमि

नेपालको लागि जलविद्युत् नै ऊर्जाको महत्वपूर्ण एवम् भरपर्दो स्रोत हो । नेपालको संविधानले जनसहभागितामा आधारित स्वदेशी लगानीलाई प्राथमिकता दिँदै जलस्रोतको बहुउपयोगी विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । वर्तमान अवस्थामा कुल जलविद्युत् जडान क्षमता १०४५ मेगावाट पुगेको छ भने विद्युत्मा जनसङ्ख्याको पहुँच ८७ प्रतिशत छ । विद्युत् प्रसारण लाइनको ६६ के.भी. वा सोभन्दा माथिको कूल लम्बाई ३,४९६ किलोमिटर पुगेको छ । ऊर्जा तथा जलस्रोत क्षेत्रको दिगो विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्न तथा यस क्षेत्रको कार्यलाई विशिष्टीकरण गरी "समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली" राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न योगदान पुऱ्याउनु आगामी कार्यक्रमको ध्येय रहनेछ । साथै, दिगो विकास लक्ष्यको लक्ष्य नं. ७ ले पनि "सबैका लागि दिगो ऊर्जा" सहित यस क्षेत्रलाई विशेष जोड दिएको छ । हाल ऊर्जा क्षेत्रमा जग्गा प्राप्ति तथा जग्गाको मुआब्जा वितरणमा कठिनाई, लाभ लागतको समुचित बाँडफाँटसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाको कमी, नवीकरणीय ऊर्जाको क्षेत्रमा अपेक्षाकृत लगानी हुन नसक्नु प्रमुख समस्याहरू विधमान छन् भने जलविद्युत्को माग पूरा गर्नु, आयोजना संचालनका लागि विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूबीच समन्वय गर्नु, जलविद्युत्, उत्पादनमा निजी क्षेत्रको योगदान सीमित रहनु चुनौतीहरू रहेका छन् । अतः ऊर्जामा आत्मनिर्भर हुन विद्युत्को बढ्दो मागलाई पूर्ति गर्दै मुलुकको आधुनिकीकरण तथा औद्योगिकीकरणका लागि जलविद्युत्का साना, मझौला तथा ठूला आयोजनाहरूलाई प्राथमिकताका आधारमा कार्यान्वयनमा लैजाने गरी आगामी वर्षको कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

नेपालको संविधानले नवीकरणीय ऊर्जाको विकास गरी आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि सुपथ र सुलभ रूपमा भरपर्दो ऊर्जाको आपूर्ति गर्ने नीति अङ्गीकार गरेको छ । हालसम्म नवीकरणीय ऊर्जाको स्रोतबाट ५५ मेगावाट भन्दा बढी विद्युत् उत्पादन भएको छ भने समष्टिगत रुपमा ३६ लाखभन्दा बढी घरधुरी नवीकरणीय ऊर्जाबाट लाभान्वित भएका छन् । लघु तथा साना जलविद्युत् र सौर्य विद्युतको माध्यमबाट देशका करिब १८ प्रतिशत जनतामा विद्युत्को पहूँच पुग्नुका साथै करिब ३० हजार रोजगारी सिर्जना भएको छ । राष्ट्रिय विद्युत् प्रसारण लाइन पुऱ्याउन कठिन भएका र छरिएर रहेका विकट ग्रामीण वस्तीहरूमा ऊर्जाको पहुँच तथा सुरक्षा सुनिश्चितता गर्दै दिगो विकास लक्ष्य बमोजिम सबैका लागि दिगो ऊर्जाको अवधारणा, जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण, लैङ्गिक समानता लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरू कार्यान्वयन गर्न र हरित अर्थतन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्दै वातावरणीय सन्तुलन स्थापित गर्न नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको तीव्र विकास हुनु आवश्यक छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. जलविद्युत् सेवाको विस्तार गरी सबै घरपरिवार र क्षेत्रको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
२. स्वच्छ र नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन बढाई आधुनिक ऊर्जाको पहुँच बढाउनु ।
३. राष्ट्रिय विद्युत् प्रसारण लाईन नपुगेका तथा पुऱ्याउन लागत प्रभावकारी नभएका क्षेत्रहरूमा वैकल्पिक विद्युत् सेवाको पहुँच बढाई आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा टेवा पुऱ्याउनु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. जलविद्युत्मा लगानी बढाई विद्युत् उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ।
२. विद्युत्को प्रसारण व्यवस्थालाई थप सुदृढ तथा विस्तार गर्ने ।
३. वितरण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाई विद्युत्को पहुँच सर्वसुलभ बनाउने ।
४. विद्युत् उत्पादन सम्मिश्रण समेतको माध्यमबाट ऊर्जा सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने ।
५. नवीकरणीय ऊर्जाको विस्तार गरी ऊर्जा आपूर्ति प्रणालीको उल्लेख्य अंशको रुपमा यसलाई विकास गर्ने ।
६. पहुँच नपुगेका क्षेत्र, वर्ग र समूहसम्म नवीकरणीय ऊर्जा र यसको प्रविधिको पहुँच बढाउने ।
७. नवीकरण ऊर्जामा जनताको पहुँच बढाई जीवनस्तरमा सुधार र रोजगारीमा वृद्धि गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१.	जलविद्युत् उत्पादन क्षमता	मेगावाट	८५५.८९	९६८	१०४५	१८०५
२.	निर्माण कार्य शुरू गरिने विद्युत् आयोजना क्षमता	मेगावाट	१८५२.९४	२३३२	४३३२	४५७२
३.	प्रसारण लाइन निर्माण (६६ के.भी.भन्दा बढी)	कि.मी.	२९७०	३४३०.३९	३४९६	४२५७
४.	३३ के.भी. प्रसारण लाइन विस्तार	कि.मी.	४३४५	४४६३	४५२०	४९७५
५.	११ के.भी. प्रसारण लाइन विस्तार	कि.मी.	३०११०	३०३२३	३१४८९	३२३८९
६.	विद्युत् चुहावट	प्रतिशत	२६	२३	२०.९	१८.९
७.	राष्ट्रिय विद्युत् प्रणालीबाट विद्युत्मा पहुँच प्राप्त गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	५८	६४	६९	७५
८.	राष्ट्रिय विद्युत् प्रणालीबाट विद्युत्मा पहुँच प्राप्त घरधुरी (हजारमा)	संख्या	२८७०	३१५८	४०००	४३००
९.	प्रतिव्यक्ति विद्युत् खपत	किलोवाट घण्टा	१४१	१६४	१७७	२५०
१०.	रोजगारी श्रृजना (हजारमा)	संख्या	-	१८	१८	२०
११.	लघु तथा साना जलविद्युत् आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन	मेगावाट	२४	२८.५	३०.७	३३.७
१२.	घरेलु सौर्य विद्युत् प्रणालीबाट विद्युत् उत्पादन घरधुरी	संख्या	-	७९४२७६	८४९२७६	९०४२७६
१३.	वायु ऊर्जा प्रणालीबाट विद्युत् उत्पादन	किलोवाट	६४	१६४	२००	७००
१४.	सुधारिएको चुलो जडान (हजारमा)	संख्या	७२४	१०२४	१०६५	१०८७
१५.	घरायसी बायोग्यास प्लान्ट जडान (हजारमा)	संख्या	३६४	३९४	४००	४२५
१६.	संस्थागत र सामुदायिक बायोग्यास प्लान्ट जडान (हजारमा)	संख्या	-	१७०	२२६	३२६

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	ऊर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय (३०८०११)	४	सालबसाली	सालबसाली	• विभिन्न आयोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरेको, फर्निचर तथा फिक्स्चर, मेशिनरी औजार खरिद ।	• मन्त्रालयभित्र अवश्यकतानुसार स-साना मर्मत सम्भार तथा दैनिक कार्यलय संचालनसम्बन्धी कार्य हुने ।
२.	विद्युत् विकास विभाग (३०८०१२)	१,२,४	सालबसाली	• विभिन्न आयोजनाहरूको संभाव्यता अध्ययन र विस्तृत आयोजना अध्ययनका कार्यहरू सम्पन्न गरी निर्माणका लागि आयोजनाहरू तयार भएको हुने ।	• २ वटा विस्तृत इन्जिनियरिङ डिजाइन, २ वटा संभाव्यता अध्ययन तथा वातावरणीय अध्ययन, जग्गा खरिद तथा विद्युत् विकास विभागको भवन निर्माण कार्य भइरहेको ।	• विभिन्न आयोजनाहरूको संभाव्यता अध्ययन र विस्तृत आयोजना अध्ययनका सम्पन्न गरी निर्माणका लागि आयोजनाहरू तयार हुने ।
३.	विद्युत् नियमन आयोग (३०८०१३)	३	सालबसाली	• विद्युत् महसुल निर्धारण सम्बन्धी कार्य भएको हुने ।	• विद्युत् महसुल सम्बन्धी ९६ वटा बैठक बसी विभिन्न निर्णयहरू गरिएको ।	• विद्युत् महसुल निर्धारण सम्बन्धी फर्मुला र सफ्टवेयर निर्माणको कार्य गर्ने ।
४.	जल तथा ऊर्जा आयोगको सचिवालय (३०८१०१)	१	सालबसाली	• नेपालमा जल विद्युत्को कुल सम्भाव्य उत्पादन क्षमताको मूल्याङ्कन तथा आंकलन सम्बन्धी अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको हुने । • एकीकृत कोशी नदी बेसिन योजना तयार हुने ।	• नेपालको कुल जलविद्युत्को संभाव्यताको पुनर्मूल्यांकन गर्ने कार्य भएको । • नदी प्रवाही जलविद्युत् आयोजनाहरूमा सेडिमेन्टको व्यवस्थापन सम्बन्धी अध्ययन भएको । • नदी नियन्त्रण म्यानुअल तयार गर्ने कार्य, पूर्वाधार योजनाहरूको हाइड्रोलोजिकल विश्लेषण भएको । • इनर्जी अडिट सम्बन्धी गाइडलाइन तयारी कार्य विभिन्न चरणमा	• नेपालमा जलविद्युत्को कुल सम्भाव्य उत्पादन क्षमताको मूल्याङ्कन तथा आंकलन सम्बन्धी अध्ययन कार्य सम्पन्न गर्ने । • एकीकृत कोशी नदी बेसिन अध्ययन कार्य गर्ने । • नदी प्रवाही जलविद्युत् आयोजनाहरूमा सेडिमेन्टको व्यवस्थापन सम्बन्धी अध्ययन गर्ने । • पूर्वाधार आयोजनाहरूको हाइड्रोलोजिकल विश्लेषण सम्बन्धी म्यानुअल तयार गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					भइरहेको ।	• इनर्जी अडिटसम्बन्धी गाइडलाइन तयार गर्ने कार्य गर्ने ।
५.	विद्युत् विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन (३०८१०३)	१,२	सालबसाली	• निजी क्षेत्रको लगानी प्रवर्द्धन तथा सहजीकरण भएको हुने ।	• जि.आई.एस.मा आधारित अनुमति पत्र व्यवस्थापन प्रणाली निर्देशिका तयारी तथा विद्युत् सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण र वितरणका जानकारी स्वीकृति दिने र अनुमति ।	• निजी क्षेत्रको लगानी प्रवर्द्धन तथा सहजीकरण गर्ने ।
६.	सप्तकोशी बहुउद्धेश्यीय आयोजना (३०८१०४)	१	आ.व. २०५७/५८ देखि २०७४/७५ सम्म लागत रु १ अर्व ४३ करोड	• सप्तकोशी बहुउद्देशीय आयोजना तथा सुनकोशी स्टोरेज कम डाईभर्सन आयोजनाको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (डि.पी.आर) तयार भएको हुने ।	• आयोजना संग सम्बन्धित क्षेत्रको हाइड्रलोजी र मेटेरोलोजी, भुकम्पिय मापन (माइको अर्थक्वेक) सम्बन्धी तथ्यांक संकलन कार्य निरन्तर रुपमा चालु रहेको, • कमला, सुनकोशी र सप्तकोशी गरी ३ वटा वेसिनमा हाइड्रो मेटेरियोलोजिकल तथ्यांक संकलन कार्य जारी रहेको, • सिचाईं सम्बन्धि अध्ययन प्रतिवेदन अन्तर्गत नेपाली भू-भागको बांकी रहेको अध्ययन कार्यका लागि परामर्शदातृ संस्थाको छनौट गर्न ई.ओ.आई. आव्हान भई प्राप्त प्रस्तावहरूको मूल्यांकन कार्य भइरहेको,	• अध्ययन कार्यहरूलाई निरन्तरता दिइने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
७.	पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना (३०८१०५)	१	शुरु. २०४४/४५ कुल लागत रु. २ अर्व ४८ करोड	• जग्गा खरिद हुने तथा • साइट कार्यालय निमार्ण भएको हुने । • इ.आ.ए. प्रतिवेदन प्राप्त भएको हुने । • डिई.एम.पी.प्रतिवेदन प्राप्त गर्ने ।	• जग्गा खरिदका लागि कार्य थालिएको । • साईट कार्यालय भवन निर्माण सुरु भएको । • ई.आ.ए. अन्तिम प्रतिवेदन प्राप्त भएको । • डिई.एम.पी. ड्राफ्ट प्रतिवेदन प्राप्त भएको ।	• जग्गा खरिद र मुआब्जा वितरण गर्ने । • भवन तथा कम्पाउण्ड वाल गर्ने । • खानेपानी तथा सरसफाई संरचना निर्माण गर्ने । • डि.आर.आर.पी.तयार गर्ने । • झोलुङ्गे पुलको विस्तृत सर्वेक्षण गर्ने । • मेशिनरी औजार खरिद गर्ने ।
८.	जलविद्युत् आयोजना अध्ययन (३०८१०६)	१	सालबसाली	• जलविद्युत् आयोजनाहरूको संभाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन तयार भई विकासका लागि तयार भएको हुने ।	• साना ठूला गरेर ५० वटा विस्तृत इन्जिनियरिङ डिजाइन, पूर्व संभाव्यता अध्ययन तथा वातावरणीय अध्ययन, पहिचान अध्ययन भएको ।	• सुनकोशी २ र ३ , सानो भेरी, जुम्लाको जवा खोला, हुम्लाका कवाडी, कन्काई बहुउद्देश्यीय आयोजना लगायत अन्य आयोजनाहरूको संभाव्यता अध्ययन कार्य गर्ने र क्रमागत आयोजनाहरूलाई निरन्तरता दिने । • ५ वटा अध्ययन कार्यहरू शुरु गर्ने ।
९.	जलविद्युत् आयोजना सम्बन्धी मापदण्ड (३०८१०७)	१,२	सालबसाली	• जलविद्युत् आयोजना तथा विद्युत् प्रणालीको अध्ययन भएको हुने । • सञ्चालन सम्भारमा उपयोगी हुने विभिन्न निर्देशिकाहरू तयार हुने ।	• पावरहाउस डिजाइन गाइडलाइनको सन्दर्भमा सम्झौता प्रक्रिया अघि बढिरहेको । • पावर सिस्टम अप्टिमाइजेसन अध्ययन अन्तर्गत रिभाइज्ड इन्टेरिम प्रतिवेदन प्राप्त गरेको । • जलविद्युत् आयोजना तथा प्रसारण लाइन प्रणालीको संचालन र मर्मत संभार गाइडलाइन तयारी प्रगति प्रतिवेदन प्राप्त भएको । • जलविद्युत् आयोजना इन्सेप्सन गाइड लाइन तयारीको सन्दर्भमा सम्झौता गर्ने	• अध्ययन कार्यलाई निरन्तरता गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					प्रक्रिया अघि बढेको । • सह उत्पादन संयन्त्रबाट उत्पन्न हुने शक्ति जोड्ने ट्राफिक लाइनको अध्ययन को सन्दर्भमा सम्झौता अनुसार आर.एफ.पी. माग गर्ने प्रक्रिया अघि बढेको ।	
१०.	बुढीगंगा जलविद्युत् आयोजना (३०८११२)	१	आ.व.२०६९/७० सम्पन्न २०७५/७६ कूल लागत यकिन हुन बाँकी	• आयोजना सम्पन्न भएपछि २० मे.वा. क्षमताको विद्युत् राष्ट्रिय प्रशारण प्रणालीमा आवद्ध हुने ।	• प्रसारण लाइनको सवस्टेसनका लागि जग्गा अधिग्रहण कार्य शुरु भएको । • कार्यालय भवन निर्माण कार्य सुरु भएको, • ड्याम साइडसम्म रोडको पहुँचका लागि लेभलिङ्ग तथा ग्यावियन हाल्ने कार्य भईरहेको, • परामर्शदाताद्वारा माथिल्लो बुढीगंगा ज.वि.आ.को फिल्ड अनुसन्धान तथा डिजाइन तथा वातावरणीय अध्ययन कार्य भईरहेको तथा पुल निर्माण सुरु भएको ।	• साइट कार्यालय निर्माण अन्तिम चरणमा पुग्ने । • विद्युत् गृह पहुंच मार्ग निर्माण (०+७६५) सम्पन्न गर्ने । • पुल तथा अन्य पहुंच मार्ग निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुग्ने । • विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन तथा वातावरणीय अध्ययन अन्तिम चरणमा पुग्ने । • माथिल्लो बढीगंगा जलविद्युत् आयोजना (९६.२ मे.वा.) विस्तृत इन्जिनियरिङ अध्ययन कार्य अगाडि बढाउने ।
११.	बुढीगण्डकी जलविद्युत् आयोजना विकास समिति (३०८११३)	१	आयोजना शुरु मिति : २०६७/६८ आयोजना सम्पन्न मिति : २०७७/७८	• १२०० मेगावाट जडित क्षमताबाट वार्षिक ३,४०० गिगावाट आवर विद्युतीय शक्ति उत्पादन भै मुलुकको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणका लागि आवश्यक विद्युतीय ऊर्जा उत्पादन हुने । विद्युत् सेवालाई सर्वसुलभ	• विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन, बोलपत्र सम्बन्धी कागजात र विस्तृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार भई स्वीकृत भएको । • गोर्खा जिल्लाको घ्याल्चोक सिउरेनीटार स्थित क्याम्प साईटको लागि १३३ रोपनी जग्गा अधिग्रहण एवम् मुआब्जा वितरण भई सो कार्यालय निर्माण र संचालनमा	• विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन सम्पन्न गर्ने । • टेन्डर डकुमेन्ट तयार भै फाइनल रिपोट तयार गर्ने । • वातावरण अध्ययनसम्बन्धी कार्यहरू सम्पन्न भै प्रतिवेदन प्राप्त गर्ने । • पुनर्वास र पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्य योजना तयार गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				तथा भरपर्दो बनाउने समग्र विद्युतीय प्रणाली एवम् जडित क्षमतामा सन्तुलन (जलाशय र गैर जलाशय जलविद्युत् केन्द्रहरू) कायम हुने ।	आएको । • गोर्खा जिल्ला तर्फका ३००७८ रोपनी र धादिंग जिल्ला तर्फका २८०७५ रोपनी सहित ५८१५३ रोपनी निजी जग्गा आयोजनाको लागि अधिग्रहण गरिएको । • गोर्खा जिल्लातर्फका ३००७८ रोपनी जग्गा मध्ये गोरखाको आरुघाट आरखेत बजार क्षेत्र बाहेक र धादिंग जिल्ला तर्फका २८०७५ रोपनी मध्ये आरुघाट र खहरे बजार क्षेत्र बाहेकका क्षेत्रका जग्गाहरूको मुआब्जा निर्धारण सम्पन्न भएको ।	• संरचनाको लागि थप २५० रोपनी जग्गा खरिद गर्ने, • आवास तथा कार्यालय भवन निर्माण कार्य शुरु हुने । • भौगर्भिक अध्ययनको लागि सेइस्मीक स्टेसन स्थापना गर्ने । • सेडिमेन्ट सम्बन्धी अध्ययन कार्यलाई निरन्तरता दिने । • हाइड्रोलोजिकल तथा सेमीमेटालोजी कार्यहरूलाई निरन्तरता दिने । • डुबान क्षेत्रको जग्गा अधिग्रहण कार्य अगाडि बढाउने ।
१२.	नलगाड जलविद्युत् आयोजना विकास समिति (३०८११४)	१	आ.व. २०६४/६५ सम्पन्न २०७६/७७ लागत	• ४१० मेगावाट विद्युत् उत्पादन मार्फत मुलुकको आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणका लागि आवश्यक विद्युतीय उर्जा उपलब्ध हुने। • समग्र विद्युतीय प्रणाली एवम् जडित क्षमतामा सन्तुलनको अनुपात कायम भएको हुने ।	• जग्गा अधिग्रहण, पूर्वाधार निर्माण गर्नेमा जग्गा खरिद तथा पहुँच मार्ग निर्माण कार्य चालु रहेको ।	• जग्गा प्राप्ति, क्याम्प अफिस निर्माण, पहुँच सडक निर्माण, संभाव्यता अध्ययनको परिमार्जन, विस्तृत सर्वेक्षण तथा इन्जिनियरिङ डिजाइन तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने ।
१३.	विद्युत् विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना (३०८११५)	१	शुरू २०७३/७४ सम्पन्न २०८२ लागत	• एक वर्षभित्र लोडसेडिङ्ग अन्त्य गरी १० वर्ष भित्र १०,००० मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने । • काठमाण्डौ उपत्यकामा लोडसेडिङ्ग अन्त्य भएको	• विद्युत् उत्पादन कम्पनी तथा ग्रीड प्रशारण कम्पनीको स्थापना भई कार्य प्रारम्भ भएको	• जलाशययुक्त आयोजनाहरूको अध्ययन कार्यलाई निरन्तरता दिने । • निर्माणाधीन प्रशारण लाईन आयोजनाहरूको निर्माणलाई द्रुतरुपमा अघि बढाउने । • विद्युत् उत्पादन कम्पनी तथा ग्रीड

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				तथा मुलुकका अन्य भागमा केही हदसम्म लोडसेडिङ्ग न्यूनीकरण भएको		प्रशारण कम्पनीहरूको माध्यमबाट भविष्यमा निर्माण गर्न सकिने सम्भावित आयोजनाहरूको अध्ययन प्रारम्भ गर्ने ।
१४.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र (३०८११७)	१	सालबसाली	• वातावरणीय संरक्षणमा सुधार भएको हुने ।	• ३६ लाख भन्दा बढी घरधुरी वैकल्पिक ऊर्जाबाट लाभान्वित भएको, • रोजगारीको अवसरमा वृद्धि भएको, • ग्रामीण जनताको समग्र आर्थिक, सामाजिक अवस्थामा सुधार भएको ।	• नवीकरणीय ऊर्जाको विकास गर्ने, • वैकल्पिक ऊर्जाबाट लाभान्वित घरधुरी संख्या बढाउने, • देशमा बढ्दो वेरोजगारी दरमा न्यूनता ल्याउन योगदान पुऱ्याउने ।
१५.	राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय उर्जा कार्यक्रम (३०८११८)	१	२०७४/०४/०१ देखी २०७९ असार मसान्त सम्म	• छरिएर रहेको ग्रामीण क्षेत्रमा नवीकरणीय ऊर्जाको तीव्र विकासमार्फत ग्रामीण क्षेत्रको विकासमा सहयोग पुऱ्याएको हुने ।	• ग्रामीण क्षेत्रमा नवीकरणीय ऊर्जाको क्षेत्र विस्तार भएको ।	-
१६.	१३२ के.भी. तथा अन्य प्रशारण लाईन बिस्तार आयोजनाहरू (५०११०५)	२	शुरु सम्पन्न	• ढल्केवर- मुजफरपुर, सोलु काबेली, कोशी करीडोर बुटवल कोहलपुर, हेटौडा-भरतपुर-बर्दघाट, खिम्ती-ढल्केवर, सिंगटी-लामोसाघु प्रशारण लाईन केन्द्रीय प्रशारण प्रणालीमा थप हुने तथा वितरण प्रणालीमा सुधार भएको हुने ।	• १३२ के.भी. स्तरको कुलेखानी(मातातीर्थ प्रसारण लाईनको दोश्रो सर्किट तान्नेद कार्य पूरा गरी चार्ज गरिएको कोहलपुर (महेन्द्रनगर १३२ के.भी लाईनको दोश्रो सर्किट तान्ने कार्य पूरा भएको र चार्ज हुन बाँकी काबेली कोरिडोरको ३ वटा सब-स्टेशन चार्ज भएको । रक्सौल (परवानीपूर तथा कुशाहा कटैया प्रसारण लाइनहरूको निर्माण सम्पन्न भएको ।	• बोलपत्र आव्हान गरी निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने । जग्गा अधिग्रहण, टावर निर्माण भै सकेका स्थानमा लाइन तान्ने । केही नयाँ आयोजनाको प्रारम्भिक अध्ययन कार्य गर्ने ।
१७.	थानकोट-चापागाउ-भक्तपुर १३२ के.भी.प्रशारण	२	आ.व.२०५५/०५६-सम्पन्न२०७३/०७४	• (२८कि.मि.) प्रशारण लाइन निर्माण गरी दक्षिणी काठमाडौको बितरण प्रणालीमा सुधार, एवम्	• ललितपुर जिल्लामा प्रशारण लाइनको ९ र ९ मिटर दायाँ बाँया पर्ने जग्गाहरूको क्षतिपूर्ति प्रतिशत माग गरिएका कारण सम्पूर्ण निर्माण कार्य बन्द भएको ।	• प्रशारण लाईनको बाँकी कार्य गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	लाईन आयोजना (५०११०६)		कुल लागत रु. हजारमा १८७६३६५	प्राविधिक चुहावट घटाउन मद्दत पुग्ने ।		
१८.	अन्य ३३ के.भी. प्रशारण लाईन तथा सव-स्टेसन आयोजनाहरू ५०११०७	२	शुरु ०५६/०५७ सम्पन्न ०७२/०७३ कुल लागत नखुलेको ।	• ईलाम-फीदिम, धनकुटा-हिले, खुर्कोट-नेपालथोक, ओखलढुङ्गा - सल्लेरी, उदिपुर -बेसीसहर-मनाङ,सिन्धबेसी-लमजुङ, बोझापोखरी, नवलपरासी, गुल्मी मजुवा, भैरहवा तौलिहवा, छिन्चु राकम जाजरकोट, लमही भालुवाङ, सेरी दैलेख, साफे मान्माजुम्ला, राजापुर, डोटीमौवा, महेन्द्रनगर, धनगढी- अत्तरीया, साघुँटार -मन्थली, भरतपुर- माडी, मातातीर्थ मार्खु, आदि प्रशारण लाईनको निर्माण तथा सव-स्टेसनहरूको निर्माण गरी वितरण प्रणालीमा सुधार गर्ने ।	• पर्सा ३३ के. भी. सब-स्टेशन ३३ र ११ के.भी. ६ र ८ एम.भी.ए सव-स्टेशन निर्माणको सामानहरू जडान कार्य सम्पन्न भएको । अन्य आयोजनाहरूको लाईन तान्ने पोल गाड्ने कार्यहरू विभिन्न चरणमा भइरहेको ।	• पोल निर्माण तथा तार तान्ने, सब-स्टेसनहरू निर्माण ट्रान्सफरमरहरू जडान गर्ने एवम् विद्युती्करण कार्य जारी रहने ।
१९.	जलविद्युत् केन्द्र सुदृढीकरण आयोजना (५०१११०)	१	शुरु ०६५/०६६ सम्पन्न ०७२/०७३	• कुलेखानी, देबिघाट, गण्डक, त्रिशुली, सेती, सुन्दरिजल, सुनकोशी, मर्स्याङदीमोदी, चतरा, तिनाउ आदि ज.वि.	• कालीगण्की ए, सुन्दरी जल, तिनाउ जलविद्युत् केन्द्रहरूको सुदृढीकरण तथा मर्मत सम्भार कार्य विभिन्नृ चरणमा भएको।	• जलविद्युत् केन्द्रहरूको सिभिल मर्मत कार्य र इलेक्ट्रोमेकानिकल भागहरूको मर्मत तथा बदली गरी उत्पादन क्षमता बढाउने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
			लागत रु. ४ अर्व १५ करोड	केन्द्रहरूको मर्मत संभार एवं सुदृढीकरण हुने ।		
	क) सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतिकरण आयोजना ५०१११	३	सालवसाली	• स्थानीय समुदायको १०५ र नेपाल सरकारको ९०५ लगानीमा समुदायको सहभागीतामा संचालन हुने विद्युतिकरण कार्य संचालन हुने ।	• २६० वटा सामुदायिक संस्थामा विद्युत् सेवा उपलब्ध भै सकेको र २ लाख ७५० घर परिवार लाई थप विद्युत् सेवा उपलब्ध भएको ।	• थप १० वटा सामुदायिक विद्युत् वितरक संस्था मार्फत १५ हजार घर धुरीलाई विद्युत् सेवा पुर्‍याउने ।
	ख) अन्य ग्रामिण विद्युत्‌ीकरण	३	सालवसाली	• ३३ के.भि. ११ कि.मि. तयार हुने ६/८ एम.भि.ए. सव-स्टेसन १ संचालन हुने । करिब २१५ ट्रान्सफरमर जडान भई २९००० घरधुरी लाभान्वित हुने ।	• चालु आ.व.को लक्ष अनुसार कार्य भइरहेको ।	• वितरण प्रणाली विस्तार भई नयाँ गाहक थप गर्ने ।
	ग)अधुरो ग्रामिण विद्युत्‌ीकरण	३	सालवसाली	• ११/०.४ के.भि. वितरण प्रणलीमा १९५ कि.मि. लाइन एवं १७५ वटा ट्रान्सफर्मर जडान भै २५००० हजार घरधुरी लाभान्वित हुने ।	• चालु आ.व.को लक्ष्य अनुसार कार्य भइरहेको ।	• पुरा हुन बाँकी अधुरो विद्युत्‌ीकरणको कार्य सम्पन्न हुने ।
२०.	कुलेखानी तेश्रो जलविद्युत् आयोजना (१४ मे.वा.) ५०१११४	१	शुरु ०६२/०६३ सम्पन्न ०७२/०७३ कुल लागत	• १४ मे.वा. विद्युत् उत्पादन भई केन्द्रीय ग्रीडमा आवद्ध हुने ।	• विद्युत्‌गृह निर्माण कार्य ९७ प्रतिशत सम्पन्न, • हेडवर्कस ९५ प्रतिशत सम्पन्न, • मुख्य सुरुङ, फोरबे, पेनस्टक सुरुङ, टेलेरेस्फोको कार्य सम्पन्न, • स्वीचयार्डमा इक्वीपमेन्ट फाउन्डेसन	• सिभिल, इलेक्टोमेकानिकल तथा विद्युत् गृह निर्माणको कार्य सम्पन्न गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
			रु.२ अर्व ३३ करोड		निर्माण कार्य जारी ।	
२१.	५०१११८-चमेलियागाड जलविद्युत् आयोजना (३० मे.वा.)	१	शुरु ०६४/०६५ सम्पन्न ०७२/०७३ कुल लागत रु.१४ अर्व ३६ करोड	• ३० मे.वा. विद्युत् उत्पादन भई केन्द्रीय ग्रीडमा आवद्ध हुने ।	• ऊर्जा मन्त्रालयमा भएको त्रिपक्षीय सहमति अनुसार ठेकेदारदबाट टनेल स्क्वीजीङ्ग ट्रिटमेन्ट सम्पन्न भएको र सहमतिअनुसार रोकिएको भूक्तानी एकमुष्ट दिएकोले वित्तीय प्रगति बढी देखिएको ।	• सिभिल, इलेक्टोमेकानिकल तथा विद्युत् गृह निर्माणको कार्य सम्पन्न गर्ने ।
२२.	जलाशययुक्त ज.वि.अध्ययन आयोजना (५०१११९)	१	२०६८/६९ देखि २०७५/७६ ८ खर्ब २८ अर्ब	• दूधकोशी, तमोर, उत्तरगंगा र आँधीखोला आयोजनाको सम्भाब्यता अध्ययन, विस्तृत डिजाईन तथा बोलपत्र तयार भइरहेको हुने ।	-	• दूधकोशी, तमोर, उत्तरगैगा र आधीखोला आयोजनाको सम्भाब्यता अध्ययन, बिस्तृत डिजाईन तथा बोलपत्र तयारी कार्य गर्ने ।
	दुधकोशी ज.वि.आ.		०६८/०६९ देखि ०७३/०७४रु. १ अर्व २५ करोड	• आयोजनाको सम्भाब्यता अध्ययन, विस्तृत डिजाईन तथा बोलपत्र तयार भएको हुने ।	• संभाब्यता अध्ययन कार्य भै रहेको ।	• अपडेटेड फिजिबीलिटी स्टडी तथा विस्तृत डिजाईन कार्यको लागी परामर्शदाता नियुक्तगर्ने ।
	उत्तरगंगा जलाशययुक्त ज.वि.आ.		०६८/०६९ - ०७३/०७४ ७ करोड ५० लाख	• संभाव्यता अध्ययन पुरा भएको हुने ।	• संभाव्यता अध्ययन कार्य भै रहेको ।	• संभाव्यता अध्ययनलाई निरन्तरता दिइने ।
	तमोर		०६४/०६५ -	• संभाव्यता अध्ययन पुरा भएको हुने ।	• संभाव्यता अध्ययन कार्य भै रहेको ।	• जियोलजिकल सर्भे, ई.आइ.ए. कार्य, डिटेल डिजाइनको लागि परामर्शदाताको

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	जलाशययुक्त ज.वि.आ.		०७३/०७४ ९१८ मिलियन यु.एस.डलर ।			छनोट गर्ने ।
	आँधिखोला जलाशययुक्त ज.वि.आ.		०६८/०६९ - ०७२/०७३	• संभाव्यता अध्ययन पुरा भएको हुने ।	• संभाव्यता अध्ययन कार्य भै रहेको ।	• फिजिबीलिटी स्टडीको अपग्रेड गरिने ।
२३.	ठूला तथा मझौला ज.वि. अध्ययन, आयोजना ५०११२०	१		• चैनपुर सेती तथा अपर अरुण आयोजनाको सम्भाब्यता अध्ययन, विस्तृत डिजाईन तथा बोलपत्र तयार हुने ।		• जलविद्युत् आयोजनाहरूको विस्तृत सम्भाब्यता अध्ययन गर्ने ।
	अपर अरुण ज.वि.आ.		०६६/०६७ - ०७२/०७३	• संभाव्यता अध्ययन पुरा भएको हुने ।	• संभाव्यता अध्ययन कार्य भै रहेको ।	• डिटेल डिजाईन तयार गरी बोलपत्र दस्तावेज तयार गरिने ।
	चैनपुर सेती र माथिल्लो भेरी		०७१/०७२ - ०७३/०७४	• संभाव्यता अध्ययन पुरा भएको हुने ।	• संभाव्यता अध्ययन कार्य भै रहेको ।	• संभाव्यता अध्ययन पुरा गरिने ।
२४.	५०११२१- माथिल्लो तामाकोशी ज.वि.आ. (४५६ मे.वा.)	१	शुरु ०६६/०६७ सम्पन्न ०७३/०७४ कुल लागत रु.३५ अर्व २९ करोड	• ४५६ मे.वा. विद्युत् उत्पादन गरी गोगर-खिम्ती प्रशारण लाईन मार्फत केन्द्रीय ग्रीडमा जोड्ने ।	• मुख्य सिभिल निर्माण एवं ईलेक्ट्रोमेकानिकल कार्य र प्रशारण लाईनको कार्य भईरहेको ।	• सिभिल निर्माण कार्यको कामलाई निरन्तरता, प्रशारण लाइन तथा अन्य निर्माण कार्यको निरन्तरता ।
२५.	५०११२२- माथिल्लो त्रिशुली	१	शुरु ०६५/०६६ -	• ६० मे.वा. विद्युत् उत्पादन भई केन्द्रीय ग्रीडमा आवद्ध हुने ।	• मुख्य सिभिल निर्माण एवं ईलेक्ट्रोमेकानिकल कार्य र प्रशारण लाईनको कार्य भईरहेको ।	• सिभिल कार्य, इलेक्ट्रोमेकानिकल तथा हाइड्रोमेकानिकल कार्य एवम् प्रशारण लाइन निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	थ्री ए ज.वि.आ. (६० मे.वा.)		०७३/०७४१२ ५ मिलियन यु.एस.डलर ।			
२६.	५०११२३-राहुघाट ज.बि.आ. (२७ मे.वा.)	१	०६६/०६७ - ०७३/०७४ ६५.५ मिलियन यु.एस.डलर ।	• आयोजना निर्माण भई २७ मे.वा. क्षमता बाट १६८ गि.वा. घण्टा उत्पादन हुने	• आयोजना स्थल सम्म पँहुच मार्ग निर्माण भएको, • कार्यालय भवन तथा अन्य आवासीय भवनहरू निर्माण भै रहेको ।	• स्वदेशी तर्फ मुख्य सिभिल संरचना , ईलेक्ट्रोमेकानिकल, हाइड्रोमेकानिकल, परामर्श सेवा, भवन निर्माण र जग्गा अधिग्रहण गर्ने कार्य गर्ने ।
२७.	५०११३३-तनहु ज.वि.आ. (१४० मे.वा.)	१	०६६/०६७ - ०७६/०७७रु. ४१ अर्ब ३९ करोड	• १४० मे.वा. विद्युत् उत्पादन भई केन्द्रीय ग्रीडमा आबद्ध हुने ।	• विस्तृत संभाव्यता अध्ययन इन्जिनियरिङ डिजाईन कार्य सम्पन्न भएको, • सुपरीवेक्षण परामर्शदाता नियुक्ती अन्तिम चरणमा रहको ।	• जग्गा खरीद, पहुँच मार्ग तथा पुल निर्माण, • आयोजनाको डिजाईन तथा सुपरिवेक्षणकार्य ।
२८.	५०११४८-अपर मोदी ज.वि.आ. (४२ मे.वा.)	१	०६८/०६९ - ०७५/०७६ कुल लागत रु.७ अर्ब	• ४२ मे.वा. विद्युत् उत्पादन भई केन्द्रीय ग्रीडमा आबद्ध हुने ।	• संभाव्यता अध्ययन तथा इ.आई.ए. कार्य पुरा भएको ।	• हाइड्रोलोजी तथा जियोलोजी सर्भे अपडेट गर्ने, • जग्गा अधिग्रहण, सर्भे लाइसेन्स कार्य डिटेल इन्जिनियरिङ डिजाइनको अन्तर्राष्ट्रिय परामर्शदाताको बोलपत्र आह्वान गर्ने ।
२९.	नेपाल भारत विद्युत् प्रशारण तथा व्यापार आयोजना ५०११५०	२	०६८/०६९ - ०७२/०७३ रु.९ अर्ब ५० करोड	• हेटौडा -दुहवी (४०० के.भी.)२२८ कि.मि. प्रशारण लाईन थप हुने ।	• प्रशारण लाइन निर्माणतर्फ ४२१ स्थानमा टावर इरेक्सन कार्य सम्पन्न ।	• प्रशारण लाईनको र सव-स्टेसनको कार्यलाई निरन्तरता दिने ।
३०.	पुनर्नविकरणीय तथा क्षमता	१,४	०७१/०७२ देखि	• २५ मे.वा. क्षमताको सौर्य ऊर्जा केन्द्रीय प्रणालीमा थप	• २५ मे. वा. क्षमताको सौर्य ऊर्जा जडान कार्यको लागी बोलपत्र आह्वान भई	• २५ मे.वा. क्षेमताको सौर्य ऊर्जा जडान कार्य शुरु गरिने ।

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	विस्तार आयोजना ५०११७२		०७२/०७३ ५० मिलियन यु.एस.डलर ।	हुने ।	सकेको ।	
३१.	तामाकोशी पाचौं ज.वि.आ. ५०११७४	१	०६५/०६६ - ०७२/०७३१५२ मिलियन यु.एस.डलर ।	• परामर्शदाता नियुक्त भै विस्तृत अध्ययन सम्पन्न हुने ।	• ई.ओ.आई तथा आर.एफ.पी. मूल्यांकन कार्य सम्पन्न भई विस्तृत इञ्जिनियरिङ डिजाइन कार्यका लागि मोविलाइजेसन एडभान्स भएकोले वित्तीय प्रगति बढी देखिएको ।	• तामाकोशी जलविद्युत् आयोजनासँग इन्टरकनेक्सन डिजाईन तथा निमार्ण कार्य गरिने ।
३२.	जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनी लिमिटेड ५०११७५	१, २	२०७१/७२ - २०७५/७६	• निर्माणाधीन तथा नयाँ शुरु हुने जलविद्युत् आयोजनाहरूको लागि आर्थिक सहयोग प्राप्त हुने ।	• कावेली ए. जलविद्युत् आयोजनामा लगानी गर्नको लागि प्रकृयामा रहेको ।	• कावेली ए. जलविद्युत् आयोजनामा लगानी हुने ।
३३.	जलविद्युत् उत्पादन, प्रशारण र व्यापार सम्बन्धी कम्पनीहरू ५०११७८	१	२०७३/७४ सम्पन्न मिति र कुल लागत यकिन हुन बाँकी	• उत्पादन, प्रशारण र व्यापार कम्पनीहरूमा सरकारी शेयर लगानी भएको हुने ।	• कार्य भइरहेको ।	• सरकारले आवश्यकता बमोजिम आयोजनामा शेयर लगानी गर्ने ।
३४.	विद्युत् उत्पादन कम्पनी लिमिटेड ५०११८३	१	२०७३/७४ सम्पन्न मिति र कुल लागत यकिन हुन बाँकी	• संभावित जलविद्युत् आयोजनाको अध्ययन गर्ने ।	• कार्य भइरहेको ।	• विद्युत् विकास विभागबाट अनुमति प्राप्त भएको आयोजनाको अध्ययन प्रारम्भ गर्ने ।
३५.	राष्ट्रिय प्रशारण	१	२०७३/७४	• प्रशारण लाइनको निर्माण	• अध्ययन कार्य भइरहेको ।	• विद्युत् विकास विभागबाट अनुमति प्राप्त

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	ग्रीड कम्पनी लिमिटेड ५०११८४		सम्पन्न मिति र कुल लागत एकिन हुन बाँकी	तथा अध्ययन कार्य गर्ने ।		भएका आयोजनाहरूको अध्ययन कार्य प्रारम्भ गर्ने ।
३६.	अपर अरुण जलविद्युत् आयोजना कम्पनी लिमिटेड ५०११८५	१	२०७२/७३ सम्पन्न मिति र कुल लागत यकिन हुन बाँकी	• अपर अरुण जलविद्युत् आयोजनाको अध्ययन कार्य सम्पन्न हुने ।	• कार्य भइरहेको ।	• विस्तृत अध्ययन कार्य अघि बढाउने ।
३७.	पावर सेक्टर रिफर्म एण्ड सस्टेनेबल हाइड्रोपावर डेभलेपमेन्ट प्रोजेक्ट (ऊर्जा क्षेत्र सुधार तथा दिगो जलशक्ति विकास आयोजना) ५०११८६	१	२०७३/७४ सम्पन्न मिति र कुल लागत यकिन हुन बाँकी	• जलविद्युत् आयोजनाको दिगो विकासको कार्य अघि बढ्ने ।	• कार्य भइरहेको ।	• ऊर्जा क्षेत्रको सुधार तथा दिगो जलशक्ति विकास सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा उर्जा क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. ३९१ करोड, पूँजीगततर्फ रू. २०१५ करोड र वित्तीय व्यवस्थातर्फ रू. ५८०९ गरी जम्मा रू. ८२१५ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ५ मा दिइएको छ।

५.२ भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात

५.२.१ सडक

क. पृष्ठभुमि

सडक यातायात परिवहनको प्रमुख माध्यम हो । आर्थिक विकास र सामाजिक एकिकरणका लागि सडक यातायातले महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउँछ। यसै कुरालाई ध्यानमा राखी सडक सञ्जाल बिस्तार तथा पूल निर्माण कार्यलाई प्राथमिकताकासाथ अघि बढाइएको छ। हालसम्म विभिन्न स्तरकागरी जम्मा २९,७३१ कि.मी.सडक निर्माण भएको छ भने जम्मा २,११० वटा मोटरेवल पूल निर्माण कार्य सम्पन्न भई सञ्चालनमा रहेका छन् । हुम्ला र डोल्पा जिल्लाका सदरमुकाम मात्र सडक यातायातले जोड्न सकिएको छैन । सर्वसाधारण जनताहरुलाई पहाडी क्षेत्रमा चार घण्टा र तराई क्षेत्रमा दुई घण्टाको पैदल यात्रापछि सर्वसुलभ सडक यातायातमा पहुँच हुने गरी सडक सञ्जाल निर्माण गर्नुका साथै अन्य आर्थिक क्रियाकलापमा बृद्धि गरी निर्मित संरचनाहरुबाट उचित प्रतिफल प्राप्त गर्नु, सञ्चालनमा रहेका सडक तथा पूलहरुको उपयोगमा दिगोपना कायम गर्नु, सडकको पहुँच बिस्तारमा क्षेत्रीय सन्तुलन कायम गर्नु, जैविक बिबिधताको संरक्षण गर्नु, सडक निर्माणबाट हुने सम्भावित प्राकृतिक प्रकोपहरुलाई कम गर्नु, सडक तथा पूल निर्माणमा निजी क्षेत्रलाई सहभागी गराउनु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरु हुन् । दक्ष जनशक्तिको कमी, अपर्याप्त श्रोत साधन, देशको जटिल भौगोलिक बनावट, सम्भाब्यता अध्ययन सम्पन्न भइनसकेका आयोजनाहरुलाई कार्यक्रममा समावेश गरिनु, साना आयोजनाहरुमा बढि समय र श्रोत खर्च गरिनु, बिस्फोटक पदार्थको अभावजस्ता कारणहरुले गर्दा ठूला तथा सामरिक महत्वका आयोजनाहरुमा आवश्यक ध्यान केन्द्रित गर्न नसक्नु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरुको रुपमा विद्यमान रहेका छन् ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. प्रभावकारी, दिगो, भरपर्दो, सुरक्षित, वातावरणमैत्री र कम खर्चिलो यातायात सेवामार्फत आर्थिक क्रियाकलाप विस्तार र सेवा प्रवाहको प्रभावकारिता बढाउनु ।
२. सङ्घ र प्रदेशहरूबीच, प्रदेश-प्रदेशबीच, प्रदेश र स्थानीय तहबीच तथा छिमेकी मुलुकहरूसँगको व्यापारिक सम्बन्ध विस्तार गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. प्रादेशिक पहुँच र आर्थिक वृद्धिलाई योगदान पुग्ने गरी सुरक्षित यातायात पहुँच र सुविधा विस्तार गर्ने ।
२. कृषि, उद्योग, व्यापार, जलविद्युत्, पर्यटन, शिक्षा र स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बढाउने गरी यातायात विस्तार गर्ने ।
३. अन्तरदेशीय नाका र यातायात सञ्जाल जोड्ने सडकहरूको विकास, विस्तार र सुदृढीकरण गर्ने ।

उल्लेखित रणनीति कार्यान्वयन गरी उद्देश्य हासिल गर्न देहाय बमोजिम नतिजा सूचकहरु तय गरिएका छन् :

घ.नतिजा सूचक

प्रतिफल सूचकहरु	ईकाई	आधार बर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ लक्ष्य
जम्मा सडक निर्माण	कि.मि.	२९०३१	७००	७००	७००
सडक स्तरोन्नती, पुनः निर्माण र सुदृढीकरण	कि.मि.	१२३३३	१०००	१०००	११००
आवधिक मर्मत सम्भार	कि.मि.	-	६००	६००	६००
नियमित मर्मत सम्भार	कि.मि.	९२००	९५००	१००००	१०५००
पूल निर्माण	संख्या	१९५२	१२०	१२५	१२५
रोजगारी सिर्जना	संख्या (हजार)	-	३८	४५	४५

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७१०१	सगरमाथा लोकमार्ग (गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	१,२	शुरुः २०५१/५२ सम्पन्नः २०७५/७६ लागतः२ ४१ करोड	१३१ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति भएको हुने ।	१७ कि.मी. सडक कालोपत्रे, ५ कि.मी. सडक ग्राभेल र ७९ कि.मी.माटे सडक निर्माण भएको ।	सुनकोशी नदीमा नियमित बेली ब्रिज संचालन, स्ट्रक्चर निर्माण तथा मर्मतसम्भार गर्ने । ७ कि.मि. सडक चौडा पार्ने कार्य, १० कि.मी. सडक कालोपत्रे, ५ कि.मि. सडक ग्राभेल र ५० कि.मि. नाली निर्माण गर्ने । १५ कि.मि. बेस कोर्स १२ वटा स्लाब कल्भर्ट, २ वटा बक्स कल्भर्ट र ५० वटा पाइप कल्भर्ट निर्माण गर्ने ।
३३७१०२	वी.पी. राजमार्ग (सूर्यविनायक धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली-बर्दिबास सडक आयोजना)	१, २, ३	शुरुः २०५२/५३ सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः २११७ करोड	१६० कि.मी.सडक निर्माण हुने । ९.१ कि.मी. सडक सुदृढिकरण एवं विस्तार, ९ वटा आकाशे पूल निर्माण, १२ वटा सर्भिस रोड निर्माण भएको हुने ।	१६० कि.मी.सडककालोपत्रे । ९.१ कि.मी. सडक विस्तार कार्य सम्पन्न भएको । सर्भिस सडकमा कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको ।	भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त खण्डको मर्मत संभार तथा ३ कि.मि. असफाल्ट गर्ने । धुलिखेल सम्मको विस्तारको लागि जग्गा अधिकरण एवं सर्वे डिजाईनको कार्य गर्ने ।
३३७१०५	महाकाली करिडोर (ब्रम्हदेव-झुलाघाट-दार्चुला-टिंकर)	२, ३	शुरुः २०४१/४२ सम्पन्नः एकिन नभएको लागतः २१७ करोड	४३० कि.मी. सडक निर्माणभएको हुने ।	बैतडी देखी दार्चुला सम्मको ७० कि.मी. ट्रयाक खुलेको खलंखा देखी पिपलचौकी २५ कि.मी. सम्म यातयात संचालन भएको ।	४० कि.मी. ट्रयाक खोल्ने । २ वटा पुल निर्माण सम्पन्न, ५ वटा पुल निर्माण ठेक्का व्यवस्थापन गर्ने । ४५ कि.मी. सम्म यातायात संचालन गर्ने
३३७१०६	कान्ती लोकपथ	१, २	शुरुः २०५५/५६ सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः १२७ करोड	७९ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	३१ कि.मि.सडक कालोपत्रे र ४८ कि.मि. सडक ग्राभेल भएको ।	४८ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न गर्ने, बाँकीको ७ कि.मि. सडकको कडा चटान कटान गरी फराकिलो गर्ने, पहिरो व्यवस्थापन गर्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७११७	गंगटे-समुन्द्रटार-गल्फुभञ्ज्याङ सडक	१, २	शुरु:२०४८/४९ सम्पन्न: एकिन नभएको लागत ३१ करोड	५० कि.मी.सडक निर्माण भएको हुने ।	५० कि.मी.ट्र्याक खुलिसकेको र ३० कि.मी.कालोपत्रे सम्पन्न भएको ।	१० कि.मि. सडक ग्रावेल स्तरमा स्तरोन्नती कार्य गर्ने ।
३३७१२०	सालझण्डी-सन्धीखर्क ढोरपाटन सडक, अर्घाखांची/बागलुङ्ग	१, २	शुरु: २०६५/६६ सम्पन्न: एकिन नभएको लागत: ६५० करोड	१९२ कि.मी.सडक निर्माण भएको हुने । सालझण्डी (रुपन्देही)-पाल्पा सिमाना (५.० कि.मि.)। पाल्पा (कन्चन खोला)-(ढुङ्ग्री खोला) अर्घाखाची सिमाना (१७ कि.मी.) अर्घाखाँची सिमाना - सौतामारे (गुल्मी सिमाना)--७४ कि.मी. सौतामारे (गुल्मी सिमाना)- गंगरे (वाग्लुङ्ग सिमाना) (४२ कि.मी.) गंगरे (बाग्लुङ्ग सिमाना) - ढोरपाटन (५४कि.मी.)	पुरै ट्र्याक खुलेको । ३.५ कि.मी.कालोपत्रे भएको । १ कि.मी. ग्राभेल भएको । कन्चन खोला पूल निर्माणाधीन । ढुङ्ग्री खोला पूलनिर्माणाधीन । यस आ.व. सम्ममा वेलाहा- फुदवाङ्ग सडक खण्ड (९ कि.मी.) ग्राभेल गरिने गच्छे खोला पूलनिर्माणाधीन (यस आ.व. मा सम्पन्न हुने । सालझण्डी (रुपन्देही) देखि गंगरे (वाग्लुङ्ग सिमाना) सडक खण्ड स्तरोन्नती गरिएको । गंगरे-ढोरपाटन सडक खण्डको विभिन्न मोडहरु सुधार तथा स्ट्रकचरको काम गरिएको ।	सालझण्डी देखि ढोरपाटन सम्मको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गर्ने । सालझण्डी देखि कन्चन खोला (पाल्पा सिमाना) सम्म ५ कि.मि. सडक कालोपत्रे तथा सडक चौडाई विस्तार गर्ने । कन्चन खोला पूल सम्पन्न गर्ने । पाल्पा (कन्चन खोला)-अर्घाखाँची सीमानासम्म १७ कि.मि. सडक ग्राभेल गर्ने । ढुङ्ग्री खोला पूल सम्पन्न गर्ने । पाल्पा (कन्चन खोला)-म्यालपोखरी (गुल्मी) सम्म ग्राभेल गर्ने । म्यालपोखरी-गंगरे सडक खण्डचौडाई विस्तार र स्ट्रकचरको काम गर्ने । गंगरे-ढोरपाटन सडक खण्डको १० कि.मी. चौडा गर्ने र स्ट्रकचरको काम गर्ने ।
३३७१२४	दमक चिसापानी	१, २	शुरु: २०५९/६० सम्पन्न: २०७४/७५ लागत: २०५ करोड	४४ कि.मी. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	८ कि.मी. कालोपत्रे, १३ कि.मी. सडक ग्राभेल भएको ।	५ कि.मि. सडक कालोपत्रे, १० कि.मी. सडकका ग्रेड तथा मोड सुधार कार्य , १२ वटा कल्भर्ट एवं स्ट्रक्चरका कार्यहरु गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७१२५	मदन भण्डारी राजमार्ग (झापाको शान्तिनगर देखि पश्चिम डडेलधुराको रुपालसम्म)	१, ३	शुरुः २०५४/५५ सम्पन्नः एकिन नभएको लागतः १५५० करोड	३१८ कि.मी. सडक दुई लेनमा निर्माण एवं स्तरोन्नतीभएको हुने ।	८९ कि.मी. कालोपत्रे, १७९ कि.मी. ग्राभेल भएको ।	३१८ कि.मि. सडकलाई दुई लेनमा ग्राभेल सतहमा स्तरोन्नती हुने, ११६ कि.मी. सडक कालोपत्रे हुने, ५० बटा पुल निर्माण सम्पन्न गर्ने, ३० कि.मि. सडक चौडा गर्ने एवं सडक संरचना निर्माणको कार्य गरिने, ६ कि.मी. कालोपत्रे, १० कि.मी. सडक मोड तथा ग्रेड सुधार, टेवा पर्खाल निर्माण गरिने ।
३३७१२९	गल्छी-बेत्रावती-मैलुङ-स्याफ्रुवेशी -रसुवागढी सडक	१, २	शुरुः २०६१/६२ सम्पन्नः २०७५/७६ लागतः ६६० करोड	८८ कि.मी. सडक दुई लेनमा निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	गल्छी–त्रिशुली –बेत्रावती– मैलुंग (४६ कि.मि.) सडकलाई दुई वर्ष भित्र दुई लेनमा निर्माण सम्पन्न गर्ने लक्ष्यका साथ ठेक्का व्यबस्थापन अगाडि बढाउने गरि कार्य अगाडी वढीरहेको । मैलुंग–स्याफ्रुवेशी खण्ड १८ कि.मि. सडक ट्र्याक निर्माण कार्य सम्पन्नभएको । स्याफ्रुवेशी–रसुवागढी १६ कि.मि. सडक खण्ड दुई लेनमा कालोपत्रे गर्नको लागि चीन सरकारवाट अध्ययन भैरहेको ।	गल्छी–त्रिशुली –बेत्रावती– मैलुंग (४६ कि.मि.) मध्ये ४० कि.मी. कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नती गर्ने । ९ कि.मि. सडकको भित्र ट्र्याक निर्माण सम्पन्न गर्ने । चीन सरकार वाट स्तरोन्नती कार्य अगाडि बढाईने ।
३३७१३० -४	टनकपुर लिंक सडक	१, २	शुरुः २०५९/६० सम्पन्नः २०७६/७७ लागतः ६० करोड	१२ कि.मी. सडक स्तरोन्नतीभएको हुने ।	१२ कि.मी. ट्र्याक खोलीएको ८ कि मी ग्राभेल सम्पन्न भएको ।	४ कि.मि. सडक कालोपत्रे, १२. कि.मी. सडक खण्डास्मित, ८ वटा स्लाव कल्भर्ट निर्माण सम्पन्न गर्ने ।
३३७१३३	सडक सुधार आयोजना (RIP)	१, २, ३	शुरुः २०६३/६४ सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः नखुल्ने	एलओसी २ का १२ वटा सडकहरुको २६६ किलोमिटर सडक स्तरोन्नती एव कालोपत्रे गरिने एवं एलओसी ३ का १८ वटा सड़कहरुको ७४०कि.मि. सड़कको बिस्तृत सर्बेक्षण डिजाईन तथा डीपीआर तयार हुने ।		

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७१३३	लामोसांघु-मुढे-चरिकोट सडक		आ.व.: ०७२/७३ आ.व.: ०७४/७५ लागत : १२५ करोड	५५ कि.मी. सडकनिर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने।	नाली, टेवापर्खाल, आदिको निर्माण भएको।	४५ कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३३७१३३	शहीद मार्ग सडक (घोराही- घर्तीगाउं खण्ड)		आ.व.:०७१/७२ आ.व.:०७४/७५ लागत : ४० करोड ५४ लाख	३१.५ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने।	१० कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्नएवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य सुचारु भएको।	२१.५ कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३३७१३३	लुम्बिनी बुद्धिष्ट सर्किट सडक		आ.व.: ०७१/७२ आ.व.:०७४/७५ लागत : ५९ करोड ८१ लाख	४२ कि.मी. सडकनिर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने।	१५ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्नएवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य सुचारु भएको।	२७ कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३३७१३३	सांफेवगर- मार्तडी सडक (बार्जुगाड- मार्तडी खण्ड)		आ.व.:०७१/७२ आ.व.:०७४/७५ लागत :७५ करोड ७८ लाख	२७.७ कि.मी. सडकनिर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने।	१५ कि.मि. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्नएवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य सुचारु भएको।	१२.७ कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३३७१३३	बर्दघाट- पालडांडा- त्रिवेनी सडक		आ.व.:०७१/७२ आ.व.:०७४/७५ लागत : १ करोड ८३ लाख	१२.५ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने।	५ कि.मि. सडकमा वेस सववेस कार्य सम्पन्नएवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य सुचारु भएको।	१२.५ कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३३७१३३	बालाजु- रानीपौवा- ककनी- त्रिशुली सडक		आ.व.: ०७१/७२ आ.व.: ०७४/७५ लागत : ३१ करोड ४३लाख	५६ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती गरिने।	४ कि.मि. सडक कालोपत्रे र ५ कि.मि. सडकमा सववेस कार्य सम्पन्नएवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य सुचारु भएको।	४० कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७१३३	छहरे- विदुर सडक		आ.व.:०७१/७२ आ.व.: ०७४/७५ लागत : ३२ करोड ४५ लाख	११ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	७ कि.मि. सडकमा सववेस कार्य सम्पन्नएवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य सुचारु भएको ।	११ कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३३७१३३	बल्खु- दक्षिणकाली सडक		आ.व.: ०७२/७३ आ.व.: ०७४/७५ लागत : २४ करोड ५२ लाख	११.९३ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	३ कि.मि. सडक कालोपत्रे र ५ कि.मि. सडकमा सववेस कार्य सम्पन्नएवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य सुचारु भएको ।	८.९३ कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्नगर्ने ।
३३७१३३	भक्तपुर- नगरकोट- सिपाघाट सडक		आ.व.:०७१/७२ आ.व.: ०७४/७५ लागत : ३१ करोड ५३ लाख	१५.६६ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	६ कि.मि. सडकमा सववेस कार्य सम्पन्नएवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य सुचारु भएको ।	१५.६६ कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्नगर्ने ।
३३७१३३	भरतपुर- रामपुर- मेघौली सडक		आ.व.: ०७१/७२ आ.व.: ०७४/७५ लागत : १५ करोड ८० लाख	१२ कि.मी. सडकनिर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	७ कि.मि. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न भएको ।	५ कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३३७१३३	जनकपुर-परिक्रमा सडक		आ.व.: ०७१/७२ आ.व.: ०७४/७५ लागत : १ अरव २९ करोड	९८ कि.मी. सडकनिर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	२५ कि.मि. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न भएको ।	७३ कि.मी. सडक कालोपत्रे कार्य गर्ने सम्पन्न गर्ने ।
३३७१३३	LOC–III अन्तर्गतका १३ वटा सडक र पूलहरु		शुरु आ.व. ०७२/७३, सम्पन्न आ.व. ०७७/७८ कूललागत: ३७ अर्व ७७ करोड	कुल ६७६ कि.मि. सडक कालोपत्रे तथा महाकाली नदीमा चार लेनको पूलनिर्माण भएको हुने ।	विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन भारत सरकारवाट स्वीकृत, ठेक्का व्यवस्थापनको लागि सहमतिको पहल भैरहेको ।	ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य प्रारम्भ गर्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	श्रेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
	राँके - रवी - भेडेटार सडक			१००.४ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य भएको हुने ।		
	लामोसाँगु-तामाकोशी-जिरी (चरीकोट-जिरी खण्ड) सडक			५५ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने		
	सेलेघाट - रामेछाप - साँघुटार सडक			४९.८ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने		
	गैडाकोट - रामपुर - राम्दी (पिपलडाँडा) सडक			१००.४ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने ।		
	लमही - घोराही - तुलसीपुर सडक			४६.५ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने		
	भालुबाङ - बाघडुला - भिमगीट्टे सडक			७३.५ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने		
	सहजपुर - बोगटान - दिपायल सडक			५० कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने		
	बर्दिबास - जलेश्वर सडक			४२ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने		
	गण्डक क्यानल सडक			६२ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने		
	बसन्तपुर-कटाहारीया-कवाहिगोठ-पीप्रादी-पदम सडक			२९ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने		

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
	गुलरिया-म.रा.मा. सडक			२८ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने		
	चन्द्रौटा - कृष्णनगर सडक			२० कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने		
	शहरी सडकहरु :			मलंगवा, सिराहा, नेपालगन्ज, जलेश्वर, राजविराज, कृष्णनगरमा ८८ कि.मि. कालोपत्रे भएको हुने ।		
३३७१३६	११ किलो-छेपेटार-भालुस्वारा-वारपाक	१, २	शुरुः २०६४/६५ सम्पन्नः२०७५/७६ लागतः नखुल्ने	४८.६ कि.मी. सडक निर्माण भएको हुने ।	कालोपत्रे ५ कि.मी., खण्डास्मिथ २० कि.मी., माटे २३ कि.मी र ४८ कि.मी.मा यातायात संचालन भएको	६ कि.मी. सडक कालोपत्रे, २ कि.मि. ग्राभेल तथा ६ कि.मि. मोड सुधार गर्ने ।
३३७१३७	शहिद मार्ग (घोराही-नुवागाउँ-तिला -घर्तिगाउ-थवाङ-मुसिकोट-मैकोट)	१, २	शुरुः २०६४/६५ सम्पन्नः एकिन नभएको लागतः नखुल्ने	१७७ कि.मी. सडक निर्माण भएको हुने ।	३.५ कि.मी.कालोपत्रे, ७० कि.मी.ग्राभेल, ९३.५ कि.मी. ग्रेड मोड सुधार तथा चौडा गरी ग्राभेल स्तरमा स्तरोन्नती गर्ने कार्य जारी, २३ कि.मी. ट्र्याक खोल्न बाँकी ।	५० कि.मी सडक ग्रेड मोड सुधार र टेवा पर्खाल निर्माण गरी डबल लेनमा चौडा गरिने, २५ कि. मी. सडक ग्राभेल स्तरमा स्तरोन्नती गरिने, तथा मैकोट सम्म बाँकी २३ कि.मी सडकको ट्र्याक खोल्ने ।
३३७१३८	मध्य पहाडी (पुष्पलाल) लोकमार्ग	१, २, ३	शुरुः २०६४/६५ सम्पन्नः ०७७ /७८ लागतः ३४५० करोड	१०७९ कि.मी. सडकलाई दुई लेनमा स्तरोन्नती भएको हुने ।	३७० कि.मि. नयाँ ट्र्याक, ८१ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण, सम्पूर्ण ट्र्याक खुलिसकेको, ३१२ कि.मि. ग्राभेल, ८० कि.मि. कालोपत्रे र ३४ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको ।	नयाँ ट्र्याक ५० कि.मि., कालोपत्रे सडक निर्माण ३० कि.मि. सम्पन्न गरिने, ५० कि.मि कालोपत्रे गरिने, ६० कि.मि ग्राभेल गरिने, ८ वटा पुल निर्माण गर्ने ।
	कोशी कोरिडोर आयोजना		शुरुः २०६८/६९ सम्पन्नः ०७७ /७८ लागतः १८६८ करोड	२८० कि.मी. सडकलाई दुई लेनमा स्तरोन्नती भएको हुने ।	२० कि.मी. ट्र्याक खुलेको ।	४० कि.मी. ट्र्याक खोल्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७१३९	रुपैडिया-नेपालगंज-सुर्खेत-दैलेख बजार-महावुलेक-गाल्जे भात्तडी, रतडा-नाग्म-गमगढी-नाक्चे लाग्ना सडक	१, २	शुरुः २०६४/६५ सम्पन्नः २०७८/७९ लागतः एकिन नभएको	ट्रयाक खोलिएको हुने ।		ट्रयाक नखोलिएको स्थानमा ट्रयाक खोल्ने ।
३३७१४०	भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-तिन्जे धो सडक) डोल्पा	१, २	शुरुः २०६४/६५ सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः एकिन नभएको	दुनै–मरिम-तिन्जे-धो सडक (डोल्पा) करिब ७० कि.मी. सडक निर्माण जाजरकोट दुनै (डोल्पा) ११७ कि.मी. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	८ कि.मि ट्रयाक निर्माण भएको । नेपाली सेनावाट १०२ कि.मि ट्रयाक निर्माण भएको । खलंगा रिम्ना खण्डको १८ कि.मि. सडक कालोपत्रेको लागि ठेक्का व्यवस्थापन भएको ।	१० कि.मि. सडक चौडा गरी १५ कि.मि. सडकमा कालोपत्रे गर्ने । बांकी मध्ये १० कि.मी. ट्रयाक खोलिने । ८ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३३७१४१	काठमाण्डौं तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	१, २	शुरुः २०६४/६५ सम्पन्नः एकिन नभएको लागतः नखुल्ने	७६ कि.मी. सडक निर्माण भएको हुने ।	६० कि.मी. ट्रयाक खोलीएको ।	मुआब्जा बितरण तथा ठेक्कापट्टा व्यवस्थापन गरि निर्माण कार्य अगाडी वढाईने ।
३३७१४२	सडक क्षेत्र विकास आयोजना	१, २	शुरुः २०६४/६५ सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः १५०० करोड	६९२ कि.मी.सडक स्तरोन्नती भएको । २५९६ कि.मी.सडक आवधिक मर्मत भएको हुने ।	नियमित मर्मत संभार भएको ।	६९२ कि.मी.सडक स्तरोन्नती भएको । २५९६कि.मी.सडक आवधिक मर्मत गर्ने ।
३३७१४२	(क) बैतडी -दार्चुला सडक					
३३७१४२	गोकुलेश्वर-दार्चुला सडक		शुरुः २०६७/६८ सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः नखुल्ने	७२ कि.मी. कालोपत्रे (ओटासिल स्तरमा) गरिएको हुने ।	नियमित मर्मत संभार भएको ।	नियमित मर्मत संभार गर्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	श्रेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७१४२	(ख) खोड्पे- चैनपुर सडक (कलंगागाड- चैनपुर खण्ड)		शुरुः २०६४/६५ सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः नखुल्ने	खोडपे चैनपुरको १०७ कि.मी. कालोपत्र (ओटासिल) गरिएको हुने ।	नियमित मर्मत संभार कार्य चालु रहेको ।	नियमित मर्मत संभार कार्य चालु रहने ।
३३७१४२	(ग) सुर्खेत-जुम्ला सडक					
३३७१४२	सुर्खेत -कालिकोट - मान्म सडक सुर्खेत खिडकीज्युला खण्ड		शुरु:२०६४/६५ सम्पन्न:२०७४/७५	१३० कि.मी. सडक ओटासिल स्तरमा स्तरोन्नती भएकोतथा मनसुनले क्षति गरेको खण्डको पुर्नस्थापना गर्ने कार्य सम्पन्न भएको हुने ।	नियमित मर्मत संभार कार्य चालु रहेको ।	नियमित मर्मत संभार कार्य चालु रहने ।
३३७१४२	खिड्कीज्यूला -जुम्ला सडक		शुरु:२०६७/६८ सम्पन्न:२०७४/७५	११०.२ कि.मी. सडक ओटासिल कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नती भएको हुने ।	नियमित मर्मत संभार कार्य चालु रहेको ।	नियमित मर्मत संभार कार्य चालु रहने ।
३३७१४२	विभिन्न यान्त्रिक उपकरण, वेलिबृज खरिद तथा पूल मर्मत कार्य		सालबसाली	पूलहरुको मर्मत संभार एवं भारी उपकरणहरु खरिद कार्य भएको हुने ।	पुलहरुको नियमित मर्मत सम्भार भएको ।	विभिन्न ३३९ वटा पूलहरुको मर्मत संभार कार्य आरम्भ गर्ने, ३३ वटा पूलहरु निर्माणका बिभिन्न चरणमा रहेको हुने । १८५० मिटर वेलीबृज खरिद गर्ने तथा सडक निर्माणसंग सम्बन्धित विभिन्न प्रकारका १५ वटा भारी उपकरणहरु खरिद गर्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७१४५	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग	३	शुरुः २०६५/६६ सम्पन्नः एकिन नभएको लागतः नखुल्ने			
३३७१४५	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कर्णाली)		शुरुः२०६५/६६ सम्पन्नःएकिननभएको लागतःनखुल्ने	खुलालु-सिमिकोट (हुम्ला) खण्डमा करिब २०० कि.मी. हिल्सा -सिमिकोट खण्ड (हुम्ला) ८८कि.मी. निर्माण भएको हुने ।	२५ कि.मी. खुलालु सिमिकोट ट्रयाक खुलेको । ६६ कि.मी. हिल्सा सिमिकोट ट्रयाक खुलेको ।	खुलालु सिमिकोटखण्डमा ४० कि.मि. ट्रयाक खोल्ने तथा हिल्सा सिमिकोटखण्डमा ४ वटा पूलनिर्माण सुरु गर्ने एबम् सम्पूर्ण ट्रयाक निर्माण हुने ।
३३७१४५	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कालीगण्डकी कोरिडोर)		शुरुः २०६५/६६ सम्पन्नः ०७७/७८ लागतः ३०० करोड	गैंडाकोट -पिपलडाँडा-रानीघाट-अर्गली -रिडी-रुद्रवेनी-हर्मीचौर-पुर्तिघाट-बाग्लुङ वजार खण्डको २४५ कि मी ट्रयाक निर्माण एवं स्तरोन्नत्ती भएको हुने ।	५ कि.मी. ग्राभेल, २३० कि.मी. ट्रयाक खुलेको ।	गैडाकोट पिपलडांडा खण्डको ३५ कि.मि. सडक स्तरोनन्ति गर्ने तथा ८ वटा पूलको निर्माण सुरु गर्ने ।
				जोमसोम-कोरला खण्डको ११० कि.मि. सडक ग्रावेल स्तरमा स्तरोन्नती भएको हुने ।	११० कि.मि. माटे सडक बनेको ।	जोमसोम कोराला खण्डको ५० कि.मि. ट्रयाक खोल्ने तथा बेनी जोमसोम खण्डको ३० कि.मि.खण्ड स्तरोन्नति गर्ने ।
				साथै मिर्मि सेती बेनी फलेवास कुश्मा खण्ड (६० कि.मि)	५० कि.मि. ट्रयाक खोलेको ।	२५ कि.मि.सडकको चौडा गर्ने तथा ४ वटा पूल निर्माण सम्पन्न गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७१४५	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कोशी: वसन्तपुरदेखि किमाथाङ्का)		शुरु: २०६५/६६ सम्पन्न:०७७/७८ लागत: ९०० करोड	खांदबारी देखि किमाथाङ्का सम्मका १६२ कि.मी. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने।	४७ कि.मी. ग्राभेल, ८० कि.मी. ट्र्याक निर्माण सम्पन्न भएको।	४० कि.मि.सडकको ट्र्याक खोल्ने तथा ८ वटा पूल निर्माण कार्य सुरु गर्ने।
३३७१४५	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (मेची कोरीडोर)		शुरु: २०७३/७४ सम्पन्न: एकिन नभएको लागत: नखुल्ने			विस्तृत सर्वेक्षण तथा डिजाइन तयार गरी निर्माण कार्य अगाडि वढाईने।
३३७१४५	ठोरी केरुङ (चितवन, रसुवा) सडक		शुरु: २०७२/७३ सम्पन्न: एकिन नभएको लागत: नखुल्ने	करिव २०० कि.मी. सडक निर्माण भएको हुने।		विस्तृत सर्वेक्षण तथा डिजाइन तयार गरी निर्माण कार्य अगाडि वढाईने।
३३७१४६	बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भञ्ज्याङ्ग	१, २	शुरु: २०६५/६६ सम्पन्न: २०७५/७६ लागत: नखुल्ने	१५७ कि.मी. सडक निर्माण भएको हुने।	६३ कि.मी. ट्र्याक खुलेको, खण्डास्मिथ १२ कि.मी. माटे ५१ कि.मी, ५९ कि.मी मा यातायात संचालन भएको।	३ कि.मि. सडक कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नती तथा ४ कि.मि.सडक चौडा गर्ने।
३३७१४९	काठमाडौ उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	२	शुरु: २०६०/६१ सम्पन्न: एकिन नभएको लागत: नखुल्ने	काठमाडौ उपत्यकाभित्र करिव ४०० कि.मि. सडक विस्तार हुने।	हाल सम्म १८५ कि.मी. सडक विस्तार भएको ।	४० कि.मि विभिन्न सडक फराकिलो गर्नुका साथै ३१ कि.मि. असफाल्ट गरिने, १ कि.मि. कन्कीट पेभमेन्ट कार्य सम्पन्न गर्ने।
३३७१५४	बेशीशहर -चामे- मनाङ	२	शुरु: २०५०/५१ सम्पन्न: एकीन नभएको लागत: नखुल्ने	३२ कि.मी. सडक स्तरोन्नती हुने।	६ कि.मी. मोड तथा ग्रेड सुधार, २ कि.मी. ग्राभेल गर्ने कार्य सम्पन्न भएको।	४ कि.मि. कालोपत्रे, ३ कि.मि. ग्रावेल, ३ कि.मी. मोड तथा ग्रेड सुधार गर्ने।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७१५७	स्थानीय सडक (LRN) पूल निर्माण	२	शुरुः २०६८/६९ सम्पन्नः एकीन नभएको लागतः नखुल्ने	निर्माणाधीन १४५५ पूलहरु (१५० वटा डिजाइन एण्ड विल्ड सहित)को निर्माण कार्य सम्पन्न हुने ।	निर्माणाधीन ३२५ पूलहरु (६ वटा डिजाइन एण्ड विल्ड सहित) को निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।	स्थानीय सडकमा रहेका ६४ वटा निर्माणाधीनपूलहरु सम्पन्न गर्ने । अति नै महत्वपूर्ण नयाँपूलहरुको निर्माण कार्य शुरु गर्ने । स्थानीय पूलहरु मापदण्ड तयार गरिस्थानीय निकायलाई निर्माण एंव मर्मत संभारको लागि हस्तान्तरण गर्ने । LMBIS मा प्रविष्ट भएका आयोजना तथा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
३३७१५९	रणनीतिक सडक पूलहरुको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	१, २	सालवसाली	प्रमुख लोकमार्ग, सहायक मार्ग तथा अन्य मार्गको तथा स्थानिय सडकमा पर्ने खोलामा पूलहरुको विस्तृत सभाव्यता अध्ययन भएको हुने ।	प्रमुख लोकमार्ग, सहायक मार्ग तथा अन्य मार्गमा पर्ने खोलामा पूलहरुको विस्तृत अध्ययन भएको। ५०० वटा सडकहरुको करीव २०००० किमि सडकको विस्तृत सर्भेक्षण कार्य एवं २००० वटा सडकहरुको १५००० किमि सडकको सम्भाव्यता अध्ययन भएको ।	प्रमुख लोकमार्ग, सहायक मार्ग र अन्य सडकहरु तथा पूलहरुको सम्भाव्यता अध्ययन एवं विस्तृत अध्ययन गर्ने । २०० वटा पूलहरुको अध्ययन, ३७०० कि.मि सडकको विस्तृत अध्ययन एवं ११२५ कि.मि. सडकको संभाव्यता अध्ययन सम्पन्न गर्ने ।
	अन्तर प्रादेशिक सडकहरु					प्रस्ताबित प्रदेशका राजधानी लगायत मुख्य स्थानहरु जोडने सडकहरुको सम्भाब्यता अध्ययन एबम बिस्तृत प्रतिबेदन तयार गरिने ।
	उच्च पहाडी राजमार्ग					सम्पूर्ण सडकको सम्भाव्यता अध्ययन तयार गरी २०० कि.मि सडकको बिस्तृत प्रतिबेदन तयार गरिने ।
	मध्यपश्चिम लोकमार्ग					सम्भाव्यता अध्ययन गरी विस्तृत प्रतिवेदन तयार गरिने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	श्रेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
	सुरुंग मार्ग					बिभिन्न स्थानमा सुरुंग मार्ग निर्माणको लागि सम्भाब्यता अध्ययन गरी बिस्तृत प्रतिबेदन तयार गरिने ।
	फलाई ओभर/अन्डरपास निर्माण					बिभिन्न स्थानमा फलाईओभर/अन्डरपास निर्माणको लागि सम्भाब्यता अध्ययन गरी बिस्तृत प्रतिबेदन तयार गरिने ।
३३७१६५	सडक बोर्ड	१, २	शुरुः २०६०/६१ सम्पन्नः एकीन नभएको लागतः सालबसाली			
३३७१६५	क) सामरिक सडकको आवधिक मर्मत		सालवसाली	सामरिक सडकका आवधिक मर्मत भएको हुने ।	२५० कि.मी.सडक आवधिक मर्मत भएको ।	६५० कि.मी. आवधिक मर्मत गर्ने ।
३३७१६५	ख) विभिन्न सडकहरुको नियमित, पटके र अन्य मर्मत संभार		सालवसाली	राजमार्ग तथा सहायक मार्गहरुमा मुख्यत : नियमित, पटके, र आकस्मिक मर्मत सम्भार कार्य गरी सञ्चालन योग्य बनाइने ।	९२०० कि.मी. सडकका नियमित, पटके मर्मत भएको ।	सामरिक रणनीतिक ९५०० कि.मी. सडकको नियमित, पटके र आकस्मिक मर्मत गर्ने ।
३३७१६५	ग) सामरिक सडकको पुर्नः स्थापना र पुर्नः निर्माण		सालबसाली		१५ कि.मी. सडक सामरिक सडकका पुर्नः स्थापना र पुर्नःनिर्माण कार्य गरिएको ।	१० कि.मी. सामरिक सडकको पुनःस्थापना र पुनःनिर्माण गर्ने ।
३३७१८८	काठमाडौ बाहिरी चक्रपथ	२	शुरुः २०७३/७४ सम्पन्नः एकिन नभएको लागतः नखुल्ने	काठमाण्डौं उपत्यकामा ७२ कि.मि. वाहिरी चक्रपथ निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	डिपिआर तयार भएको ।	पुनः डिजाईन पुनरावलोकनगरी ठेक्का व्यवस्थापन गर्ने ।

३३७१९७	महाकाली पूल निर्माण आयोजना	२	शुरु: २०७३/७४ सम्पन्न: २०७७/७८ लागत: ४.३ अर्ब	९०० मि. लामो पूल तथा ८ कि.मि. पहुच मार्ग निर्माण भएको हुने ।	ठेक्का व्यवस्थापन क्रममा रहेको ।	डिजाइन स्वीकृत गरी निर्माण प्रारम्भ गर्ने ।
३३७१९८	सेती लोकमार्ग (टिकापुर- लोडे- चैनपुर-ताक्लाकोट)	३	शुरु: २०६६/६७ सम्पन्न: एकिन नभएको लागत: नखुल्ने	२९८ कि.मी. सडक निर्माण भएको हुने ।	टिकापुर- लोडे-चैनपुर खण्ड अन्तर्गत २४२ कि.मि. मध्ये ७५ कि.मि.ट्र्याक खुलेको ।	टिकापुर- लोडे- चैनपुर खण्डको ३ कि.मि. सडक स्तरोन्नति गर्ने । १० कि.मि. ट्र्याक खोल्ने ।
३३७१९९	चेपाङ्ग मार्ग (ठोरी भण्डारा लोथर मलेखु)	१, २	शुरु: २०६६/६७ सम्पन्न: एकिन नभएको लागत: नखुल्ने	६९ कि.मी. सडक निर्माण भएको हुने ।	१९ कि.मी. ग्राभेल, ६९ कि.मी. ट्र्याक निर्माण भएको तथा सडक सुधार गरिएको ।	४ कि.मी. सडक कालोपत्रे, ६ कि.मि. मोड सुधार गरिने तथा टेवा पर्खाल, नाली निर्माण गर्ने ।
३३७२२४	हुलाकी राजमार्ग (पूलहरु समेत)	१, ३	शुरु: २०६७/६८ सम्पन्न: २०७७/७८ लागत: करिब ४७ अर्ब २९ करोड	१७९२ कि.मी. कालोपत्रे, सडक निर्माण, १४९ वटा पूल निर्माण भएको हुने ।	हालसम्म (लम्की टिकापुर, धनगढी सती सडक, चारआली केचना, भद्रपुर राजगढ, गीतानगर देखि घान्द्रुक चोक) मा गरी ९८ कि. मी. सडक कालोपत्रे भएको । अन्य सडकहरुमा २३० कि.मी. सब वेश भैसकेको र बाँकी माटे सडक रहेको । ६५ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको । जग्गा अधिग्रहण कार्य जारी रहेको ।	नेपाल भारतबीच भएको सम्झौता अनुसार प्रथम चरणका तराई सडकहरुको ठेक्का व्यवस्थापन भई स्तरोन्नति कार्य भैरहेको । ६८ वटा पुलहरुको निर्माण कार्य चालु रहेको । करिब १० वटा पुल निर्माण सम्पन्न गर्ने । कम्तीमा २३० कि.मी. सडकको कालोपत्रे गर्ने ।
	प्रथम चरण अन्तर्गतका योजनाहरु			निम्न उल्लेखित १९ वटा सडकहरुको निर्माण एवं स्तरोन्नति गर्ने ।		

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	श्रेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
	म.रा.मा. चारआली-चन्द्रगढी केचना सडक (मेची राजमार्ग), झापा			४० कि.मी. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	५ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।
	म.रा.मा. कानेपोखरी-रंगेली सडक, मोरङ्ग			२५.३७ कि.मी. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य शुरु भएको ।	[illegible] कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग कल्याणपुर-बर्साइन सुवर्णपाट्टी सडक, सप्तरी			१८ कि.मी. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य शुरु भएको ।	३ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग बिरेन्द्रबजार-यदुकहा महिनाथपुर सडक, धनुषा			३२.३५ कि.मी. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	३ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।
	जनकपुर- यदुकुहा सडक, धनुषा			१७ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	५ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।
	जनकपुर - भिट्टामोड सडक, धनुषा/महोत्तरी			१८.७५ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	३ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।
	जलेश्वर - हर्दी खोला हुलाकी सडक, महोत्तरी			२७.२० कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य शुरु भएको ।	२ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	श्रेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग माईस्थान-गौशाला बजार-सम्सी सडक, महोत्तरी			२७ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	३ कि.मी. सडकको सव वेश कार्य गर्ने ।
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग नवलपुर-मलंङ्गवा सडक, सर्लाही			२६.५९ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	३ कि.मी. सडकको सव वेश कार्य गर्ने ।
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग (नयाँ रोड) -बरहथवा-मधुवनी सडक, सर्लाही			४१ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	३ कि.मी. सडकको सव वेश कार्य गर्ने ।
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग (तामागढी)-सिमरौनगढ सडक, बारा			४० कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य शुरु भएको ।	३ कि.मी. सडकको सव वेश कार्य गर्ने ।
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग मानवत-कलैया-मटीअर्वा सडक, बारा			२७ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	३ कि.मी. सडकको सव वेश कार्य गर्ने ।
	त्रिभुवन राजपथ (विरगंज- ठोरी हुलाकी सडक सडक, पर्सा			५२.८३ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य शुरु भएको ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य गर्ने ।
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग जितपुर-तौलिहवा सडक, कपिलवस्तु			२२ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	५ कि.मी. सडकको सव वेश कार्य गर्ने ।
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग लमही -कोइलावास सडक			३४ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य शुरु भएको ।	२ कि.मी. सडकको सव वेश कार्य गर्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	श्रेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
	नेपालगञ्ज-बघौडा सडक, बाँके			४४ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	५ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग भुरीगाउँ -गुलरिया-मुर्गिया सडक, बर्दिया			३६ कि.मी.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	५ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।
	सती-भजनी-धनगढी सडक, कैलाली			६१.२ कि.मी. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	४० कि.मी. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको । बसन्ता जंगल सेक्सन १९ कि मि सडक निर्माणको ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	२ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।
३३७२२४	दोश्रो चरण अन्तर्गत निर्माण गर्ने सडकहरु			३४ वटा सडकहरु निर्माण तथा स्तरोन्नती तथा ८४ वटा पूल निर्माण भएको हुने ।	दोश्रो चरणको करिब ११५२ क.मी. सडकहरुको मध्ये ८ वटा सडकहरु बाहेक निर्माण कार्यको लागि विस्तृत सर्वेक्षण तथा डिजाइन सम्पन्न भएको । ८४ वटा पूल निर्माणमध्ये ७ वटा पूल निर्माण सम्पन्न ।	डि पि आर निर्माण कार्य सम्पन्न गरी ठेक्का व्यवस्थापन गर्ने ।
	जनकपुर (कदमचोक) कपटौल तिनकौरीया सडक, धनुषा			२१ कि.मी. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	४ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।
	वरीयारपुर पटेर्वा अरुवा सडक, बारा			१८ कि.मी. सडक निर्माणएवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको ।	६ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	श्रेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
	भद्रपुर राजगढ सडक, झापा			२० कि.मी. सडक निर्माणएवं स्तरोन्नती भएको हुने।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको।	५ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने।
	भरतपुर जगतपुर माडी ठोरी सडक , चितवन			३६ कि.मी. सडक निर्माणएवं स्तरोन्नती भएको हुने।	गितानगर घान्द्रुक चोक सडकको ५.५ कि मी सडक कालोपत्रे भइसकेको।	बाँकी रहेको खण्डको कालोपत्रे कार्यका लागि ठेक्का व्यवस्थापन गर्ने।
	बेलुवा चोक देखि कर्णाली सतीघाट पूल सडक, बर्दिया			२१ कि.मी. सडक निर्माणएवं स्तरोन्नती भएको हुने।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको।	५ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने।
	गोपिगञ्ज नारायणचोक परासी सडक			१४ कि.मी. सडक निर्माणएवं स्तरोन्नती भएको हुने।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको।	३ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने।
	मोहना पूल डोकेबजार बेलौरी बेलडांडी दैजी सडक			६२ कि.मी. सडक निर्माणएवं स्तरोन्नती भएको हुने।	ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण कार्य शुरु भएको।	१० कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने।
	राजविराज कुनौली सडक			१२ कि.मी. सडक निर्माणएवं स्तरोन्नती भएको हुने।	ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य शुरु भएको।	२ कि.मी. सडकको सब वेश कार्य गर्ने।
					साथै दोस्रो चारणका अन्य सडकहरुको डि पि आर निर्माण सम्पन्न भएको।	दोस्रो चारणका अन्य सडकहरुको ठेक्का व्यवस्थापन गर्ने।
३३७३०४	उपक्षेत्रीय यातायात अभिवृद्धि आयोजना	१, २	शुरु: २०६७/६८ सम्पन्न:२०७४/७५ लागत: ५५४ करोड	२१६ कि.मी. सडक स्तरोन्नती भएको हुने।	२१६ कि.मी. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको।	डिएलपी मा हुने मर्मत संभार गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७३०४	हर्कपुर-ओखलढुङ्गा सडक	२	शुरुः २०६८/६९ सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः ४८ करोड	४१.२ कि.मी. निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	४१.२ कि.मी. सडक कालोपत्रे भएको ।	कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३३७३०४	ओखलढुङ्गा-सल्लेरी सडक	२	शुरुः २०६८/६९ सम्पन्नः२०७४/७५ लागतः ८० करोड	५७.६५ कि.मी. निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	५७.६५ कि.मी. सडक कालोपत्रे भएको ।	कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३३७३०४	नेपालगंज कोहलपुर सडक	२	शुरुः २०६९/७० सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः १३३ करोड	२२ कि.मी. स्तरोन्नती भएको हुने ।	२२.० कि.मी. सडक कालोपत्रे भएको ।	मर्मत संभारको कार्य गर्ने ।
३३७३१२	व्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	२	निर्माण कार्य सुचारु ।			
	१. रानी विराटनगर ईटहरी धरान सडक		शुरुः २०७२/७३ सम्पन्नः २०७७/७८ लागतः ११०० करोड	५० कि.मी. सडक ६ लेनमा विस्तार भएको हुने ।	३ कि मी सडक ६ लेनमा विस्तारको कार्य ९० प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	१२ कि.मि सडक ६ लेनमा स्तरोन्नती गर्ने तथा १२ कि.मि. इटहरी (धरान खण्डको निर्माण शुरु गर्ने ।
	२. विरगंज पथलैया सडक		शुरुः २०७२/७३ सम्पन्नः २०७७/७८ लागतः ५५० करोड	२८ कि.मी. सडक ६ लेनमा विस्तार भएको हुने ।	विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) कार्य सम्पन्न भएको, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) कार्य प्रक्रियामा रहेको ।	१५ कि.मि. सडक ६ लेनमा स्तरोन्नती गर्ने ।
	३. वेलहिया बुटवल सडक		शुरुः २०७१/७२ सम्पन्नः २०७७/७८ लागतः ४१२ करोड	२४ कि.मी. सडक ६ लेनमा विस्तार भएको हुने ।	७.५ कि.मी. सडक ६ लेनमा विस्तारको कार्य सम्पन्न भएको ।	२४ कि.मि. सडक निर्माण सुरु गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
	४. जटही जनकपुर ढल्केवर सडक		शुरुः २०७१/७२ सम्पन्नः २०७७/७८ लागतः ३५० करोड	४० कि.मी. सडक स्तरोन्नती भएको हुने ।	जटही जनकपुर (१३.८ कि.मि.) सडकको ठेक्का व्यवस्थापन भई निर्माण कार्य सुचारु । जनकपुर ढल्केवरको डिपिआर तयार सम्पन्न भएको ।	जटही-जनकपुर १३.८ कि.मि. सडक सम्पन्न हुने तथा जनकपुर ढल्केबर २४ कि.मि. निर्माण सुरु गर्ने ।
	५. महाकाली राजमार्गको मोहनापूल -अतरिया खण्ड, कैलाली		शुरुः २०७३/७४ सम्पन्नः २०७५/७६ लागतः १८० करोड	१५.५ कि.मि. सडक ४ लेनमा विस्तार भएको हुने ।	डिपिआर तयार भएको ।	६ कि.मि. सडक बिस्तार गर्ने ।
	६. महेशपुर-परासी-सुनवल सडक		शुरुः २०७३/७४ सम्पन्नः २०७५/७६ लागतः करोड	२१ कि.मि. सडक ४ लेनमा विस्तार भएको हुने ।	डिपिआरको प्रारम्भिक कार्य भएको ।	डिपिआर तयार भई ठेक्का व्यवस्थापन गर्ने ।
३३७३१४	यातायात आयोजना तयारी सहयोग	१, २, ३	शुरुः २०६८/६९ सम्पन्नः २०७६/७७ लागतः ६२ करोड	करिब १०५० कि.मी. सडक तथा ८४ वटा पूलहरुको विस्तृत सर्भेक्षण तथा डिजाइन कार्य हुने ।	७८५ कि.मी. विस्तृत सर्वेक्षण तथा डिजाईन भएको (PPC-1अन्तर्गत) । ४९० कि.मी. डिजाईन सम्पन्न भएको (PPC-2 अन्तर्गत) ।	परामर्शदाताबाट प्राप्त डिजाइन स्वीकृत गरी बाँकी भुक्तानी गर्ने ।
३३७३२०	रणनीतिक सडक पूल निर्माण तथ पूलपूलेसा संरक्षण	१, २, ३	सालवसाली	अधिराज्य भरी यातायात सञ्जालको विकास भई सामाजिक, आर्थिक विकास भएको हुने ।	सामरिक र स्थानीय समेत गरी करिब २२०० वटा पूल निर्माण सम्पन्न भएको । सामरिक सडकमा ३०० वटा पूलनिर्माणाधीन, १५ वटा पूल डिजाइन एण्ड विल्डमा निर्माणाधीन भएको ।	४० वटा पूल (५ वटा डिजाइन एण्ड विल्ड सहित) निर्माण सम्पन्न हुने र २००० पूलहरुको संरक्षण गर्ने ।
३३७३२६	सासेक रोड कनेक्टीभिटी प्रोजेक्ट	२, ३	शुरुः २०६९/७० सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः ७२२ करोड	१८८ कि.मी.सडक स्तरोन्नती भएको हुने ।	परामर्शदाता नियुक्ती र ठेक्का व्यवस्था भै निर्माण कार्य शुरु भएको ।	निर्माण कार्य सुचारु गर्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	श्रेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७३२६	नदाहा कोशीपूल, चतरा रुपनगर सडक	२	शुरुः २०७०/७१ सम्पन्नः२०७४/७५ लागतः ३५० करोड	६१.२५ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती, १८ वटा पूल निर्माण भएको हुने ।	१४ कि.मी. सडक कालोपत्रे र ४१ कि.मी. सडक ग्राभेल र ८ वटा पूल निर्माण सम्पन्न भएको ।	४७ कि.मि सडक कालोपत्र गर्ने ।
३३७३२६	लेगुवाघाट भोजपुर	२	शुरुः २०७०/७१ सम्पन्नः२०७४/७५ लागतः १८९ करोड	६५.५५ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	२ कि.मी. सडक कालोपत्रे र २९ कि.मी. सडक ग्राभेलसम्पन्न भएको ।	६३ कि.मि कालोपत्र सम्पन्न गर्ने ।
३३७३२६	हलेसी दिक्तेल	२	शुरुः २०७०/७१ सम्पन्नः२०७४/७५ लागतः ११० करोड	३५.४३ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	७कि.मी. सडक ग्राभेल सम्पन्न भएको ।	३५.४३ कि.मि कालोपत्र सम्पन्न गर्ने ।
३३७३२६	मन्थली रामेछाप	२	शुरुः २०७०/७१ सम्पन्नः२०७४/७५ लागतः ४० करोड	१३.३५ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने	४ कि.मी. सडक कालोपत्रे र ८.५० कि.मी. सडक ग्राभेल सम्पन्न भएको ।	१३.३५ कि.मि कालोपत्र सम्पन्न गर्ने ।
३३७३२६	मेची पूल बिर्तामोड	२	शुरुः २०७०/७१ सम्पन्नः२०७४/७५ लागतः २६ करोड	१२.१६ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	निर्माण कार्य जारी रहेको ।	ग्राभेलिङ्ग तथा सडक संरचना निर्माणको कार्य गर्ने ।
३३७३२७	चक्रपथ सडक बिस्तार आयोजना	२	शुरुः २०७०/७१ सम्पन्नः २०७४/७५ लागतः ४०० करोड	१०.३९ कि.मी. ८ लेन सडक बिस्तार भएको हुने ।	१ कि.मि विस्तारको लागि वेस सववेस तयार एवं ३ वटा पूलहरुको सव स्ट्रक्चर तयार भएको ।	६ कि.मि. सडक विस्तार ३ वटा आकासेपूल ३ कि.मि. सर्भिस ट्र्याक निर्माण गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७३३१	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा (सडक सुरक्षा सहयोग आयोजना)	१	शुरु: २०७०/७१ सम्पन्न: एकिन नभएको लागत: नखुल्ने	सडक सुरक्षासम्बन्धी विभिन्न अध्ययन अनुसन्धान तथा सडक सुरक्षा सम्बन्धि तालिम तथा जनचेतना कार्यक्रम र सडक सुरक्षा को लागि संरचना निर्माण भएको हुने ।	ठेक्का व्यवस्थापन भएको ।	सडक सुरक्षा सम्बन्धि विभिन्न अध्ययन अनुसन्धान तथा सडक सुरक्षासम्बन्धि तालिम, जनचेतना कार्यक्रम र विभिन्न सडकमा सडक सुरक्षाको लागि Crash Barrierनिर्माण गर्ने ।
३३७३५६	रणनैतिक सडक पुर्नस्थापना तथा सुधार	२			हाल कायम देश भरिका २१ वटा राजमार्ग एवम् २०९ वटा सहायक राजमार्गमा पुर्नस्थापना एवम् सुधार कार्य गरिएको ।	संघीय सडक बिभाग अन्तर्गत रहने बिभिन्न रास्ट्रिय राजमार्गहरुको आवश्यकता अनुसार पुर्नस्थापना एवम् सुधार गरिने
३३७३५७	राजमार्ग स्तरोन्नती (रणनीतिक सडक विकास आयोजना)	२	शुरु: २०७२/७३ सम्पन्न: एकिन नभएको लागत: नखुल्ने	विभिन्न महत्वपुर्ण राजमार्ग तथा सहायक राजमार्गहरु चार लेनमा विस्तार भएको हुने ।		विभिन्न राजमार्ग एवं सहायक राजमार्गहरुको आवश्यकता अनुरुप दुई वा चार लेनमा स्तरोन्नती गर्ने कार्यको लागि विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययनप्रतिवेदन एवं उक्त सडकहरुको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण(IEE)प्रतिवेदनतयार गरी निर्माण शुरु गर्ने
१.	सिद्धार्थ राजमार्गको बुटवल –पोखरा खण्ड, H10					डिपिआर तयार भई ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण शुरु हुने ।
२.	म.रा.मा. पुर्व पश्चिम राजमार्ग, काकरभिट्टा बुटवल खण्ड, H01					नारायणघाटदेखि पूर्बसम्मको लगभग ५०० कि.मि. सडकको ४ लेनमा बिस्तार गर्नेगरी बिस्तृत प्रतिबेदन तयार गरिने तथा नारायणघाटदेखि पथलैयासम्मको ५० कि.मि. खण्डमा निर्माण सुरु गर्ने ।
३.	मुग्लीङ्ग–पोखरा खण्ड, पृथ्वी राजमार्ग, H04					डिपिआर तयार गर्ने ।

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७३५७	राजमार्ग स्तरोन्नती (रणनीतिक सडक विकास आयोजना)	२	शुरु: २०७२/७३ सम्पन्न: एकिन नभएको लागत: नखुल्ने	विभिन्न महत्वपुर्ण राजमार्ग तथा सहायक राजमार्गहरु चार लेनमा विस्तार भएको हुने ।		विभिन्न राजमार्ग एवं सहायक राजमार्गहरुको आवश्यकता अनुरुप दुई वा चार लेनमा स्तरोन्नती गर्ने कार्यको लागि विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन एवं उक्त सडकहरुको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) प्रतिवेदन तयार गरी निर्माण शुरु गर्ने
१.	सिद्धार्थ राजमार्गको बुटवल –पोखरा खण्ड, H10					डिपिआर तयार भई ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण शुरु हुने ।
२.	म.रा.मा. पुर्व पश्चिम राजमार्ग, काकरभिट्टा बुटवल खण्ड, H01					नारायणघाटदेखि पूर्बसम्मको लगभग ५०० कि.मि. सडकको ४ लेनमा बिस्तार गर्ने गरी बिस्तृत प्रतिबेदन तयार गरिने तथा नारायणघाटदेखि पथलैयासम्मको ५० कि.मि. खण्डमा निर्माण सुरु गर्ने ।
३.	मुग्लीङ्ग–पोखरा खण्ड, पृथ्वी राजमार्ग, H04					डिपिआर तयार गर्ने ।
४.	रत्न राजमार्ग, कोहलपुर–सुर्खेत खण्ड, H12					डिपिआर तयार एवं ठेक्का व्यवस्थापन भई निर्माण आरम्भ गर्ने ।
५.	मुग्लीङ्ग–ठिमुरा सडक (त्रिशुलीको दांया किनार तर्फ)		शुरु: २०७३/७४ सम्पन्न: २०७५/७६ लागत: २३० करोड	२९ कि.मि. सडक दुई लेनमा निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	संभ्यावता अध्ययन सम्पन्न भई विस्तृत अध्ययन भैरहेको ।	

व.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	श्रेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७३५८	नागढुङ्गा सुरुङ्ग मार्ग निर्माण आयोजना	१, २	शुरुः २०७१/७२ सम्पन्नः २०७५/७६ लागतः १८०० करोड	सिस्नेखोलादेखि नागढुंगा सम्म २.४५ किमी सुरुंग मार्ग तथा २.६ कि.मी. approach सडकको डिजाइन कार्य तथा निर्माण भएको हुने ।	डिजाईन कार्य अन्तीम चरणमा रहेको ।	निर्माण प्रारम्भ गर्ने ।
३३७३६१	सासेक सडक सुधार आयोजना	२, ३	शुरुः २०७३/७४ सम्पन्नः २०८२/८३ लागतः २५६० करोड	१६० कि.मी.सडक स्तरोन्नती भएको हुने ।	परामर्शदाता नियुक्ती र ठेक्का व्यवस्था कार्य भैरहेको ।	
१.	नारायणघाट बुटवल - पूर्वी खण्ड	२	शुरुः २०७४/७५ सम्पन्नः २०८२/८३ लागतः १००० करोड	६५ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती पूल निर्माण भएको हुने ।	ठेक्का मूल्याङ्कन भईरहेको ।	ठेक्का सम्झौता भई निर्माण कार्य शुरु गर्ने ।
२.	नारायणघाट बुटवल पश्चिम खण्ड	२	शुरुः २०७४/७५ सम्पन्नः २०८२/८३ लागतः ८०० करोड	५० कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती निर्माण भएको हुने ।	ठेक्का मूल्याङ्कन भईरहेको ।	ठेक्का सम्झौता भई निर्माण कार्य शुरु गर्ने ।
३.	भैरहवा लुम्बिनी तौलिहवा	२	शुरुः २०७३/७४ सम्पन्नः २०७७/७८ लागतः २२० करोड	४५ कि.मी. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुने ।	ठेक्का स्वीकृतीको आशयपत्र जारी गरिएको ।	ढुङ्गामाटो, स्ट्रक्चर तथा नाली निर्माण गर्ने ।
३३७३६२	मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा-जुम्ला सडक	२	शुरुः २०७३/७४ सम्पन्नः	करिव ३०० कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती भएको हुने ।	विस्तृत अध्ययन कार्य सम्पन्न भईसकेको ।	२० कि.मि. ट्रयाक खोल्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरु
३३७३६३	स्वर्ण सगरमाथा बृहत चक्रपथ (ओखल्ढुंगा-सोलू-सल्लेरी-खोटांग-दिक्तेल-ओखल्ढुंगा)	२	शुरुः २०७३/७४ सम्पन्नः लागतः	करिव ७० कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नती कार्य भएको हुने ।	विस्तृत अध्ययन कार्य सम्पन्न भईसकेको ।	१० कि.मि. ट्र्याक खोलिने तथा १० कि.मि. ग्राभेल गर्ने ।
३३७३६६	तराई मधेश सडक पूर्वाधार विशेष कार्यक्रम	२				
३३७३६८	साघुटार –ओखलढुंगा (कुईभिर सडक, रामेछाप, ओखलढुंगा, खोटाङ्ग	२	शुरुः २०७३/७४ सम्पन्नः लागतः	१३७ कि.मि. सडक निर्माण भएको हुने ।	विस्तृत अध्ययन कार्य सम्पन्न भईसकेको ।	१० कि.मि. ट्र्याक खोलिने तथा १५ कि.मि. ग्राभेल गर्ने ।
३३७३६९	सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना					
३३७३७०	दोस्रो पुल सुधार तथा सम्भार आयोजना					

५.२.२ रेल तथा अन्य यातायात

क. पृष्ठभूमि

रेल यातायात सेवाको विस्तारबाट सर्वसाधारणमा पहुँच पुऱ्याई मुलुकको सामाजिक-आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण योगदान गर्ने उद्देश्यले रेल यातायात क्षेत्रको पहिचान गरिएको छ । विगतमा कमै प्राथमिकतामा रहने गरेको रेल सेवाको महत्व आँकलन भई पूर्व (मेची)-पश्चिम (महाकाली), रसुवागढी-काठमाण्डौ-पोखरा-लुम्बिनी भारतीय सीमाबाट महत्वपूर्ण औद्योगिक व्यापारिक सहर/क्षेत्रहरुमा रेल सेवा सञ्चालन गर्न जयनगर-जनकपुर-बर्दिवास तथा बथनाहन-कटहरी-विराटनगर रेलवे निर्माणको काम अगाडि बढाइएको छ । त्यस्तै रज्जुमार्ग र जल यातायात सेवा सम्भाव्यताको आधारमा विकास र विस्तार गर्नु मुलुकको लागि आवश्यक देखिएको छ ।

ख. क्षेत्रगत उद्देश्य

आम यातायात सुविधा विस्तार, अन्तरदेशीय व्यापार सम्वन्ध, राष्ट्रिय आर्थिक-सामाजिक एकीकरण, प्रादेशिक तथा भौगोलिक सन्तुलन र विकासमा योगदान पुग्नेगरी भरपर्दो र सुरक्षित रेल तथा अन्य यातायात सञ्जालमा जनताको पहुँच पुऱ्याउनु ।

ग. रणनीति

१. सुरक्षित रेल सेवाको विस्तार गरी यात्री यातायात र वस्तुको ढुवानी सहज तुल्याउने ।
२. केवुलकार लगायतका रज्जुमार्ग तथा जल यातायात जस्ता अन्य वैकल्पिक यातायातसञ्जालको विकास र विस्तार गर्ने ।

उल्लेखित रणनीति कार्यान्वयन गरी उद्देश्य हासिल गर्न देहाय बमोजिम नतिजा सूचकहरु तय गरिएका छन् :

घ. नतिजा सुचकहरु

क्र.सं.	प्रतिफल सूचकहरु	इकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१.	निर्मित ट्र्याक लम्बाई	कि. मि.	-	९	२५	४०
२.	स्तरोन्नती भएको रेलमार्गको लम्बाई	कि. मि.	-	३०	२२	१८
३.	रेलमार्गको लागि थप जग्गाको अधिग्रहण	हेक्टर	२२९	-	३००	३७०
४.	डि.पि.आर प्रतिवेदन	कि. मि.	३७२	२००	९३४	३७२

ङ. बार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	सुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु. करोडमा)	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१.	रेल, मेट्रो तथा मोनोरेल विकास आयोजना (३३७३०७)	१	शुरु बर्ष : २०६६/६७ सम्पन्न वर्ष : विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार पश्चात यकिन हुने कूल लागत: ६९५१ करोड	• ७० कि.मी. ट्र्याकवेड निर्माण हुने । • १५७६ कि.मी. रेलमार्ग (पुर्व-पश्चिम तथा लिंक)को विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार भएको हुने । • ७८ कि.मी. मेट्रोरेल विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार भएको हुने ।	• ९ कि.मी. ट्र्याकवेड निर्माण भैरहेको । • ३७२ कि.मी.विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार भएको ।	• २५ कि.मी. ट्र्याकवेड निर्माण गर्ने • ५४० कि.मी. विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार गर्ने । • काठमाण्डौ उपत्यका मेट्रोरेल (१९कि.मी.) को विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार गर्ने ।
२.	जलमार्ग ३३७३०६	१				• सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।

५.२.३ यातायात व्यवस्था

क. पृष्ठभूमि

आर्थिक गतिविधि विस्तारका लागि लागत-प्रभावी, कुशल र भरपर्दो यातायात सेवाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ । तर, यो क्षेत्र आवश्यक पूर्वाधारको अभाव र आयातित पेट्रोलियम पदार्थमाथिको निर्भरताका कारण भरपर्दो र दिगो हुन सकेको छैन । सडक यातायातमा खनिजजन्य इन्धनमा पूर्ण रूपमा निर्भर रहेको हालको अवस्थामा उर्जाका अन्य विकल्पहरूबाट सञ्चालन गर्न सकिने सवारी साधनको प्रयोग गर्नुपर्ने अवस्था आइसकेको छ । साथै, यस क्षेत्रलाई थप व्यवस्थित, मर्यादित बनाई सुलभ तरिकाबाट नागरिकले मुलुकको कुनै पनि भू-भागमा आवतजावत गर्न पाउने मौलिक अधिकारलाई संरक्षण गर्नु यस क्षेत्रसँग संलग्न सबैको कर्तव्य हो । सडक सञ्जालको विस्तार र सवारी साधनहरूको उपलब्धताले मात्र सार्वजनिक यातायात व्यवस्थित हुन नसक्ने हुँदा सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र वातावरणमैत्री सेवाका लागि सरकारी निकायहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका साथै निजी क्षेत्रका यातायात व्यवसायीहरूको भूमिकालाई अझै बढी जिम्मेवार र यात्रुमैत्री बनाउनु आवश्यक छ ।

ख. चौधौँ योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

यातायात व्यवस्थापन प्रणालीमा सुधार गरी सर्वसाधारणको आवागमन तथा ढुवानीलाई पहुँचयोग्य, सुरक्षित र व्यवस्थित बनाउनु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. यातायात व्यवस्थापनमा प्रक्रियागत सुधार गरी संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
२. सार्वजनिक यातायातलाई स्तरीय, समावेशी तथा नागरिकमैत्री बनाउने ।
३. यातायात व्यवस्थापनमा निजी तथा सहकारी क्षेत्रको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउँदै नियमन प्रणालीलाई सुदृढ गराउने ।
४. सवारी साधनहरुलाई वातावरणमैत्री बनाउने ।

उल्लेखित रणनीति कार्यान्वयन गरी उद्देश्य हासिल गर्न देहाय बमोजिम नतिजा सुचकहरु तय गरिएका छन् :

घ. नतिजा सूचकहरु

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१.	सवारी साधन कर संकलन	करोडमा	७०७	७४१	१०८०	११०५
२.	ट्राफिक चिन्ह र संकेत राख्ने	वटा	५००	४५०	७००	७००
३.	सवारी चालक अनुमतिपत्र स्मार्ट कार्डमा वितरण	लाख	०.८	१.२	२.५	७
४.	इम्बोस्ड नम्बर प्लेट वितरण	संख्या हजारमा	-	५.२७	७००	८००

ङ वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम /आयोजना व.उ.शि.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने बर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने क्रियाकलापहरु
१.	यातायात व्यवस्था सुदृढिकरण आयोजना ३३७३५२	१	शुरुवातः २०५७/५८ र सालबसाली	• यातायात व्यवस्था कार्यालयहरूमा सूचना प्रवाहको लागि डिस्प्ले बोर्ड राखिएको हुने । • सवारी चालक अनुमतिपत्र विद्युतीय परिचयपत्र (Electronic Smart Card) मा परिवर्तन भएको हुने । • सवारी उपयुक्तता परीक्षण कार्यालय टेकुबाटठुला तथा साना सवारी साधनको प्रदूषण चेकजाँच गरिएको हुने । • यातायात व्यवस्था कार्यालयहरूमा निर्माण भएका नयाँ मापदण्डमा आधारित ट्रायल सेन्टरहरूको स्तरोन्नति भएको हुने । • सार्वजनिक सवारी चालकहरूलाई तालिम, रेडियो, टेलिभिजन एवं पत्रपत्रिकाहरूबाट सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू	• देशका विभिन्न स्थानहरूमा २३ वटा यातायात व्यवस्था कार्यालय, एउटा सवारी परीक्षण कार्यालय र १६ वटा सेवा कार्यालय स्थापना गरी जम्मा ४० वटा कार्यालयहरूबाट कार्य सञ्चालन भैरहेको । • यातायात व्यवस्था कार्यालय धौलागिरीमा चार पांग्रे सवारी साधनका लागि ट्रायल सेन्टरनिर्माण गर्न बाँकी रहेको बाहेक सबै अञ्चलमा नयाँ मापदण्डमा आधारित सवारी चालक अनुमतिपत्र वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाइएको । • यातायात व्यवस्था कार्यालयहरूबाट प्रदान गर्ने सेवालाई अझै व्यवस्थित बनाउन कार्यालयको लेआउट सुधार गरिनुका साथै कार्यालयहरूका लागि आवश्यक पर्ने फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर, इन्भर्टर, जेनेरेटरलगायतका मेशिनरी उपकरणहरु खरिद गरिएको । • सडक दुर्घटनाना नियन्त्रणका लागि सडक सुरक्षा सम्बन्धी कार्यहरूलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउनुका साथै सवारीमा तोकिएको क्षमताभन्दा बढी भारवहन गर्ने सवारी साधनहरूलाई कारवाही गरिएको ।	• मकवानपुर र बुटवलमा सवारी परीक्षण कार्यालयको स्थापना गर्ने । • स्मार्ट कार्डको मास प्रिन्टर खरिद गर्ने । • डाटा सेन्टर स्थापना गर्ने । • वेइङ्ग मेसिन (Weighing Machine) खरिद गर्ने । • आरएफआइडि (RFID) गेट स्थापना गर्ने • डिजेल र पेट्रोल इमिसन टेस्टिङ्ग (Emission Testing) मेसिनहरु खरिद गर्ने ।

क.सं.	कार्यक्रम /आयोजना व.उ.शि.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने बर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने क्रियाकलापहरु
				संचालन गरी सार्वजनिक यातायात सेवा सुरक्षित र सेवाग्राहीमैत्री भएको हुने ।		

बजेट (सडक, रेल तथा अन्य यातायात र यातायात व्यवस्था)

आ.व. २०७५/७६ मा भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. ७६८ करोड र पूँजीगततर्फ रू.९३७३ करोड गरी जम्मा रू.१०१४१ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ५ मा दिइएको छ ।

५.३ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि

क. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले व्यवस्था गरेका पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रता, वाक र प्रकाशन स्वतन्त्रता, सूचनाको हक, सञ्चार हकको प्रत्याभुति गर्न संचार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको छ। सञ्चार र सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा विश्वमा भएको द्रुततर प्रगतिले नेपालमा पनि तद्नुरूप नयाँ प्रविधि ग्रहण गर्न प्रोत्साहित गरेको छ। सरकारी र निजी क्षेत्रबाट समेत यस क्षेत्रमा भएको उल्लेख्य लगानी र त्यसबाट परेको सकारात्मक प्रभावले मुलुकका विकट क्षेत्रमा समेत सूचना तथा सञ्चारको पहुँच बढेको छ। यस क्षेत्रमा भइरहेका विश्वव्यापी विकास एवम् उपलब्धि अनुरूप नेपाली जनतालाई सूचना तथा सञ्चारसँग सम्बन्धित सेवाहरू पुऱ्याउँदै मुलुकको सर्वाङ्गीण विकास र लोकतान्त्रिक गणतन्त्रलाई संस्थागत गर्नका लागि आर्थिक विकासका समग्र पक्षहरूमा सूचना प्रविधि तथा सञ्चारको अधिकतम उपयोगको सम्भावना प्रवर्द्धन गर्नेतर्फ आगामी वर्षको वार्षिक विकास कार्यक्रम केन्द्रीत रहेको छ। सङख्यात्मक रुपमा सञ्चारका माध्यमहरूको वृद्धि भए पनि प्रकाशन तथा प्रशारण हुने विषयवस्तुको विश्वसनीयता कमजोर रहनु, नेपालको सबै भू-भाग र जनताको पहुँचमा दुरसञ्चारको सेवाहरू पुग्न नसक्नु एवम् उपलब्ध सेवाको गुणस्तरमा समेत उल्लेख्य सुधार गर्नुपर्ने लगायत डिजिटल डिभाइड कायम रहनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरू हुन। यसका अतिरिक्त, हुलाक सेवा व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी हुन नसक्नु, चलचित्र क्षेत्रले अझै पनि उद्योगको रुपमा आकार ग्रहण गर्न नसक्नुले यस क्षेत्रमा गर्नुपर्ने सुधारका पक्षहरूलाई इंगित गरेको छ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई नवीनतम, भरपर्दो, गुणस्तरीय र पहुँचयोग्य बनाई राष्ट्रको समष्टिगत विकासमा योगदान पुऱ्याउनु।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. दूरसञ्चार क्षेत्रमा उपलब्ध भएका नवीनतम प्रविधिको प्रयोग गरी देशभर सर्वसुलभ रूपमा भरपर्दो गुणस्तरीय भ्वाइस एण्ड डाटा सेवा उपलब्ध गराउने।
२. सार्वजनिक सञ्चार माध्यमहरूलाई प्रतिस्पर्धी, व्यावसायिक, आधुनिक र स्वायत्त बनाउने।
३. सुरक्षण मुद्रणसम्बन्धी सबै पूर्वाधार तयार गरी सुरक्षण मुद्रण विकास समितिबाट कार्य प्रारम्भ गर्ने।
४. सामाजिक तथा सांस्कृतिक मूल्य, मान्यता, सद्भाव, सहिष्णुता र राष्ट्रिय एकता प्रवर्द्धन हुने तथा नेपालको सांस्कृतिक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन हुने खालका मौलिक एवम् आधुनिक चलचित्र निर्माण गर्न जोड दिने।
५. सङ्घीय संरचनाबमोजिम हुलाक सेवाको पुनर्संरचना गरी थप आधुनिक, व्यावसायिक, प्रतिस्पर्धी तथा बहुउपयोगी बनाउने।
६. जनताको सुसूचित हुन पाउने सूचनाको हकको प्रत्याभूति गर्न उचित व्यवस्था मिलाउने।
७. पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रताको सम्मान गर्दै आमसञ्चार माध्यमहरूलाई मर्यादित, जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउने।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
१	टेलिफोन घनत्व	प्रतिशत	११०.२५	१२०.१०	१३५	१४०
२	इन्टरनेट ग्राहक (घनत्व*)	प्रतिशत	४६.४६	५२.७०	४५.६७	६०
३	इन्टरनेट ग्राहक संख्या (लाखमा)	संख्या	१२१	१३४	१४०	१५५
४	ब्रोडव्याण्डमा पहुँच जनसंख्या	प्रतिशत	-	-	४०	५०
५	रेडियोको राष्ट्रिय पँहुच वृद्धि	प्रतिशत	-	८७	८७	९०
६	आधारभूत टेलिफोनका ग्राहक संख्या वृद्धि (पिएसटिएन)	जना लाखमा	८.४७	८.५३	९.५	१०

क.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
७	मोबाइल टेलिफोन ग्राहक संख्या	जना लाखमा	२८०	२९०	२९५	३१०
८	डिजिटल टेलिभिजनमा पहुँच पुगेको घरधुरी	प्रतिशत	-		३०	५०
९	काउन्टर अटोमेशन भएका हुलाक कार्यालयहरू/ हुलाक सेवामा अनलाइन ट्रयाकिङ्ग प्रणाली	जिल्ला	४०	३४	७०	७५
१०	प्रत्येक प्रदेशका कम्तीमा एक/एक सरकारी विधालयलाई पूर्ण सूचना प्रविधिमैत्री बनाउने ।	प्रदेश/वटा	-	०	०	७
११	सरकारी सेवालाई अनलाइनमार्फत् प्रवाह गर्ने ।	निकाय	-	१०	१०	१५

** नयाँ व्यवस्थामा 3G भन्दा माथिको इन्टरनेट प्रयोगकर्ता मात्र समावेश गरिएको ।*

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	रेडियो प्रसारण विकास समिति (३५८१०२)	२	सालबसाली	• १०० प्रतिशत जनसंख्यामा प्रशारण पहूँचमा पुगेको हुने, • समावेशी कार्यक्रमहरू प्रशारण भएको हुने, • प्रशारणसेवा सुदृढीकरण भएको हुने, • पुराना श्रब्य सामग्रीहरूलाई डिजिटाइजेसन एण्ड आरचिभिङ गरिएको हुने।	• प्रशारण लिंकको स्तोरोन्नति गर्न भास्ट लिङ्कको लागि ग्लोवल टेन्डर इभ्यालुएसन भई सम्झौता हुने अवस्थामा रहेको, • विभिन्न २१ भाषामा कार्यक्रम प्रशारण भैरहेको, • ४,६९१ रियल/टेप बाट १७,४५५ श्रब्य सामग्री तयार गारिएको।	• प्रशारण सेवा विस्तार गर्ने, • प्रशारण सेवा स्तरोन्नती गर्ने।
२.	नेपाल टेलिभिजन (५०११०२)	२	सालबसाली	• कोहलपुर प्रादेशिक प्रसारण केन्द्रमा क्षेत्रीय कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण भएको हुने, • तेश्रो च्यानल (NTV News) बाट कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण भएको हुने,	• कार्यक्रमहरू उत्पादन भई नियमित प्रसारण भइरहेको • समाचारमूलक कार्यक्रमहरू उत्पादन भइ प्रसारण भइरहेको।	• डिजिटाइजेशन कार्यक्रम अगाडि बढाउने, • प्रशारण पहुँच वृद्धि गर्ने।
३.	राष्ट्रिय सूचना प्रविधी केन्द्र (३५८१०६)	२	सालबसाली	• नेटवर्क सुरक्षा विस्तार भएको हुने,इपेमेन्ट गेटवे स्थापना भएको हुने।	• बोलपत्र मूल्याङ्कनको चरणमा रहेको, • टेन्डर डकुमेन्ट तयार भएको।	• राष्ट्रिय इपेमेन्ट गेटवे पूर्ण रुपमा संचालनमा ल्याउने, • थप २ स्थानमा डाटा सेन्टर स्थापनाको लागि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गर्ने।
४.	प्रमाणीकरण नियन्त्रकको कार्यालय (३५८१०६)	२	सूचना प्रविधिको सुरक्षण तथा विद्युतीय हस्ताक्षरको प्रचार, प्रसार र उपयोग गर्ने।	• सुरक्षण तथा विद्युतीय हस्ताक्षरको प्रचार, प्रसार र उपयोग अभिवृद्धि हुने।		

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. ४३३ करोड, पूँजीगततर्फ रू. १३२ करोड र वित्तीय व्यवस्थातर्फ रू. २४ गरी जम्मा रू. ५८९ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ५ मा दिइएको छ।

५.४ सहरी विकास

५.४.१ भवन तथा आवास

क. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई उपयुक्त आवासको हक हुनेछ भन्ने मौलिक हकमा व्यवस्था गरिएको छ । निजी क्षेत्रसमेतको सक्रियतामा सबैका लागि क्षमता अनुसारको सुरक्षित आवासको व्यवस्था गर्न किफायती, वातावरणमैत्री तथा भूकम्पको जोखिममुक्त सार्वजनिक तथा निजी भवनहरू निर्माण तथा विकास गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । स्थानीय निर्माण सामग्री र प्रविधि प्रयोग गरी बनाइएको भवनहरूको प्रारूप तयार गरी किफायती आवासका विभिन्न नमूनाहरू तयार भएका छन् । सरकारबाट अति विपन्न लक्षित वर्गका लागि जनता आवास कार्यक्रम र व्यवसायिक क्षेत्रमा अपार्टमेन्ट एकाइ निर्माण कार्य अगाडि बढाइएका छन् । नेपालमा सहरी क्षेत्रको जनसंख्या तीव्र दरले बृद्धि हुँदै गएको अवस्थामा सहरमा उपलब्ध सीमित आर्थिक-सामाजिक र भौतिक पूर्वाधार सेवाहरुमा चाप पर्न गएको छ । जोखिममा रहेका बस्ती स्थानान्तरण, ठूलो संख्यामा रहेका आवासको माग सम्वोधन गर्न र भूकम्पवाट आवासको क्षेत्रमा भएको क्षतीलाई पुनर्निर्माण गर्नु सम्भावित चुनौतीका रुपमा रहेका छन् । यस मन्त्रालयबाट सीमान्तकृत समुदायका लागि व्यक्तिगत आवास निर्माण गर्ने, सरकारी भवन, स्मारक निर्माण गर्ने लगायतका कार्यहरु सुचारु भइरहेका छन् ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. व्यवस्थित बस्ती विकास गरी सबैका लागि सुलभ, सुरक्षित र वातावरणमैत्री आवासको प्रवर्द्धन गर्नु ।
२. भू-कम्प लगायत सबै प्रकारका प्रकोप प्रतिरोधी सार्वजनिक तथा निजी भवनहरू निर्माण गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. विपन्न र सीमान्तीकृत वर्ग तथा जोखिममा रहेका नागरिकका लागि सुरक्षित, किफायती र वातावरणमैत्री आवास सुविधाको व्यवस्था गर्ने ।
२. सार्वजनिक-निजी साझेदारीसमेतमा वातावरणीय दृष्टिले सन्तुलित, वित्तीय दृष्टिले सम्भाव्य र प्राविधिक दृष्टिले उपयुक्त एवम् सुरक्षित बस्ती विकास तथा भवन निर्माणलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
३. सरकारी सेवालाई एकीकृत, सुलभ र सहज बनाउन एकीकृत प्रशासनिक क्लस्टर तथा भवनको विकास गर्ने ।
४. भूकम्प लगायतका सबै प्रकारका विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्न आवास र बस्ती विकास गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क.स.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१.	सरकारी कार्यालय भवन निर्माण	संख्या	१५१	१७१	३	२०
२.	केन्द्रीय निकायको लागि प्रशासनको प्लाजा निर्माण	संख्या	-	१	डिजाइन कार्य भईरहेको	१
३.	एकीकृत सरकारी कार्यालय भवन निर्माण	संख्या	८ क्रमागत	१३ क्रमागत	११ (नयाँ तथा क्रमागत)	७

४.	जनता आवास (ग्रामीण क्षेत्रमा लक्षित जातजाति तथा वर्ग समुदायका लागि)	संख्या	६१९२	६१५	८०००	७०००
५.	विशेष आवास (उच्च पदस्थ पदाधिकारी र कर्मचारीहरूका लागि) निर्माण	संख्या	-	-	१४ क्रमागत	१४ क्रमागत
६.	सभाहल निर्माण	संख्या सम्पन्न	-	१	-	२
		संख्या क्रमागत	५	५	२५	-
७.	पूर्वाधार सहितको नमूना एकीकृत बस्ती विकास	संख्या	-	७	७ क्रमागत	७ क्रमागत

ङ. बार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	सिहंदरबार पुनः निर्माण समिति (३४७१८९)	३	२०३१ देखि सालबसाली	• सिंहदरबार केन्द्रीय सचिवालय, व्यवस्थापिका संसद्, कार्यपालिका र न्यायपालिका, केन्द्रीय निकायका कार्यालय व्यवस्थित भएको हुने ।	• सिंहदरबार मुख्य प्रशासनिक भवन (पहिलो चोक) को प्रबलीकरण गर्न खरिद प्रक्रिया (मूल्याङ्कन) अन्तिम चरणमा पुगेको । • सिंहदरबार मुख्य प्रवेशद्वार र जोडिएको संरचनाको पुन: निर्माण, रेडियो नेपालको पुरानो भवन पुन: निर्माण र सुरक्षा प्रहरी गण ब्यारेक भवन निर्माण डिजाईन इष्टिमेट सम्पन्न गरिएको ।	संघीय सचिवालय व्यवस्थापन कार्यालयवाट केन्द्रीय कार्यालय तथा विभागीय कार्यालयको मर्मत भएको हुने ।
२	भवन निर्माण संहिता सरकारी भवन निर्माण (३४७१९०)	२, ३	आ.व. २०४९/५० देखि सालबसाली	• विभिन्न सरकारी भवन निर्माण भएको हुने । • सरकारी र सामुदायिक भवन प्रबलीकरणवाट भूकम्पीय जोखिम न्यून भएको हुने । • बुटवलमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको सभाहल र डोटी र टीकापुरमा क्षेत्रीय स्तरका सभाहलहरूको निर्माण कार्य प्रारम्भ भएको हुने ।	• ११ वटा विभिन्न जिल्लाहरूमा एकीकृत तथा सरकारी भवनहरू निर्माण भई रहेको तथा निर्माणका लागि ल.ई. तथा बोलपत्रको प्रक्रियामा रहेको । • ४५ वटा भवनहरू निर्माणकै चरणमा रहेको । • बबरमहल प्रशासनिक केन्द्र जस्तो केन्द्रीय स्तरको एकीकृत विभागीय तहको कार्यालय भवन निर्माणका लागि डिजाइन कार्य सम्पन्न हुने अवस्थामा रहेको । • डोटी सभाहलको स्ट्रक्चरल कार्य सम्पन्न, वाल लगाउने कार्य ५०५ सम्पन्न, फल्स सिलिङ्गलगायत फिनिसिङ कार्य भईरहेको । • टीकापुर सभाहल निर्माण सम्पन्न भएको । • बुटवल अन्तर्राष्ट्रिय सभाहल फेज १ निर्माण कार्य भईरहेको, फेज २ सम्झौता भई निर्माण कार्य शुरु हुने क्रममा रहेको ।	• बुटवल अन्तर्राष्ट्रिय सभाहल फेज २ सम्झौता भई निर्माण कार्य शुरु हुने । • संघीय संसद भवन निर्माण शुरु गर्ने ।
३	नेपाल भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	२	२०६७/२०६८ देखि सालबसाली	• नेपाल तथा भारतका जनताको ब्यापार, सञ्चार तथा आवागमनमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने	• मोरङ्ग - विराटनगर जग्गाको मुआव्जा वितरण सम्बन्धमा जग्गा धनीबाट निवेदन प्राप्त भई मुआव्जा वितरण कार्य भईरहेको । • पर्सा - वीरगंज भारत सरकारबाट यही मिति २५ मार्च २०१८ मा	• नेपाल तथा भारत सीमा जाँच चौकी निर्माण हुने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	(३४७३०९)			। व्यवस्थित, वैज्ञानिक सीमा जाँच चौकी निर्माण हुन गई खुल्ला सीमाना केही हदसम्म नियमन भई राजस्व बृद्धि तथा सीमा सुरक्षामा योगदान भएको हुने ।	नेपाल सरकारलाई हस्तान्तरण भएको र सोही मितिमा सोको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि नेपाल इन्टरमोडेल यातायात विकास समितिलाई हस्तान्तरण गरिएको । • क्रमागत कार्यक्रम अन्तर्गत ल्याण्ड स्केपिङ्गको कार्य भईरहेको र प्लान्टेसनको लागि जिल्ला वन कार्यालयलाई सम्पूर्ण रकम उपलब्ध गराइसकेको । • रुपन्देही - भैरहवा एकीकृत जाँच चौकी जोड्ने बाटो स्तरोन्नति कार्य अन्तिम चरणमा रहेको र जग्गा संरक्षणको कार्य सम्पन्न भएको । • बाँके - नेपालगन्ज विकास निर्माण कार्यको ल.ई. तयार भई निर्माण कार्य भईरहेको । जग्गाको मुआव्जा वितरण सम्बन्धमा हालसम्म जग्गा धनीबाट कुनै पनि निवेदन प्राप्त नभएको ।	
४	गरिब लक्षित सहरी पुर्नउत्थान कार्यक्रम (३४७३६०)	१	२०७१/७२ देखि २०७४/२०७५ सम्म कूल लागत रु ३२.१ करोड	• सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण तथा पर्यटन विकास भएको हुने ।		• गरिबमुखी नगर स्तरीय पूर्वाधार निर्माण गर्ने । • अति गरिब समुदायमा आधारित विकास प्रयासको लागि अनुदान दिने । • गरिबमुखी व्यवसायको विकास प्रयासको लागि अनुदान दिने ।

५.४.२ सहरी विकास

क. पृष्ठभूमि

नेपाल सरकारले अव्यवस्थित बसोबासलाई व्यवस्थापन गर्न योजनाबद्ध र व्यवस्थित सहर तथा बस्ती विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । सेवा, सुविधा र अवसरहरूको खोजी तथा नयाँ सहरहरूको विकासको कारणले सहरी क्षेत्रको जनसंख्या तीव्र वृद्धि हुँदै गएको छ । यसको परिणाम स्वरूप सहरमा उपलब्ध सीमित आर्थिक-सामाजिक र भौतिक पूर्वाधार सेवाहरूमा अतिरिक्त चाप पर्न गएको छ । योजनाबद्ध सहरी विकासमार्फत् स्वच्छ, सुरक्षित र समृद्ध पहिचानमय सहरहरूको विकास गरी मागअनुसार नागरिकहरूलाई सर्वसुलभ, भरपर्दो, प्रतिस्पर्धी र गुणस्तरीय सहरी सेवा तथा सुविधा उपलब्ध गराई बासिन्दाको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनका लागि कार्यक्रमहरू संचालन गरिने छन् ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. आधारभूत सुविधायुक्त, व्यवस्थित, सुरक्षित एवम् पहिचानयुक्त सहरको विकास गर्नु ।

२. आर्थिक अवसरहरूको सृजना तथा रोजगारी अभिवृद्धि हुनेगरी सहरी क्षेत्रको विकास गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. आधारभूत पूर्वाधार तथा सुविधासहितको एकीकृत घना बस्ती र सुरक्षित एवम् पहिचानयुक्त सहरी क्षेत्रको विकासलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

२. भू-उपयोग नीतिमा आधारित भई नगरपालिकाहरूको पूर्वाधार विकास गर्ने ।

३. गाउँ-सहर अन्तरसम्बन्धलाई सुदृढ गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
एकीकृत बस्ती विकास	संख्या	५५ क्रमागत	७५ क्रमागत	५५	२०
एक सहर एक पहिचान अन्तर्गत एकीकृत सहरी विकास (क्रमागत समेत)	संख्या	-	१८	२०	३०
स्मार्ट सिटीका रुपमा सहरहरूलाई विकास गरिने	संख्या	-	१३	१३ क्रमागत	१३ क्रमागत
हरित पूर्वाधार विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सहरी पार्क एवम पोखरी निर्माण	संख्या	१०	१२ क्रमागत	१५ क्रमागत	७
ढल निर्माण	कि.मी.	१२५	११९	१००	१००
एकीकृत सहरी सेवा केन्द्र निर्माण	संख्या	-	२ क्रमागत		२

सतह नाली निर्माण	कि.मी.	१४७	१०३	२२७.७	१७७
बसपार्क निर्माण	संख्या	१५ क्रमागत	२५ क्रमागत	१० क्रमागत	१०
सडक स्तरोन्नति	कि.मी.	१३०	३८५	८०.०५	१००
जग्गा विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन	हेक्टर	२००	१०० क्रमागत	८२.५	२०
खाद्य हरियाली सहर (फुड ग्रिन सिटी) का रुपमा विकास गर्ने	संख्या	-	०	३ अध्ययन क्रममा	३ क्रमागत
देशका विभिन्न स्थानमा स्मार्ट भिलेजहरूको विकास		-	०	०	५०

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	काठमाण्डौ उपत्यका विकास प्राधिकरण (३४७०२२)	१,२	आ.व.२०६९/७० देखि शुरु भई सालबसाली	• निर्देशित जग्गा विकास कार्यक्रम संचालन भएको हुने । • सहरी सडक विकास कार्यक्रम संचालन भएको हुने । • सार्वजनिक जग्गा संरक्षण कार्यक्रम संचालन भएको हुने । • विपद् व्यवस्थापन पार्क कार्यक्रम संचालन भएको हुने । • नख्खु खोला कोरिडोर विस्तार संचालन भएको हुने । • ४ वटा नयाँ नगर विकास कार्यक्रमको अध्ययन भएको हुने । • बाहिरी चक्रपथको चोभार देखि सतुंगल खण्ड निर्माण शुरू भएको हुने ।	• निर्देशित जग्गा विकास कार्यक्रममा ३३९.२५ किमि कार्य सम्पन्न भएको । • सहरी सडक विकास कार्यक्रम २१७ किमि कार्य सम्पन्न भएको । • सार्वजनिक जग्गा संरक्षण कार्यक्रममा ९७ स्थानमा सम्पन्न भएको । • विपद व्यवस्थापनपार्क कार्यक्रममा ४ स्थानमा सम्पन्न भएको । • ४ वटा नयाँ नगर विकास कार्यक्रमको अध्ययन टेण्डर भई फिल्ड कार्य भएको ।	• नख्खु खोला कोरिडोर विस्तार हुने । • ४ वटा नयाँ नगर विकास कार्यक्रमको अध्ययन सम्पन्न हुने । • बाहिरी चक्रपथको चोभारदेखि सतुंगल खण्ड निमार्ण शुरू हुने ।
२	एकीकृत कार्यमूलक योजना (३४७१८२)	२	आ.व. २०५२/५३ सालबसाली	• योजनाले इङ्गित गरेका कार्यहरूको विस्तृत अध्ययन भई रिपोर्ट तयार भएको हुने ।	• ९० वटा नगरपालिकाको एकीकृत विकास योजना को ५ वटा प्याकेजहरूको प्रस्ताव स्वीकृतिको आशयपत्र जारी भएको ।	• १८५ वटा नगरपालिकाको एकीकृत विकास योजना तर्जुमा गरिने । • आवधिक योजना अध्यावधिक तथा तयार, विभिन्न महत्वपूर्ण स्थानहरूको संभाव्यता अध्ययन,

					• अन्य ९५ वटा नगरपालिकाहरूको ७ वटा प्याकेजहरूको प्राविधिक प्रस्तावको मुल्याङ्कन भईरहेको	भौतिक विकास, सहरी पुर्वाधारहरूको विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग रिपोर्ट, सहरी नक्शाङ्कन अध्यावधिक तथा अध्ययन तथा परामर्श सेवाहरू प्राप्त गरिने ।
३	सघन सहरी विकास आयोजना (३४७१८६)	२	आ.व. २०५६/५७ सालबसाली	• तराई मधेशका सदरमुकामका २० नगरपालिकाहरूमा सहरी पूर्वाधार विकास भएको हुने । • ३७ वटा नगरपालिकाहरूको आवधिक योजना र भौतिक विकास योजना कार्यान्वयन गर्ने, ९ वटा ठूला सहरी कोरिडोरहरूमा भौतिक पूर्वाधार विकास भएको हुने ।	• सघन सहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत तराई मधेशका सदरमुकामका २० नगरपालिकाहरुमा सहरी पूर्वाधार विकास गर्न विभिन्न प्याकेजमा कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा रहेको ।	• तराई मधेशका सदरमुकामका २० नगरपालिकाहरूमा सहरी पूर्वाधार विकास गर्न विभिन्न प्याकेजमा कार्यक्रमहरू सुचारु हुने । • ३७ नगरपालिकाहरूको आवधिक योजनाले पहिचान गरेका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने । • ठूला सहरी कोरीडोरहरूमा पूर्वाधार विकास गर्ने । • १८ वटा नगरपालिकाहरूमा एक सहर एक पहिचान कार्यक्रम अन्तर्गत सहरी पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने । • ८ वटा मेगा सिटीहरूको पहिचान गरी पूर्वाधार विकास गर्ने ।
४	गणतन्त्र स्मारक तथा गणतन्त्र स्तम्भ (३४७१९७)	२	२०६५/६६ देखि २०७८/७९ सम्म कूल लागत २ अर्ब ३३ करोड	• नारायणहिटी दरवार संग्रहालयमा गणतन्त्र स्मारक तथा कीर्तिपुर स्थित गाँखेलमा गणतन्त्र स्तम्भ निर्माण भएको हुने ।	• गणतन्त्र स्मारकको सम्बन्धमा निर्माण कार्य सम्पन्न भई अन्तिम विल पेश भएको । • गणतन्त्र स्तम्भ डिजाइन सम्पन्न भई नमूना निर्माण भएको ।	• गणतन्त्र स्मारकको निर्माण कार्य सम्पन्न भई हस्तान्तरण हुने ।
५	सहरी शासकीय क्षमता तथा विकास कार्यक्रम (३४७३१६)	४	आ.व. २०६८/६९ देखि २०७३/७४ सम्म कूल लागत ५०	• ६ वटा न.पा.(इटहरी, धनकुटा, मेचीनगर, तानसेन, लेखनाथ, बाग्लुङ्ग) हरूमा शासकीय क्षमता अभिवृद्धि तथा पूर्वाधार विकास भएको हुने ।	• पहिलो फेजको कार्य सम्पन्न भई आयोजना सकिएको । • दोश्रो फेजको आयोजनाको तयारीको रुपमा १६ वटा न.पा. (विर्तामोड, दमक, उर्लावारी, कोशी हरैचा,	• १६ वटा न.पा.(इटहरी, धनकुटा, मेचीनगर, तानसेन, लेखनाथ, बाग्लुङ्ग, विर्तामोड, दमक, उर्लावारी, कोशी हरैचा, धनुषाधाम, राजविराज, गौर, त्रियुगा, जिरी, रामग्राम, तिलोत्तमा, पोखरा, पुतलीबजार

			लाख		धनुषाधाम, राजविराज, गौर, त्रियुगा, जिरी रामग्राम तिलोत्तमा, पोखरा पुतलीबजार, व्यास र शुक्लागण्डकी) को आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गरी विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गर्न ४ वटा परामर्शदाताहरूसँग सम्झौता भई कार्य अगाडी बढेको । • ४ वटै परामर्शदाताहरूबाट फाइनल इन्सेप्सन रिपोर्ट पेश भइ पुनरावलोकनको क्रममा रहेको । • पहिलो फेजको ५ वटा नगरपालिकाहरूको आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गरी विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गर्न परामर्शदाता छनौटको लागि कार्य अगाडि बढेको ।	व्यास र शुक्लागण्डकी) हरूमा शासकीय क्षमता अभिवृद्धि तथा पूर्वाधार विकास हुने ।
६	एकीकृत सहरी विकास आयोजना (३४७३२०)	१, २	आ.व. २०६८/६९ देखि २०७५/७६ सम्म कूल लागत ७ अर्ब १५ करोड	• ४ वटा न.पा.हरूमा (नेपालगञ्ज, सिद्धार्थनगर, धरान, जनकपुर) एकीकृत सहरी पूर्वाधार विकास कार्यक्रम सञ्चालन भई नागरिकहरूको जीवनस्तरमा सुधार भएको हुने ।	• धरान- खानेपानी प्रणाली निर्माण, सुधार तथा विस्तार कार्य अन्तर्गत ४०० कि.मि. पाइप बिच्छाउने कार्य सम्पन्न भएको । • जनकपुर- सतही ढल निर्माण रसुधार अन्तर्गत १५ कि.मि. आर.सि.सि. पाइप बिच्छाउने कार्य सम्पन्न भएको । • ४.० कि मि सडक सबबेस	• ४ वटा न.पा.हरूमा (नेपालगञ्ज, सिद्धार्थनगर, धरान, जनकपुर) एकीकृत सहरी पूर्वाधार विकास कार्यक्रम २०१८ भित्र सम्पन्न हुने ।

					तयार र १.६४ कि.मी. एसफाल्ट भएको । • ४०५ वटा म्यानहोल निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • ल्याण्डफील साईटका लागि गुठी संस्थानसंग लीज सम्झौता भएको । • सिद्धार्थनगर - सतही ढल निर्माण कार्य अन्तर्गत ४३.७१ कि.मि. निर्माण कार्य सम्पन्न । सडक निर्माण तथा सुधार कार्य अन्तर्गत ११.२ कि.मि. निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • नेपालगन्ज - सतही ढल निर्माण तथा सुधार कार्य अन्तर्गत ५९.९०६ कि.मि.कार्य सम्पन्न । सडक निर्माण तथा सुधार कार्य अन्तर्गत ८ कि.मि. निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।	
७	बागमती सुधार आयोजना (३४७३५७)	१	शुरु वर्ष - २०७०/७१ देखि २०७५/७६ सम्म कूल लागत ३६ मिलियन यू.एस. डलर	• एकीकृत तथा सहभागितामूलक नदी व्यवस्थापन प्रणाली स्थापित भएको हुने । • सुख्खायाममा पानीको उपलब्धता बृद्धि हुने तथा जलाधारको संरक्षण भएको हुने । • बागमती नदीको बाढी पूर्वानुमान तथा पूर्व सूचना	• गोकर्ण देखि सिनामंगल पुलसम्म बागमती नदी तटबन्ध, हरित क्षेत्र, वातावरण सुधार तथा सौन्दर्यकरण गर्ने कार्य भएको ।	• गोकर्ण देखि सिनामंगल पुलसम्म वागमती नदी तटबन्ध, हरित क्षेत्र, वातावरण सुधार तथा सौन्दर्यकरण गर्ने कार्यलाई सम्पन्न गर्ने ।

				प्रणाली क्रियाशील भएको हुने । • परियोजना व्यवस्थापन तथा सरोकारवालाबीच सूचना आदान प्रदान प्रभावकारी भएको हुने ।		
८	धोवीखोला कोरिडोर आयोजना (३४७३०८)	१	आ.व. २०६७/६८ देखि २०७७/७८ सम्म कूल लागत ४ अर्ब ५८ करोड	• खैरो पुल देखि बैजनी पुल हुँदै बुढानिलकण्ठ राम मन्दिरसम्मको खोलाको दुबै किनारमा नदी नियन्त्रण गरी ९ मि. चौडा सडक ट्र्याक खोली कालोपत्रे भएको हुने ।	• नदी नियन्त्रण २२ कि.मि. निर्माण सम्पन्न भएको । • सडक ट्र्याक खोल्ने २० कि.मि. निर्माण सम्पन्न भएको । • फुटपाथ निर्माण कार्य १३ कि.मि. निर्माण सम्पन्न भएको । • कालोपत्रे गर्ने कार्य ४.७ कि.मि. सम्पन्न भएको ।	• घरजग्गाको क्षतिपुर्ति/मुआव्जा वितरण हुने । • फुटपाथ निर्माण कार्य हुने । • कालोपत्रे हुने । • परामर्श सेवा प्राप्त हुने ।
९	क्षेत्रीय सहरी विकास आयोजना (३४७३६१)	१, २	सन् २०१७ देखि २०२२ सम्म कूल लागत १६ अर्ब ५ करोड	• ए.डि.बि.को सहयोगमा समूह १ अन्तर्गतका विराटनगर, विरगंज, नेपालगंज, र सिद्धार्थनगर, समूह २ अन्तर्गतका धनगढी, भिमदत्तनगर, अत्तरिया र भ्फलाडी पिपलाढी नगरपालिकाहरूमा एकिकृत पूर्वाधार विकास भएको हुने ।	• सिद्धार्थनगर, विराटनगरमा निर्माण व्यवसायीसँग सम्झौता भई निर्माण कार्य भईरहेको । • विरगन्जमा प्राविधिक प्रस्ताव दातृ निकायको सहमतिका लागि पेश गरिएको । • नेपालगञ्जमा बोलपत्र आर्थिक प्रस्ताव सहमतिको प्रक्रियामा रहेको । • परामर्श तर्फ प्रदेश नं ७ का ४ नगरपालिकाहरूको डिजाइन तथा सुपरिवेक्षणका लागि परामर्शदातासँग सम्झौता भई सर्वेक्षण कार्य भईरहेको ।	• थप लगानी भएका विराटनगर, वीरगञ्ज, सिद्धार्थनगर र नेपालगञ्ज सडक र ड्रेनको कार्य क्रमागत रहने । • प्रदेश नं.७ का ४ नगरपालिकामा सहरी पूर्वाधारका लागि बोलपत्र आव्हान भई निर्माण व्यवसायीसँग सम्झौता हुने । • २०० कि.मी.ड्रेन, २४० कि.मी. सहरी सडक, ४ वटा फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण शुरु हुने । • २ वटा नगरपालिकाको कार्यालय भवन निर्माण शुरु हुने ।

					• प्रदेश नं ७ का ४ नगरपालिकाहरूका संस्थागत विकास परामर्शदाता नियुक्तिको लागि प्राविधिक प्रस्ताव सहमतिका लागि दातृ निकायमा पेश भएको ।	
१०	सहरी तथा वातावरणीय सुधार आयोजना (३४७१८७)	१, २	२०६०/६१ देखि २०७६/७७ सम्म कूल लागत ७ अर्ब ७० करोड	• विभिन्न ६ वटा नगरपालिकाहरूमा सहरी पूर्वाधारको विकास भई वातावरण सुधार हुनुका साथै काभ्रे उपत्यकाका नगरपालिकाहरूमा खानेपानी आपूर्तिमा सुधार भएको हुने ।	• विराटनगर - ४१ कि.मी. ढल सम्पन्न, ४० कि.मी. सडक सुधार कार्य सम्पन्न भएको । • विरगन्ज-४२ कि.मी. ड्रेन सम्पन्न, ८ कि.मी. सडक सुधार सम्पन्न भएको । • बुटवल - ५ वटा टचुब वेल निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • काभ्रे उपत्यका खानेपानी - २४०.६५ कि.मी. पाईप बिच्छाउने कार्य सम्पन्न भएको ।	• ए.डि.बि.को सहयोगमा विराटनगर, बुटवल र वीरगञ्ज नगरपालिकाहरूको एकीकृत पूर्वाधार विकास हुने । • काभ्रे उपत्यकाका नगरपालिकाहरूमा एकीकृत खानेपानी आयोजनाको निर्माण कार्य २०१८ भित्र सम्पन्न हुने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा सहरी विकास क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.४५६ करोड, पूँजीगततर्फ रू.१७१० करोड र वित्तीय व्यवस्थातर्फ रू.१६४ गरी जम्मा रू.२३३० करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ५ मा दिइएको छ ।

५.५ सिंचाई

क. पृष्ठभूमि

राज्यमा उपलब्ध सीमित कृषियोग्य जमिन र जनसंख्यामा हुने उल्लेखनीय वृद्धिका कारण कृषि उत्पादकत्व बढाउन भरपर्दो सिंचाइ व्यवस्था हुन अपरिहार्य भएकोले सिंचाइ पूर्वाधारको विकासको साथै सम्पन्न सिंचाइ प्रणालीहरूको व्यवस्थापन सुदृढ एवम् प्रभावकारी बनाउन योजनाबद्ध ढंगबाट सरकार प्रयासरत रहेको छ । देशमा करिब २६.४१ लाख हेक्टर कृषियोग्य जमीन भएको अनुमान छ । परम्परागत प्रविधि र आर्थिक दृष्टिकोणबाट उक्त क्षेत्रमध्ये करिब १७.६६ लाख हेक्टरमा मात्र सतह र भूमिगत जलस्रोतबाट सिंचाइ सुविधा पुऱ्याउन सकिने अवस्था रहेकोमा सिंचाइ विकाससम्बन्धी भएका नवीनतम प्रविधिमार्फत् सम्पूर्ण कृषियोग्य जमिनमा प्रभावकारी सिंचाइ उपलब्ध गराउन सकिने देखिन्छ।

आ.व.२०७३/७४ को अन्त्यसम्ममा १४ लाख ३३ हजार हेक्टरमा सिंचाइ सुविधा पुगेको अनुमान गरिएको छ । यसअनुसार परम्परागत प्रविधि र आर्थिक दृष्टिकोणबाट संभाव्य करिब तीन लाख हेक्टर कृषियोग्य जमीनमा सिंचाइ सुविधा पुऱ्याउन बाँकी रहेको भएता पनि नवीन तथा परिस्कृतमार्फत् पहाडी भेगका सुक्खा तथा टारमा प्रभावकारी सिंचाइ उपलब्ध गराउन सकिने पनि देखिन्छ। जलस्रोत रणनीति, २००२ र राष्ट्रिय जलयोजना, २००५ ले तय गरेका रणनीति योजनाअनुसार आवधिक योजना तथा वार्षिक कार्यक्रमहरू तय हुन सेकेका छैनन् जसले गर्दा लिएका लक्ष्यहरू हासिल हुन सकेका छैनन् । तराईमा विकास गरिएका बृहत र ठुला सिंचाइ प्रणालीहरूको व्यवस्थापन सुदृढ एवम् प्रभावकारी बनाई कृषकलाई भरपर्दो सिंचाइ सुविधा पुऱ्याउन बहुउद्देशियय जलाशय एवम् अन्तरजलाधार जल स्थानान्तरण आयोजना विकसित गर्न बाँकी नै देखिन्छ । सम्पूर्ण कृषियोग्य भूमिमा उपयुक्त प्रविधिको छनोट गरी वर्षैभरि भरपर्दो सिंचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने सिंचाइ प्रणाली निर्माण गर्नु, ठूला नदीहरूको स्थानान्तरणद्वारा जलाशययुक्त योजना निर्माण गर्नु, सिंचाई सुविधा उपलब्ध भएका एवम् हुने जमिन कृषिका लागि सुरक्षित राख्नु र जलवायु परिवर्तनबाट सिर्जित असरका कारण पानीको उपलब्धतामा आएको जोखिम व्यवस्थापन गर्नु सिँचाइ क्षेत्रमा चुनौती देखिएको छ ।

अर्कोतर्फ, मनसुनी वर्षा, अतिभिरालो भू-बनोट तथा कमजोर भौगोलिक स्थितिले जल उत्पन्न प्रकोपहरू हुने गरेका छन् । अवैज्ञानिक भू-उपयोग तथा जलवायु परिवर्तन संगै भू-क्षय, बाढी पहिरो, नदीधार परिवर्तन, कटान तथा डुबानजस्ता प्रकोपहरूबाट मानव बस्ती, खेतियोग्य जमीन र निर्मित पूर्वाधारको संरक्षण र प्रकोपको न्यूनीकरण गर्न नविनतम प्रविधिको उपयोग गर्नु जरुरी छ । देशभर जल तथा मौसमी केन्द्रहरूको सञ्जाल विस्तार गरी मौसम भविश्यवाणी, बाढी पूर्वानुमान र हवाई उडानका लागि मौसमी सुचना प्रदान गर्ने कार्यका अतिरिक्त जलवायु परिवर्तनको अध्ययन र अनुसन्धान, कृषि, पर्यटन, जलश्रोत, सिंचाइ, यातायात विकास कार्यका लागि जल तथा मौसमी तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने र जल तथा मौसम जन्य प्रकोपहरूबाट हुने जनधनको क्षति न्यूनीकरण गर्न सहयोग गर्ने कार्यमा जल तथा मौसम विज्ञान विभाग प्रयासरत रहँदै आएको छ ।

ख. चौधौ योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. सिंचित क्षेत्र वृद्धि गर्नुका साथै जलस्रोतको बहुउद्देश्यीय उपयोगमा जोड दिनु ।
२. विकसित सिंचाइ प्रणालीमा व्यवस्थापन सुदृढीकरण गरी दिगोपन बढाउनु ।
३. सिंचाइको आवश्यकता भएको स्थान र समयमा निर्वाध रुपमा पानीको उपलब्धता बढाउनु ।
४. बाढी, पहिरोजस्ता जलउत्पन्न प्रकोपहरू हुनुअघि नै रोकथाम गर्नु र यस्ता जोखिम र जोखिमबाट हुन सक्ने जनधनको क्षति न्यूनीकरण गर्नु ।
५. बाढी तथा डुबानको व्यवस्थापन उकासबाट प्राप्त जोखिमरहित जग्गाको समुचित उपयोग गर्नु ।
६. पूर्वाधार निर्माण लगायत कृषि तथा खाद्य सुरक्षा हवाई, यातायात, पर्यटन, विपद् व्यवस्थापन, स्वास्थ्य, जलस्रोत विकासका अलावा सर्वसाधारणका लागि आवश्यक पर्ने गुणस्तरीय जल तथा मौसमी सेवा प्रवाह गर्ने ।

ग. चौधौ योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. बाह्रै महिना सिंचाइ सेवा उपलब्ध गराउनका लागि सतह सिंचाइ, बहुउदेश्यीय, अन्तरजलाधार र जलाशययुक्त तथा भूमिगत सिंचाइ आयोजनाहरूलाई अगाडि बढाउने ।

२. निर्माण सम्पन्न भइसकेका सिंचाइ प्रणालीहरूको मर्मतसंभार एवम् दिगो व्यवस्थापनका लागि उपभोक्ताहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

३. सिंचाइ विकासको गुरु योजना, कृषि विकास रणनीतिका लक्ष्यहरूको परिपूर्ति र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन हुने गरी सिंचाइ प्रणालीको विकास एवम् विस्तार गर्ने ।

४. ठुला तथा अन्तर जलाधार स्थान्तरण बहुउदेश्यीय आयोजनाहरूको पहिचान, सम्भाव्यता अध्ययन, विस्तृत डिजाइन, इन्जिनियरिङ्ग, गुरु योजना तयारी गर्ने ।

५. नीतिगत एवम् संस्थागत व्यवस्था सुधार गरी जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने ।

६. प्रभावकारी प्रकोप नियन्त्रणको लागि आवश्यक प्रविधिको पहिचान, विकास र विस्तार गर्ने ।

७. जल तथा मौसमी सेवालाई विश्वसनीय, भरपर्दो, नियमित, गुणात्मक बनाई जलवायु परिवर्तन तथा प्रकोपले पार्ने असरलाई न्यूनीकरण गर्ने कार्यमा परिचालित गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क.स.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व.२०७४/७५ को प्रगती	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	सिचित क्षेत्रफल विस्तार					
	सतह सिंचाइ आयोजनाहरूबाट सिचित क्षेत्रफल बिस्तार	हेक्टर		८११६९७	८६१०	१०९८०
	भूमिगत सिंचाइ आयोजनाहरूबाट सिचित क्षेत्रफल बिस्तार			४४४७३५	४२६७०	४१७००
	नया प्रविधी सिंचाइ बार्यक्रम बाट सिचित क्षेत्रफल बिस्तार			८११६९७	८६१०	४२००
२	मर्मत संभारबाट हुने सिचित क्षेत्रफल					
	सरकार व्यवस्थित			३२४६००	३२४६००	३२४६००
	कृषक व्यवस्थित			१७६९२५	१७४००	१६२००
	डिप ट्युववेल			९५०	१४००	८००

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	सिंचाइ तथा जलश्रोत व्यवस्थापन आयोजना (३०८१२५)	१	शुरू मितिः आ.व. २०७०/७१ सम्पन्न हुने मितिः आ.व. २०७४/७५ कुल लागतः ५८.१ मिलियन यू.एस.डलर	• पश्चिमाञ्चल, मध्यपश्चिमाञ्चल, सुदुरपश्चिमाञ्चल क्षेत्रका ९५ वटा सतह सिंचाई र ११ वटा भूमिगत सिंचाई योजनाहरूको पुनःनिर्माण कार्य गरी १८८२३ हे.जमिनमा वर्षभरि सिंचाई सेवा उपलब्ध हुने ४ वटा सरकार व्यवस्थित सिंचाइ प्रणाली (कन्काई, सुनसरी मोरंग, नारायणी र महाकाली पथरैया प्रणाली) को आबश्यक पुननिर्माण गरी करिब १६३४५ हे. सम्बन्धित ज.उ.स.लाई व्यवस्थापन हस्तान्तरण हुने ।	• सतह तथा भूमिगत सिंचाई ५९ योजनाहरूको (१०००६ हे.) निर्माण कार्य सम्पन गरी वर्षैभरि सिंचाइ सेवा उपलब्ध भएको । • ४ वटा AMIS का (कन्काई, सुनसरी,मोरंग,नारायणी र महाकाली पथरैया प्रणाली) व्यवस्थापन हस्तान्तणका लागि अत्यावश्यक संरचनाहरूको सुधार कार्य र उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत विकास तथा क्षमता बढाउने कार्य भएको । यसबाट १६३४५ हेक्टर जमीनमा सिंचाइ सुविधा पुगेको । • IWRMP अन्तर्गत आवश्यक मर्मत सुधार, उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत विकास एवम् सिंचाइ प्रणालीहरूमा एकीकृत बाली तथा जल व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य भएको । • भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित व्यवस्थापन सूचना प्रणाली संचालन साथै आवश्यक तालिम तथा क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यहरू गरिएको ।	• अर्को चरणको आयोजनाको लागि तयारी गर्ने । • प्रभाव मूल्याकंन तथा आयोजना सम्पन्नतासम्बन्धी प्रतिवेदन (Imapact assessment and Completion Report) तयार गर्ने ।
२	मर्मत संभार आयोजना (३०८१३५)	१	आ.व. २०४७/४८ देखि सालबसाली कुल लागतः नखुल्ने	• सम्पन्न भइसकेका विभिन्न सिंचाइ प्रणालीहरूको आवश्यकतानुसार मर्मत सम्भार भई कृषकहरूलाई व्यवस्थित सिंचाइ सुविधा उपलब्ध हुने ।	• संयुक्त व्यवस्थापनमा रहेका विभिन्न सिंचाइ प्रणालीहरूको करिब ३,२४,००० हे. कमाण्ड क्षेत्रभित्र सिंचाइ सेवा पुऱ्याउन सिंचाइ प्रणालीको नियमित मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन गरिएको । • कृषक व्यवस्थित प्रणालीहरूको मर्मत गरी सञ्चालन तथा दिगो व्यवस्थापनको कार्यमा सहयोग पुऱ्याइएको । • केही पहाडी सिंचाइ प्रणालीहरूको पुर्नस्थापना कार्य भइरहेको । • एकीकृत बाली तथा जल व्यवस्थापन सम्बन्धी	• मर्मत सम्भार कार्यक्रम अन्तर्गत संयुक्त व्यवस्थापनमा सञ्चालित सिंचाइ प्रणालीहरूको सालबसाली नियमित मर्मत सम्भार कार्य गरी सिंचाइ सेवा व्यवस्थित गर्ने । • सिंचाइ विभागले कृषि विभाग र नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्समेतसँग समन्वय गरी एकीकृत बाली तथा जल

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					कार्य कृषिसँग समन्वयात्मक रुपमा संचालन भइरहेको ।	व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • केही पहाडी सिंचाइ प्रणालीहरूको पुनर्स्थापनाको कार्य चालु रहने ।
३	रानी जमरा कुलरिया सिंचाई आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत) (३०८१४९)	१	शुरु मितिः आ.ब.२०६८/६९ सम्पन्न हुने मितिः आ.व. २०८०/८१ कुल लागतः रु. २७ अरब ७० करोड २४ लाख	• कैलाली जिल्लाको २०,३०० हे. मा व्यवस्थित सिंचाइ सेवा उपलब्ध हुने । • रानी, जमरा, कुलरीया नहर प्रणालीहरूको आधुनिकीकरण भई सिस्टम इफिसियन्सीमा वृद्धि हुने ।	• इन्टेक निर्माण सम्पन्न भएको । • मूल नहर ९५ प्रतिशत निर्माण सम्पन्न भएको । • मूल नहरमा संरचना निर्माण ९० प्रतिशत सम्पन्न भएको । • मूल नहरमा हाईड्रोपावर संरचना ४५ प्रतिशत सम्पन्न भएको । • फिडर नहर आधुनिकीकरण तर्फ १०० प्रतिशत सम्पन्न भएको । • सिंचित क्षेत्र बचावट कार्य ७५ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	• मूल नहर, फिडर, नहर, सेटलिडग बेसिन, मूल नहरमा संरचना निर्माण, हाईड्रोपावरको संरचनाको बाँकी निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने । • नयाँ शाखा नहर लम्की विस्तार अन्तर्गत नहर तथा संरचनाहरूको निर्माण कार्य शुरु गर्ने । • कान्द्रा खोलासम्मको थप २०,००० हेक्टर जमीनमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने कार्यको बिस्तृत अध्ययन गर्ने । • विश्व बैंकको सहयोग अन्तर्गत रानीजमरा कुलरिया सिंचाइ आयोजनाको आधुनिकीकरण अन्तरर्गत कमाण्ड क्षेत्रमा आवश्यक सम्पूर्ण प्रकियाहरू पुरा गर्ने ।
४	भेरि बबई बहुउद्देश्यीय डाइभर्जन सिंचाइ आयोजना (३०८१५०)	१	शुरु मितिः आ.ब.२०६८/६९ सम्पन्न हुने मितिः आ.व. २०७७/७८ कुल लागतः रु. १६ अरब ४३ करोड ३० लाख	• भेरी नदीको ४० घ.मी./से. पानीलाई सुरुङ्ग मार्फत् बबई नदीमा मिसाइ बाँके र बर्दिया जिल्लाका करिब ५१,००० हे. भू-भागमा बाह्रै महिना सिंचाइ सुविधा उपलब्ध हुने । • करिब ४८ मे.वा. जलविद्युत् उत्पादन हुने ।	• साइट क्याम्प निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • २.३ कि.मी. पहुँच सडक निर्माण कार्य सम्पन्न । • टनेल वोरीङ्ग मेशिन, प्लेटफर्म, सेग्मेन्ट प्रोडक्सन प्लान्ट निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • ४२०० मि. सुरुङ्ग निर्माण भएको ।	• बाँकी रहेको सुरुङ्ग निर्माण कार्य पुरा गर्ने । • बाँध तथा पावर हाउसको डिजाईन पुनरावलोकन गरी खरिद प्रक्रिया अगाडी बढाउने । • प्रिकास्ट सेग्मेन्ट उत्पादन भई सुरुङ्गलाईनिङ्गको कार्य पुरा गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						• भेरी कोरिडोर क्षेत्र तथा अन्य सम्भाव्य स्थानहरूमा सतह तथा लिफ्ट सिंचाई • उप आयोजना निर्माण कार्य हुने ।
५	बबइ सिंचाइ आयोजना (३०८१३८)	१	आ.व. २०४५/४६ देखि २०७८/७९ रु. १२ अर्ब ६७ करोड (संशोधित)	• बर्दिया जिल्लाको ३६,००० हे. (बबइ पूर्व २१,००० हे. र पश्चिमतर्फ १५,००० हे.) जमिनमा भरपर्दो सिंचाइ सुविधा उपलब्ध हुने ।	• हेडवर्क्स, मूल तथा शाखा नहर निर्माण भई हालसम्म २६ ००० हे. मा सिंचाइ सेवा पुगेको ।	• मूलनहर रिमोडलिङ्ग (क्षमता विस्तार), शाखा नहरहरू निर्माण, बाढीबाट क्षतिग्रस्त संरचना निर्माण, तथा सिंचित क्षेत्रमा ड्रेनेज निर्माण गर्ने । • सर्भिस सडक निर्माण गर्ने । • जग्गा खरिद गर्ने । • नहर संचालन मर्मत सम्भार गर्ने ।
६	सिक्टा सिंचाइ आयोजना (३०८१४२)	१	आ.व. २०५९/६० २०७६/७७ (संशोधित) कुल लागतः रू. २५.०२ अर्ब	• हेडवर्क्सको निर्माण सम्पन्न, नहर संचालन भई बाँके जिल्लाको ४३,००० हेक्टर जमिनमा थप तथा व्यवस्थित सिंचाइ सुविधा उपलब्ध हुने ।	• हेडवर्क्स निर्माण भई यसमा गेट • जडान कार्य सम्पन्न भएको । • दायाँ मूल नहरको ३५ कि.मि.सम्म • नहर निर्माण सम्पन्न भएको । • मूल नहर चेनेज ३५+००० देखि • ४५+२५० सम्म ९८ प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • सिधनीया शाखा तथा प्रशाखा नहर • निर्माण ८०% सम्पन्न हुने र डुण्डुवा सिंचाई प्रणालीको नहर निर्माण ३०% • सम्पन्न हुने क्रममा रहेको । • पुर्वी मुल नहरको निमार्ण कार्य शुरु गरिएको ।	• हेडवक्स निर्माण (हाइड्रो मेकानिकल कार्य) पूर्वी तथा पश्चिमी मूल नहर निर्माण (माटोको काम, लाईनिङ्ग, संरचना) डुण्डुवा सिंचाई प्रणालीको नहर निर्माण गर्ने । • पूर्वी नहर सिंचाई प्रणालीको नहर तथा संरचना निर्माण गर्ने । • दाँयातर्फका अन्य शाखा तथा प्रशाखा नहर निर्माण गर्ने । • सिंचित क्षेत्र विकास कार्य गर्ने ।
७	सुनसरि मोरङ्ग सिंचाइ आयोजना (तेश्रो ३०८१४०)	१	आ.व. २०५४/५५ सालबसाली	• सुनसरी र मोरङ्ग जिल्लाको ६८,००० हेक्टर क्षेत्रमा व्यवस्थित सिंचाइ सुबिधा उपलब्ध गराउने र कृषि उत्पादनमा बृद्धी ल्याई आर्थिक स्थिति सुदृढ गरी कृषकहरूको जीवनस्तर	• नहरको नियमित मर्मत संभार र सञ्चालन तथा रेखदेख गर्ने कार्यका साथै क्षतिग्रस्त जीर्ण सरचनाहरूको मर्मत, पुनः निर्माण कार्य लगायत तेस्रो चरण अन्तर्गत पर्ने कार्यकहरू भइरहेको ।	• नहरको नियमित मर्मत संभार र सञ्चालन तथा रेखदेख गर्ने कार्यका साथै क्षतिग्रस्त/जीर्ण संरचनाहरूको मर्मत, पुनः निर्माण कार्य लगायत तेस्रो

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				माथि उठाउने ।	• कोशी नदीमा स्पर निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । • कोशी नदीमा व्यारेज निर्माणको अध्ययन कार्य तयारी भइरहेको ।	चरण अन्तर्गत पर्ने कार्यहरू संचालन गर्ने । • कोशी नदीमा व्यारेज निर्माणको अध्ययन गर्ने । • नहर संरचनाहरूको सालवसाली मर्मत संभार तथा सञ्चालन र रेखदेख गर्ने ।
८	सुनकोशी मरिन डाईभर्जन बहुउद्देश्य आयोजना (३०८१५६)	१	आ.व. ०७३/७४ देखि २०७७/७८ कुल लागतः रु. ६७ अर्ब	• सर्लाही र महोतरी जिल्लाको १२२००० हेक्टर खेती योग्य जमीनमा पूर्ण रुपले सिंचाइ हुने । • ४० मेगावाट जलविद्युत् उत्पादन हुने ।	• विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन भई रहेको	• *EIA* अध्ययन, जग्गा खरिद र आयोजना विस्तृत प्रतिवेदन तयार गर्ने ।
९	बागमती सिंचाई आयोजना ३०८१३७	१	शुरू मितिः आ.ब. २०३५/३६ सम्पन्न हुने मितिः सालबसाली कुल लागतः नखुल्ने	• सर्लाही र रौटहट जिल्लfको ४५९४० हेक्टर जमिनमा भरपर्दो सिचाइ सुविधा उपलव्ध गराउने ।	• बागमती नदीमा व्यारेज निर्माण सम्पन्न भएको । • ४५,९४० हे. कमाण्ड क्षेत्र संरक्षणको कार्य मध्ये ४२,९०२ हे. कमाण्ड क्षेत्र संरक्षण कार्य सम्पन्न भएको । • मूल तथा शाखा नहर लम्ब्याउने कार्य सम्पन्न भएको । • ११३० हेक्टर जग्गा अधिग्रहण सम्पन्न भएको । • पूर्वी मुल नहर २४.२५ कि. मी., शाखा नहर ५० कि. मी., प्रशाखा नहर ६७ कि. मी. निर्माण सम्पन्न भएको । • पश्चिमी मुल नहर २८ कि. मी. शाखा नहर ६२ कि. मी., प्रशाखा नहर ६६.२२ कि.मी. निर्माण सम्पन्न भएको । • ३८,३०० हेक्टर कमाण्ड क्षेत्र विकास कार्य सम्पन्न भएको । • पश्चिम मुलनहरमा सिल्ट इजेक्टर निर्माण कार्य संपन्न भएको ।	• कमाण्ड क्षेत्र बचाव तथा संरक्षण कार्य गर्ने । • नहर संचालन तथा रेखदेख मर्मत संभार गर्ने । • ब्यारेज संचालन मर्मत संभार । • अगुमेन्टेसन सिंचाइ प्रणाली सम्बन्धी कार्य गर्ने । • कार्यालय भवन निर्माण गर्ने । • सर्भिस रोड मर्मत तथा बचावट गर्ने । • क्षतिग्रस्त संरचना जिर्णोद्धार कार्य गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१०	महाकाली सिचाइ आयोजना, कञ्चनपुर (३०८१३९)	१	आ.व. ०६३/६४ देखि ०८४/८५ कुल लागतः रू. २६.७७ अर्ब	• कैलाली र कंचनपुर जिल्लाको ३३५२० हेक्टर क्षेत्रमा थप सिंचाइ सुविधा उपलब्ध भई कृषि उत्पादन बढ्न गई देशको अर्थतन्त्रमा थप योगदान पुग्ने ।	१७ गोटा नहर माथिको ग्रामिण सडक • पुल (VRB) को निर्माण गरिएको । • १६ गोटा एलडि सिफोन, ३ गोटा फुट ब्रिज र नहर साइड ड्रेन ६ कि.मि.को निर्माण गरिएको । • कमाण्ड क्षेत्र र वरिपरिको बस्ती • संरक्षणको लागि ७ कि.मी. नदी तटबन्ध कार्य गरिएको । • १२.६९ कि.मि. माटोको मूलनहर निर्माण र जग्गा अधिग्रहण ६५ हे. भएको । • आयोजनाको सम्पूर्ण कार्यक्षेत्रमध्ये ब्रम्हदेव एरीयाको लिङ्क नहर र कमाण्ड एरीया विकास तथा मूलनहरको चैनेज १२+६९० देखि २८+८०० सम्मको विस्तृत अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको । • त्रिभुवनवस्ती र मालाखेती क्षेत्रको विस्तृत अध्ययन कार्य अन्तिम चरणमा रहेको कार्य पूरा गर्ने ।	• त्रिभुवनवस्ती र मालाखेतीसम्मको मुलनहर लगायत सम्पूर्ण आयोजनाको • विस्तृत अध्ययन कार्य पूरा गर्ने । • ● दोधारा क्षेत्रको जग्गा प्राप्ति तथा निर्माण कार्यको लागि खरिद प्रक्रिया सम्पन्न गरी निर्माण कार्य शुरू गर्ने । • १२+६९० देखि २८+८०० सम्मको मूलनहर निर्माण कार्य शुरू गरिने ।
११	जलसाधन योजना तयारी सुविधा आयोजना (३०८१५१)	१	शुरू मितिः आ.ब. ०६९/७० सम्पन्न हुने मितिः आ.व. २०७६/७७ कुल लागतः रू. १.३८ अर्ब	• मध्यपहाडी तथा तराईका सिंचाई आयोजनाहरुको कार्यकुशलता सुधार कार्यको लागि विस्तृत सम्भाव्यता • अध्ययन गरी योजना कार्यान्वयनको तयारीको लागि प्रतिवेदनहरु तयार हुने । • सिंचाइ गुरूयोजना अध्यावधिक हुने । • २५ प्रमुख नदीहरुको बाढीजन्य जोखिम क्षेत्रको नक्सांकन भई केही जल उत्पन्न प्रकोप न्युनीकरण योजनाहरुको विस्तृत अध्ययन/तयारी भई कार्यान्वयनका लागि प्रतिवेदनहरु तयार हुने ।	• सिंचाइ गुरूयोजनाको ८० प्रतिशत कार्य सम्पन्न भएको । • २५ प्रमुख नदीहरुको जोखिम नक्सा तयार भएको, तथा प्राथमिकतामा परेका ६ वटा नदीहरुको पूर्वसम्भाव्यता अध्ययन कार्य सम्पन्न गरिएको, विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन को कार्य अघि बढेको । • लिफ्ट तथा सोलार लिफ्ट आयोजनाहरुको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययनका लागि प्रक्रिया अघि बढेको ।	• सिंचाई गुरूयोजना अध्याबधिक गर्ने । • लिफ्ट तथा सोलार लिफ्ट आयोजनाहरुको बिस्तृत सम्भाब्यता अध्ययन गर्ने । • ७ वटा नदी जलाधारमा बाढी जोखिम व्यवस्थापन आयोजनाहरुको विस्तृत अध्ययन गर्ने । • क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१२	बृहत सरकारी सिंचाइ योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण आयोजना (३०८१३६)	१	आ.व. २०६१/६२ देखि २०७८/७९ कुल लागतः रू. १० अर्ब २४ करोड	• धेरै पुराना बृहत सरकारी सिंचाइ आयोजनाहरूको संरचनाहरू पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण गरी संचालनमा ल्याई ११८९०० हेक्टरमा सिंचाइ सेवा पुऱ्याउने ।	• कोशी पम्प, कोशी वितरण, कमला, चन्द्र नहर, नारायणी लिफ्ट सिंचाइ प्रणाली र नारायणी सिंचाइ प्रणाली, वाणगंगा सिंचाइ प्रणालीहरुको ठेक्का स्वीकृती भई निर्माण कार्य सुचारू रहेको । • नेपाल गण्डक सिंचाइ प्रणालीको बिस्तृत सर्बेक्षण कार्य भएको ।	• कोशी पम्प, कोशी वितरण, कमला, चन्द्र नहर, कन्काई, नारायणी, नारायणी लिफ्ट, कन्काई, सेती जलउपयोग, नेपाल गण्डक, बाणगंगा, सिंचाइ प्रणालीहरुको निर्माण कार्य अगाडी अघि बढाउने ।
१३	सिंचाइ सम्भाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम (३०८१२६)	१	आ.व. ०५९/६० सालबसाली कुल लागतः नखुल्ने	• केही ठूला बहुउद्देश्यीय आयोजनाहरू निर्माणको प्रक्रियामा लैजानको लागि आवश्यक अध्ययन कार्य भएको हुने । • थप सिंचाइ क्षेत्र विकासको लागि सम्भाब्य योजनाहरुको पहिचान एवम् विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन तयार हुने । • निर्माण सामाग्री र निर्माण भएका सिंचाइ संरचनाहरुको गुणस्तर वृद्धिमा सहयोग पुग्ने ।	• काली गण्डकी-तिनाउको विस्तृत अध्ययन भैरहेको । • काली गण्डकी-तिनाउ, काली गण्डकी नवलपरासी डाईभर्सन र त्रिशुली चितवन आयोजनाको पूर्वसम्भाव्यता अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको । • मझौला तथा ठूला सिंचाइ आयोजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको । • सिंचाइ संरचनाहरुको गुणस्तर परीक्षण गर्न स्थापित प्रयोगशालाहरु सञ्चालन भइरहेको ।	• काली गण्डकी तिनाउ डाईभर्सन आयोजनाको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन पूरा गर्ने । • राप्ती कपिलवस्तु डाईभर्सन आयोजना, कन्काई उच्च बाँध आयोजनाको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन शुरू गर्ने । • पश्चिम गण्डक नहर पुर्नस्थापना, सुनसरी मोरङ्ग सिंचाइ आयोजना तेश्रो कमाण्ड क्षेत्र विस्तारका लागि विस्तृत अध्ययन गर्ने । • पहिचान भएका अन्य जलाशययुक्त, बहुउद्देश्यीय आयोजनाको प्रारम्भिक अध्ययन गर्ने ।
१४	सिचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम (३०८१२४)	६	आ.व. २०५९/६० सालबसाली कुल लागतः नखुल्ने	• सिंचाइ विभागको संस्थागत विकासमा सहयोग हुने ।	• ऊर्जा, जलश्रोत तथा मन्त्रालय, सिंचाइ जलश्रोत तथा सिंचाइ विभागको भवन सुरक्षा, सरसफाई, लिफ्ट, खानेपानी, विद्युतीकरण, टेलिफोन, पुस्तकालय व्यवस्थापन, बगैंचा व्यवस्थापन, भवन मर्मत सम्भार कार्य गरी सिंचाइ विभागबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरू सुचारू रूपमा यथा समयमै सम्पन्न गरी	• उर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, सिंचाइ जलश्रोत तथा सिंचाइ विभागको भवन सुरक्षा, सरसफाई, लिफ्ट सञ्चालन, खानेपानी, विद्युतीकरण, टेलिफोन, पुस्तकालय, बगैंचाको व्यवस्थापन लगायत अन्य मर्मत

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					संस्थागत विकासमा टेवा पुऱ्याएको ।	सम्भार कार्यहरू गर्ने । • मन्त्रालय, विभाग तथा अन्तर्गतका कार्यालयहरुका भवन मर्मत सम्भार गर्ने । • सिंचाइ विकाससम्बन्धी सफ्टवेयरहरू खरिद एवम् वितरण गरी संस्थागत विकासमा टेवा पुऱ्याउने ।
१५	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम (३०८१२७)	६	आ.व. २०५९/६० सालबसाली	• सिंचाइसँग सम्बन्धित यान्त्रिक उपकरणहरु मर्मत एवम् सञ्चालन भई सिंचाइको लागि पानी सञ्चालनमा सहयोग पुग्ने ।	• हेभी इक्वीपमेन्टको • आवश्यक मर्मत संभार सहित संचालन गरिएको । • चालू रहेका मेशिनहरु आकस्मिक तथा साधारण मर्मत गरी • सञ्चालन गरिएको । • हेभी मेशिनहरु सञ्चालन गरेको । • १५ थान हेभी इक्वीपमेन्ट मेशिन खरिद गरिएको ।	• हेभी इक्वीपमेन्टको मेजर मर्मत गरी तयार गर्ने । • हेभी ईक्वीपमेन्ट र ट्रकहरु साथै फिल्ड भेहिकल माईनर तथा आकस्मिक मर्मत संभार गर्ने । • चालु हेभी ईक्वीमेन्ट र ट्रकहरुको पिरियोडिक मर्मत संभार गरी सञ्चालन गर्ने । • हलुका गाडीहरुको मर्मत गर्ने ।
१६	बृहत्त दाङ उपत्यका सिंचाइ आयोजना (३०८१५७)	१	२०७४/७५	• दाङ जिल्लाको करिब ५६,००० हेक्टर जमीनमा सिंचाइ सेवा उपलव्ध गराउने ।	• सोलार लिफट योजनाको निर्माण शुरू गरिएको ।	• सम्भाव्य क्षेत्रमा सोलार लिफ्ट प्रविधीबाट सिंचाइ सेवा उपलव्ध गराउने । • ससाना जलाशययुक्त सिंचाइ प्रणाली निर्माण । • नयाँ प्रविधीमा आधारित सिंचाइ योजना निर्माण ।
१७	समुदाय व्यवस्थित सिचित कृषि क्षेत्र आयोजना (३०८१२८)	१	आ.व. २०७१/७२ देखि २०७६/७७ कुल लागतः ७२.७ मिलियन यु.एस.डलर	• पूर्वाञ्चल र मध्यमाञ्चल क्षेत्रका कृषक व्यवस्थित सिंचाइ प्रणालीमा आवश्यक पुनर्स्थापना कार्य गरी कृषकहरुलाइ व्यवस्थित सिंचाइ सेवा उपलब्ध गराई कृषि • उत्पादनमा वृद्धि हुन गई गरिबी न्यूनीकरणमा टेवा पुग्ने ।	• ब्याच १ तर्फका ७२ वटा उप-आयोजनाहरूमध्ये ३६ वटा उप-आयोजना सम्पन्न भई करिब ३,९५२ हे.मा सिंचाइ सुविधा व्यवस्थित भएको । • ३६ वटा सिंचाइ उप-आयोजनाहरूको निर्माण कार्य चालु रकेको । • ब्याच २ तर्फका ५७ वटा उप-आयोजनाहरूमध्ये ५३ वटा उप-	• ब्याच १ तर्फका ३६ वटा सिंचाइ उपआयोजनाहरूको निर्माण कार्य चालु गर्ने । ब्याच २ तर्फका ५७ वटा आयोजनाहरू निर्माण कार्य चालु गर्ने । ४ वटाको ठेक्का प्रक्रिया पुरा गरी निर्माण

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• सरकार व्यवस्थित सिंचाइ योजनाहरूको आवश्यक पुर्नस्थापनाको कार्य गरी कृषकहरुलाई व्यवस्थापन हस्तान्तरण हुने ।	आयोजनाहरूको निर्माण कार्य चालु रहेको । • ४ वटा उप-आयोजनाहरूको डिटेल डिजाइन रिपोर्ट स्वीकृती अन्तीम चरणमा रहेको । सरकार व्यवस्थित ५ वटा सिंचाइ प्रणालीहरुको लागि आवश्यक पुर्नस्थापनाको निर्माण कार्य चालु रहेको ।	कार्यको सम्झौता भइ निर्माण कार्य शुरु गर्ने । • व्याच ३ का करिव २१ वटा सिंचाइ उपआयोजनाहरुको (करिब १६६० हे पुनर्स्थापना कार्यको तयारी गर्ने । • सरकार व्यवस्थित ५ सिंचाइ प्रणालीहरूको निर्माण कार्य चालु रहने ।
१८	प्रगन्ना तथा बडकापथ सिंचाइ आयोजना, दाङ (३०८१४१)	१	आ.व. ०६८/६९ देखि २०७५/७६ कुल लागतः रू. १ अर्ब ९४ करोड २९ लाख १३ हजार	• प्रगन्ना सिंचाइ आयोजनाबाट दाङ जिल्लाको देउखुरी उपत्यका भित्रका चैलाही, सोनपुर, सिसनिया र लालमटिया गा.वि.स.का ५,८०० हे. जग्गामा वर्षैभरि भरपदी सिंचाई सुविधा उपलब्ध हुने बड्का पथ सिंचाइ आयोजनाबाट दाङ्ग जिल्लाको देउखुरी उपत्यका राप्ती पारीको गढवा, गंगापरस्पुर र गोबरडिहा गा.वि.स. का ४,००० हे. जमीनमा वर्षैभरि सिंचाइ सुविधा उपलब्ध हुने ।	• प्रगन्ना सिंचाइ आयोजनातर्फ राप्ती नदीको किनारमा ३ वटा साइड इन्टेक निर्माण भएको, • नहर प्रणालीमा ठूला साना गरी ४५० वटा संरचना निर्माण, • कमाण्ड एरिया वचावटको लागि १०.९ कि.मि. तटवन्ध निर्माण भएको । • बड्कापथ सिंचाइ आयोजनातर्फ साइड इनटेकको सिभिल कार्य सम्पन्न भएको, • मूल नहर निर्माण कार्य ४.५ कि.मी. सम्पन्न भएको ।	• कमाण्ड क्षेत्र वचावटको लागि १,६०० मि. तटवन्ध विस्तार हुने, शाखा नहरको विस्तार (प्रगन्नातर्फ गर्ने । • मूल नहर निर्माण १०.७ कि.मि. (बड्का पथतर्फ) गर्ने ।
१९	सिंचाइ पुनर्स्थापना आयोजना कुवेत फण्ड, (३०८१५२)	१	आ.व. २०७२/७३ देखि २०७६/०७७ कुल लागतः रु.२.५ अर्ब	• ५० वटा योजना पुनःनिर्माण गर्ने । • ७,६०० हे. जमिनमा सिंचाइ सुविधा पुऱ्याउने । • सिंचित क्षेत्रफलमा वृद्धि भई कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुने ।	• २१ वटा सिंचाइ योजनाहरूको निर्माण कार्य शुरु भएको । • ७ वटा सिंचाइ योजनाहरू कार्यान्वयनमा जान स्वीकृत भई विस्तृत अध्ययन कार्य भएको ।	• सिंचाइ आयोजनाहरूको पुनःनिर्माण गर्ने । • उपभोक्ता कृषकहरूको योजना संचालन तथा व्यवस्थापन क्षमतामा अभिवृद्धि गर्ने तालिम कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने । • कृषि उत्पादन वृद्धि तथा विविधिकरणका लागि आवश्यक

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
						सहयोग, तालिम संचालन गर्ने ।
२०	पालुङटार-कुण्डुटार सिंचाइ आयोजना (३०८१४५)	१	आ.व.२०६५/६६ देखि २०७५/७६ कुल लागतः रु. ८९ करोड	• आयोजना क्षेत्रमा सिंचाइ तथा नदि नियन्त्रणका कार्यक्रमहरूबाट उपभोक्ता किसानहरूको आय आर्जनमा वृद्धि भई गरिबी निवारणमा टेवा पुग्ने ।	• दरौदी नदी दुवै किनारमा ८ कि.मी. • तटबन्धन निर्माण गरी २१५ हे. जमिन • उकास भएको । • दरौदी जलाधार क्षेत्रमा २९ सिंचाई • योजना मर्मत भई ४१० हे. जमीनमा • व्यवस्थित सिंचाइ पुगेको ।	• पालुगंटार कुन्दुरटार सिंचाइ योजनाको नाममा शुरु गर्ने । • पालुगंटारमा सतह सिंचाइमार्फत् र कुन्दुरटारमा लिफ्टबाट सिंचाइ गर्नको लागि थप अध्ययन गर्ने ।
२१	एकिकृत ऊर्जा तथा सिंचाई विशेष कार्यक्रम (३०८१६०)	१		• मध्य पहाडी टार क्षेत्रमा लिफ्टबाट सिंचाई सेवा उपलब्ध गराउने । • तराई मधेसमा सौय ऊर्जाबाट लिफ्ट सिंचाई उपलब्ध गराउने ।	नयाँ	• मध्य पहाडी टार क्षेत्रमा लिफ्टबाट सिंचाई सेवा उपलब्ध गराउने । • तराई मधेसमा सौय ऊर्जाबाट लिफ्ट सिंचाई उपलब्ध गराउने ।
२२	समृद्ध तराई मधेस सिंचाई विशेष कार्यक्रम (३०८१५५)	१	आ.व.२०७३/७४ देखि २०७७/७८ सम्म, रकम रु २४ अर्व ८० करोड	• कृषि योग्य भूमिमा सिंचाई सेवा विस्तार र विद्यमान सिंचाई प्रणालीहरुको पुनर्स्थापना तथा सुधार गर्ने ।	• मझौला सिंचाइबाट १६३०० हे., एन.आइ.टि.पि.बाट ४३९५हे., भूमिगतबाट ३१६९२.५ हे., कृषक व्यवस्थितबाट लक्ष्यको २० प्रतिशत समेत प्रगति हासिल भएको ।	• भूमिगत स्यालो टुबेल समेत बाट कृषि योग्य जमिनमा सिंचाई उपलब्ध हुने । • नयाँ डिप टुबेल निर्माण हुने । • थप यफ.यम. आइ.यस को पुवर्स्थापना तथा एन.आइ.टि.पि आयोजनाहरु समेत कार्यान्वयन हुने ।
२३	नयाँ प्रविधिमा आधारित नदि नियन्त्रण कार्यक्रम (३०८१५८)	५		-	नयाँ	• पर्कुपाइन, जियोव्याग, • वायो इन्जिनियरिङ जस्ता नवीनतम प्रविधि प्रयाग गरी नदी नियन्त्रण कार्य गर्ने, जन चेतना अभिवृद्धि तालिम कार्यक्रम
२४	टार-बजार संरक्षण कार्यक्रम (३०८१४८)	५		-	नयाँ	• बेनि म्यादी, बेनि पर्वत, चैनपुर बझाङ, दुनै डोल्पा, भद्रपुर झापा समेतमा बचावट कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
२५	जलश्रोत अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र (३०८१५४)		शुरु वर्ष २०७२ सालबसाली	• संचालन भएका प्रमुख सिंचाइ योजनाका सिस्टम इफिसियन्सी डाटावेस तयार हुने, स्प्रिडगको डाटावेस हुने, सौर्य शक्ति प्रयोग गरी सिंचाइ सुविधा प्रविधि विकास हुने, जलवायु परिवर्तनको डाटावेस हुने ।	• विभिन्न सिंचाइ आयोजनाहरुको माग अनुरुप वातावरणीय प्रभाव अध्ययन गरिएको, जलवायु परिवर्तन अध्ययन कार्य भइरहेको,	• आयोजना तयारी अध्ययन अनुसन्धान र मूल्याङ्कन गर्ने, प्रणाली कार्यकुशलता मापन, अध्ययन, अनुसन्धान, प्रसार तथा प्रदर्शन तथा प्रविधि विकास गर्ने ।
२६	भूमिगत जलश्रोत विकास समिति (३०८१३२)		शुरु मिति २०४१ सालबसाली	• ट्युववेल निर्माणका लागि सम्भाव्यता क्षेत्र पहिचान, • भूमिगत जल सतह सम्बन्धित तथ्याकं सकंलन, • पहाडी र मध्य पहाडी क्षेत्रमा हार्ड रक एक्वीफायर सम्भाव्यता क्षेत्र पहिचान हुने ।	• तराईका सबै जिल्ला र काठमाडौं उपत्यकामा भूमिगत जल अनुगमन कार्य गरी सोको विकासका लागि आवश्यक तथ्याङ्क संकलन भइसकेको, • ५० गोटा डिप तथा ५ भन्दा बढी मेडियम डेप्थ अनुसन्धानात्मक ट्युववेलहरु निर्माण भैसकेको । • पहाडी जिल्लाहरुमा हालसम्म ७ गोटा अनुसन्धानात्मक ट्युववेलहरु निमार्ण भैसकेको ।	• पहाडी तथा मध्य पहाडी उपत्यका तराई लगायत काठमाडौं र केही भित्री मधेशका जिल्लाहरुमा अन्वेषणात्मक डिप ट्युवेल निर्माण गर्ने । • काठमाडौं उपत्यका लगायत तराईका जिल्लाहरुमा मासिक रुपमा भूमिगत जल सतह मापन गर्ने । • मध्य पहाडी उपत्यकाका एक्वीफायर सम्बन्धी अध्ययन कार्यका लागि थप जियोफिजिकल सर्भे गर्ने ।
२७	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदि नियन्त्रण आयोजनाहरु (बागमती, कमला, खाँडो र लाल बकैया समेत, ३०८१३१)	५	सालबसाली	• नदी किनारको संरक्षण तथा सुदृढीकरण हुने , • तटबन्ध सडकमा ग्राभेलिङ्ग हुने, • भौतिक पूर्वाधार, मानव वस्ती, खेतीयोग्य जमिनको लगायत अन्य संरचनाहरु संरक्षण हुने	• बाग्मती नदीतर्फ ४० कि.मि. तटबन्ध निर्माण • लालबकैया नदीमा ६१.३१ कि.मि. " " • कमला नदीमा ६८.०५ कि.मि. " " गरी जम्मा १६९ .३६ कि.मि. तटबन्ध निर्माण • तटबन्धमाथि बाग्मती नदीमा ८०.८० कि.मि., लालबकैयामा ५९.२० कि.मि. कमला नदीमा ६५.९५ कि.मि. गरी जम्मा २०५.९५ कि.मि. ग्राभैलिङ्गको कार्य समेत सम्पन्न भएको ।	• बागमती, कमला र लालबकैया नदीहरुमा बाँकी तटबन्ध सडकमा ग्राभेलिङ्ग गरिने सबलीकरण कार्य अन्तर्गत विभिन्न स्थानहरुमा तटबन्ध सबलीकरण गर्ने
२८	जल उत्पन्न प्रकोप			• जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण सम्बन्धी	• मझौला तथा ठूला जलाधारहरुमध्ये २६ वटा	• जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति (प्रतिशतमा)	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
	नियन्त्रण प्रविधि परियोजना (३०८१३०)			जनचेतना अभिबृद्धि हुने, • जल उत्पन्न प्रकोपको जोखिम नक्साहरु तयार हुने, जल उत्पन्न प्रकोपबाट प्रभावित भौतिक पूर्वाधारहरुको संरक्षण हुने	जलाधारमा चेक ड्याम, बायो.इन्जिन, ड्रनेज लगायतका संरचनाहरु निकार्मण गरी भू-क्षय नियन्त्रण गर्ने कार्य भएको ।	सम्बन्धी जनचेतना अभिबृद्धि सम्बन्धी विभिन्न तालिम र गोष्ठीहरु गर्ने, जल उत्पन्न प्रकोपको जोखिम नक्साहरु तयार गर्ने, जल उत्पन्न प्रकोपबाट प्रभावित भौतिक पूर्वाधारहरुको संरक्षण गर्ने
२९	नदी नियन्त्रण (३०८१२९)			• नारायणी, महाकाली-दार्चुला, कर्णाली लगायतका नदीहरुमा स्तरयुक्त तटबन्ध निर्माण तथा मर्मत भएको हुने ।	• नारायणी, महाकाली-दार्चुला, कर्णालीलगायतका नदीहरुमा ७१३ कि.मि. तटबन्ध निर्माण • जनताको तटबन्धतर्फ २१० कि.मि. गरी जम्मा ९२३ कि.मि. तटबन्ध निर्माण भएको ।	• नारायणी, महाकाली-दार्चुला, कर्णालीलगायतका नदीहरुमा तटबन्ध तथा अन्य संरचनाहरुको निर्माण मर्मत तथा सबलीकरण गर्ने ।
३०	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यक्रम (३०८११६)			• जल तथा मौसमी सेवा प्रवाह एवम् बेसिन कार्यालयहरु व्यवस्थापन भएको हुने ।	• १० जडित स्वचालित जलमापन केन्द्र स्थापना भएको ।	• मौसम पूर्वानूमान कार्यक्रम, बाढी पूर्वानूमान कार्यक्रम, बेसिन कार्यालय व्यवस्थापन र मर्मत
३१	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (३०८१२०)			• विभागको क्षमता अभिबृद्धि, संस्थागत सुदृढीकरण रकार्यान्वयन पक्षको सबलीकरण हुने, • अवलोकन नेटवर्क र भविष्यवाणीको आधुनिकीकरण हुने एवम् विभागले दिने सेवा गुणस्तरिय, विश्वसनीय एवम् सुदृढ भएको हुने ।	• १ वटा राडार जडित भएको	• २ वटा मौसमी राडार जडान तथा संचालन, चट्यान संजाल प्रणाली र रेडियो सोन्ड केन्द्रको स्थापना, जल तथा मौसम विज्ञान विभागको भवन निर्माण, संगठन संरचना तथा जनशक्तिको विकास गर्ने

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा सिंचाई क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. ११७ करोड र पूँजीगततर्फ रू.२०३० करोड गरी जम्मा रू.२१४८ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ५ मा दिइएको छ ।

५.६ पुनर्निर्माण

क. पृष्ठभूमि

२०७२ सालको विनाशकारी भूकम्प तथा तत्पश्चात्का पराकम्पका कारण विभिन्न १४ जिल्लाहरू गम्भीर रुपमा प्रभावित हुन पुगे । उक्त भूकम्पका कारण सार्वजनिक तथा निजी गरी करिब ८ लाख भवन, विद्यालय तथा पुरातात्विक संरचनाहरू पूर्णतः क्षतिग्रस्त भए । ८,८९१ को संख्यामा मानवीय क्षति भयो भने नेपाल सरकारले राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्था, मित्रराष्ट्र, दातृनिकाय तथा व्यक्तिहरूको सहयोगमा तत्काल खोज तथा उद्वार र राहतको व्यवस्था गरे तापनि पूर्ण रुपमा क्षतिग्रस्त भई प्रयोग योग्य नभएका संरचनाहरू, सार्वजनिक भवन, पुरातात्विक स्मारक संरचना, भौतिक पूर्वाधार, विद्यालय एवम् स्वास्थ्य केन्द्रहरू समेतको पुनर्निर्माण गर्न गराउन राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणको गठन भएको हो । भूकम्पद्वारा प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी ऐन, २०७२ बमोजिम गठन भएको यस प्राधिकरणको कार्यावधि ५ वर्ष तोकिएको छ । सरोकारवाला निकायबीच समन्वयको कमी, जनशक्तिको कमी, स्रोत साधनको कमी, पुनर्निर्माणमा विगतमा पर्याप्त अनुभवको कमीजस्ता समस्याहरू यस क्षेत्रमा अनुभूत भएका छन् । भूकम्पबाट लाखौँको संख्यामा ध्वस्त भएका आवास, सांस्कृतिक सम्पदा, भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधारसम्बन्धी संरचनाहरूको समयमा पुनर्निर्माण गर्नु, विपन्न परिवारहरू पनि भूकम्प प्रभावित भएबाट अत्यावश्यकीय सुविधाको रुपमा प्राथमिकतामा राखी सुरक्षित तथा लागत प्रभावकारी आवासको व्यवस्था गर्नु, वास्तविक भूकम्प पीडितहरूको संख्या तथ्यगत रुपमा यकिन गर्नु, प्राधिकरणको कार्य प्रकृतिअनुसार शीघ्र सेवा प्रदान गर्नुपर्ने तर विद्यमान खरिदसम्बन्धी कानुनी व्यवस्था व्यवहारिक नभएको कारण अपेक्षित समयमा निर्माण सम्पन्न गर्नु तथा सरसामान उपलब्ध गराउनमा विलम्ब हुन गएकोले उत्पन्न जनअसन्तोषलाई सम्बोधन गर्नु चुनौतीपूर्ण विषय हुन् ।

भूकम्पबाट भएको क्षतिको यकिन गरी आवश्यकतानुसार पुनर्निर्माण गर्ने, एकीकृत बस्ती विकास गर्ने एवम् कानूनबमोजिम क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने व्यवस्थाका लागि अन्तर्राष्ट्रिय दातृ संस्था तथा मित्रराष्ट्रहरूको पनि उल्लेखनीय सहयोग रहेको छ । ऐनद्वारा प्राप्त कार्यादेशका आधारमा यस प्राधिकारणले बाँकी रहेको कार्यावधिमा भूकम्पद्वारा प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणसम्बन्धी बाँकी रहेका कार्यहरू सम्पादन गर्नका लागि आगामी आ.व. २०७४/७५ को वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट तयार गरिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त संरचनाको दिगो, सुरक्षित र योजनाबद्ध रूपमा यथाशीघ्र निर्माण गरी पीडित व्यक्ति तथा समुदायको जनजीवनलाई कम्तीमा पनि प्रकोपपूर्वको अवस्थामा पुनर्स्थापना गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. प्राथमिकताको आधारमा क्षतिग्रस्त संरचनाहरूको पुनर्निर्माण तथा बस्ती विकास गर्ने ।
२. जोखिमपूर्ण बस्तीको स्थानान्तरण गर्ने ।
३. पुनर्निर्माण, पुनर्स्थापना तथा बस्ती स्थानान्तरणको योजना कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त संयन्त्र स्थापना गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ सम्मको प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित उपलब्धि	आ.व. २०७५/७६ लक्ष्य
१.	सर्भेक्षणबाट पहिचान भएका लाभग्राही संख्या	जना		७२४८९५	७२६७३८	७२६७३८
२.	गुनासो सम्बोधनबाट पहिचान भएका लाभग्राही संख्या	जना		२२५८९	४०९६७	९०९६७

क.सं.	सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ सम्मको प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित उपलब्धि	आ.व. २०७५/७६ लक्ष्य
३.	पहिचान भएका जम्मा लाभग्राही संख्या	जना		७४७४८४	७६७७१०	८०००००
४.	निर्माण सम्पन्न भएका घर	संख्या		४४९१६	४३५०००	८०००००
५.	स्वास्थ्य संस्था पुनर्निर्माण	गोटा		४६२	६५०	९५०
६.	विद्यालय भवन पुनर्निर्माण	गोटा		२४५६	४५००	६५५०
७.	पुरातात्विक सम्पदा पुनर्निर्माण	गोटा		५६	१५०	४८०
८.	सरकारी भवन पुनर्निर्माण	गोटा		१८१	२५०	३००
९.	सुरक्षा निकायका भवन पुनर्निर्माण	गोटा		१७	१२५	२०५
१०.	जोखिमयुक्त बस्तीबाट सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण भएका लाभग्राही संख्या	परिवार			६००	३०००

ङ वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं	कार्यक्रम /आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	पुनर्निर्माण कोष अन्तर्गत सञ्चालन गरिने कार्यक्रमहरू ३०१८०१	१		• स्वास्थ्य संस्थाहरूको पुनर्निर्माण भएको हुने, • विद्यालय भवनहरूको पुनर्निर्माण भएको हुने, • पुरातात्विक सम्पदाहरूको पुनर्निर्माण भएको हुने, • सरकारी भवनहरूको पुनर्निर्माण भएको हुने, (सुरक्षा निकायका भवनहरू समेत) • जोखिमयुक्त बस्तीबाट सुरक्षित स्थानमा बस्ती स्थानान्तरण भएको हुने ।	• लाभग्राही संख्या पहिचानका सिलसिलामा सर्भेक्षणबाट ७२४८९५ जना र गुनासो सम्बोधनबाट २२५८९ जना गरी जम्मा ७४७४८४ जना लाभग्राही पहिचान भई सकेका छन । • ४४९१६ वटा घर निर्माण सम्पन्न भएका छन । • ४६२ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरूको पुनर्निर्माण भएको छ । • २४५६ वटा विद्यालय भवनहरूको पुनर्निर्माण भएका छन् । • ५६ वटा पुरातात्विक सम्पदाहरूको पुनर्निर्माण भएका छन् । • १८१ वटा सरकारी भवनहरूको पुनर्निर्माण भएको छ । • १७ सुरक्षा निकायका भवनहरूको पुनर्निर्माण भएका ।	• ८ लाख निजी आवास पुनर्निर्माण गर्ने, • ११९७ स्वास्थ्य संस्थाहरूको पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्ने, • ७५५३ विद्यालयहरूको पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्ने, • ७५३ पुरातात्विक सम्पदाहरूको पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्ने, • ७६२ सरकारी र सुरक्षा निकायका भवनहरूको पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्ने, • २८६ जोखिमयुक्त बस्तीबाट करीब ४ हजार लाभग्राहीहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने । • क्षतिग्रस्त पुरातात्विक सम्पदा तथा गुम्वाहरूको पुनर्निर्माण गर्ने । • अझ सुरक्षित पुनर्निर्माणको आधारभूत मान्यता अनुरुप विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूको निर्माण गर्ने । • पहिचान भइसकेका जोखिमयुक्त वस्तीहरूलाई सुरक्षित स्थानान्तरण गर्ने गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने । • जोखिमयुक्त वस्तीहरूको पहिचान गरी सुरक्षित स्थानान्तरण गर्ने । • भूकम्प प्रभावित व्यक्ति तथा परिवारलाई जीविकोपार्जनका लागि सहयोग गर्ने कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा पुनर्निर्माण क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.९३१९ करोड र पूँजीगततर्फ रू.५८०५ करोड गरी जम्मा रू.१५१२४ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ५ मा दिइएको छ ।

परिच्छेद ६
शासकीय व्यवस्था र अन्तर सम्बन्धित क्षेत्र

६.१ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्

क. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले प्रत्याभूत गरेको जनताको सार्वभौमिकतालाई संवैधानिक, कानुनी र व्यावहारिक रुपमा स्थापित गरी संविधानप्रदत्त अवसर, राज्यवाट प्रदान गरिने सेवा सुविधा, समग्र सुरक्षा र सम्मानको सहज, अनुकूल र वास्तविक अर्थमा जनताले प्राप्त गर्न सक्नेगरी शासकीय व्यवस्था सञ्चालन एवम् व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी सरकार सामु रहेको छ । स्वतन्त्र र निष्पक्ष न्यायको सिद्धान्तलाई कुण्ठित बनाउने गरी राजनीतिक, प्रशासनिक, सम्पूर्ण न्याय प्रशासन र सामाजिक क्षेत्रबाट हुने विसङ्गति र अनियमितताको गुनासोलाई न्यूनीकरण गरी भ्रष्टाचारमुक्त कानुनी राज्यको स्थापनार्थ अग्रसरता सहितको जिम्मेवारी राज्यको रहेको छ । यसका लागि सार्वजनिक प्रशासनमा सुशासन कायम गर्ने गराउने, सार्वजनिक नीति तर्जुमाको संयोजन गर्ने, नीति कार्यान्वयनको अनुगमन गरी सार्वजनिक नीतिको प्रभावकारिता प्रवर्द्धन गर्ने, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विकास प्रक्रियाका विभिन्न चरणहरूमा नागरिकको अर्थपूर्ण सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने, मानव अधिकारप्रतिको प्रतिबद्धतालाई व्यावहारिक रूपमा सुनिश्चित गर्ने तथा सार्वजनिक आय र खर्च प्रणालीको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने लगायतको कार्य मार्फत सरकारले मुलुकको शासकीय व्यवस्था सञ्चालन गर्दै आएको छ ।

शासकीय व्यवस्थाका क्षेत्रसम्बद्ध निकायहरू नेपाल सरकारको अल्पकालीन, मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन नीति तथा रणनीतिको तर्जुमा, स्वीकृति तथा कार्यान्वयन तथा त्यसको अनुगमन र मूल्याङ्कन, विकास नीति, रणनीति, कार्यनीति, जनशक्ति र साधनस्रोत, नतिजा व्यवस्थापनका क्षेत्रमा परिवर्तनकारी भूमिकाका लागि जिम्मेवार छन् । संघीय संरचना अनुसारको नव-निर्वाचित निकायहरूको कार्यदक्षता, दुर्गम स्थानमा सहज एवम् चुस्त सेवा प्रवाहका लागि प्रभावकारी मानव संशाधनको व्यवस्थापनलगायतका कारण जनतालाई पुऱ्याउनु पर्ने अत्यावश्यक सेवा प्रवाह समयमा प्रदान गर्न सकिएको छैन । परिवर्तित परिवेश अनुरुप शासकीय सुधार गर्दै अधिकाधिक जनपरिचालन र जनसहभागिता जुटाइ तीनवटै तहका सरकारको सेवा प्रवाहलाई स्वच्छ, सक्षम, निश्पक्ष, भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी र गुणस्तरीय बनाई सर्वसुलभ एवं सहजरुपमा सेवा प्रवाह तथा विकास निर्माणका कार्य अघि बढाउने कार्य चुनौतिपूर्ण रहेको छ । यसका अलावा सन् २०३० सम्ममा दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्नेगरी आगामी दिनका विकास योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई निर्देशित गर्ने तथा सोको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि साधन स्रोतको व्यवस्थापनको कार्य चुनौतिपूर्ण रहेको छ ।

"समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली" को संकल्पलाई व्यवहारमा सार्थक बनाउने उद्देश्यका साथ अन्य नियमित कार्यका अतिरिक्त मूलभूत रुपमा शासकीय सुधार तथा भ्रष्टाचार नियन्त्रण, प्रशासनिक पुनर्संरचना, द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सन्धि, सम्झौता वा सहमति कार्यान्वयनको अनुगमन, मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन, केन्द्रीयस्तरमा शासकीय सुधारका लागि विज्ञ समूह (थिंक ट्याङ्क) को व्यवस्था तथा व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास लगायतका कार्यहरू सम्पादन गर्नेगरी आगामी बर्षको लागि वार्षिक विकास कार्यक्रम तयार गरिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, परिणाममुखी, जवाफदेही र पारदर्शी बनाई सार्वजनिक सेवाप्रवाह र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउनु । (प्रशासकीय सुशासन)
२. स्वतन्त्र र निष्पक्ष न्यायको सिद्धान्तलाई कुण्ठित बनाउने गरी राजनीतिक, प्रशासनिक, सम्पूर्ण न्याय प्रशासन र सामाजिक क्षेत्रबाट हुने विसङ्गति र अनियमितताको गुनासोलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अवलम्बन गरी भ्रष्टाचारमुक्त कानुनी राज्यको स्थापनार्थ अग्रसरता देखाउनु । (प्रशासकीय सुशासन)
३. भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापको नियन्त्रण गरी सुशासन कायम गर्न सहयोग गर्नु । (भ्रष्टाचार नियन्त्रण)
४. सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विकास प्रक्रियाका विभिन्न चरणहरूमा नागरिकको अर्थपूर्ण सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु । (जनसभागिता)

५. सार्वजनिक आय र खर्च प्रणालीको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्नु । (वित्तीय सुशासन)

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. सार्वजनिक सेवाहरूलाई गुणस्तरीय र सर्वसाधारणको पहुँच योग्य बनाउन संघीय प्रणाली अनुरुप प्रशासन संयन्त्रको पुनर्संरचना गर्ने । (प्रशासकीय सुशासन)

२. सार्वजनिक निकायका काम कारवाहीसम्बन्धी सूचनामा नागरिकको पहुँच बढाउने । (प्रशासकीय सुशासन)

३. राष्ट्रसेवकहरूलाई कामप्रति परिणाममुखी र उत्तरदायी बनाउने । (प्रशासकीय सुशासन)

४. सबै भ्रष्टाचारजन्य काम कारवाही अपराध हुने कानूनी व्यवस्था गरी सोको कार्यान्वयनका माध्यमबाट त्यस्तो भ्रष्टाचारजन्य काममा शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गर्ने । (भ्रष्टाचार नियन्त्रण)

५. भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धिको कार्यान्वयन गर्दै निवारणात्मक उपाय अवलम्बन गरी भ्रष्टाचार निवारण गर्ने । (भ्रष्टाचार नियन्त्रण)

६. भ्रष्टाचारसंग सम्वन्धित फौजदारी विषय, सुपुर्दगी र पारस्परिक कानूनी सहयोगका लागि पक्ष राष्ट्रहरूबीचको सहयोगलाई प्रवर्द्धन गर्ने । (भ्रष्टाचार नियन्त्रण)

७. भ्रष्टाचार निवारणका लागि प्राविधिक सहायता र सूचना आदान-प्रदानसम्बन्धी महासन्धिको व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्ने । (भ्रष्टाचार नियन्त्रण)

८. विकास निर्माणका हरेक चरण र सेवा प्रवाहमा जनसहभागिता प्रवर्द्धन गर्ने । (जनसहभागिता)

९. स्थानीयस्तरमा कार्यरत सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । (जनसहभागिता)

१०. नागरिकसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विकास निर्माण कार्यक्रम र निर्वाचन लगायतका सार्वजनिक महत्वका क्रियाकलापमा नागरिकहरूको भूमिका बढाउने । (जनसहभागिता)

११. वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढीकरण गर्ने । (वित्तीय सुशासन)

१२. सार्वजनिक आय-व्यय र खरिदलाई प्रभावकारी, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउने । (वित्तीय सुशासन)

१३. आन्तरिक नियन्त्रण र लेखापरीक्षणलाई विश्वसनीय तथा प्रभावकारी बनाउने । (वित्तीय सुशासन)

घ. नतिजा सूचकहरू:

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७३/७४	आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित उपलब्धि	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	भ्रष्टाचारसम्बन्धी सूचकांक	स्थान सूचकांक	१२९ ३०	१२० २९	११५ २९
२	सरकारी प्रभावकारिता	स्थान सूचकांक	१७ -०.९०	२२ -०.८५	२३ -०.८०
३	कानूनको शासन	स्थान सूचकांक	२७ -०.६५	२८.०० -०.४०	२९ -०.३०
४	भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि सुशासन (दिगो विकास लक्ष्य प्रतिवेदनबाट)	सूचकांक	-०.७८	-	०
५	गरिबीको रेखामुनिको जनसंख्या	प्रतिशत	२१.६	-	१७

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं	कार्यक्रम/ आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	मुख्य प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र ३०१०२५	३,४	सालबसाली	१. प्राप्त उजुरीहरु फछ्र्यौट भएको हुने । २. भ्रष्टाचार नियन्त्रणका निम्ति जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । ३. आयोजनाहरुको प्रविधिक परीक्षण समयमा हुने । ४. कानुन परिपालनालाई थप सुदृढ तुल्याउने । ५. भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि प्रवर्द्धनात्मक, निरोधात्मक र उपचारात्मक कार्यहरु सम्पन्न गर्ने ।	१. चालु आ.व. २०७४/७५ को फागुन समान्तसम्म ४८३ वटा उजुरीहरु छानवीन गरी फछ्यौट गरिएको। २. सिंहदरवारका ४ वटा गेटमा गरिएको अनुगमनका क्रममा तोकिएको औपचारिक पोशाक नलगाउने र समय पालना नगर्ने जम्मा ५२१ जना कर्मचारीहरुलाई आवश्यक कारवाही गर्न सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाइएको। ३. २३ जिल्लाका ५२४ वटा सरकारी कार्यालयहरुमा कर्मचारीहरुले तोकिएको पोशाक लगाए नलगाएको, कार्यालय समय पालना गरे नगरेको सम्बन्धमा अनुगमन गरी अनुशासन पालना नगर्ने कर्मचारीहरुलाई प्रचलित कानुन बमोजिम आवश्यक कारवाही गर्न सम्बन्धित निकायमा पत्राचार गरिएको। ४. ७ वटा जिल्लामा "भ्रष्टाचार नियन्त्रण" हाम्रो साझा दायित्व" विषयक गोष्ठी सम्पन्न भएको। ५. १८ जिल्लामा १/१ वटा सामुदायिक विद्यालयमा "सदाचार प्रवर्द्धनसम्बन्धी सचेतना" कार्यक्रम सम्पन्न भएको ५२४ वटा सरकारी कार्यालयहरुमा नागरिक वडापत्र र यसको	१. संघीय संरचना वमोजिम केन्द्रको पुनःसंरचना गर्ने तथा छुट्टै ऐनको मस्यौदा गर्ने, २. सामुदायिक विद्यालयमा भ्रष्टाचार विरुद्दको जनचेतना अभिवृद्धि कक्षा, केही जिल्लामा भष्टाचार विरुद्दको कार्यशाला गोष्ठी, भष्टाचार विरुद्दको प्राविधिक परीक्षण सम्वन्धी अन्तर निकाय गोष्ठी सञ्चालन गर्ने, ३. प्राविधिक परीक्षण कार्यको NCR अनुगमन गर्ने, ४. रेडियो टेलिभिजन लगायत संचार माध्यमद्वारा भ्रष्टचार विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्दि गर्ने, ५. भ्रष्टाचार हुनसक्ने निकाय वा स्थानको विस्तृत अध्ययन गर्ने, ६. विभिन्न निकायमा नागरिक वडापत्र अनुगमन तथा छड्के अनुगमन गर्ने ।

					कार्यान्वयनको अनुगमन सम्पन्न भएको। ६. ७०० जना सेवाग्रहीसँग सरकारी कार्यालयले प्रवाह गर्ने सेवाको स्तर सम्बन्धी सेवाग्राही सर्भेक्षण कार्य सम्पन्न भएको। (संखुवासभा, मोरङ्ग, सर्लाही, स्याङ्जा, तनहुँ, गुल्मी र सल्यान जिल्ला) ७. राष्ट्रिय गौरवका आयोजनातर्फ १९ वटा अन्य विकास आयोजनातर्फ १९ वटा र सामुदायिक सिंचाई आयोजना ५ वटा प्याकेजको प्रविधिक परीक्षणका लागि परामर्शदाताहरुको छनौट कार्य भइरहेको। ८. १६औं व्याचको प्राविधिक परीक्षक तालिम २३ जनालाई प्रदान गरिएको। ९. कानुनले तोकेको समयसीमा भित्र सम्पत्ति विवरण नबुझाउने १९,९६८ जना पदाधिकारीहरुलाई कारवाहीको लागि अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा लेखी पठाइएको । १०. ४ जना ईन्जिनियरहरुलाई ISO AUDIT सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको।	

२.	सुचना र प्रविधि विकास आयोजना ३०११०१	२	सन २००८-२०१६	१. जग्गा प्रशासन सम्वन्धी कार्य अनलाइन हुने । २. EDLVRS प्रणाली जडान हुने । ३. सरकारी एकीकृत डाटा केन्द्रको क्षमता सुदृढ हुने । ४. दरखास्त भर्ने लगायतका लोकसेवा आयोगका कार्यहरु अनलाइनमार्फत हुने ।	१. विभिन्न सरकारी निकायका e-application हरुलाई National Portal मा Integration गर्न Document तयार भएको। २. Security Appliance License नविकरण गर्न Document तयार भएको।	१. आ.व.२०७५/७६ भित्र परिचयपत्र प्रणाली जडान गरी परीक्षण सम्पन्न गर्ने, २. सिंहदरवारभित्र कार्यरत सात हजार राष्ट्र सेवक कर्मचारीहरुको वैयक्तिक तथा जैविक विवरणहरु संकलन गरी वितरण गर्ने, ३. कुनै एक जिल्ला वा कुनै एक निर्वाचन क्षेत्रका एक लाख दश हजार नागरिकलाई राष्ट्रिय परिचयपत्र वितरण गर्ने, दोस्रो चरणमा १५ जिल्लाका नागरिकहरुलाई राष्ट्रिय परिचयपत्र वितरण गर्न कार्यहरु अगाडि बढाउने, ४. VRS प्रणालीलाई विस्तार गर्ने ।
३.	गरिबी निवारण कोष ३०१०१५	५		गरिबी न्यूनीकरणमा उल्लेख्य प्रगति भएको हुने ।	१. १३ अर्बभन्दा बढी रकम ६० जिल्लाका ३२००० सामुदायिक संस्थाको घुम्ती कोष स्थापना भएको। सामुदायिक पूर्वाधारका ४३५० आयोजनाहरु सम्पन्न भएको। सहयोगी संस्थाको संख्या ४९९ बाट २८५ मा घटाइएको । २. गरिबी निवारण कोषले कार्यक्रम संचालन गरेका जिल्लाको सर्वेक्षण भएको ३. जापान सामाजिक विकास कोष कार्यक्रम अन्तर्गतका सम्पूर्ण कार्यक्रम सम्पन्न भएको ४. ९८ पूवार्धारका उपपरियोजना सम्पन्न भएको	१. आयमूलक कार्यक्रम, सामुदायिक पूर्वाधार विकास, वस्तु विकासको लागि सामुदायिक संस्थालाई अनुदान प्रदान गर्ने, २. सामाजिक परिचालन गर्ने, ३. भूकम्प प्रभावित समुदायलाई क्षतिग्रस्त भौतिक पूर्वाधार पुनःनिर्माणका लागि सहयोग, घुम्तिकोषबाट गरिएको व्यवसायलाई पुनःस्थापन र जीविकोपार्जनका लागि क्षमता

					५. आयआर्जन उपपरियोजना अन्तर्गत स्थानीय उत्पादन समूहहरुको क्षमता तथा सीप परिमार्जन र उनीहरुद्धारा उत्पादित हस्तकलाका सामग्रीको माग बमोजिमको गुणस्तर सुधार र बजार पहुँचसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन, ३५० उत्पादन समूह अन्तर्गत ७४८० कालिगढ प्रत्यक्ष रुपमा लाभान्वित भएका । ६. भूकम्प प्रतिरोधी घर निर्माणसम्बन्धी जिल्लास्तरमा १२ जिल्लाका ३९६ जनालाई अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गरिएको ।	विकास गर्ने, ४. एक घर एक बैंक, एक महिला एक बैंक खाता अभियान सञ्चालन गरी सरकारको आर्थिक सामाजिक सहयोग सबै गरिब परिवारमा सिधै पुग्ने वातावरण मिलाउने, ५. हिमाली क्षेत्रको गरिबी निवारणका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
४.	लगानी बोर्डको कार्यालय ३०१०३१	४		विभिन्न जल विद्युत आयोजनाबाट उल्लेख्य मात्रामा विद्युत उत्पादन हुने ।	१. **पश्चिम सेती जलविद्युत आयोजना** • मिति २०७१-१२-३० को बैठकको सत्रौं बैठकबाट CWE Investment Corporation लाई अमेरिकी डलर १.६ विलियनको वैदेशिक लगानी (FDI) गर्न स्वीकृत भएको • सोही बैठकबाट नेपाल विद्युत प्राधिकरण र विकासकर्तालाई Joint Venture Agreement – JVA गरी Special Purpose Vehicle-SPV खडा गर्न निर्देश गरे बमोजिम विकासकर्ताले २०७१/११/२९ मा Joint Venture Agreement (JVA) को Draft लगानी बोर्डको कार्यालयलाई उपलब्ध गराइएकोमा सो उपर छलफल तथा पारस्परिक आदान-प्रदान भई २०७३ माघ ३ मा नेपाल विद्युत प्राधिकरण र CTGI बीच नेपाल विद्युत प्राधिकरणले २५% र	१. सम्वन्धित आयोजनाको जग्गा प्रासि, पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्य अगाडि बढाउने र ग्रामीण विद्युतीकरणको लागि पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने, २. माथिल्लो मर्सयाङ्दी जलविद्युत आयोजनाको PDA गर्ने, ३. जग्गा प्रासि पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्य अगाडि बढाउने, ग्रामीण विद्युतीकरणको लागि पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने, ४. काठमाडौं उपत्यका फोहोरमैला व्यवस्थापन परियोजना अन्तरगत विकास सम्झौता PDA गर्ने

					CTGI ले ७५% लगानी गर्ने गरी संयुक्त लगानी सम्झौता (JVA) मा प्रारम्भिक हस्ताक्षर भएको र उक्त सम्झौता नेपाल विद्युत प्राधिकरणको बोर्डबाट २०७३ माघ ५ मा अनुमोदन भएको • लगानी बोर्डको १७ औ बैठकले विकासकर्ताका प्राविधिकहरुलाई पश्चिम सेती आयोजनास्थलमा Onsite investigation गर्न दिएको अनुमति अनुसारको काम सम्पन्न भइसकेको पत्र चाइना थ्री गोर्जेजको तर्फबाट श्रावण ३१, २०७३ मा लगानी बोर्डको कार्यालयलाई प्राप्त भएको। २. **माथिल्लो कर्णाली जलविद्युत आयोजना** • नेपाल सरकार र GMR-ITD Consortium का बीच माथिल्लो कर्णाली जलविद्युत आयोजनाको मिति २०७१-०६-०३ मा परियोजना विकास सम्झौता (PDA) हस्ताक्षर भई सोही अनुसारको कार्य अगाडि बढिरहेको । • परियोजना क्षेत्रमा Camp/Colony निर्माण कार्य सम्पन्न भएको। • परियोजना विकासकर्ता द्बारा PDA को प्रावधान बमोजिम परियोजना विकासलाई आवश्यक पर्ने लगानीको खाका (Financial Plan) पेश गरेको। • विकासकर्ताद्धारा मिति २०७४/०३/२९ मा पुनस्थापना तथा पुनर्वास योजनाको (Resettlement Action Plan) Final Draft पेश । लगानी बोर्डद्धारा सो Plan को अनुमोदनका	स्थानीय तहलाई हस्तान्तरण गर्ने, नगरपालिकाहरुको हालको फोहोरमैला संकलन कार्यमा परिचालित संस्थामा सामाग्री हस्तान्तरण गर्ने र वित्त व्यवस्थापन गर्ने, ५. काठमाडौं उपत्यकामा रेलमार्ग सञ्चालन गर्ने सम्बन्ध अध्ययन लगायतका आवश्यक पूर्व तयारी लगानी बोर्ड बैठकबाट गर्ने, ६. पहिचान भएका मध्ये दशवटा परियोजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन मोडालिटी र Bid Document तयार गर्ने ।

					लागि आवश्यक कारवाही भईरहेको। ३. **अरुण तेस्रो जलविद्युत आयोजना** • नेपाल सरकार र SJVN ARUN -3 Power Development Company बीच मिति २०७१/०८ ०९ मा अरुण तेस्रो जलविद्युत आयोजनाको परियोजना विकास सम्झौता (PDA) मा हस्ताक्षर भई सो अनुसारको कार्य अगाडि बढिरहेको। • आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने नेपाल विद्युत प्राधिकरण र ऊर्जा मन्त्रालयको स्वामित्वमा रहेको जग्गा हस्तान्तरणको कार्य सम्पन्न भएको। • EIA स्वीकृत भएको। • पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना योजना (Resentment Action Plan-RAP) स्वीकृत भएको। • प्रसारण लाइन निर्माणको लागि आवश्यक IEE को स्वीकृत भएको । • Civil Sinecure निर्माणका लागि Package -1, Nov 14, 2017 र Package -2 19 March 2018 मा भारतको क्रमशः Jai prakash र Patel Enginering लाई ठेक्का सम्झौता भएको।	
५.	राष्ट्रिय पुर्निर्नर्माण प्राधिकरण ३०१८०१			१. भूकम्पबाट अति प्रभावित १४ जिल्लामा निजी आवास अनुदान वितरण हुने । २. भूकम्पबाट प्रभावित १७ जिल्लामा निजी आवास अनुदान वितरण हुने ।	१. अनुदान वितरणको कार्यलाई पूर्णता दिने । २. गुनासो सुनुवाइको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने। ३. पुनर्निर्माणको लागि यथोचित वजेटको व्यवस्था मिलाइने। ४. परम्परागत तथा स्थानीय सामग्रीहरुको	१ लाख निजी आवास पुनर्निर्माण गर्ने, २ ११९७ स्वास्थ्य संस्थाहरुको पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्ने, ३. ७५५३ विद्यालयहरुको पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्ने, ७५३ पुरातात्विक सम्पदाहरुको पुनर्निर्माण सम्पन्न

				३. सरकारी भवन एवम् पुरातात्विक सम्पदाहरुको पुनर्निर्माण सम्पन्न भएको हुने । ४. जोखिमयुक्त बस्तीहरुको अध्ययन भएको हुने ।	प्रयोगबाट पुरातात्विक सम्पदाहरुको पुनर्निर्माण गर्ने । ५. Build Back Better (अझ सुरक्षित पुनर्निर्माण) को मान्यता आत्मसात गर्ने। ६. गुणस्तरीय भवन निर्माणका लागि सिकर्मी तथा डकर्मीहरुको तालीम सञ्चालन गर्ने। ७. पहिचान भइसकेका जोखिमयुक्त वस्तीहरूलाइ सुरक्षित स्थानान्तरण गर्ने। ८. एकीकृत वस्तीहरुको निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिने।	गर्ने, ४. ७६२ सरकारी र सुरक्षा निकायका भवनहरुको पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्ने, ५. २८६ जोखिमयुक्त बस्तीबाट करीब ४ हजार लाभग्राहीहरुलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.४२० करोड र पूँजीगततर्फ रू.८४ करोड गरी जम्मा रू.५०५ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ६ मा दिइएको छ।

६.२ संघीय मामिला

क. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले राज्यशक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको संरचनाबाट हुने व्यवस्था गरी एकल एवम् साझा अधिकारहरूको समेत स्पष्ट निर्धारण गरेको छ । यस्तो व्यवस्थाबाट सरकारलाई जनताको नजिक पुऱ्याई शक्ति र स्रोतमाथि नागरिकको पहुँच स्थापित गर्ने र विकास तथा सेवा प्रवाहमा स्थानीय सहभागिता र स्वामित्व कायम हुने अवस्था सिर्जना भएको छ ।

जनतालाई वास्तविक रूपमै सार्वभौमसत्ता सम्पन्न तुल्याई शासनमा उनीहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्दै लोकतन्त्रलाई स्थानीय तहदेखि नै संस्थागत र मजबुत बनाउने अवसर प्राप्त भएको छ । यसबाट स्थानीय शासन अन्तर्गत स्थानीय सुशासन, गुणस्तरीय आधारभूत सेवा प्रवाहमा सबैको सहज पहुँच, स्थानीय पूर्वाधार निर्माण, लक्षित वर्ग तथा क्षेत्रको आर्थिक-सामाजिक सशक्तीकरण एवम् समावेशीकरण, सामाजिक परिचालन, सहभागितामूलक योजना तथा विकास, स्थानीय जीविकोपार्जन एवम् रोजगारी सिर्जना, सामाजिक सुरक्षा र स्थानीय तहमा रचनात्मक क्रियाकलापहरू सञ्चालन हुने सुनिश्चितता देखिएको छ ।

ख. उद्देश्य

स्थानीय स्वायत्त शासन तथा सहभागितामूलक पद्धतिका माध्यमबाट जनतालाई आधारभूत सेवा सुविधा उपलब्ध गराउनु ।

ग. रणनीति

१. स्थानीय संरचनाहरूको स्थापना, व्यवस्थापन र क्रियाशीलता बढाउने ।
२. स्थानीय स्वायत्त शासन र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण गर्ने ।
३. सामाजिक परिचालन तथा लक्षित कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउने । स्थानीय शासनमा जनस्वामित्व स्थापना गर्न जनताको सहभागितामा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन प्रणाली सुदृढीकरण गर्ने ।
४. बालमैत्री स्थानीय शासनलाई मुलुकभर विस्तार गर्ने ।
५. दिगो आर्थिक-सामाजिक विकास, वातावरणमैत्री गुणस्तरीय स्थानीय पूर्वाधार तथा प्रभावकारी सेवा प्रवाहद्वारा सीप विकास र आय आर्जनका अवसरलाई विस्तार गर्दै गरिबी न्यूनीकरणमा टेवा पुऱ्याउने ।
६. जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्यहरूमा जनताको सहभागिता बढाई समन्वयात्मक रुपमा वातावरणमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक	एकाई	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ हालसम्मको उपलब्धि	२०७५/७६ को लक्ष्य
१	स्थानीय तहमा रोजगारी सिर्जना	जना (हजारमा)	२३	२०	२५
२	तराईमा एक घण्टा र पहाडमा दुई घण्टाभित्र यातायात सेवामा पहुँच पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	५०	५५	६५
३	सुधारिएको खानेपानी स्रोत माथि दिगो पहुँच भएका ग्रामीण घरधुरी (वर्षभरी पानी चल्ने खा.पा.आ.)	प्रतिशत	७०	७३	७८
४	सरसफाई सुविधा पाएका थप ग्रामीण जनसंख्या	लाख	३	४	४
५	ग्रामीण सडक कालोपत्रे	कि.मी.	१६८	१७०	१५०
६	नयाँ सडक पुल निर्माणको संख्या	कि.मी.	८८	६९	१५०
७	झोलुङ्गे पुल निर्माण संख्या (तुइन विस्थापनसमेत)	गोटा	५४७	२००	५००
८	स्यानिटरी ल्याण्डफिल साईटको विकास	वटा	१०	८	२४

क्र.सं.	सूचक	एकाई	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ हालसम्मको उपलब्धि	२०७५/७६ को लक्ष्य
९	लघु जलविद्युत् आयोजनाको सञ्चालनबाट उत्पादित विद्युत क्षमता	किलोवाट	२३७	२४६	२५५
१०	साना सिंचाई सुविधा पुगेको क्षेत्रफल	हेक्टर (हजारमा)	१५.७	१३.५	२२.०
११	स्थानीय निकायको कूल खर्चमध्ये बेरुजु रकम	प्रतिशत	४.५	४	३.५
१२	सार्वजनिक सुनुवाई गरेका स्थानीय निकाय	प्रतिशत	१००	१००	१००
१३	व्यक्तिगत घटना दर्ता	प्रतिशत	८५	९०	९५
१४	सामाजिक सुरक्षा भत्ता समयमै भुक्तानी	प्रतिशत	१००	१००	१००
१५	स्थानीय तहलाई नमूना कानून/निर्देशिका/मापदण्ड तयारी	गोटा	-	४१	२०
१६	स्थानीय तहका पदाधिकारीको क्षमता विकास (तालिम)	जना (हजारमा)	-	३७	३७.०

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.स.	कार्यक्रम/ आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कुल लागत (रु.करोडमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरू
१.	आदिवासी जनजाती उत्थान प्रतिष्ठान ३६५१०५	३	आ.व.०५३।५४ देखि सालबसाली	• आदिवासी जनजातिहरूको आर्थिक सामाजिक साथै सांस्कृतिक विकासमा सहयोग पुगेको हुने। • भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त आदिबासी जनजाति समुदायहरूका १० वटा संस्थागत र सामुदायिक भवनहरूको पुनःनिर्माण कार्य भएको हुने।	• आदिवासी समुदायहरूको भाषा लिपि तथा ग्रन्थहरूको खोज अध्ययन तथा संरक्षण सम्वर्द्धन गर्ने कार्य हुदैं आएको । • आदिवासी जनजातिहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुने कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको। • आदिवासी जनजातिहरूको अधिकार सम्बन्धमा विभिन्न निकाय तथा तहमा अन्तरक्रिया र छलफल गरेको ।	• आदिवासी समुदायहरूको भाषा लिपि तथा ग्रन्थहरूको खोज अध्ययन तथा संरक्षण सम्वर्द्धन गर्ने। • आदिवासी जनजातिहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। • आदिवासी जनजातिहरूको अधिकार सम्वन्धमा विभिन्न निकाय तथा तहमा अन्तरक्रिया र छलफल गर्ने।
२.	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान ३६५१४४	३	वि.सं. २००९ देखि सालबसाली	• स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने। • स्थानीय तहको व्यवस्थापन पक्ष सुदृढ भएको हुने।	• स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि सम्वन्धी क्रियाकलाप सञ्चालन गरिएको।	• स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धिसम्बन्धी तालिम प्रशिक्षण गर्ने।
३.	फोहोरमैला व्यवस्थापन प्राविधिक केन्द्र ३६५१५४	३	आ.व.०७१।७२ देखि सालबसाली	• फोहरलाई प्रशोधन गरी बायोग्यास तथा कम्पोष्ट मल वनाउन सहयोग पुगेको हुने। • फोहरको उचित व्यवस्थापन भएको हुने। • स्थानीय तहमा ल्याण्डफिल साईट व्यवस्थापन सम्वन्धमा प्राविधिक सहयोग पुगेको हुने।	• फोहरमैला व्यवस्थापन तथा शहरी सौन्दर्यता कायम गर्ने सम्वन्धमा क्षमता अभिवृद्धि क्रियाकलाप सञ्चालन अन्तरक्रिया र प्राविधिक सहयोग उपलव्ध भईरहेको।	• फोहरलाई प्रशोधन गरी वायोग्यास तथा अन्य कम्पोष्ट मल वनाउन सहयोग गर्ने। • फोहरको उचित व्यवस्थापन गर्न स्थानीय तहमा ल्याण्डफिल साईट व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्राविधिक सहयोग उपलव्ध गराउने।
४.	संघीय शासन प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम ३६५१५५	१	आ.व.०७१।७२ देखि सालबसाली	• संघीय शासन प्रणाली सुदृढीकरण गर्ने सन्दर्भमा आवश्यक पर्ने नमूना कानून र अन्य सहजीकरण उपलव्ध हुने। • तीन तहका सरकारवीच उचित समन्वय र सहकार्य अभिवृद्धि भएको हुने।	• स्थानीय तह पुनर्संरचनामा समन्वय गरेको। • संवैधानिक आयोगहरूको कानूनको मस्यौदा तयार गरेको। • प्रदेश र स्थानीय तहलाई आवश्यक नमुना कानूनको तयार गरी सहजीकरण गरिएको।	• संघीय शासन प्रणाली सुदृढ र सशक्त बनाउन आवश्यक नीतिगत र व्यवस्थापकीय सहजीकरण गर्ने। • प्रदेश र स्थानीय तह र सञ्चालनसम्वन्धी नमूना कानून र कार्यविधि तयार गर्ने। • प्रदेश र स्थानीय तहको संस्थागत सुदृढीकरणमा

क्र.स.	कार्यक्रम/ आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कुल लागत (रु.करोडमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरू
						सहजीकरण गर्ने।
५.	प्रदेश तथा स्थानीय तह क्षमता विकास कार्यक्रम (३६५१५८)		आ.व. २०७५/७६ देखि सालबसाली	• नव-निर्वाचित पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरूलाई संघीय शासन प्रणालीका विविध विषयमा क्षमता विकास गरी गुणस्तरीय सेवा प्रवाह भएको हुने ।		• प्रदेश तथा स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गर्दै संघीय शासन प्रणालीलाई सबल बनाउने ।
६.	स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रम (३६५१६०)	५	२०७५/७६ देखि सुरू सालबसाली	• स्थानीय तहमा साझेदारी प्रणालीको उपयोग गरी अत्यावश्यक पूर्वाधारहरू विकास भएको हुने ।		• संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको समन्वय र सहजीकरणमा स्थानीय तहमा अत्यावश्यक पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने ।
७.	जिल्ला समन्वय समिति अनुदान (साविकमा जि.वि.स. अनुदान) ३६५८०१	३	आ.व.०५५।५६ देखि सालबसाली	• स्थानीय तह बीच समन्वय र सहकार्य अभिवृद्धि भएको हुने। • विकास निर्माण गर्ने कार्यलाई सन्तुलित र गुणस्तरीय हुने।	• स्थानीय तहहरूलाई सहजीकरण र समन्वय गरी क्षमता विकासमा सहयोग भएको ।	• जिल्लास्थित संघीय एवं प्रादेशिक कार्यालय र स्थानीय तहहरूको समन्वय र अनुगमन गर्ने। • जिल्लाको समग्र विकासमा योगदान पुग्ने क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सहजीकरण गर्ने।
८.	ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजना ३६५८०५	५	दोस्रो चरण आ.व.०६७।६८ देखि ०७५।७६ सम्म लागतः ३७५ (तेस्रो चरण)	• परियोजनाको अवधिसम्ममा खानेपानी ३६९ स्किमबाट १२२१३० जना, सरसफाई २९६ स्किमबाट ३०५७०१ जना, सिचाई ४० स्किमबाट २०४५२ जना र लघु जलविद्युत १० स्किमबाट १६८९६ जना लाभान्वित भएको हुने।	• परियोजनाको अवधिसम्ममा खानेपानी २५० स्किमबाट ९४१२० जना, सिचाई १६ स्किमबाट ५१६६ हे. र बहुपयोगी योजना २३ स्किम सम्पन्न, पानीघट्ट स्कीमवाट ३०२१ जना लाभान्वित भएको। • संस्थागत शौचालय ३ वटा निर्माण भएको।	• परियोजनाको अवधिसम्ममा खानेपानी ११९ स्किम सम्पन्न गरिने, सिचाई २५ स्किम सम्पन्न गरिने, बहुपयोगी योजना १० स्किम सम्पन्न गरिने, पानीघट्ट स्कीमवाट ७०००० जना लाभान्वित भएको गरिने । • संस्थागत शौचालय २५ वटा सञ्चालन गरिने।

क्र.स.	कार्यक्रम/ आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कुल लागत (रु.करोडमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरू
९.	ग्रामीण सञ्जाल सुधार आयोजना ३६५८०६	५	आ.व.०६४।६५ देखि लागतः १३५०	• ग्रामीण सडक स्तरोन्नति तथा नयाँ निर्माण भएको हुने। • करिव ४०० कि.मी. सडक निर्माण सम्पन्न भएको हुने।	• २८८ कि मी कच्ची सडक निर्माण सम्पन्न भएको। • सडक स्तरोन्नति (ग्राभेल) ६२७ कि मी सम्पन्न भएको। • सडक स्तरोन्नति (कालोपत्रे) ३३४ कि मी सम्पन्न भएको।	• सडक स्तरोन्नति (कालोपत्रे) ११८ कि.मी. सम्पन्न हुने।
१०.	झोलुङ्गे पुल क्षेत्रगत कार्यक्रम ३६५८०९	५	आ.व.०२०।२१ देखि सालबसाली	• ५०० गोटा झोलुंगे पुल निर्माण गरिएको हुने। • २५७ गोटा झोलुंगे पुल बृहत मर्मत गरिएको हुने। • ६,१३२ झोलुंगे पुल नियमित मर्मत गरिएको हुने।	• ७००० झोलुङ्गे पुल नियमित मर्मत भएको। • २०२ बृहत् मर्मत संभार भएको।	• ७००० झोलुङ्गे पुल नियमित मर्मत गरिने। • २०२ वटा झोलुङ्गे पुल बृहत् मर्मत संभार गरिने। • ५०० वटा नयां झोलुङ्गे पुल निर्माण सम्पन्न गर्ने। • १५० वटा सडक पुल निर्माण सम्पन्न हुने।
११.	ग्रामीण पहुँच कार्यक्रम ३६५८१०	५	सन् २०१३ देखि २०१९ जुलाईसम्म लागतः ६६००	• ग्रामीण यातायात पूर्वाधारको दीगो व्यवस्थापन, गरीव तथा लाभवाट वन्चित समुदायलाई रोजगारी सिर्जना, जिल्लाको मुख्य सडक संजाल लाई वाह्रै महिना सञ्चालन गर्न सहयोग तथा आर्थिक अवसरका लागि पहुंच स्थापना गरिएको हुने।	• नयाँ ग्रामीण सडक ९७ कि.मी. निर्माण गरिएको। • सडक नियमित मर्मत संभार तथा स्तरोन्नति २१०० कि.मी भएको। • सडक निर्माण सुधार २० कि.मी. भएको। • क्षमता अभिबृद्धि १५६०० जनालाई भएको।	• नयाँ ग्रामीण सडक ९७ कि.मी. निर्माण गरिने। • सडक नियमित मर्मत संभार तथा स्तरोन्नति २१०० कि.मी गरिने। • सडक निर्माण सुधार १२ कि.मी. गरिने। • क्षमता अभिबृद्दि ३७५० जनालाई गरिने।
१२.	पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम ३६५८२१	५	आ.व.०७०।७१ देखि ०७४।७५ सम्म लागतः ३०००	• खानेपानीका योजना निर्माण, पानी पुनर्भरण पोखरी निर्माण, सार्बजनिक र संस्थागत शौचालय निर्माण भएको हुने। • क्षमता विकास तालिम बाट २०,०९३ जनसंख्या लाभान्वित भएका हुने ।	• ८५ नगरपालिकामा कार्यक्रम लागू भएको। • १४ जिल्लामा कार्यक्रम लागू भै सञ्चालनमा रहेका।	• १४ जिल्लाका ४२ जिल्लामा कार्यक्रम लागू हुने। • उक्त जिल्लाका ३६८७८ जनसंख्या खानेपानीवाट लाभान्वित हुने।
१३.	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	५	आ.व.०६२।६३ देखि सालबसाली	• स्थानीय सडकहरूमा पुल निर्माण गरिएको हुने।	• २४५ पुल निर्माण सम्पन्न भएको।	• १५० पुल निर्माण सम्पन्न भएको हुने।

क्र.स.	कार्यक्रम/ आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कुल लागत (रु.करोडमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरू
	३६५८३१					
१४.	पूर्वी चितवन नदी व्यवस्थापन तथा जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम ३६५८४०	५	आ.व.०७१।७२ देखि ०७४।७५ सम्म ९९	• पूर्वी चितवनको जलाधार क्षेत्रको बाढीको प्रकोपबाट हुने जनधनको क्षति न्यूनीकरण भएको हुने। • सिञ्चाई नहरहरूको सञ्चालनमा सहयोग भएको हुने।	• नदी नियन्त्रणसम्बन्धी साना आयोजनाहरू सञ्चालनमा रहेको।	• रासी नदीमा २ कि मी लामो डाईक निर्माण गर्ने। • पूर्वी चितवनको रासीका सहायक नदीमा स्पर निर्माण गर्ने। • स्यालो ट्युवेल निर्माण, सिंचाई नहरहरूको सञ्चालनमा सहयोग पुग्ने।
१५.	राष्ट्रिय ग्रामीण यातायात सुदृढीकरण कार्यक्रम ३६५८४२	५	आ.व.०७१।७२ देखि०७४।७५ सम्म लागतः १७५०	• आयोजना सञ्चालित ३६ जिल्लामा सडक नियमित संभार, आवधिक मर्मत संभार, ग्रमीण सडक स्तरोन्नति, नयाँ मोटर पुल निर्माण भएको हुने।	• सडक नियमित मर्मत सम्भार ५.५ कि.मी. भएको। • पुलपुलेसा नियमित मर्मतः ३,००० मिटर भएको। • सडक आवधिक मर्मतः १९५ कि.मि.भएको। • पुल पुलेसा आवधिक मर्मतः २०० मिटर भएको। • सडक स्तरोन्नती र पुनर्स्थापनाः १०० कि.मि. भएको। • नयाँ पुल निर्माणः ५६ मि. भएको।	• सडक नियमित मर्मत सम्भार ५,५०० कि.मि.सम्पन्न हुने। • पुलपुलेसा नियमित मर्मत ३,००० मिटर सम्पन्न हुने। • सडक आवधिक मर्मत १५०० कि.मि. सम्पन्न हुने। • पुल पुलेसा आवधिक मर्मत २०० मिटर सम्पन्न हुने। • सडक स्तरोन्नती र पुनर्स्थापना १२१५.५ कि.मि. सम्पन्न हुने। • नयाँ पुल निर्माण १२७० मि. सम्पन्न हुने।
१६.	साना सिंचाइ कार्यक्रम ३६५८४४	५	आ.व.०७१।७२ देखि ०७५।७६ सम्म लागतः ३०६	• कृषक व्यवस्थित साना सिंचाई योजना निर्माण भएको हुने। • डोलिडार, स्थानीय सेवाप्रदायक तथा समुदायको क्षमता अभिवृिद्धमा सहयोग पुगेको हुने। • १५,००० हेक्टरमा दिगो र भरपर्दो सिंचाई सुविधा पुगेको हुने। • कृषक व्यवस्थापित साना सिंचाई प्रणालीहरू समावेशी र गरिवमुखी बनाउन योजनाहरू बनाउन र लागु गर्न स्थानियनिकायहरूको	• करिब २०० वटा साना सिंचाई योजना सञ्चालनमा रहेको।	• कृषक व्यवस्थित साना सिंचाई योजना निर्माण गर्ने। • डोलिडार, स्थानीय सेवाप्रदायक तथा समुदायको क्षमता अभिविृद्धिमा सहयोग पुर्याउने। • कृषक व्यवस्थित साना सिंचाई प्रणालीहरू समावेशी र गरिवमुखी बनाउन योजनाहरू बनाउन र लागु गर्न स्थानीय निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।

क्र.स.	कार्यक्रम/ आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न हुने वर्ष र कुल लागत (रु.करोडमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरू
				क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने।		
१७.	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम ३६५८४७	३	आ.व.०७१।७२ देखि लागतः २७५	• पोषणसम्बन्धी संस्थागत संरचनाको सुधार गर्दै स्थानीय समुदायका व्यक्तिहरूमा पोषणसम्वन्धी क्षमता सुधार भएको हुने। • हजार दिनका गर्भवती महिला, बालबालिका र किशोरीहरूको पोषण स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने।	• कार्यक्रम लागू भएका जिल्लाहरूमा बजेट निकासा भई जिल्लास्तरमा कार्यक्रम कार्यान्वियन भईरहेको। • ३० जिल्लाका ३०८ स्थानीय तहहरूमा पोषण लक्षित, पोषण संवेदनशील र सामर्थ्य वनाउने कार्यक्रम भईरहेको। • ३० जिल्लाका ३०८ स्थानीय तहहरूमा पोषण तथा खाद्य सुरक्षा निर्देशक समिति गठन भई त्यस सम्वन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन भईरहेको।	• कार्यक्रम लागू भएका जिल्लाहरूमा बजेट निकासा भई जिल्लास्तरमा कार्यक्रम कार्यान्वियन हुने। • ३० जिल्लाका ३०८ स्थानीय तहहरूमा पोषण लक्षित, पोषण संवेदनशील र सामर्थ्य वनाउने कार्यक्रमका लागि वजेट विनियोजन भई उपरोक्त क्रियाकलापहरू लक्षित समुदायमा सञ्चालन हुने। • ३० जिल्लाका ३०८ स्थानीय तहहरूमा पोषण तथा खाद्य सुरक्षा निर्देशक समिति लाई प्रभावकारी रुपमा परिचालन गरी पोषणयुक्त स्थानीय तह बनाउन उपयुक्त क्रियाकलापहरू सञ्चालन हुने।
१८.	तराई मधेश समृद्धि कार्यक्रम (३६५८५२)		आ.व. २०७५/७६ देखि सुरू	• भौतिक सामाजिक पूर्वाधारको विकासबाट तराई मधेशका जनताहरूको जीवनस्तर सुधार भएको हुने ।		• तराई मधेशमा बसोबास गर्ने कमजोर आर्थिक-सामाजिक स्तर भएका नागरिकहरूको जीवनस्तर सुधार गर्दै सामाजिक सेवा प्रवाहमा सहज र सरल पहूँच पुर्‍याउने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा संघीय मामिला क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.५२९३ करोड र पूँजीगततर्फ रू.७५३ करोड गरी जम्मा रू.६०४६ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ६ मा दिइएको छ।

६.३ सामान्य प्रशासन

क. पृष्ठभूमि :

निजामती सेवा मुलुकी शासन व्यवस्थाको मुहार हो जसको प्रभावकारी संरचना, क्षमता र दक्षताले नागरिकलाई सेवा, सुशासन र विकासको प्रतिफल सुनिश्चित गर्दछ र यसको जिम्मेवार निकायको रुपमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको जिम्मेवारी रहेको छ । वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा संघीयता र संक्रमणकालीन व्यवस्थापन, प्रशासनिक पुनर्संरचना तथा संघीयता कार्यान्वयन, सेवा प्रवाहमा सुधार र सेवा प्रदायकको सुरक्षा, सुविधा र क्षमता विकास जस्ता कार्यलाई संचालन गर्नु यसको दायित्व रहेको छ । संविधानले निर्दिष्ट गरेको संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको माध्यमद्वारा दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको आकांक्षा पूरा गर्न सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, पारदर्शी, भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी र सहभागितामूलक बनाउँदै राज्यबाट प्राप्त हुने सेवा सुविधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने कार्य यस क्षेत्रको चुनौतीका रुपमा रहेको छ ।

नेपालको संविधान लागू भएपछि मुलुकको संघीय संरचना अनुरुपको निजामती सेवाको विकास गर्न संघीय ढांचा अनुरुपको तीन तहको सरकारको कार्यसूची र सहवर्ती अधिकारबमोजिम निजामती सेवाको पुनर्संरचना गर्ने, तद्नुरुप जनशक्ति तथा क्षमता विकास योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने लक्ष्य अनुरुप निजामती सेवाको पुनर्संरचना गरी यसलाई नागरिक र विकासमैत्री बनाई यसबाट प्रदत्त सेवालाइ सरल, सुलभ, भरपर्दो, गुणस्तरयुक्त र उत्तरदायीपूर्ण बनाउन निजामती सेवालाई स्वच्छ, पारदर्शी, प्रतिस्पर्धी, गतिशील र नैतिक बनाउदै कर्मचारीको नियुक्ति, पदस्थापन, सरुवा तथा बढुवालगायतका वृत्ति विकाससँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने पक्षहरूलाई बैज्ञानिक एवम् अनुमानयोग्य तुल्याई कर्मचारीको मनोबललाई उच्च बनाउने भूमिका निर्वाह गर्ने गरी आ.ब. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम तयार गरिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ परिणाममुखी र पारदर्शी बनाई सार्वजनिक सेवा प्रवाह र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउनु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. सार्वजनिक सेवालाई गुणस्तरीय र सर्वसाधारणको पहूँचयोग्य बनाउने ।
२. विकास निर्माणका कार्य सार्वजनिक र निजी क्षेत्रको संलग्नतामा जनसहभागिता वृद्धि गर्दै विकासको गतिलाई तीव्र बनाउने ।
३. सार्वजनिक निकायका काम कारवाहीसम्बन्धी सूचनामा नागरिकको पहुंच बढाउने ।
४. राष्ट्रसेवकहरूलाई कामप्रति परिणाममुखी र उत्तरदायी बनाउने ।

घ. नतिजा सूचक

सूचक	एकाई	आ.व. २०७३/७४ को उपलब्धि	आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित उपलब्धि	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
व्यवस्थापन परीक्षण (मन्त्रालय, विभाग र अन्य कार्यालय)	संख्या	१२	३०	३०
नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानबाट दिइने तालिम:				
१. सेवाकालीन तालिम	कार्यक्रम संख्या	४३	६५	७०
२. पुनर्ताजगी तालिम		५२	३९	३१
३. सेवा प्रवेश तालिम		१२	१५	१५
अनुसन्धान र परामर्श कार्यक्रम	संख्या	१०	१५	१८
स्टाफ कलेजको आन्तरिक क्षमता विकास	कार्यक्रम संख्या	१६	२५	२४

सूचक	एकाई	आ.व. २०७३/७४ को उपलब्धि	आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित उपलब्धि	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
ओ.पि.डी. सेवा प्रतिदिन	जना	७८७	८००	८५०
कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठानबाट तालिम प्राप्त कर्मचारी	जना	१२८५४	१३०००	१३५००
सार्वजनिक संस्थाको निर्णयको तहमा महिलाको उपस्थिति अनुपात (दिगो विकास प्रतिवेदनबाट) सूचकांक	(प्रतिशत)	१५	-	२०.३
भ्रष्टाचारप्रति जनताको धारणा (दिगो विकास प्रतिवेदनबाट) सूचकांक	(प्रतिशत)	२९	३१	२१

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	सामान्य प्रशासन मन्त्रालय ३५६०११	१	सालवसाली		• नेपालको संविधानको धारा ३०२ बमोजिमका कानून तर्जुमा तथा विधेयक तयारी भएको । • नेपालको संविधानको धारा २८५ बमोजिमको संघीय निजामती सेवा ऐन तर्जुमाको कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको । • प्रदेश निजामती सेवा ऐनको खाका तयार भएको । • सार्वजनिक निकायका नेतृत्व तहका पदाधिकारीको जिम्मेवारी र कर्तव्यलाई जवाफदेहीपूर्ण बनाउन सूचकसहित कार्य सम्पादन सम्झौतासम्बन्धी कानूनको व्यवस्थ संघिय निजामती सेवा ऐनमा गरिएको । • केन्द्रीय तथा जिल्लास्थित सार्वजनिक सेवा प्रवाह गर्ने कार्यालयहरुको व्यवस्थापन परीक्षणको कार्य सम्पन्न भएको । • जनगुनासो व्यवस्थापनको लागि गुनासो सुनुवाइ ट्र्याकिङ पद्धतिको कार्यान्वयन भएको ।	• संघीय शासन प्रणाली अनुरुप प्रशासनिक पुनःसंरचना गर्न कर्मचारी समायोजन र व्यवस्थापन गर्ने । • विभिन्न केन्द्रीय तथा जिल्लास्थित सार्वजनिक सेवा प्रवाह गर्ने कार्यालयहरूको व्यवस्थापन परीक्षणको कार्य सम्पन्न गर्ने । • सरकारी सेवाको गठन तथा संचालनको लागि ऐन नियम तर्जुमा गर्ने । • निजामती सेवाको मनोबल र उत्प्रेरणा अभिवृद्धिको लागि सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
२	निजामती किताबखाना ३५६०१४	१	सालवसाली		• सम्पत्ति विवरण दर्ता, अनिवार्य अवकाश एवं सरुवा बढुवा लगायतका विवरणहरुको SMS बाट जानकारी दिने कार्य भैरहेको • Governance Enterprise Architecture (GEA) मा आधारित नयाँ सफ्टवेयर निर्माण गर्न आशय पत्र निकालिएको ।	• PIS Re-Engineering गरी Government Enterprise Architecture मा लैजान Software Development गर्ने एवं Installation तथा Deployment गर्ने • सम्पत्ति विवरण वैज्ञानिक तवरले राख्ने व्यवस्था गर्दै Online बाट सुरक्षित एवं

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
					• PIS Software मा थप व्यवस्था गरी आ.व.२०७२।७३ देखि सेवा निवृत्त कर्मचारीहरुलाई बिदा तथा औषधी उपचार सुविधा बापतको रकमको विवरण तयार गर्ने काम भइरहेको । • अनलाइन सिटरोलभरी सफ्टवेयर सञ्चालनमा ल्याई नयाँ नियुक्ति हुने कर्मचारीहरुले अनलाइन सिटरोल भरी दर्ता प्रकृया सहज भइरहेको।	गोप्य तरिकाले दर्ता गर्ने कानूनी तथा संरचनागत व्यवस्था गर्ने। • निजामती किताबखानालाई मानव संशासन सूचना केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने ।
३	निजामती कर्मचारी अस्पताल ३५६१०१	४	सालवसाली		• अस्पतालमा निजामती कर्मचारीको अतिरिक्त सर्वसाधारण नागरिकलाई सुलभ रुपमा सेवा प्रवाह भईरहेको • एम आर आई कक्ष, चिकित्सक कक्ष, मेमोग्राफी कक्ष निर्माण भएको	• निजामती कर्मचारी अस्पतालको दुई प्रदेश स्तरमा सेवा विस्तार गर्ने • अस्पतालको आधुनिकीकरण गर्दै Tele-medicine र बृहत स्वास्थ्य वीमा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
४	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान ३५६०१२	४	सालवसाली		• नेपाल सरकारका विभिन्न निकायका उच्च व्यवस्थापन तह र अधिकृतस्तरको तालीम/प्रशिक्षण संचालन गर्दै आएको । • समसामयिक विषयहरुमा अध्ययन अनुसन्धान हुँदै आएको । • अधिकृत स्तरको आधारभूत प्रशासनिक तालीम आवासीय रुपमा संचालन गर्ने कार्यको शुरुआत भएको	• नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको पाँच वर्षे रणनीतिक योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्ने । • संघीयता कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा पाठ्यक्रम परिमार्जन गरी आवश्यक जनशक्ति तयार गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
५	कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान ३५६०१५	४	सालवसाली		• नेपाल सरकारका विभिन्न निकायका सहायक स्तरका कर्मचारीहरुलाई प्रशिक्षण तथा तालीम दिँदै आएको।	• राजपत्र अनंकित सबै तहका कर्मचारीलाई सेवा प्रवेश तालीम दिने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा सामान्य प्रशासन क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.६६.५ करोड र पूँजीगततर्फ रू.१.१ करोड गरी जम्मा रू.६७.६ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ६ मा दिइएको छ।

६.४ कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला

क. पृष्ठभूमि

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय कानूनी राज्यको अवधारणा अनुरुप नेपाल कानूनको तर्जुमा, मौजुदा कानूनहरूमा समसामयिक संसोधन लगायत न्याय प्रशासनसँग सम्बन्धित कार्यहरू सम्पादनको लागि नेपाल सरकारको केन्द्रीय निकाय हो । वर्तमान समयमा यस मन्त्रालयले नेपालको संविधानले निर्दिष्ट गरेको संघीय संरचना बमोजिम कानूनको तर्जुमा गर्ने कार्यलाई तीव्र रूपमा अगाडि बढाएको छ । मानव अधिकार, लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था, समन्यायको आधारमा समानता, कानूनको सर्वोच्चता, स्वतन्त्र न्यायपालिका जस्ता मूलभूत मान्यताहरूलाई आत्मसात गर्दै समय सापेक्ष कानून निर्माण मार्फत कानूनी शासनको प्रतिफल जनतामा पुर्याउने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ । पारस्परिक कानूनी सहायतालाई प्रभावकारी बनाई अपराध नियन्त्रणमा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग अभिवृद्धि गर्ने कार्य भइरहेको छ । अपराध संहिता तथा देवानी संहिताहरू बनाई नेपालको देवानी तथा फौजदारी कानूनमा आमुल परिवर्तनका लागि महत्वपूर्ण कार्य भएको छ । साथै यस मन्त्रालयले संविधान, मानव अधिकार र मानवीय कानूनका सम्बन्धमा जनस्तरमा सचेतना र सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै कानूनी राज्यको अवधारणालाई थप सुदृढ गर्न सक्रिय रुपमा कार्य अघि बढाउँदै आएको छ ।

नेपालको संविधान कार्यान्वयन गर्न १३८ विषयमा कानून तर्जुमा गर्नुपर्ने र विद्यमान ३१५ वटा ऐन र सो अन्तर्गत जारी भएका नियमहरूमा पुनरावलोकन गरी संविधान अनुकूल बनाउन संशोधन र परिमार्जन गर्नुपर्ने भएकोले ती विषयहरूमा आवश्यक अध्ययन अनुसन्धान गरी योजनाबद्ध र क्रमिक रुपमा कार्य सम्पादन गर्नका लागि पर्याप्त दक्ष जनशक्तिको अभावका साथै छोटो समयमा सम्पादन गर्नुपर्ने चुनौती रहेको छ । नयाँ संविधान अनुरुप बन्न बाँकी रहेका कानूनहरूको तर्जुमालाई प्राथमिकता दिने, क्षमता विकास र सचेतनाका कार्यक्रमहरू संचालनलाई जोड दिने गरी आगामी वर्षमा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिनेछन् ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. न्याय प्रशासनलाई छिटो, छरितो, सर्वसुलभ, मितव्ययी, निष्पक्ष, प्रभावकारी र जनउत्तरदायी बनाउनु ।
२. सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्न न्यायमा सहज पहुँच कायम गराउनु ।
३. स्वतन्त्र र निष्पक्ष न्यायको सिद्धान्तलाई कुण्ठित बनाउने गरी राजनीतिक, प्रशासनिक, सम्पूर्ण न्याय प्रशासन र समाजिक क्षेत्रबाट हुने विसङ्गति र अनियमितताको गुनासोलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अवलम्बन गरी भ्रष्टाचारमुक्त कानुनी राज्यको स्थापनार्थ अग्रसरता देखाउनु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. न्यायिक पद्धतिमा सुधार ल्याई न्याय प्रशासनलाई आधुनिकीकरण गर्ने ।
२. न्यायिक प्रक्रियालाई सरल, झन्झटमुक्त र अनुमानयोग्य बनाउँदै न्याय प्रणालीमा सबैको पहुँच पुऱ्याउने ।
३. समावेशी लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यताअनुरुपको सक्षम न्याय प्रशासनको विकास गरी नागरिक उन्मुख कानुनी शासन कायम गर्नुका साथै मानव अधिकार संरक्षण गर्ने ।
४. समाजमा भएका र हुनसक्ने विवादहरूलाई प्रारम्भिक चरणमै स्थायी समाधान गर्न विवाद समाधानका वैकल्पिक उपायहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
५. नेपालको संविधानले परिकल्पना गरेअनुरुप स्थानीय तहसम्म न्यायिक व्यवस्थाको संरचना तयार गरी न्यायप्रणालीको पुर्नसंरचना गर्ने ।

उल्लेखित रणनीति कार्यान्वयन गरी उद्धेश्य हासिल गर्न देहाय बमोजिम नतिजा सूचकहरू सहित वार्षिक विकास कार्यक्रमहरू तय गरिएका छन् ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि	संख्या	७०	७०	८०	९०
२	कानुनी शिक्षा र सचेतना अभिवृद्धि	संख्या	१०,०००	१०,८१४	१२,०००	१३,०००
३	सार्वजनिक निकायमा पारदर्शिता, जवाफदेहीता र भ्रष्टाचार	सूचकांक - दिगो विकास लक्ष्य (पूर्णाङ्क ६ मध्ये)	३	-	-	४
४	महिला बेचविखन न्यूनीकरण	दिगो विकास लक्ष्यमा अनुमान (संख्या)	-	१,६९७	-	७२५

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं	कार्यक्रम/ आयोजना ब.उ.शि.नं	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (३११०११)	१, २, ३, ५	सालबसाली	१. संविधान कार्यान्वयन गर्ने कानून निर्माण भएको हुने । २. मौलिक हक कार्यान्वयनको लागि कानून निर्माण भएको हुने । ३. सात प्रदेशका सरकारी अधिकारी तथा सरोकारवालाहरूको कानूनी क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । ४. स्थानीय तहमा न्यायिक समितिको अधिकार र प्रयोग सम्बन्धी जानकारी भई समितिका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित व्यक्तिहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । ५. कानूनको निर्माण, संशोधन र परिमार्जन भई कानूनको सुधार भएको हुने । ६. कानून कार्यान्वयन गर्ने निकाय, सरकारी अधिकारी एवं सरोकारवालाहरूको मानव अधिकार लगायतका विषयमा क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । ७. कानून कार्यान्वयन गर्ने निकाय, सरकारी अधिकारी एवं सरोकारवालाहरूको मुलुकी देवानी तथा फौजदारी कानूनका व्यवस्थाहरूका सम्बन्धमा जानकारी भई क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । ८. मानव अधिकार र मानवीय कानूनको विषयमा स्थानीय तह र	१. मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरू, सिद्धान्त तथा मूल्यमान्यता र विद्यमान मुद्दाहरूको बारेमा कानून कार्यान्वयन गर्ने निकाय सम्बन्धित सरकारी अधिकारी एवम् सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम १ वटा सञ्चालन गरिएको । २. मानव अधिकार सम्बन्धी विश्वव्यापी आवधिक पुनरावलोकन सिफारिश कार्यान्वयन सम्बन्धी २ वटा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको । ३. भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धि अन्तर्गतको कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धी २ वटा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । ४. मानव अधिकार र मानवीय कानूनका सम्बन्धमा सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम १६ वटा सञ्चालन गरिएको । ५. लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको राष्ट्रिय कार्ययोजना अन्तर्गत कानूनी सुधार सचेतना कार्यक्रम १ वटा सञ्चालन गरिएको । ६. क्षमता अभिवृद्धि तालिम संचालन गरिएको ।	१. देवानी तथा फौजदारी संहिता सम्बन्धी अन्तरक्रिया गर्ने तथा सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । २. स्थानीय तहमा न्यायिक समितिको अधिकार र यसको प्रयोग सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने । ३. मुलुकी देवानी र मुलुकी अपराध संहिताको कार्यान्वयनको ऐतिहासिक दिनको उपलक्ष्यमा प्रचारप्रसार कार्यक्रम गर्ने । ४. सात प्रदेशका सरकारी अधिकारी तथा सरोकारवालाहरूको लागि कानूनी क्षमता अभिवृद्धि तालिम तथा अन्तरक्रिया गर्ने । ५. नेपालको संविधान बमोजिम मौलिक हकसँग सम्बन्धित नयाँ कानून निर्माण गर्ने मौजुदा कानूनको पुनरावलोकन परिमार्जन तथा संशोधन गर्ने सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान तथा मस्यौदा तयारी गर्ने । ६. मौजुदा कानूनलाई नेपालको संविधान र संघीयताको भावना अनुरुप हुने गरी आवश्यक संशोधन र परिमार्जन गर्ने । ७. मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरू सिद्धान्त मूल्य र मान्यताहरू तथा विद्यमान मुद्दाहरूको बारेमा कानून कार्यान्वयन गर्ने निकायका सम्बन्धित सरकारी अधिकारी एवं सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । ८. मन्त्रालय, मन्त्रालय अन्तर्गत र सम्बद्ध

				शैक्षिक संस्थाहरूमा सचेतना अभिवृद्धि भएको हुने । ९. कानूनी सहायता सम्बन्धी विषयको जानकारी भएको हुने र सो को प्रयोगमा वृद्धी हुने । १०. विश्वव्यापी आवधिक पुनरावलोकन प्रतिवेदनका विषयमा सचेतना अभिवृद्धि भएको हुने । ११. नेपाल सरकारका विभिन्न राष्ट्रिय कार्ययोजना अन्तर्गतका जिम्मेवारीहरू पूरा भएको हुने । १२. संविधान, संविधानका अन्तरवस्तु र संविधान कार्यान्वयन सम्बन्धी कानूनका विषयमा प्रचारप्रसार भएको हुने ।	७. संविधान कार्यान्वयन गर्न करीब ११० वटा विषयमा संघीय कानून, २२ वटा विषयमा प्रदेश कानून र ६ वटा विषयमा स्थानीय कानून बनाउनुपर्ने आवश्यकता पहिचान गरिएको । ८. दश वटा नमुना कानूनहरूको मस्यौदालाई अन्तिम रुप दिई सबै प्रदेशमा पठाइएको । ९. कानूनी शिक्षा सचेतना पुस्तिका को परिमार्जन, प्रकाशन र वितरण गरिएको ।	निकायका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम गर्ने । ९. संघीयता कार्यान्वयन सम्बन्धमा सरकारी अधिकारी तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि तालिम र अन्तरक्रिया गर्ने । १०. पछिल्ला विधेयक र कानून सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान र अन्तरक्रिया गर्ने । ११. मानव अधिकार सम्बन्धी विश्वव्यापी आवधिक पुनरावलोकन सिफारिस कार्यान्वयन सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने । १२. भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धि अन्तर्गतको कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्यक्रम गर्ने । १३. मानव अधिकार र मानवीय कानूनका सम्बन्धमा स्थानीय तह तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम गर्ने । १४. लैंगिक हिंसा विरुद्धको राष्ट्रिय कार्ययोजना अन्तर्गत कानूनी सुधार गर्ने । १५. जातीय छुवाछुत विरुद्धको कानूनी व्यवस्थाको जानकारी तथा कार्यान्वयनको मूल्याङ्कन गर्ने । १६. पारस्परिक कानूनी सहायता सम्बन्धी केन्द्रीय अधिकारीको हैसियतमा विभिन्न मुलुकसँग पारस्परिक कानूनी सहायता सम्झौता सम्पन्न गर्ने । १७. नेपालको संविधानको अनुसूचीमा व्यवस्था भएको संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार सूचीका विषयमा कानून निर्माण गर्ने सम्बन्धी आधारभूत मापदण्ड तथा प्रक्रिया तयार गर्ने सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्ने । १८. सन्धि सम्पन्न गर्नेसम्बन्धी निर्देशिका तयार गरी लागू गर्ने ।

						१९. कानून मन्त्रालयको कार्य सम्पादन दिग्दर्शन तयारी र प्रकाशन । २०. प्रदेश र स्थानीय तहको लागि कानूनको तर्जुमा सम्बन्धी आवश्यक सहजीकरण र सहयोग गर्ने ।
२.	नेपाल कानून आयोग (३११०१२)	१, ३	सालबसाली	१. कानूनको खारेजी, परिमार्जन, संशोधन, एकीकरण, संहिताकरण सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गरी नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस भएको हुने । २. नयाँ तथा संशोधन विधेयक तर्जुमा गरी नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस भएको हुने ।	१. मौलिक हक कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कानूनको मस्यौदा तयार गरी नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस भएको । २. कानून तर्जुमाका लागि विभिन्न विषयमा अवधारणापत्र तयार भएको । ३. वेबसाईटमा प्रचलित ऐन तथा नियम अद्यावधिक गरिएको ।	१. नयाँ कानूनको तर्जुमा । २. विद्यमान कानूनमा संशोधन, परिमार्जन, पुनरावलोकन, एकीकरण तथा संहिताकरण गर्ने । ३. कानून तथा न्याय सम्बन्धी समसामयिक विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने । ४. वेवसाईट मार्फत प्रचलित तथा पुराना कानूनी दस्तावेज अद्यावधिक गर्ने । ५. कानून तर्जुमाका क्रममा राय सुझाव, पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न गोष्ठी तथा सेमिनार आयोजना गर्ने । ६. कानूनको जानकारी प्रदान तथा प्रचारप्रसार कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।
	न्याय सेवा तालिम केन्द्र (३११०१३	३	सालबसाली	१. न्याय सेवाका जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने ।	१. सेवा प्रवेश तालिम सञ्चालन गरिएको । २. सेवाकालीन तालिम सञ्चालन गरिएको ।	१. सेवा प्रवेश तालिम सञ्चालन गर्ने । २. सेवाकालीन तालिम सञ्चालन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिला क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.५०.४ करोड र पूँजीगततर्फ रू.०.४ करोड गरी जम्मा रू.५०.८ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ६ मा दिइएको छ ।

६.५ गृह

क. पृष्ठभूमि

प्रभावकारी सुरक्षाको प्रवन्ध नै सुशासन र विकासको पूर्वशर्त हो । मुलुकमा शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्था कायम गरी जनताको जिउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्न, शान्तिपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्न, तथा समावेशी आर्थिक विकासका लागि समेत सुरक्षा व्यवस्था प्रभावकारी हुन आवश्यक छ । सुरक्षाको क्षेत्रमा सुरक्षा निकायहरुको आधुनिकीकरण हुन नसक्नु, भरपर्दो सुरक्षा सञ्जालको व्यवस्था नहुनु, खुला सिमानाका कारण साना र अवैध हतियारको प्रयोग बढ्नु, क्षतिग्रस्त भवन एवं पूर्वाधारको पुर्ननिर्माण नहुनु, सरकारी एवं सार्वजनिक सम्पत्तिको बढ्दो अतिक्रमण, कार्यरत जनशक्तिको घट्दो मनोबल, साधनश्रोतको न्यूनता तथा अन्य निकायहरुबीचको समन्वयमा कठिनाई रहनु जस्ता विषयहरु यस क्षेत्रको चुनौतिका रुपमा रहेका छन् । साथै देशमा बढ्दो लागू औषध तथा मदिराजन्य पदार्थको उत्पादन, उपभोग, विक्रीवितरण र ओसारपसार, मानवबेचविखन जस्ता कार्यलाई नियन्त्रण गरी स्वच्छ एवं न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्नुपर्ने चुनौती रहेको छ । विपद्को प्रभावकारी रुपमा व्यवस्थापन गर्न संस्थागत क्षमता विकास गर्दै भावी जोखिमको न्यूनीकरण गर्नुपर्ने जिम्मेवारी पनि यस क्षेत्रमा रहेको छ । जनताको अपेक्षा अनुरूप गृह प्रशासनलाई सञ्चालन गरी देशमा भरपर्दो शान्ति सुरक्षा प्रदान गर्ने, आमजनतामा शान्ति र सुरक्षाको प्रत्याभूति दिलाउने, गृह प्रशासनको प्रभावकारितामा अभिवृद्धि गर्ने र नेपाली नागरिकहरूको राष्ट्रिय पहिचानको प्रबन्ध गर्ने तथा स्थानीय प्रशासनलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने कुरालाई निर्देशक सिद्धान्तको रूपमा लिई "राष्ट्रिय एकता र जनसेवाका लागि गृह प्रशासनः विकास र समृद्धिको लागि शान्ति, सुरक्षा र सुशासन" भन्ने मूल उद्देश्य अनुरूप गृह मन्त्रालयले देशभरि नै शान्ति सुरक्षा र अमन चयन कायम गर्दै आएको छ ।

ख.चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. मुलुकमा शान्ति, सुव्यवस्था र अमनचयन कायम गरी जनताको जिउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्नु ।
२. नागरिक सुरक्षा र अपराध अनुसन्धानको लागि उपयुक्त प्रविधि र प्रणालीको स्थापना र विकास गर्नु ।

ग.चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. नागरिकको जिउ, धन, स्वतन्त्रता तथा सार्वजनिक सम्पत्तिको सुरक्षा गर्नको निम्ति सुरक्षा निकायलाई आधुनिक, व्यावसायिक तथा साधन-स्रोत सम्पन्न बनाउने ।
२. सुरक्षा प्रशासनमा विधिको शासनलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी जनतालाई सुशासनको प्रत्याभूति दिने ।
३. मानव बेचबिखन, अपराध नियन्त्रण तथा लागू औषध नियन्त्रण गर्ने ।
४. विपद् व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने ।

घ. नतिजा सूचक

प्रतिफल सूचकहरु	ईकाई	आधार बर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ लक्ष्य
उपत्यकाका सबै प्रवेश नाका र सिंहदरबार प्रवेशद्धारहरुमा भेहिकल स्क्यानर जडान	संख्या	-	-	-	४
देशका प्रमुख शहरहरुमा सीसीटीभी (क्लोज सर्किट टेलिभिजन) जडान	संख्या	५	७०४	७०१	
लागु औषध प्रयोगकर्ताहरुलाई उपचार गर्न प्रत्येक प्रदेशमा पुर्नस्थापना केन्द्र स्थापना	संख्या	१	-	-	३

शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने कार्य प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन (शान्ति सुरक्षा कार्यमा खटिने सुरक्षाकर्मीहरुलाई सुरक्षा तालिम प्रदान)	संख्या	-	४५००	१०४६०	३५००
लागु औषध दुर्व्यसन नियन्त्रण (लागू औषध दुर्व्यसन विरुद्ध अभिमुखीकरण कार्यक्रम)	संख्या	१९	५९१	३५१	९२४
महिला तथा बालबालिका सेवा सम्बन्धमा सीप विकास तालिम तथा गोष्ठि सञ्चालन	संख्या	२३	५५	६०	१३

ङ. बार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम /आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु.हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व.२०७४/७५ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१.	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम (३१४१०१)	३	सालबसाली	• लागु औषध सम्बन्धी जानकारीमुलक तालिम सञ्चालन गरी लागु औषध नियन्त्रण तथा सफल अनुसन्धान गर्न सहयोग गर्नुको साथै सीमा क्षेत्रमा हुने लागु औषध ओसारपसारमा न्युनिकरण भएको हुने ।	• अवैध लागु औषध विक्रिवितरण ओसारपसार तथा सीमाक्षेत्रबाट हुने ओसारपसार नियन्त्रण गर्न सफल भएको ।	• लागु औषध अपराध नियन्त्रण अनुसन्धान तालिम सिनियर प्रहरी अधिकृत र जुनियर प्रहरी अधिकृतका लागि सञ्चालन गर्ने • ३१ वटा जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने • अपरेसनल (Operational) कार्य गर्ने । • लागु औषध मुद्दामा फरार अपराधीहरु विरुद्द विशेष अपरेसन गर्ने ।
२.	महिला, बालबालिका सेवा केन्द्र (३१४१०४)	३, १	सालबसाली	• मानव बेचविखन, घरेलु तथा लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धमा जनचेतना वृद्धि भएको हुने ।	• साइवर अपराध, मानव बेचविखन, घरेलु हिंसा लगायत अन्य लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी जनचेतनामुलक भिडियो क्लिप, पिएसए (PSA) तयार गरी प्रसार प्रचार गरिदै आएको । • विभिन्न निकायसँग समन्वय गरी विभिन्न भाषामा पर्चा र पम्पलेट, सडक नाटक, वृत्तचित्र, फिल्म टेलिसिरियल आदीको निर्माण गरी प्रसारण गरिएको ।	मानव बेचविखन, घरेलु तथा लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धीमा जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
३.	त्रिवर्षीय अपराध नियन्त्रण तथा	४, ३	सालबसाली	• केस फाइल डिजिटलाइजेसन प्रविधिलाई थप २५ इकाईसम्म विस्तार भएको	• पूर्वनिर्धारित कार्यक्रमहरु सम्पन्न गरिएको ।	• केनल फिटेड सवारी साधन खरिद गर्ने । • मुद्दा चलाउने इकाईका लागि उच्च क्षमताको फोटोकपि मेसिन खरिद गर्ने ।

	अनुसन्धान कार्ययोजना (३१४१०५)			हुने । • फोरेन्सिक प्रयोगशाला र डिजिटल फोरेन्सिक प्रयोगशालाको थप क्षमता अभिवृद्धिका लागि घुम्ति फोरेसिन्क र डिएनएसंग सम्बन्धित उपकरण खरिद भएको हुने । • अपराध अनुसन्धान गर्ने १० वटा प्रहरी इकाइमा अनुसन्धान अन्तवार्ता कक्ष निर्माण गर्ने । • मुद्दा चलाउने कम्तिमा ३० वटा इकाइमा उच्च क्षमताको फोटोकपि मेसिन उपलब्ध भएको हुने । • तथ्यांक केन्द्र (Data Center) को क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । • आरआइटि (RIT) तथा जेडआइटि (ZIT) लाई अपराध अनुसन्धान तथा सुचना संकलनमा क्षमता अभिवृद्धि गर्न अनुसन्धान उपकरणहरु उपलब्ध भएको हुने । • महानगरीय प्रहरीका लागि घुम्ति फोरेन्सिक भ्यान खरिद भएको हुने । • प्रहरी कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तत्काल तथा प्रभावकारी रुपमा साइवर अपराध अनुसन्धानकर्ता पोलिग्राफ गुण नियन्त्रण लगायत तथा		• सिएफडि (CFD) विस्तारको लागि कम्प्युटर, युपिएस, र उच्च क्षमताको स्क्यानर खरिद गर्ने । • विभिन्न जातका कुकुरहरु खरिद गर्ने । • जिपिएस (GPS) मेसिन खरिद गर्ने । • लागु औषध नियन्त्रण व्युरोका लागि आवश्यक उपकरण खरिद गर्ने । • विधिविज्ञान प्रयोगशाला विस्तारका लागि आवश्यक उपकरण खरिद गर्ने । • डिजिटल फोरेन्सिक प्रयोगशाला उपकरण खरिद गर्ने । • अन्तर्वार्ता कक्षमा भिडियो रेकर्डिङ प्रविधि जडान गर्ने । • तथ्यांक केन्द्र (Data Center) विस्तारको लागि आवश्यक उपकरण खरिद गर्ने ।

				सुचना संकलन विश्लेषण, मानव अधिकारसम्बन्धि अनुशिक्षण तालिम प्रदान गरिएको हुने ।		
४.	राहत तथा पुर्नस्थापना कार्यक्रम (३१४१०६)		आ.व. २०७५/७६	• राहत तथा पुर्नस्थापना सम्बन्धी कार्यहरु व्यवस्थित गरिएको हुने ।		• आवश्यकता र औचित्यताका आधारमा प्रभावकारी राहत वितरण गर्ने । • राहत तथा पुर्नस्थापनासम्बन्धी तालीम सञ्चालन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ को लागि यस मन्त्रालयको लागि चालू तर्फ रु. ४७३३ करोड पूँजीगत तर्फ रु. ६९८ करोड गरी जम्मा रु. ५४३१ करोड विनियोजन गरिएको छ ।

६.६ रक्षा

क. पृष्ठभूमि

राष्ट्रको परिवर्तित परिवेश अनुरुप रक्षा मन्त्रालयको विद्यमान जिम्मेवारी र कार्यमा वृद्धि हुन गएको छ । यस मन्त्रालयसँग सम्बन्धित विद्यमान कानुनको संशोधन तथा आवश्यक नीति तर्जुमा गरी मन्त्रालयको संगठनात्मक सुधार गरिएको छ । नेपाली सेनाको आधुनिकीकरणमा जोड दिन पेशागत क्षमता र विपद् व्यवस्थापन क्षमता अभिबृद्धिका लागि आवश्यक स्रोत, साधन र विभिन्न तालिम कार्यक्रमहरुको व्यवस्था गरिएको छ । विभिन्न विकास निर्माणमा नेपाली सेनाको सहभागिता गराउने क्रममा राष्ट्रिय विकासको पहिलो प्राथमिकता प्राप्त काठमाण्डौ-तराई मधेश द्रुत मार्ग चार बर्षमा सम्पन्न गर्ने गरी सेनालाई जिम्मा दिइएको छ । स्वास्थ्य सेवा, जनहित तथा उद्धार कार्य जस्ता सेवामूलक कार्य मार्फत सेना-नागरिक सम्बन्ध सुदृढ हुँदै गईरहेको छ । बदलिएको परिप्रेक्ष्यमा नेपाली सेनाको जिम्मेवारी र भूमिकालाई अझ प्रभावकारी र व्यावसायिक बनाउने सन्दर्भलाई मनन गर्दै यस मन्त्रालयमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास पनि निरन्तर गर्दै आइएको छ । रक्षा मन्त्रालय र नेपाली सेनाबीचको कार्य सम्पादन प्रकृयामा सरलता, पारदर्शिता, सम्पर्क एवंम् संचार व्यवस्थापनमा छरितोपन ल्याई समग्र कार्य प्रणालीमा सुमधुर सम्बन्ध कायम भएको छ । आगामी दिनमा नेपाली सेनालाई व्यावसायिक रुपमा अझै कुशल, अनुशासित, उत्प्रेरित, उच्च मनोबल र आत्म-सम्मानयुक्त सबल राष्ट्रिय सेनाका रुपमा विकास गरी यसलाई सधैं उच्चस्तरको तयारीमा राख्दै समग्र रक्षा प्रशासनलाई सुदृढ बनाउन अतिआवश्यक रहेको छ ।

ख.चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. मुलुकमा शान्ति, सुव्यवस्था र अमनचयन कायम गरी जनताको जिउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्नु ।
२. नागरिक सुरक्षा र अपराध अनुसन्धानका लागि उपयुक्त प्रविधि र प्रणालीको स्थापना र विकास गर्नु ।

ग.चौधौं योजनाको विषय रणनीति

१. नागरिकको जिउ, धन, स्वतन्त्रता तथा सार्वजनिक सम्पत्तिको सुरक्षा गर्नको निम्ति सुरक्षा निकायलाई आधुनिक, व्यावसायिक तथा साधन-स्रोत सम्पन्न बनाउने ।
२. सुरक्षा प्रशासनमा विधिको शासनलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी जनतालाई सुशासनको प्रत्याभूति दिने ।
३. विपद् व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने ।

घ. नतिजा सूचक

सूचक	एकाई	आधार बर्ष २०७२/७३	२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	२०७५/७६ को लक्ष्य
भवन निर्माण	संख्या	-	२२६	१८१	१५०
सवारी साधन खरिद	संख्या	-	४३	१८२	२१०
तालिम प्रदान	संख्या	-	४०००	६०००	७५००

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	सुरु तथा सम्पन्नवर्ष र कुललागत	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व.२०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	रक्षा मन्त्रालय (३४५०११)	ग १,२,३,४	सालवसाली	• भवन निर्माण भएको हुने । • राष्ट्रिय प्रतिरक्षा नीति, २०७४ तयार पारिएको हुने । • राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७३ परिमार्जन भएको हुने ।	• मन्त्रालयको भवन निर्माण प्रक्रिया वेसमेन्ट सहित तेश्रो तल्ला निर्माणको प्रक्रियामा रहेको, • राष्ट्रिय प्रतिरक्षा नीति, २०७४ को तर्जुमा प्रक्रिया अन्तिम चरणमा पुगेको, • राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७३ परिमार्जन प्रकृयामा रहेको,	• मन्त्रालयको भवन निर्माण कार्य सम्पन्न हुने, • राष्ट्रिय प्रतिरक्षा नीति, २०७४ पारित गरि कार्यान्वयनलाई अन्तिम रुप दिने, • राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७३ परिमार्जन भै कार्यान्वयन हुने,
२	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्को कार्यालय (३४५०१२)	ग १ र २	सालवसाली			
३	जंङ्गी अड्डा (३४५०१३)	ग १,२,४	सालवसाली	• जग्गा खरिद गरिएको हुने । • भवन निर्माण भएको हुने । • सवारी साधन खरिद गरिएको हुने । • मेशिनरी औजार खरिद गरिएको हुने । • हवाई क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । • हवाई साधन मर्मत गरिएको हुने । • एनसिसि तालिम प्रदान गरिएको हुने ।	• जग्गा खरिदको लागि सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा रकम निकासा दिइएको • ६० वटा सवारी साधन प्राप्त भएको । • ९ वटा हवाई साधनको खरिद सम्झौता सम्पन्न भई प्राप्त हुने क्रममा रहेको । • हेलिकप्टरको इन्जिन मर्मत कार्य सम्पन्न गरिएको । • एकवटा लग्जरी बस खरिद गरिएको । • ५८१७ जनालाई तालिम प्रदान गरिएको ।	• ७७ वटै जिल्लाका ७७०० छात्र छात्रालाई एनसिसि तालिम प्रदान गर्ने • १४ स्थानमा जग्गा खरिद गर्ने, • १८७ वटा भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने, • ८१ वटा सवारी साधन खरिद गर्ने • हात हतियार तथा मेशिनरी औजार खरिद गर्ने,

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा रक्षा विषय क्षेत्र लागि चालुतर्फ रू. ३६०.४ करोड र पुंजीगततर्फ रू.१६३.२ करोड गरी जम्मा रू.५२३.६ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ६ मा दिइएको छ ।

६.७ परराष्ट्र

क. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानद्वारा निर्देशित सिद्धान्त र मान्यता अनुसार विश्व समुदाय समक्ष सद्भाव, मैत्रीपूर्ण सम्बन्धको स्थापना, द्विपक्षीय र बहुपक्षीय सम्बन्धको विस्तार तथा सुदृढिकरण गरी नेपालको राष्ट्रिय हित प्रवर्द्धन गर्नु परराष्ट्र मन्त्रालयको प्रमुख कार्य हो ।यसका साथै विकास कुटनीति परिचालन गरी नेपालको विकासमा सघाउ पुऱ्याउने जिम्मेवारी परराष्ट्र मन्त्रालयको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

व्यापार, लगानी, पर्यटन तथा रोजगारी प्रवर्द्धन गर्न अन्तर्राष्ट्रिय, क्षेत्रीय र द्विपक्षीय सम्बन्ध सुदृढ गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. कूटनीतिक संयन्त्र र नेपाली समुदायको परिचालन गर्नका साथै अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौताको प्रभावकारी कार्यान्वयन मार्फत निर्यात विस्तार, वैदेशिक लगानी तथा प्रविधि परिचालन तथा पर्यटन विकास गर्ने ।
२. वैदेशिक रोजगारीलाई व्यवस्थित, मर्यादित र उत्पादनशील बनाउने ।
३. क्षेत्रीय अन्तनिर्भरता विकास गर्दै राष्ट्रिय प्राथमिकताका क्षेत्रमा वैदेशिक लगानी र विकास सहयोग परिचालन गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ. ब. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	विदेशस्थित नियोगमा भवन/जग्गा खरिद	संख्या	१	१	४	४
२	विकास कूटनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा अनुगमन	संख्या	४	६	५	५

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम/आयोजना ब.उ.शी.नं.	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरु	हालसम्मको प्रगति	आ.ब. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	परराष्ट्र मन्त्रालय ३२६०११	१	सालबसाली	• नेपालको कूटनीति अझ प्रभावकारी बन्ने । • विकास कूटनीतिमार्फत् आर्थिक विकासमा सहयोग पुग्ने । • नेपालको राष्ट्रिय हितको सम्वर्द्धन हुने । • अन्तर्राष्ट्रिय मुद्दाहरूमा नेपालको धारणा स्पष्ट रुपमा प्रस्तुत हुने । • संयुक्त राष्ट्रसंघ र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा नेपालको भूमिका वृद्धि हुँदै जाने । • परराष्ट्र मामिला अध्ययन प्रतिष्ठानको सुदृढीकरण भई थिङ्क ट्याङ्क इन्सटिच्यूटको रुपमा विकास हुँदै जाने ।	• सम्माननीय राष्ट्रपति, सम्माननीय प्रधानमन्त्री र नेपालका उच्च पदस्त अधिकारीहरू तथा मित्रराष्ट्रहरूबाट भएका उच्चस्तरीय भ्रमणहरूको व्यवस्थापन गरिएको । • सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूबाट उद्घाटन भई खाडी क्षेत्रमा रहेका नेपाली दूतावासहरुको सम्मेलन ओमानको मस्कटमा सम्पन्न भएको । • नेपालले थप ११ मुलुकहरूसँग कूटनीतिक सम्बन्ध स्थापना गरी नेपालसँग कूटनीतिक सम्बन्ध स्थापना हुने देशहरुको संख्या १५८ पुगेको । • नेपाल मानव अधिकार परिषद्को सदस्यमा सन् २०१८-२०२० को अवधिका लागि निर्वाचित भएको। • BIMSTEC को पन्धौं परराष्ट्र मन्त्रीस्तरीय बैठक र अठारौं परराष्ट्र सचिवस्तरीय बैठक काठमाण्डौमा सम्पन्न गरिएको । • बिभिन्न मित्रराष्ट्रहरुसँग रहेका द्विपक्षीय संयन्त्रहरुको बैठक नियमित ढंगले गरिएको । • कूटनीतिक मस्यौदा सम्बन्धी तालिम, भाषा तालिम तथा आर्थिक कूटनीति अभिमुखीकरण तालिम सम्पन्न गरिएको । • परराष्ट्र मामिला अध्ययन प्रतिष्ठान विकास समिति	• नेपालको राष्ट्रिय हित अनुरूप हुने गरी अन्तर्राट्रिय सम्बन्ध कायम गर्ने । • उच्चस्तरीय भ्रमणहरुको व्यवस्थापन गर्ने । • कूटनीतिक सम्बन्ध विस्तार गर्ने । • आर्थिक कूटनीतिसम्बन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालन तथा अनुगमन गर्ने ।

					(गठन) आदेश २०६८ को पहिलो संशोधन २०७४ नेपाल सरकार मन्त्रीपरिषद्बाट स्वीकृत भई लागू गरिएको । • परराष्ट्र मन्त्रालयको समन्वयमा गैर आवासीय नेपाली संघको आठौं विश्व सम्मेलन काठमाण्डौमा सम्पन्न भएको । • वार्षिक कार्यतालिका तयार गरी कार्यान्वयन गरिएको ।	
२	नेपाली राजदूतावासहरु, स्थायी नियोगहरु र महावाणिज्य दूताबासहरु ३२६०१२	१	सालबसाली	• विदेशस्थित नियोगहरुको आफ्नै जग्गा, भवन एवं भौतिक संरचना भई कार्यमा प्रभावकारिता वृद्धि हुने । • नेपाली श्रमिकहरुको हित प्रवर्द्धन भई र वैदेशिक रोजगारी सुरक्षित हुँदै जाने ।	• आर्थिक कूटनीति अन्तर्गत विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको । • नेपाली राजदूतावास, अष्ट्रेलियाको लागि जग्गा खरिद भएको । • अन्य नियोगहरुलाई खरिद/निर्माण प्रकृया शुरु गर्न पत्राचार गरिएको । • मलेसियामा अलपत्र अवस्थामा रहेका ११३ जना नेपाली श्रमिकहरू र कुवेतमा समस्यामा परेका २४९ जना नेपाली घरेलु महिला कामदारहरूलाई नेपाल फिर्ता ल्याइएको ।	• आर्थिक कूटनीति अन्तर्गत व्यापार, लगानी, पर्यटन प्रवर्द्धन तथा श्रमिक सुरक्षा र हित सम्बन्धी कार्यक्रम गर्ने । • विदेशस्थित नियोगहरूमा आवश्यकता अनुसार जग्गा खरिद, भवन निर्माण एवं भौतिक संरचना सुधार गरिने ।
३	सीमा नापी टोली ३२६०१७	२	सालबसाली	• नेपाल भारत बीचको सीमा समस्या हल हुँदै जाने ।	• नेपाल भारत बीचको सीमा सम्बन्धमा द्विपक्षीय संयन्त्रले नियमित बैठक गरी द्विपक्षीय सहमतिमा कार्य गरिरहेको ।	• नेपाल-भारतको सीमा तथा नेपाल-चीन सीमाको नियमित निरीक्षण गरिने ।
४	राहदानी विभाग ३२६०१८	१	सालबसाली	• राहदानी सेवा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको हुने ।	• राहदानी विभाग नेपाल सरकारको एकमात्र ISO9001:2015 Certification प्राप्त सरकारी निकाय बनेको तथा सेवा प्रभावकारी रहेको । • "पासपोर्ट" नामक लघु चलचित्र निर्माण गरी प्रचार प्रसार गरिएको । • डिजिटल डिस्ट्रिव्युसन प्रणाली तथा मोबाइल	• राहदानी सेवालाई अझ छरितो, चुस्त र सुरक्षित बनाउने । • इ-पासपोर्ट प्रणालीमा जान अन्तर्राष्ट्रिय टेण्डर प्रकृया पूरा गर्ने ।

					एप्लीकेसन कार्यान्वयनमा रहेको । • जिल्ला र नियोगहरुबाट वितरण हुने राहदानीको डेलिभरी गर्न लाग्ने समय घटाइएको ।	
५	कन्सुलर सेवा विभाग ३२६०१९	१	सालबसाली	• विदेशमा आपतमा परेका नेपाली श्रमिकहरुको उद्दार कार्य द्रुत र सहज हुने ।	• अनलाइन कानूनी सेवा लागू गरिएको । • विदेशमा अलपत्र परेका तथा विदेशी जेलमा रहेका नेपाली नागरिकहरुलाई कानूनी उपचारका लागि सहयोग गरिएको । • कागजात प्रमाणीकरण गर्न आधा घण्टा मात्र लाग्ने व्यवस्था लागू गरिएको ।	• अनलाइन कन्सुलर सेवालाई सुदृढ बनाइने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा परराष्ट्र क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.३६०.४ करोड र पूँजीगततर्फ रू.१६३.२ करोड गरी जम्मा रू.५२३.६ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ६ मा दिइएको छ।

६.८ योजना तथा तथ्याङ्क

क. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले परिकल्पना गरे अनुरुप सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा विकासमार्फत् उपलब्ध साधन स्रोतको उचित परिचालनद्वारा तीव्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्दै दिगो आर्थिक विकास गर्न र प्राप्त उपलब्धीहरूको न्यायोचित वितरणका निमित्त दीर्घकालीन सोच सहितको योजना प्रक्रियाको महत्व रहन्छ । संघियताको सन्दर्भमा पनि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा बन्ने योजनाहरूबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गर्ने, समन्वय गर्ने र त्यसको निमित्त आवश्यक क्षमता विकास गर्नका निमित्त केन्द्रीय योजना संगठनका रुपमा रहेको राष्ट्रिय योजना आयोगको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ । नेपालले अन्तर्राष्ट्रियरुपमा प्रतिबद्धता जनाएको दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई हासिल गर्न सहयोग पुग्नेगरी दीर्घकालीन सोचको तयारी र सो समेतबाट निर्देशित हुँदै आगामी पन्धौं योजनाको तयारी र वार्षिक रुपमा परिमार्जन गर्दै तयार गरिने तीनवर्षे मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमा आयोगका तत्कालीन प्राथमिकताका विषयहरू हुन् । यसका अतिरिक्त अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, तथ्याङ्क प्रणालीको विकास, व्यवस्थापन र अनुसन्धानमार्फत महत्वपूर्ण तथ्यहरूको सिर्जना र त्यसलाई नीति निर्माणमा प्रयोग बृद्धि गराउने विषय आयोगका आगामी प्राथमिकताहरू हुन् । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई वस्तुनिष्ठ एवं नतिजामूलक बनाउन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधेयकको मस्यौदा तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन र सूचना प्रविधिमा आधारित आयोजना व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको कार्यान्वयन र महत्वपूर्ण आयोजनाहरूको आन्तरिक तथा तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन लगायतका महत्वपूर्ण प्रयासहरू हुँदै आएका छन् ।

विकासको दीर्घकालीन सोच तर्जुमा गरी सोअनुसार योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु, स्रोतसाधनको सुनिश्चितता गरी आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच सामञ्जस्यता कायम गर्नु, पुनर्निर्माण कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउनु, सङ्घीयताअनुरूप तहगत योजना बीच अन्तरसम्बन्ध कायम गर्नु र योजना तर्जुमासम्बन्धी जनशक्तिको क्षमता विकास गरी संस्थागत सुदृढीकरण गर्नु योजना तर्जुमा प्रक्रियामा देखिएका चुनौतीहरू हुन् । यसैगरी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुकूल राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीको विकास, दिगो विकास लक्ष्यको अनुगमनका निमित्त आवश्यक तथ्याङ्कहरू उपलब्ध गराउन विभिन्न गणनाहरू, सर्वेक्षणहरू र प्रशासनिक अभिलेखहरू समेतको उपयोग गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्नुपर्ने छ । साथै, राष्ट्रिय नीतिहरूको सान्दर्भिकता, विकास योजना तथा कार्यक्रमका विविध पक्ष र विषयगत क्षेत्रका उत्पादन तथा व्यवसायको संरचना, ढाँचा तथा प्रविधिमा रुपान्तरण गर्नुपर्ने विषयमा अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने विशिष्टीकृत निकायका रुपमा आयोगलाई विकास गर्दै लैजानुपर्ने तथ्यहरूलाई मनन् गर्दै यो वार्षिक विकास कार्यक्रम तयार गरिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. योजना तर्जुमा पद्धतिलाई प्राविधिक रुपमा सबल, व्यावहारिक रुपमा कार्यान्वयनयोग्य र संस्थागत रुपमा सुदृढ बनाउनु ।

२. विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयनको लागि कार्यान्वयन क्षमता अभिवृद्धि तथा अनुकूल वातावरण सिर्जना गर्नु ।

३. योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाका लक्ष्यहरू हासिल गर्न आवश्यक सूचना समयमै उपलब्ध गराउन सक्ने गरी सबै तहमा नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई संस्थागत गर्नु ।

४. तथ्यमा आधारित नीति निर्माणार्थ परिमाणजनक र परिणामजन्य तथ्यांक उत्पादन गरी सरकारका सबै तहका प्रयोगकर्ताहरूको माग र आवश्यकता सम्बोधन गर्ने ।

५. लागत-प्रभावी तथ्याङ्कीय विकास र गतिविधिहरूका लागि सान्दर्भिक नीति, अभ्यास र क्षमता विकास गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. सङ्घीय संरचना अनुकूल हुने गरी विद्यमान योजना प्रणालीको सुदृढीकरण तथा विकास गर्ने ।

२. योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने सार्वजनिक निकाय एवम् निजी, सहकारी तथा सामुदायिक क्षेत्रको क्षमता विकास तथा सुदृढीकरण गरी ग्रहणक्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

३. कानूनी र नीतिगत व्यवस्था सुधार गरी विकास योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई संस्थागत गर्ने ।

४. मूल्याङ्कनलाई स्वतन्त्र र स्तरीय गराउनुका साथै निर्णय प्रक्रियामा मूल्याङ्कनका नतिजाको प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्ने ।

५. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनसम्बन्धी निकाय र जनशक्तिको क्षमता विकासलाई विशेष जोड दिने ।

६. उच्च गुणस्तरीय तथ्याङ्क उत्पादन, सुधार र आपूर्ति गर्ने ।

७. तथ्याङ्क उत्पादनका सबै सम्भाव्य विधि र स्रोतहरूको उपयोग गर्ने ।

८. सङ्घीय संरचना अनुसार तथ्याङ्कको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न संस्थागत क्षमता अभिबृद्धि गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व.२०७३/७४ को प्रगति	२०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१.	पन्ध्रौं योजनाको तयारी तथा प्रकाशन (आधारपत्र समेत)	पुस्तक प्रति	-	-	-	५०००
२.	दीर्घकालीन सोच पुस्तिका तयारी तथा प्रकाशन	पुस्तक प्रति	-	-	-	५०००
३.	विषय क्षेत्रगत अध्ययन अनुसन्धान	वटा		५	८	९
४.	योजना सम्बन्धी तालिम	जना	-	१५०	१७०	२००
५.	अनुगमन सम्बन्धी तालिम	जना	-	१५०	१५०	२००
६.	तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन गरिने आयोजना	संख्या	३	३	३	३
७.	आन्तरिक मूल्याङ्कन	संख्या	३	२	२	२
८.	राष्ट्रियस्तरको सर्भेक्षण	संख्या	२	२	२	३
९.	राष्ट्रियस्तरको गणना	संख्या	-	-	१	-
१०.	तथ्याङ्क सम्बन्धी तालिम	संख्या	१२५	१४०	१५०	१६५
११.	मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी	पुस्तक प्रति	-	-	-	३,०००
१२.	वार्षिक विकास कार्यक्रम तयारी	पुस्तक प्रति	-	५,०००	५,०००	३,०००

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	राष्ट्रिय योजना आयोग ३९१०११	१,२,३,४,५		• दीर्घकालीन सोचको प्रारम्भिक दस्तावेज तयार भएको हुने । • दीर्घकालीन सोचबाट निर्देशित हुँदै आगामी पन्ध्रौ योजनाको आधारपत्र तयारी र वार्षिक रुपमा परिमार्जन गर्दै तयार गरिने तीनवर्षे मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा भएको हुने । • समष्टिगत आर्थिक मोडेल तथा विकासका समसामयिक विषयमा अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने । • दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसम्बन्धी श्रोत आङ्कलन तथा लगानी खाका तयार भएको हुने । • योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा प्रादेशिकस्तरका गोष्ठी तथा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । • राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त तथा महत्वपूर्ण कार्यकम / आयोजनाहरूको स्थलगत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन भएको हुने ।	• दिगो विकास लक्ष्यसम्बन्धी नेपालको आधारस्थिति तथा भावी कार्यदिशा २०१६-२०३० तर्जुमा गरी प्रकाशित भएको । • दिगो विकास लक्ष्यको सूचकहरू तथा तिनको प्रगतिको अनुगमनको समय तालिका र जिम्मेवार निकायहरूको एकिनसहित अनुगमन खाका तर्जुमा गरिएको । • विकास योजना, आर्थिक, सामाजिक एवं पूर्वाधार विकाससम्बन्धी समसामयिक विषयमा विभिन्न ८ वटा अध्ययन/ अनुसन्धान भएको । • आगामी पाँच वर्षका लागि बहुक्षेत्रीय पोषण योजना-दोस्रो तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । • २०७४ श्रावण अन्तिम साता परेको भिषण वर्षाका कारण भएको बाढीबाट भएको क्षतिको पुर्ननिर्माण आवश्यकता अध्ययन गरी प्रतिवेदन प्रकाशित गरिएको । • ७५३ वटै स्थानीय तहमा सबैका लागि विकेन्द्रिकृत दिगो उर्जा उत्पादनसम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन गरिएको । • तीन दिने १०औं दक्षिण एशिया आर्थिक सम्मेलन काठमाडौंमा आयोजना भएको ।	• दीर्घकालीन सोचको प्रारम्भिक तथा अन्तिम दस्तावेज तर्जुमा । • दीर्घकालीन सोचबाट निर्देशित हुँदै आगामी पन्ध्रौं योजनाको आधारपत्र तयारी र वार्षिक रुपमा परिमार्जन गर्दै तयार गरिने तीन वर्षे मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा । • दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयनसम्बन्धी श्रोत आङ्कलन तथा लगानी खाका तयार गर्ने । • समष्टिगत आर्थिक क्षेत्रसम्बन्धी अध्ययन र आर्थिक मोडेल तयार गर्ने । • योजना तथा विकासका विभिन्न समसामयिक विषयमा कम्तीमा ९ वटा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने । • विभिन्न २ आयोजनाहरूको आन्तरिक तथा ३ आयोजनाहरूका तेश्रो पक्षबाट मूल्यांकन भएको हुने । • विकास योजना, आर्थिक, सामाजिक एवं पूर्वाधार विकाससम्बन्धी राष्ट्रिय महत्व एवं प्राथमिकताका विभिन्न कार्यकम/आयोजनाहरूको विश्लेषण, मूल्यांकन तथा परिक्षण गर्ने • योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा प्रादेशिकस्तरका गोष्ठी तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालनसञ्चालन गर्ने । • सार्वजानिक निजी साझेदारी आयोजना बैंक तथा श्रोतकेन्द्र निर्माण भएको हुने । • सार्वजानिक निजी साझेदारीसम्बन्धी क्षमता विकास तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान उपसमिति र समितिको बैठक सञ्चालन गर्ने । • अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन परिमार्जन गर्ने । • आयोजना कार्यसम्पादन सूचना प्रणालीलाई संस्थागत

क.सं	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				• विभिन्न आयोजनाहरूको आन्तरिक तथा तेश्रो पक्षबाट मूल्यांकन भएको हुने । • नतिजामुलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली संस्थागत भएको हुने । • राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान समितिको बैठक सञ्चालन भएको हुने । • अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन परिमार्जन भएको हुने । • आयोजना कार्यसम्पादन सूचना प्रणालीको कार्यान्वयन भएको हुने । • योजना, विकास तथा आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणसँग सम्बन्धित विषयहरूमा अध्ययन, अनुसन्धान एवम् अन्वेषणका कार्य भई प्रतिवेदन प्रकाशन भएको हुने । • सीप विकास तथा जनचेतना सम्बन्धी विभिन्न तालिम तथा गोष्ठीहरू सञ्चालन भई आयोगको नयाँ कार्य जिम्मेवारी अनुरुप कर्मचारीहरूको क्षमता विकास भएको हुने । • अफिस अटोमेशन तथा अन्य सूचना प्रविधिमा आधारीत	• विभिन्न आयोजनाहरूको आन्तरिक तथा तेस्रो पक्षबाट मूल्यांकन भएको । • बहुआयामिक गरिबी सूचकसम्बन्धी प्रतिवेदन प्रकाशित गरिएको। • अनुगमन तथा मूल्याङ्कनसम्बन्धी ५ वर्षे कार्ययोजना बनाई वार्षिक कार्ययोजनाका आधारमा अनुगमन भएको । • राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम/आयोजनाहरूको अनुगमन कार्ययोजना बनाई आयोगका पदाधिकारीहरू बाटे अनुगमन भएको । • विभिन्न मन्त्रालयबाट सञ्चालित विकास कार्यक्रमहरूको अनुगमन गरिएको । • राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान उपसमिति र समितिको बैठकहरू सम्पन्न भएको । • नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली संस्थागत गर्दै सूचना प्रविधिमा आधारित आयोजना कार्यसंपादन सूचना प्रणाली लागू गरिएको। • विभिन्न क्षेत्रसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय स्तरका गोष्ठी तथा कार्यक्रम सञ्चालन भएको । • दिगो विकास लक्ष्य सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको ।	गर्ने । • विभिन्न विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने । • बिकास बहससम्बन्धी रेडियो तथा टेलिभिजनसम्बन्धी कार्यकम सञ्चालन भएको हुने। • प्रादेशिक तथा स्थानीय तहमा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनको क्षमता विकास र योजना तथा अनुगमन तथा मूल्यांकन फ्रेमवर्कको तयारी गर्ने । • सीप विकास तथा जनचेतना सम्बन्धी विभिन्न तालिम तथा गोष्ठीहरू सञ्चालन गर्ने । • कर्मचारीहरूको क्षमता विकास सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । • अफिस अटोमेशन तथा अन्य सूचना प्रविधिमा आधारित सूचना प्रणाली क्रमशः लागू गर्ने । • पुस्तकालय स्थानान्तरण तथा व्यवस्थापन गर्ने । • नेपाल पक्ष राष्ट्र वा सदस्य भएका अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरू यूनइस्क्याप, विमस्टेक, कोलम्बो प्लान, इसिमोड लगायतका बार्षिक बैठकहरूमा प्रतिनिधित्व गर्ने । • कोलम्वो प्लानसम्बन्धी बैठकहरू सञ्चालन गर्ने ।

क्र.सं	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
				सूचना प्रणाली क्रमशः लागू भएको हुने । • सार्वजानिक नीजि साझेदारी Project Bank तथा श्रोतकेन्द्र निर्माण भएको हुने । • हालसम्मका आवधिक योजनाको समिक्षा दस्तावेज तयार गरी प्रकाशन भएको हुने । • रेडियो तथा टेलिभिजनबाट योजना तथा विकाससम्बन्धी विभिन्न समसामयिक विषयमा बहस पैरवीको कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।	• राष्ट्रिय योजना आयोगको वेभसाईटलाई स्तरोन्नती एवं अध्यावधिक गरिएको । • ई-रजिष्ट्रेसन प्रणालीको स्थापना भएको । • राष्ट्रिय विकास योजना प्रक्रियामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणको उपागमलाई मूलप्रवाहीकरण गरिएको । • कर्मचारीहरूको लागि क्षमता विकास सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको । • राष्ट्रिय योजना आयोगको वार्षिक प्रगति विवरण प्रकाशन भएको । • राष्ट्रिय योजना आयोग तथा सचिवालयको दैनिक कार्य संपादनका लागि आवश्यक व्यवस्थापकीय कार्य गरिएको ।	
२	आर्थिक तथ्याङ्क विकास कार्यक्रम ३९११०२	२ ६ ७	सालबसाली	• नीति निर्माण, योजना तर्जुमा र निर्णय निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक क्षेत्रका विभिन्न सूचक तथा तथ्याङ्कहरू उत्पादन, वितरण र सचेतना अभिवृद्धि भएको हुने ।	• सालबसाली रुपमा नेपालको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन, मूल्य लगायतका तथ्यांकहरू उत्पादन तथा वितरण भएको । • प्रथम राष्ट्रिय आर्थिक गणनाको स्थलगत तथ्यांक संकलन कार्य ।	• राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५ को तथ्यांक प्रशोधन गर्ने । • नेपालको राष्ट्रिय लेखा अनुमान (वार्षिक तथा त्रैमासिक) गर्ने । • मूल्य तथ्यांक संकलन तथा प्रकाशन गर्ने । • राष्ट्रिय आर्थिक गणनामा आधारित भएर वस्तु उत्पादन गर्ने क्षेत्रहरूको विस्तृत औद्योगिक सर्वेक्षण गर्ने । • राष्ट्रिय लेखाको रिबेसिङ्गसम्बन्धी कार्य गर्ने । • दूध र खसी तथा बंगुरको मासु उत्पादन लागत सर्वेक्षण गर्ने ।

क्र.सं	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
३	सामाजिक तथ्याङ्क विकास कार्यक्रम ३९११०३	२ ६ ७	सालबसाली	• नीति निर्माण, योजना तर्जुमा र निर्णय निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने सामाजिक क्षेत्रका विभिन्न सूचक तथा तथ्याङ्कहरू उत्पादन, वितरण र सचेतना अभिवृद्धि भएको हुने ।	• गरिबीको सूचक, जनसंख्या, श्रमशक्ति, लैंगिक तथा अन्य सामाजिक तथ्यांकहरू उत्पादन भएको ।	• आगामी राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को तयारी सम्बन्धी कार्य गर्ने । • नेपाल बहुसूचकांक सर्वेक्षण संचालन गर्ने । • नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण संचालन गर्ने । • आगामी जनगणनाको लागि गणना क्षेत्र नक्सांकन सम्बन्धी कार्य गर्ने । • नेपालको वातावरण तथ्यांक सकलन तथा प्रकाशन सम्बन्धी कार्य गर्ने । • नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षणको प्रशोधन र प्रकाशन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
४	योजना तथा जनशक्ति विकास कार्यक्रम ३९११०४	२ ५ ६ ७	सालबसाली	• तथ्यांक विकास सम्बन्धी योजना तथा नीति एवम् रणनीतिहरूको तर्जुमा भएको हुने । • जनशक्ति विकास (केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, तथ्यांक कार्यालयहरू र स्थानीय तहका कर्मचारीहरू) भौतिक पूर्वाधार विकास तथा सुधार भएको हुने ।	• विभागका नियमित प्रकाशनहरू प्रकाशन भएका, जनशक्तिको क्षमता विकास सम्बन्धी तालिमहरू सम्पन्न भएका, तथ्यांक विकास राष्ट्रिय रणनीति तर्जुमा भएको, तथ्यांक अभिलेखन सम्बन्धी कामहरू भएको, तथ्यांक वितरण र सर्वेक्षण अनुमति प्रणाली सम्बन्धी मस्यौदा तयार भएको ।	• विभाग र मातहतका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम संचालन गर्ने । • स्थानीय तहमा सूचना प्रविधि तथा तथ्यांकीय कार्यमा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने । • विभागका नियमित तथ्यांकीय प्रकाशनहरूको प्रकाशन गर्ने । • तथ्यांक विकासका लागि राष्ट्रिय रणनीतिको स्वीकृति तथा कार्यान्वयन गर्ने । • दिगो विकास लक्षहरूको सूचकहरू सम्बन्धी काय गर्ने । • विभागको भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने ।

क्र.सं	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरू तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
५	केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ३९१०१३	२ ५ ६ ७	सालबसाली	• तथ्यांकीय गतिविधीसम्बन्धी रणनीति तर्जुमा भएको हुने । • तथ्यांकसम्बन्धी योजना, कार्यक्रम तथा कृयाकलापहरू सञ्चालन र केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, तथ्यांक कार्यालयहरूका कर्मचारीहरू व्यवस्थापन भएको हुने ।	• केन्द्रीय तथ्यांक विभाग र तथ्यांक कार्यालयहरू मार्फत तथ्याङ्कीय गतिविधिहरू एवं क्रियाकलापहरू सञ्चालन तथा व्यवस्थापन भएको ।	• तथ्यांक विकासका लागि राष्ट्रिय रणनीतिको तर्जुमा गर्ने । • राष्ट्रियस्तरका गणना, सर्वेक्षण लगायत तथ्याङ्कीय गतिविधिहरू सञ्चालन, व्यवस्थापन एवम् प्रदेश तथा स्थानीय तहमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने । • तथ्यांकीय गतिविधीसम्बन्धी योजना, कार्यक्रम तथा कृयाकलापहरू सञ्चालन र केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, तथ्यांक कार्यालयहरूका कर्मचारीहरू व्यवस्थापन गर्ने ।
६	जिल्ला तथ्याङ्क कार्यालयहरू ३९१०१४	५ ६ ७ ८	सालबसाली	जिल्ला र स्थानीयस्तरका तथ्यांक संकलन भएको हुने ।	• सालबसाली रुपमा यी तथ्यांकहरू संकलन भई केन्द्रमा र स्थानीय स्तरमा प्राप्त हुने गरेको ।	• जिल्लास्तरका आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथ्यांक संकलन, प्रशोधन, उत्पादन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा योजना तथा तथ्यांक प्रणाली क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.६३ करोड र पूँजीगततर्फ रू.२ करोड गरी जम्मा रू.६५ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ६ मा दिइएको छ ।

परिच्छेद ७

संवैधानिक अंग तथा निकायहरू

७.१ राष्ट्रपतिको कार्यालय

क. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ६१ उपधारा १ ले नेपालमा एक राष्ट्रपति रहने व्यवस्था गरेको छ । सम्मानीय राष्ट्रपतिलाई दैनिक प्रशासनसम्बन्धी कार्य सञ्चालनका लागि नेपाल सरकारले साधन, स्रोत र आवश्यक कर्मचारीसहित कार्यालयको स्थापना गरेको छ । यस कार्यालयले संविधान र संघीय कानूनबमोजिम आफ्नो कार्यसम्पादन गर्नुका साथै सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू सरिक हुनुहुने कार्यक्रमको व्यवस्थापन गर्ने लगायतका विविध कार्यहरू राष्ट्रपतिको गर्ने गर्दछ । राष्ट्रपति कार्यालयले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रहरूको सम्बन्धमा यस कार्यालयबाट सम्पन्न गर्नुपर्ने औपचारिक तथा अनौपचारिक कार्यक्रमहरूको निधारित संख्या पूर्वानुमान गर्न नसक्नु, कर्मचारीहरूको समयमै पदपूर्ति नहुनु र कार्यरत कर्मचारीहरूको छिटोछिटो सरुवा हुनु लगायतका समस्याहरू रहेको छ । यिनै पक्षहरूलाई ध्यानमा राखी आ.व. ०७५/०७६ को वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

राष्ट्रपतिको कार्यालयको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. राष्ट्रपतिको कार्यालयको संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने ।
२. भौतिक पूर्वाधार सुधार गर्ने ।
३. मानव संशाधनको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
४. संचार माध्यमसँगको सहकार्य, समन्वय अभिवृद्धि गर्ने ।
५. कार्यालयभित्रका निकायहरू बीच सहकार्य गरी कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने ।
६. सूचना प्रविधि एवम् संचारका विभिन्न प्रविधिको प्रयोग गरी कार्यक्रम व्यवस्थापनमा कुशलता ल्याउने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को उपलब्धि	आ.व. २०७४/ ७५ को संशोधित उपलब्धि	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	भवन निर्माण तथा अन्य सुधार कार्यक्रम	संख्या	-	१ (निरन्तर)	१ (निरन्तर)	१ (निरन्तर)
२	कार्यालय भवनको प्रबलीकरण	संख्या	-	-	-	१ (निरन्तर)

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम रआयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
१	राष्ट्रपतिको कार्यालय (१०१०११)	४	सालबसाली	• कार्यालय परिसरमा भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण सम्भार एवम् स्तरोन्नति भएको हुने ।	• राष्ट्रपतिको आवास गृहको दोस्रो प्याकेजअन्तर्गत विविध निर्माण कार्य मध्ये वाउन्ड्रिवाल, विद्युतीय कामहरू, ट्रान्सफर्मर सप्लाई, प्लान्ट हाउस निर्माण, एलिभेटर राख्ने कार्य, हेल्थ क्लवसम्बन्धी कार्य सम्पन्न भई अन्य निर्माण कार्यहरू सञ्चालन भइरहेको ।	• राष्ट्रपति आवास गृहको दोस्रो प्याकेजअन्तर्गत विविध निर्माण कार्यमध्ये वाउन्ड्रिवाल, विद्युतीय कामहरू, ट्रान्सफर्मर सप्लाई, प्लान्ट हाउस निर्माण, एलिभेटर, हेल्थ क्लवसम्बन्धी कार्य सम्पन्न भई अन्य निर्माण कार्यहरू गर्ने । • निवासको पूर्वतर्फको पर्खाल निर्माण तथा निवास कम्पाउण्डको ल्यान्ड स्केपिङ र सडक चौडा गर्ने । • उत्तरतर्फको ल्यान्ड स्केपिङ र गार्डेनिङ गर्ने । • सुरक्षा गेट निर्माण र सुरक्षा उपकरण जडान गर्ने । • बाहिरी गेट र निवास प्रवेश गेटमा पिजन होल निर्माण गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा राष्ट्रपतिको कार्यालय क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.११.८ करोड र पूँजीगततर्फ रू.१०.८ करोड गरी जम्मा रू.२२.६ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ ।

७.२ उपराष्ट्रपतिको कार्यालय

क. पृष्ठभूमि

संघीय शासन प्रणालीमा राष्ट्रपतिको अनुपस्थितिमा राष्ट्रपतिबाट गरिने कार्यहरू उपराष्ट्रपतिबाट सम्पादन गरिने गरी नेपालको संविधानले उपराष्ट्रपतिको व्यवस्था गरेको छ । उपराष्ट्रपतिबाट हुने दैनिक प्रशासनिक लगायत अन्य काम कारवाहीलाई सहजीकरण गर्नका लागि एक उपराष्ट्रपतिको कार्यालय रहने व्यवस्था गरिएको छ । उक्त कार्यालयले उपराष्ट्रपतिको सुरक्षा व्यवस्थापन, भेटघाट व्यवस्थापन, सवारी व्यवस्थापन लगायतका दैनिक प्रशासन सञ्चालन गर्ने लगायतको काम गर्दै आएको छ । साथै विभिन्न क्षेत्र/निकाय/संस्था/नागरिक समाजसँग अन्तरक्रिया गर्दै कार्यालयको कामलाई पारदर्शी, थप मर्यादित र व्यवस्थित गर्दै आएको छ । कार्यालयको छुट्टै भवन नहुनु, पर्याप्त स्रोत साधनको अभावमा उपराष्ट्रपतिबाट विभिन्न कार्यक्रममा प्रमुख अतिथिका हैसियतमा भाग लिदाँ आयोजक संस्थाको सौजन्यता व्यहोर्नुपर्दा कार्यालयको मर्यादा र गरिमामा आँच पुग्न गएका र खासै कार्यक्रम नहुदाँ दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनुका साथै कर्मचारीहरूलाई टिकाइराख्न चुनौतीपूर्ण रहेको छ । यिनै पक्षहरूलाई ध्यानमा राखी आ.व. ०७५/७६ को कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

उपराष्ट्रपतिको कार्यालयको संस्थागत क्षमता विकास गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. संविधानप्रदत्त निर्दिष्ट कार्यहरू गर्न सक्ने गरी प्रविधिमैत्री बनाउने ।

२. सूचना प्रविधि एवम् संचारका विभिन्न प्रविधिको प्रयोग गरी कार्यक्रम व्यवस्थापनमा कुशलता ल्याउने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	राष्ट्रिय गौरवका आयोजना निरीक्षण	पटक	०	१	१५

ङ वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम□ आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलह□	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५□७६ मा सञ्चालन हूने प्रमुख क्रियाकलापह□
१	उपराष्टप्रतिको कार्यालय (१०२००१)	४	सालबसाली	• कार्यालय अझै व्यवस्थित र प्रभावकारी हुने । • भवन निर्माण प्रारम्भ हुने ।	• दैनिक कार्य सञ्चालन भई कार्यालय व्यवस्थित भएको, • कार्यालयको काम कारवाही प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन भएको ।	• कार्यालयलाई अझ सशक्त बनाउने । • जग्गा खरीद गर्ने । • कार्यालयको भवन निर्माण शुरु गर्ने ।
२	उपराष्टप्रतिको कार्यालय (१०२०११)	४	सालबसाली			

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा उपराष्ट्रपतिको कार्यालय क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.३.४ करोड र पूँजीगततर्फ रू.०.४ करोड गरी जम्मा रू.३.८ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ ।

७.३ संघीय संसद् सचिवालय

क. पृष्ठभूमि

राज्य सञ्चालनका लागि निर्माण गरिएका तीन निकायमध्ये राज्यको नीति निर्माण गर्ने, कानून बनाउने र कानूनअनुसार राज्य सन्चालनको पहरेदारी गर्ने सबैभन्दा अग्रणी निकाय संघीय संसद् हो । संसद्को यस्तो अग्रणी भूमिकालाई अध्ययन, अनुसन्धान र व्यवस्थापकीय सहयोग संसद् सचिवालयले गर्दछ । साँघुरो सेवाका कारण वृत्तिविकासका अवसरहरू कम हुँदा सक्षम जनशक्तिको संसद् सेवाप्रति आर्कषण घट्दै गएको छ । साथै, आवश्यक श्रोत र साधन कम हुनुजस्ता समस्याहरू विद्यमान रहेका छन् । यी समस्याको उचित सम्बोधन गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण छ । यिनै पक्षहरूलाई निर्देशित गर्ने गरी आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

संघीय संसद्लाई स्वच्छ, जवाफदेही, परिणाममुखी र पारदर्शी बनाई कानून र नीति निर्माण प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउनु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. संसद्को क्षमताको उच्चतम उपयोग गरी संविधान कार्यान्वयन गर्न आवश्यक कानून निर्माण गरी जनप्रतिनिधीको भूमिकालाई उच्च बनाउने ।

२. संघीय ससद् सचिवालयलाई पूर्ण स्वायत्त निकाय बनाउनुका साथै संसद् सेवालाई सुविधा सम्पन्न सक्षम र आर्कषक बनाउने ।

घ. नतिजा सूचक

क.सं.	प्रतिफल सूचक	इकाई	आधार वर्ष आ.व. २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगित	आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	संविधान कार्यन्वयनका लागि कानून निर्माण	संख्या	–	५	४५	७५

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	संघीय ससंद् सचिवालय (२०२००१)	४	सालबसाली	• संसद्का पदाधिकारी र सदस्यलाई आवश्यक सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने र सचिवालयका कर्मचारीको क्षमता विकास गर्ने तथा संसदका पदाधिकारी, सदस्य र सचिवालयको भौतिक श्रोत साधन व्यवस्थापन हुने ।	• प्रशासनिक एवम् व्यवस्थापकीय कार्य नियमित तथा प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन भएको ।	• संघीय संसद् भवन निर्माण, संसद् आवास भवन निर्माण, संसद् सचिवालयका कर्मचारीहरूको कार्यदक्षता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन र संसद्का पदाधिकारी , सदस्य र सचिवालयको भौतिक श्रोत साधन व्यवस्थापन गर्ने ।
२	संघीय ससंद् सचिवालय (२०२०११)					
३	संघीय ससंद् सचिवालय २०२०१२					

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा संघीय संसद् क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.१२२.६ करोड र पूँजीगततर्फ रू.१.४ करोड गरी जम्मा रू.१२४ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ।

७.४ अदालत

क. पृष्ठभूमि

राष्ट्रको दिगो विकास र न्यायपूर्ण समाजको स्थापनाका लागि जनआस्थामा आधारित स्वतन्त्र, सक्षम र प्रभावकारी न्यायपालिका अपरिहार्य छ । नेपालको संविधानले स्वतन्त्र, सक्षम र निष्पक्ष न्यायपालिकामार्फत् व्यक्तिका मौलिक हक एवम् मानव अधिकारको संरक्षण गर्न र कानूनको शासनप्रति सम्मानको भाव कायम गर्ने परिकल्पना गरेको छ । न्यायपालिकामा सबैको पहुँच पुऱ्याउने उद्देश्यसहित संघीय शासन प्रणालीमा अदालतमा पनि परिपवर्तन गरिएको छ । न्यायपालिकाले आफ्नै सोच र सक्रियतामा २०६१ सालदेखि योजनाबद्ध विकासको सुरुवात समेत गरेको छ । प्राप्त उपलब्धिहरूलाई संस्थागत गर्दै योजना कार्यान्वयनको अनुभवका आधारमा आवश्यक सुधार तथा परिमार्जनसहित न्यायपालिकाको तेस्रो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना (२०७१-२०७६) को तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा रहेको छ । न्यायपालिकाको कार्यबोझमा वृद्धि, रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, जनशक्ति व्यवस्थापन, न्यायाधीश तथा कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि न्यायपालिकाको रणनीतिक योजनाले प्रक्षेपण गरेबमोजिम बजेट प्राप्त हुन नसक्दा निर्धारित क्रियाकलापहरू सम्पन्न हुन सकेका छैनन् ।

संघीय शासन प्रणालीबमोजिम स्थानीय तहमा स्थापित न्यायिक समितिले न्यायपालिकाको कार्यबोझमा सीमित मात्रामा कमी ल्याएको भए पनि आधुनिक समयमा विकास र प्रविधिले ल्याएको चुनौतीहरूले गर्दा न्यायालयको कार्यबोझ झन बढ्दै गएको छ । यी पक्षहरूलाई मध्यनजर गर्दै आगामी आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उदेश्य

१. न्याय प्रशासनलाई छिटो, छरितो, सर्वसुलभ, मितव्ययी, निष्पक्ष, प्रभावकारी र उत्तरदायी बनाउनु ।
२. सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्न न्यायमा सहज पहुँच कायम गराउनु ।
३. विद्यमान विसंगती र अनियमितताको गुनासोलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अवलम्बन गरी भ्रष्टाचारमुक्त कानुनी राज्यको स्थापना गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. न्यायिक पद्धतिमा सुधार ल्याई न्याय प्रशासनलाई आधुनिकीकरण गर्ने ।
२. न्यायिक प्रक्रियालाई सरल, झन्झटमुक्त र अनुमानयोग्य बनाउँदै न्यायप्रणालीमा सबैको पहुँच पुऱ्याउने ।
३. समावेशी लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यता अनुरुपको सक्षम न्याय प्रशासनको विकास गरी नागरिक उन्मुख कानुनी शासन कायम गर्नुका साथै मानव अधिकारको संरक्षण गर्ने ।
४. समाजमा भएका र हुनसक्ने विवादहरूलाई प्रारम्भिक चरणमै स्थायी समाधान गर्न विवाद समाधानको वैकल्पिक उपायहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
५. नेपालको संविधानले परिकल्पना गरेअनुरुप स्थानीय तहसम्म न्यायिक व्यवस्थाको संरचना तयार गरी न्याय प्रणालीको पुनसंरचना गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष
१	सुरक्षा व्यारेक सहितको अदालत भवन निर्माण	संख्या	-	३२	२७	२४
२	मुद्दा फैसला	प्रतिशत	-	६१.८८	५७.७६	६०
३	फैसला कार्यान्वयन	संख्या	-	११५२५	९४४९	२३८९३

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
१	अदालत सुदृढीकरण २०४१०१	४	सालबसाली	• न्याय सम्पादन छिटो छरितो र प्रभावकारी हुने । • न्यायिक प्रक्रिया अनुमानयोग्य हुने । • मुद्दामा हुने काम कारवाहीको सम्बन्धमा पूर्वजानकारी हुने प्रणाली लागू भई त्यसको सुदृढीकरण हुने । • समय तालिका पद्धति लागू भएका अदालतका न्यायाधीश, कर्मचारी एवम् सरोकारवालाहरूका क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । • मुद्दा व्यवस्थापन पद्वतिको विकास भएको हुने । • कुपन प्रणाली लागू भई कार्यबोझमा आउने । • अदालत सुदृढीकरण र सूचना प्रविधिको विकास भएको हुने । मानव संशाधन क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । • भौतिक पूर्वाधार सुदृढीकरण र विकास भएको हुने । • विवाद समाधानका वैकल्पिक उपायहरू अवलम्बन भएको हुने । • अभिलेख व्यवस्थापनमा सुधार भएको हुने ।	• मुद्दाको फैसला एवम् फैसलाको तयारी कार्य छिटो छरितो बनाउन पहल भएको । • पुराना बक्यौता मुद्दाहरूको न्यूनिकरणमा जोड दिइएको । • फैसला कार्यान्वयनको कार्य प्रभावकारी बनाउने कार्य भएको । • नमुनाको रुपमा मुद्दाको कामकारवाहीमा समयसारिणी पद्धति लागू भएको । • विशेष प्रकृतिका मुद्दाहरूको निरन्तर सुनुवाई प्रणालीलाई थप व्यवस्थित बनाएको । • सूचना प्रविधिको १० वर्षे गुरुयोजना तयार भई लागू गरिएको । • फैसला तथा आदेशहरूको वेभ साइटमा अपलोड तथा सर्वोच्च अदालतको एप्स निर्माण गरी प्रयोगमा ल्याइएको । • न्यायाधीशको वार्षिक मुद्दा फर्छ्यौट लक्ष्य र संख्याको विवरण अध्यावधिक देखिने सफ्टवेयरको प्रयोग गरिएको । मानव संशाधन क्षमता अभिवृद्धिका लागी विभिन्न तालिम लगायतका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिएको । • सर्वोच्च अदालतको नयाँ भवन निर्माणको गुरुयोजना निर्माण अन्तिम चरणमा रहेको । • सर्वोच्च अदालतको स्टिल स्ट्रक्चर भवन निर्माण सम्पन्न भएको । • सर्वोच्च अदालतको मूल भवन प्रवलीकरण कार्य सम्पन्नव भएको ।	• मुद्दाको फैसला एवम् फैसलाको तयारी कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउने । • टिपोट प्रणालीलाई विद्युतीयप्रति विकास गर्ने । • नमुनाको रुपमा समय तालिका पद्धति लागू गरिएका अदालतहरूको प्रभावकारिता सम्बन्धी अध्ययन गर्ने । • कार्यबोझ बढी भएका अदालतहरूमा मुद्दा दर्ता तथा फाँटको प्रक्रियामा कुपन प्रणाली लागु गर्ने । • मुद्दा दर्ता गर्दाकै अवस्थामा मुद्दा प्रवाहका चरणहरूसहितको मुद्दा फैसला हुने समय तालिका उपलब्ध गराउने । • सूचना प्रविधिको १० वर्षे गुरुयोजना कार्यान्वयन गर्ने । • न्याय प्रशासनलाई व्यवसायीक रुपमा दक्ष, प्रतिस्प्रधात्मक र आकर्षक हुने गरी कार्यक्रम संचालन गरिने । • सर्वोच्च अदालतको नयाँ भवन निर्माण कार्य शुरु गर्ने् । • निर्माणाधीन २३ वटा अदालतहरूको भवन निर्माण सम्पन्न गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
				• न्यायिक मूल्य मान्यता विकास गरी संगठनात्मक संस्कृतिको विकास हुने । • योजना कार्यान्वयन प्रभावकारी हुने । • न्याय क्षेत्रका सरोकारवालाहरूसँग सहयोग र समन्वय विस्तार भएको हुने ।	• छ वटा अदालतहरूको न्यायाधीश आवास भवन निर्माण सम्पन्न भएको । • ३ वटा जिल्ला अदालतहरूको भवनको नक्सा डिजायन र लागत ईस्टिमेट तयार भएको । • मेलमिलाप पद्धतिको प्रभावकारी प्रयोग सम्बन्धमा न्यायाधीश तथा कर्मचारीहरूबीच अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । • मुद्दालाई प्रारम्भिक सुनुवाईको चरणमा नै मेलमिलापको लागि पठाउने गरिएको । • फैसला तथा आदेशहरूको वेभसाइडमा अपलोड गर्ने गरिएको • अनियमितता र गुनासो सुनुवाईका लागि संस्थागत संयनन्त्रको व्यवस्था गरी, न्यायिक सूचनाप्रवाह प्रणालीको व्यवस्था गरिएको । • प्रत्येक अदालतहरूमा निगरानीको लागि सि.सि.टि.भि. जडान गरी प्रयोगमा ल्याइएको । • मूल योजनाबमोजिम सबै अदालतहरूले आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिएको । • स्रोत साधनहरूको वितरणलाई योजनाका प्राथमिकताहरूसँग आबद्ध गरिएको । • सबै अदालतहरूमा न्याय क्षेत्र समन्वय समितिको बैठक, न्यायाधीश भेटघाट, न्यायिक बाह्य संवाद कार्यक्रम, सञ्चारकर्मीसँगको अन्तरक्रिया, बार तथा सरकारी वकिलसँगको अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन भएको ।	• मेलमिलापको लागि पठाइएका मुद्दाहरूको न्यायाधीशगत विवरण लिने गरी प्रतिवेदन प्रणालीमा सुधार गर्ने । • स्वचालित रुपमा दण्ड जरिवानाको अभिलेख र लगत अध्यावधिक गर्न निर्माण गरिएको सफ्टवेयर लागू गर्ने । • न्यापालिकाका कर्मचारीहरूको आचारसंहिता निर्माण गरी लागू गर्ने । • सेवाग्राहीलाई समग्र न्यायिक प्रक्रिया र अदालतबाट प्राप्त हुने सेवा एवम् सुविधाहरूका बारेमा जानकारी प्रवाह गराउने प्रणालीको स्थापना गर्ने । • चालू (तेस्रो) पञ्चचवर्षीय रणानीतिक योजनाको मूल्याङ्कन गरी आगामी (चौथो) पञ्चवर्षीय रणानीतिक योजनाको निर्माण गर्ने । • अदालतहरूमा सञ्चालनमा रहेका न्याय क्षेत्र समन्वय समितिको बैठक, न्यायाधीश भेटघाट, न्यायिक बाह्य संवाद कार्यक्रम, सञ्चारकर्मीसँगको अन्तरक्रिया, बार सरकारी वकिलसँगको अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरूलाई थप प्रभावकारी बनाइने ।
२	अदालत सुरक्षा (२०४०२१)			• अदालतको सुरक्षा व्यवस्था सुदृढीकरण हुने ।	• सुरक्षा प्रबन्ध प्रभावकारी बनाउन प्रविधिको प्रयोग गरिएको । • १० वटा अदालतहरूमा सुरक्षा भवनहरू	• अदालत, न्यायाधीश तथा सेवाग्राहीको सुरक्षा प्रवन्धलाई थप प्रभावकारी बनाउने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
					निर्माण भएको ।	

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा अदालत क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.३६१.३ करोड र पूँजीगततर्फ रू.८९ करोड गरी जम्मा रू.४५०.३ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ।

७.५ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग

क. पृष्ठभूमि :

नेपालको संविधानले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई भ्रष्टाचारजन्य कसुर नियन्त्रणका लागि एक स्वतन्त्र संवैधानिक निकायको रूपमा स्थापित गरी विभिन्न काम, कर्तव्य र अधिकारहरूको व्यवस्था गरेको छ । आयोगले आफ्नो स्थापनाकाल देखि नै संवैधानिक परिधिभित्र रही अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८, भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ तथा अन्य सम्बद्ध कानुनको आधारमा कार्यसम्पादन गर्दै आएको छ । भ्रष्टाचारजन्य गतिविधि र अख्तियारको दुरुपयोगजस्ता क्रियाकलापहरू नियन्त्रण गरी मुलुकभित्र सुशासनको प्रत्याभूति गराउने राज्यको वृहत उद्देश्यमा योगदान पुऱ्याउन आफ्नो कार्यसम्पादनका क्रममा आयोगले विभिन्न उपचारात्मक, निरोधात्मक र प्रवर्धनात्मक रणनीतिहरूको कार्यान्वयन गर्दै भ्रष्टाचार विरोधी गतिविधि गर्दै आएको छ । विकाससँगै भ्रष्टाचारजन्य अपराधले पनि नयाँ नयाँ स्वरूप र आयाम लिँदै गएको भएपनि सो अनुरूपको अनुसन्धान र तहकिकात क्षमता विकास गर्न नसक्नु प्रमुख समस्याको रुपमा रहेका छन् नेपाल भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धिको पक्ष राष्ट्र बनी सकेको सन्दर्भमा महासन्धिले सिर्जना गरेका दायित्व पूरा गर्नसमेत आयोग प्रतिवद्ध रहँदै आएको छ जस अन्तर्गत भ्रष्टाचार नियन्त्रण सम्बन्धी कानूनहरूको सुधार, भ्रष्टाचार विरुद्ध सदस्यराष्ट्रहरू बीच अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग, सूचना आदान प्रदान जस्ता पक्षहरूमा समेत आयोगले आफूलाई प्राप्त संवैधानिक एंव कानूनी दायरा भित्र रही कार्य गर्दै आएको छ । त्यसैगरी बदलिँदो परिवेश अनुरुप भ्रष्टाचार नियन्त्रण सम्बन्धी अनुसन्धान कार्यमा नवीनतम् प्रविधिको प्रयोग बढाउँदै सो अनुसार कर्मचारीहरूको क्षमता विकास पनि गर्दै आएको छ । यिनै पक्षहरूलाई ध्यानमा राखी आ.व. ०७५/०७६ को वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

ख. चौधौ यौजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलाप नियन्त्रण गरी सुशासन कायम गर्न सहयोग गर्नु ।

ग. चौधौ यौजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. सबै भ्रष्टाचारजन्य कामकारवाही अपराध हुने कानुनी व्यवस्था गरी सोको कार्यान्वयनका माध्यमबाट त्यस्तो भ्रष्टाचारजन्य काममा शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गर्ने ।

२. भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय महासन्धिको कार्यान्वयन गर्दै प्रवर्द्धनात्मक, निरोधात्मक र दण्डात्मक उपाय अवलम्बन गरी भ्रष्टाचार नियन्त्रण गर्ने ।

३. भ्रष्टाचारसँग सम्बन्धित फौजदारी विषय, सुपुर्दगी र पारस्परिक कानुनी सहयोगका लागि पक्ष राष्ट्रहरूबीचको सहयोगलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।

४. भ्रष्टाचार निवारणका लागी प्राविधिक सहायता र सूचना आदानप्रदान सम्बन्धी महासन्धिको व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	उजुरी फर्छ्यौट	प्रतिशत	-	६०.५८	७०	७१
२	मुद्दामा सफलता	"	-	७३.१३	७०	७५

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम रआयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत	रणनीतिक स्तम्भ शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
१	संस्थागत सुदृढीकरण २०६१०१	४	सालबसाली	• राज्यको पुनर्संरचना अनुरुप आयोगको संगठनात्मक सुदृढीकरण हुने । • आयोगका मातहत कार्यालय भवनहरू निर्माण भई भौतिक पूर्वाधार सुदृढ हुने । • आयोगको कार्यसम्पादनमा प्रबिधिको उपयोग हुने • अख्तियार दिग्दर्शन निर्माण भई आयोगको कार्य प्रणाली सुदृढ हुने । • आयोगमा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिबृद्धि भई अनुसन्धान थप प्रभावकारी हुने । • आयोगको अभिलेख व्यवस्थापन, सूचना प्रवाह र अनुसन्धान प्रकृया प्रभावकारी हुने । • अन्तरक्रिया, गोष्ठी तथा सामुदायिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन भई भ्रष्टाचार विरुद्ध सचेतना अभिवृद्धि हुने • गैर सरकारी संस्थाहरूसँगको	• आयोगको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भे को कार्य प्रारम्भ भएको । • ईटहरी, हेटौडा, बुटवलककार्यालय भवन निर्माण सम्पन्न भएको । बर्दिवास, पोखरा र सुर्खेतमा भवन निर्माणकोलागि खरिद प्रकृया अन्तिम चरणमा भएको । • ल्याव स्थापना भई संचालन भैरहेको • सम्वद्ध ऐन, कानून, कार्यविधि तथा निर्देशिका संकलनरपरिमार्जन कार्य भैरहेको । • आयोगमा जनशक्ति विकास सम्वन्धी अभिमुखीकरण, विशिष्टिकृत र बैदेशिक तालिम कार्यक्रमरु संचालन भैरहेको । • भ्रष्टाचार विरुद्धको जनचेतना अभिवृद्धि गर्न अन्तरक्रिया तथा सामुदायिक शिक्षा कार्यक्रम संचालन भईरहेको • भ्रष्टाचार विरुद्ध कार्यरत संघ संस्थाहरू समेतको सहभागितामा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सहकार्य गरिएको । • नयाँ रणनीतिको मस्यौदा निर्माण कार्य भइरहेको । • सिटिजन ज्यूरी गठन गर्नका लागि जिल्लामा समन्वयका साथै प्रारम्भिक	• आयोगको संगठन तथा दरबन्दी पुनर्संरचना गर्ने • आयोगका मातहत कार्यालयहरूको निर्माणाधिन भवन सम्पन्न गर्ने । • निर्माण गुणस्तर परिक्षण प्रयोगशाला स्थापना । • अख्तियार दिग्दर्शन निर्माण गर्ने । • आयोगमा कार्यरत कर्मचारीहरूको अनुसन्धान क्षमता अभिबृद्धि गर्न स्वदेश एवम् विदेशमा सञ्चालन हुने तालिम कार्यक्रम, गोष्ठी, अध्ययन भ्रमणमा सहभागी गराउने • केन्द्र तथा मातहत कार्यालयहरूबाट सरोकारवालाको सहभागितामा अन्तरक्रिया, गोष्ठी तथा सामुदायिक सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • भ्रष्टाचार विरुद्ध कार्यरत गैर सरकारी संस्थाहरूसंग सहकार्य गर्ने । • आयोगको संस्थागत रणनीतिको मूल्यांकन गरी नयां रणनीति तर्जुमा गर्ने । • भ्रष्टाचार बढी हुने क्षेत्रमा सिटिजन ज्यूरी गठन गरी निरन्तर निगरानी र अनुगमन गर्न जिल्ला र सेवा प्रवाह क्षेत्र पहिचान तथा कार्यविधि बनाउने • अनुसन्धानमूलक पत्रकारितासम्वन्धी

क.सं.	कार्यक्रम रआयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत	रणनीतिक स्तम्भ शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
				सहकार्यबाट भ्रष्टाचार विरुद्धको अभियान प्रभावकारी हुने । • आयोगको संस्थागत रणनीति मूल्यांकनको आधारमा नयां रणनीति तर्जुमा भएको हुने । • सिटिजन ज्यूरीबाट भ्रष्टाचार वढी हुने क्षेत्रमा निगरानी भई भ्रष्टाचार नियन्त्रण हुन सहयोग पुग्ने । • खोजमूलक पत्रकारिता सम्वन्धी क्षमता अभिवृद्धि भई भ्रष्टाचारजन्य गतिविधि उजागर गर्नमा सहयोग पुग्ने ।	कार्यको शुरुवात भएको । • खोजमूलक पत्रकारिता सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने कार्य भइरहेको ।	प्रशिक्षण

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.५१ करोड र पूँजीगततर्फ रू.२७ करोड गरी जम्मा रू.७८ करोड विनियोजन गरिएको छ। बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ।

७.६ महालेखा परीक्षकको कार्यालय

क. पृष्ठभूमि

संवैधानिक व्यवस्था अनुसार वि.सं. २०१६ असार १५ मा स्थापना भएको महालेखा परीक्षकको कार्यालय नेपालको सर्वोच्च लेखापरीक्षण संस्था हो । नेपालको संविधान र लेखापरीक्षण ऐन, २०४८ ले यस कार्यालयलाई सर्वेच्च अदालत, संघीय संसद, प्रदेश सभा, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह, संवैधानिक निकाय, अदालत, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी वा सशस्त्र प्रहरी बल, लगायतका सबै संघीय र प्रदेश सरकारी कार्यालय र सरकारको स्वामित्वमा रहेको निकायहरूको लेखा कानुनबमोजिम नियमितता, मितव्ययीता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र औचित्य समेतको विचार गरी लेखापरीक्षण गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । लेखापरीक्षण गर्दा नियमितता, मितव्ययीता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र औचित्य समेतको विचार गरी लेखापरीक्षण गर्नुपर्नेमा आन्तरीक लेखापरीक्षण व्यवस्थित नहुनु, कार्यमूलक (मितव्ययीता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता) लेखापरीक्षणको वातावरण नहुनु, सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गर्न नसक्नु, कागज बिहीन लेखापरीक्षण नहुनु, सबै मापदण्ड एवम् निर्देशिकाको पूर्णपालना गरी लेखापरीक्षणलाई अन्तरार्ष्ट्रियस्तरको बनाउनु जस्ता समस्याहरू रहेका छन् । महालेखा परीक्षकले आफूले गरेको कामको वार्षिक प्रतिवेदन राष्ट्रपति समक्ष पेश गर्ने र राष्ट्रपतिले प्रधानमन्त्रीमार्फत उक्त प्रतिवेदन व्यवस्थापिका-संसदसमक्ष पेश गर्ने साथै संसद र सार्वजनिक लेखा समितिमा छलफल हुने गरेको छ । यिनै समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्ने दिशातर्फ आ.व. २०७५/७६ को बजेट तथा कार्यक्रम निर्देशित रहेको छ ।

ख. विषय क्षेत्रगत उद्देश्य :

सार्वजनिक आय र खर्च प्रणालीको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्नु ।

ग. विषय क्षेत्रगत रणनीति

- वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढी गर्ने ।
- सार्वजनिक आय-व्यय र खरिदलाई प्रभावकारी, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउने ।
- आन्तरिक नियन्त्रण र लेखापरीक्षणलाई विश्वसनीय तथा प्रभावकारी बनाउने ।

घ.नतिजा सूचक

सूचक	एकाई	आ.व. २०७३/७४ सम्मको वास्तविक उपलब्धि	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८
लेखापरीक्षण सम्बन्धी तालिम प्रदान	जना	६००	६००	६००	७००	८००
अन्तर्राष्ट्रिय तालिम, गोष्ठीमा सहभागिता	जना	२	३५	३५	४५	५५
विद्युतीय कार्यपत्रको माध्यमबाट लेखापरीक्षण	प्रतिशत	२५	२५	२५	५०	७५
लेखापरीक्षणको गुणस्तर आश्वस्तता मूल्याकंन सम्पन्न गरिने	फाईल	४५	५०	७५	१००	१००
सरोकार पक्षसँग अर्न्तक्रिया, गोष्ठी	पटक	३	३	५	७	१०
केन्द्रमा कार्यालय भवन निर्माण	गोटा	-	३५	४५	१०	
प्रदेशस्तरमा कार्यालय निर्माण	गोटा	-	-	७	१	१

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम / आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	महालेखापरीक्षकको कार्यालय सुदृढीकरण आयोजना २०८१०१	४	सालबसाली	• सरकारी कार्यालय, जिल्ला समन्वय समिति, स्थानिय निकाय, संगठित संस्था, समिति, प्रतिष्ठान लगायतको वित्तीय तथा नियमितताको लेखापरीक्षण सम्पन्न हुने । • कार्यमूलक लेखापरीक्षण सम्पन्न हुने । • सूचना प्रविधि लेखापरीक्षण र वातावरणीय लेखापरीक्षण सम्पन्न हुने । • लेखापरीक्षणको विवि ध क्षेत्रहरूमा तालिम प्रदान हुर्ने । • नेपाल सरकारको सचिवहरू, सार्वजनिक संस्थान प्रमुखहरू, संचारकर्मी लगायत सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया सञ्चालन हुने ।	• ६६०७ निकायको वित्तीय तथा नियमितताको लेखापरीक्षण सम्पन्न भएको । • ७ वटा विषयमा कार्यमूलक लेखापरीक्षण सम्पन्न भएको । • १ विषयमा सूचना प्रविधि लेखापरीक्षण सम्पन्न भएको । • तलिमको आवश्यक्ता पहिचान गरिएको ।	• लेखापरीक्षणसम्बन्धी तालिम र गोष्ठी सञ्चालन गर्ने । • विधुतीय कार्यपत्रको माध्यमबाट लेखापरीक्षण कार्यसम्पन्न गर्ने । • लेखापरीक्षणको गुणस्तर आश्वस्तता मूल्याकंन गर्ने । • ४०० जनालाई लेखापरीक्षणको विविध विषयमा तालिम प्रदान गर्ने । • ३ पटक सरोकार पक्षसँग अर्न्तक्रिया, गोष्ठी संञ्चालन गर्ने ।
२	एकीकृत सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन आयोजना (२०८१०२)	४	२०७५/७६ देखि २०७७/७८ (रु. ४० करोड)	• एकीकृत सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिम प्रदान हुने । • पेशागत दक्षता अभिवृद्धि हुने । • सूचना इकाईको स्थापना भएको हुने । • लेखापरीक्षणसम्बन्धी निर्देशिकाहरू अध्यावधिक हुने • लेखारीक्षणमा सूचना प्रविधिको प्रयोग भएको हुने ।		• तालिम आवश्यक्ताको पहिचान गर्ने । • पेशागत दक्षतासम्बन्धी विषयहरूमा अध्ययन गर्ने । • सूचना इकाईको स्थापना गर्ने । • लेखापरीक्षण सम्बन्धी निर्देशिकाहरू अध्यावधिक गर्ने । • लेखापरीक्षणमा सूचना प्रविधिको दिगो प्रयोग गर्ने

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा महालेखा परीक्षकको कार्यालय क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू. ४५ करोड र पूँजीगततर्फ रू. ३५ करोड गरी जम्मा रू. ८० करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजनसम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ ।

७.७ महान्यायधिवक्ताको कार्यालय

क. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले नेपाल सरकारको मुख्य कानूनी सल्लाहकारको रुपमा संवैधानिक हैसियतसहित संविधान एवम् कानूनी विषयमा नेपाल सरकार र नेपाल सरकारले तोकिदिएका अन्य अधिकारीलाई राय सल्लाह दिने प्रमुख कानूनी सल्लाहकारको रुपमा महान्यायाधिवक्ताको व्यवस्था गरेको छ । नेपाल सरकारको हकहित वा सरोकारनिहित मुद्दामा नेपाल सरकारको तर्फबाट प्रतिनिधित्व गर्ने जस्ता कार्यहरू महान्याधिवक्ताको कार्यालयबाट हुदै आएका छन् । देशले संघीय शासन पद्धति अवलम्बन गरेको सन्दर्भमा फौजदारी न्याय प्रशासनसँग सम्बन्धित नयाँनयाँ कानूनहरू जारी भएको अवस्था छ । महान्याधिवक्ताको कार्यालयको कार्यसम्पादनलाई प्रभावकारी र नतिजामुखी बनाउन दोश्रो पञ्च वर्षीय रणनीतिक योजना (२०७३/७४-२०७८/७९) तर्जुमा गरी कार्यान्वयनको क्रममा रहेको छ । संविधान र कानूनले निर्दिष्ट गरेको जिम्मेवारी सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्दै तथा मुलुकमा कानूनको शासन स्थापित गर्दै संस्थागत सुदृढिकीकरण र व्यावसायिकता विकासमा केन्दित भइ रणनीतिक योजना लागू गरिएको छ । पर्याप्त स्रोत साधनको अभाव हुनु, रणनीतिक योजनाले प्रक्षेपण गरेका क्रियाकलापहरूलाई सरकारी वकीलको कार्य सम्पादनसँग सुधार आवद्ध गर्न नसक्नु, योजना औपचारिक दस्तावेज मात्र नभई सुधारको मार्गचित्र हो भन्ने भाव सबैमा विकास गर्नु नसक्नु, नियमित मुद्दाको काम कारवाही बढ्दै जानु, योजना कार्यान्वयनका लागि क्रियाशील जनशक्ति अभाव हुनु जस्ता समस्याहरू रहेका छन् ।

ख. उदेश्य

१. न्याय प्रशासनलाई छिटो, छरितो, सर्वसुलभ, मितव्ययी, निष्पक्ष, प्रभावकारी र उत्तरदायी बनाउनु ।
२. सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्न न्यायमा सहज पहुँच कायम गराउनु ।
३. स्वतन्त्र र निष्पक्ष न्यायको सिद्धान्तलाई कुण्ठित बनाउने गरी राजनीतिक, प्रशासनिक, सम्पूर्ण न्याय प्रशासन र सामाजिक क्षेत्रबाट हुने विसंगती र अनियमितताको गुनासोलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अवलम्बन गरी भ्रष्टाचारमुक्त कानुनी राज्यको स्थापनामा अग्रसरता देखाउनु ।

ग. रणनीति

१. न्यायिक पद्धतिमा सुधार ल्याई न्याय प्रशासनलाई आधुनिकीकरण गर्ने ।
२. न्यायिक प्रक्रियालाई सरल, झन्झटमुक्त र अनुमानयोग्य बनाउँदै न्यायप्रणालीमा सबैको पहुँच पुर्‍याउने ।
३. समावेशी लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यता अनुरुपको सक्षम न्याय प्रशासनको विकास गरी नागरिक उन्मुख कानुनी शासन कायम गर्नुका साथै मानव अधिकारको संरक्षण गर्ने ।
४. समाजमा भएका र हुनसक्ने विवादहरूलाई प्रारम्भिक चरणमै स्थायी समाधान गर्न विवाद समाधानको वैकल्पिक उपायहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
५. नेपालको संविधानले परिकल्पना गरे अनुरुप स्थानीय तहसम्म न्यायिक व्यवस्थाको संरचना तयार गरी न्याय प्रणालीको पुनसंरचना गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

सूचक	एकाई	आ.व. २०७३/७४ सम्मको वास्तविक उपलब्धि	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७५ /७६	२०७६ /७७	२०७७ /७८
१	२	३	४	५	६	७
भवन निर्माण	गोटा	२३	१२	१५	१०	५
सरकारी वकिलहरूको क्षमता विकासका लागि विभिन्न प्रशिक्षण	जना	१५०	६६०	४५०	४५०	४५०

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
१	संस्थागत सदृढीकरण (३०१०३५)	४	सालबसाली	• २९ वटा भवनहरू निर्माण भएको हुने । • ५ वटा अनुसन्धानमुलक कार्य सम्पन्न भएको हुने । • २० वटा पीडितमैत्री कक्षहरूको स्थापना भएको हुने । • ४० वटा कारागारहरू तथा हिरासत कक्षको अनुगमन भएको हुने । • २० वटा जिल्लामा सघन रुपमा समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रम सञ्चालन हुने । • महिला सरकारी वकीलहरूको सीप अभिवृद्धि भएको हुने ।	•यस आर्थिक वर्षमा ४ वटा उच्च सरकारी वकील कार्यालय र ८ वटा जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयहरूको भवन निर्माण भएको । • ३ वटा उच्च र ४ वटा जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयहरूको भवनको निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको । • उच्च सरकारी वकील कार्यालय १ र जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयहरू ९ वटा निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको । • १२ वटा सरकारी वकील कार्यालयहरूको निर्माण प्रारम्भ भएको । • जनशक्तिको विवरण सफ्टवेयरमा अध्यावधिक गर्ने कार्य प्रारम्भ भएको । • ३५ जिल्लाको कारागार तथा हिरासत कक्षमा मानवोचित व्यवहार भए नभएको सम्वन्धमा अनुगमन गरिएको । • क्षमता विकासका २२ वटा प्रशिक्षण तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको । • गत आ.व. देखि लागू भएको ई-एटर्नी कार्यक्रमको कार्यान्वयनको क्रममा सि.एम.एस., ए.एम.एस लगायतका सफ्टवेयरहरू तयार गरी कार्यसम्पादनलाई विद्युतीय प्रणालीमा आवद्ध गर्ने कार्य प्रारम्भ भएको ।	• निर्माणधीन २९ वटा भवनहरूको निर्माण सम्पन्न गर्ने । • ५ वटा अनुसन्धानमुलक कार्यहरू सम्पन्न गर्ने • २० वटा पीडित मैत्री कक्षहरूको स्थापना गर्ने • ४० वटा जिल्लाका सरकारी वकील कार्यालयहरू, कारागार तथा हिरासत कक्षमा मानवोचित व्यवहार भए नभएको सम्वन्धमा अनुगमन गर्ने । • प्रत्येक प्रदेशका १ वटा सरकारी वकील कार्यालयलाई नमुना सरकारी वकील कार्यालयको रुपमा कार्यान्वयन गरी कार्यसम्पादन स्तर उच्च बनाउने । • वर्ष सरकारी वकील घोषणा गरी सरकारी वकीललाई कार्य सम्पादनका आधारमा पुरस्कृत गर्ने । • २० वटा जिल्लामा सघन रुपमा समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • सरकारी वकीलहरूको क्षमता विकासका लागि विभिन्न प्रशिक्षणा तथा अन्तक्रिया कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । • महिला सरकारी वकीलहरूका लागि सीप विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा महान्याधिवक्ता कार्यालयको बजेट प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय अन्तर्गत राखिएको तथा बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धीविस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ ।

७.८ लोक सेवा आयोग

क. पृष्ठभूमि

निजामती सेवाका लागि योग्य उम्मेदवार छनौट गरी सेवाका विभिन्न पदहरुमा नियुक्ति गर्नका लागि सिफारिश गर्ने सवैधानिक अंगको रुपमा लोक सेवा आयोगको महत्वपूर्ण स्थान रहँदै आएको छ । आयोगको मुख्य उद्देश्य निष्पक्षरुपमा नेपालको निजामती सेवाको लागि गुणस्तरीय उम्मेदवार छनौट गर्नु रहेको छ । साथै संविधानमा उल्लेखित समानताको हकलाई व्यवहारमा उतार्न उत्कृष्टता र निष्पक्षता प्रति समर्पण रहि योग्यता प्रणालीलाई आफ्नो मुख्य आदर्श मान्दै यसको संरक्षण गर्ने मुख्य अभिभारा आयोगले लिएको छ ।आयोगको परीक्षा प्रणालीलाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाउने, पाठ्यक्रम र परीक्षण प्रविधिमा सुधार गर्ने, निजामती सेवामा मेघावी जनशक्ति आकर्षण गर्न विभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्ने र आयोगको भौतिक संरचना सुधार गर्ने दिशा तर्फ आ.व. २०७४/७५ को बजेट तथा कार्यक्रम निर्देशित छ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

निजामती सेवाको पदका साथै नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, अन्य संघीय सरकारी सेवा र संगठित संस्थाको पदमा उम्मेदवार छनौट गर्ने कार्यलाई निष्पक्ष, छिटो छरितो, विश्वसनिय, पारदर्शि तथा सूचना प्रविधि मैत्री बनाउनुका साथै आयोगबाट दिईने परामर्शलाई गुणस्तरीय र प्रभावरी गराउने ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

पाठ्यक्रम निर्माण, परिमार्जन तथा अनुसन्धान, परीक्षा प्रणाली पुनरावलोकन तथा सुदृढीकरण, लिखित परीक्षा संचालन, उत्तरपुस्तिका परीक्षण, नतिजा प्रकाशन एवं सिफारिस तथा विविध प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

घ. नतिजा सूचक

सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ सम्मको प्रगति	आ.व. २०७४/७५ प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
धनकुटा, पोखरा, सुर्खेत, बाग्लुङ्ग, भवन निर्माण	संख्या	-	४	३	५
विभिन्न सेवा समूहको पाठ्यक्रम निर्माण	पटक	-	३०	३०	३
केन्द्र, क्षेत्र तथा अञ्चल कार्यालयहरुद्वारा रिक्त दरबन्दी निरीक्षण तथा अनुगमन प्रतिवेदन तयारी	पटक	-	१५	१६	३०

ङ.वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम र आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
१.	संस्थागत सुदृढीकरण (२१०१०१)	४	सालबसाली	• कर्मचारी क्षमतासम्बन्धी विविध तालिम सम्पन्न भएको हुने । • विभिन्न सेवा समूहरूको पाठ्यक्रम निर्माण परिमार्जन सुधारका लागि अध्ययन अनुसन्धान र गोष्ठी भएको हुने । • रिक्त दरबन्दी निरीक्षण कार्यक्रम निरन्तर रूपमा गरिएको हुने। • एम.सी.क्यु.प्रश्न निर्माण तथा प्रश्नहरूको विश्लेषणसम्बन्धी कार्यक्रम गरिएको हुने । • विभागीय सजाय, परामर्श सम्बन्धी गोष्ठी, अभिलेख संकलन तथा प्रकाशन कार्य सम्पन्न भएको हुने ।	• ओएमआर तथा सूचना प्रविधि सम्बन्धी तालिमको प्रारम्भिक तयारी भएको । • पाठ्यक्रम निर्माण, परिमार्जन र सुधारका लागि छलफलको शुरुवात गरिएको । • रिक्त दरबन्दीको नियमित निरीक्षण गरिएको • एम.सी.क्यु. निर्माण तथा प्रश्नहरूको विश्लेषणसम्बन्धी कार्यक्रमको शुरुवात भएको । • वर्षिक प्रतिवेदनमा विभागीय सजाय, परामर्श सम्बन्धी नियमीत प्रकाशन गर्ने गरिएको ।	• ओएमआर तथा सूचना प्रविधि सम्बन्धी तालिमको र कर्मचारी क्षमता वृद्धि तालिम सम्पन्न गर्ने । • आवश्यकता अनुसार पाठ्यक्रम निर्माण, परिमार्जन र सुधार गर्ने । • रिक्त दरबन्दीको समयमै पदपूर्ति गर्ने । • शाखा अधिकृतको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता मापन कार्यक्रम संचालन गर्ने । • जिल्लामा समेत विभागीय सजाय, परामर्श सम्बन्धी, अभिलेख अद्यावधिक गर्ने ।

क्र.सं.	कार्यक्रम र आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
				• आयोगकोन्यूज लेटर प्रकाशन, वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशन, निजामती सेवा पत्रिका तथा बढुवा उजुरी सार संग्रह तयारी तथा प्रकाशन भएको हुने । • आयोगका संस्थागत सुधारका लागि विज्ञहरूबाट परामर्श सेवा लिइएको हुने । • अन्य मुलुकको लोक सेवा आयोग परीक्षा प्रणाली सम्बन्धी अध्ययन गरिने । • ए.सी.एम. कार्यक्रमबाट निजामती सेवा लगायत अन्य सार्वजनिक सेवामा आवश्यक कर्मचारी छनौट पद्धतिमा वैज्ञानिकता कायम हुने ।	• नियमित रुपमा आयोगको न्यूज लेटर, वार्षिक प्रतिवेदन, निजामती सेवा पत्रिका तथा बढुवाउजुरी सार संग्रह तयारी तथा प्रकाशन गरिएको । • विज्ञहरूबाट प्राप्त परामर्श सेवा अनुसार सुधारको क्रममा रहेको । अध्ययन कार्य प्रारम्भिक चरणमा रहेको । • ए.सी.एम.पद्धतिमा आधारित छनौट प्रणाली सम्बन्धमा अध्ययन भइरहेको ।	• आयोगको न्यूज लेटर, वार्षिक प्रतिवेदन, निजामती सेवा पत्रिका तथा बढुवाउजुरी सार संग्रह तयारी तथा प्रकाशन गर्ने । आयोगका संस्थागत सुधार गर्ने । • अध्ययन अनुसार रा.प.प्रथम श्रेणीको परिक्षा परिमार्जन गरी मामिला विश्लेषण, मामिला अध्ययन र इन बास्केट परीक्षण सामेल गर्ने । ए.सी.एम.सम्बन्धी भएका काम कारवाहीको लिपीबद्ध गरी श्रोत पुस्तिका तयार गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा लोक सेवा आयोग क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.६८ करोड र पूँजीगततर्फ रू.७ करोड गरी जम्मा रू.७५ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ ।

७.९ निर्वाचन आयोग

क. पृष्ठभूमि

संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थामा शान्ति,स्थायित्व र विकास कायम गर्ने मूल आधार नै निर्वाचन हो । स्वच्छ र स्वतन्त्र निर्वाचनको आवधिक अभ्यासले लोकतन्त्रका आधारभूत मान्यताहरूलाई संस्थागत गर्दछ । नेपालको संविधानले मार्ग निर्देशन दिएबमोजिम आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, संघीय संसद, प्रदेश सभा तथा स्थानीय तहको निर्वाचन सम्पन्न भएका छन् । संघीय संरचना बमोजिम आयोगको पुर्नसंरचनाका लागि संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गर्ने, मतदाताको सहभागिता वृद्धि गर्ने, बदर मत न्यूनीकरण गर्ने, जिल्लास्थित कार्यालयहरूको भवन निर्माण गर्ने, निर्वाचन प्रक्रिया विश्लेषण गर्ने, विदेशमा रहेका मतदाताहरूको नाम दर्ता गरी निर्वाचनमा सहभागी गराउने, निर्वाचन व्यवस्थापनमा नवीन प्रविधिको प्रयोग गर्ने, राजनीतिक दलको नियमन तथा व्यवस्थापन गर्ने लगायतका समस्याहरू आयोग सामु रहेका छन् । यी समस्या समाधान गर्न र आयोगको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यका साथ तर्जुमा गरीएको दोस्रो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजनामा उल्लेख भएको कार्यक्रम र क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकीकरणका साथै वार्षिक कार्यक्रममा समेत समावेश गरी कार्यान्वयनमा लैजान सक्ने गरी आ.व. ०७५/७६ को वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

ख. उद्देश्य

स्वच्छ, निष्पक्ष, पारदर्शी र भयरहित ढङ्गले निर्वाचन गरी संघीय शासन प्रणालीलाई सुदृढ र दिगो बनाउनु ।

ग. रणनीति

१. नवीन प्रविधिको प्रयोग गरी सम्पूर्ण नेपाली जनताको मताधिकार सुनिश्चित गर्ने ।
२. तथ्याङ्क, भू-सूचना तथा प्रभावकारी सूचनाको उपयोग गरी विकट क्षेत्रमा समेत निर्वाचनलाई मर्यादित बनाउने ।
३. आयोगको संस्थागत सुदृढीकरण गरी आयोगको काम कारवाहीलाई भरपर्दो र विश्वासिलो बनाउने ।

घ. नतिजा सूचक

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	भवन निर्माण	गोटा	-	९	५	५
२	मतदाता नामावली संकलन र दर्ता अद्यावधिक	जना (लाखमा)	-	१०४१	१३	६
३	निर्वाचन शिक्षा विषयक प्रशिक्षण	जना	-	२ लाख	२ लाख	५००
४	विभिन्न भाषमा ब्रिज कार्यशाला	जना	-	२८	०	५०
५	सामाजिक शिक्षा अध्ययन शिक्षक प्रशिक्षण	जिल्ला	-	७५	७५	२५
६	कर्मचारीको क्षमता विकास तालिम	जना	-	०	०	७५

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम र आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कूल लागत (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफल	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
१	मतदाता नामावली अद्यावधिक संकलन मतदाता परिचय पत्र समेत (२१२०११)	४	सालवसाली	-मतदाता नामावली अद्यावधिक भएको हुने । -निर्वाचन शिक्षा विषयक प्रशीक्षण सञ्चालन भएको हुने । -विभिन्न विषयमा ब्रिज कार्यशाला सम्पन्न भएको हुने । -प्रत्येक प्रदेशमा निर्वाचन शिक्षा तथा सूचना केन्द्रको स्थापना भएको हुने ।	-१ करोड ५४ लाख ५४ हजार ४८२ जनाको मतदाता नामावली अद्यावधिक भएको । -करीव २ लाख जनालाई निर्वाचन शिक्षा विषयक प्रशिक्षण दिइएको । -२८७ जनालाई ब्रिज कार्याशाला मार्फत निर्वाचन व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिम दिइएको । -तीन वटा निर्वाचन शिक्षा तथा सूचना केन्द्रको सञ्चालन भएको ।	-निरन्तर मतदाता नामावली सङ्कलन मार्फत ६ लाख थप मतदाता नामावली सङ्कलन र अद्यावधिक गर्ने । -मतदाता दर्तासम्बन्धी पुनर्ताजगी तालीम सञ्चालन गर्ने । -करिव ५०० जनालाई निर्वाचन शिक्षा विषयक प्रशिक्षण प्रदान गर्ने । –ब्रिज कार्यशालामार्फत् २२५ जनालाई निर्वाचनका विविध पक्षवारेमा तालिम प्रदान गर्ने ।
२	संस्थागत सुदृढीकरण (२१२०११)	४	सालवसाली	-४ वटा जिल्ला निर्वाचन कार्यालयहरूको लागि भवन निर्माण भएको हुने । -निर्वाचन डाटा सेन्टर सञ्चालन भएको हुने । -जनमत संग्रह र विदेशमा बस्ने नेपालीको मताधिकार सुनिश्चित गर्ने सम्बन्धी थप २ वटा कानून निर्माण भएको हुने ।	-झापा, मोरङ, अछाम, म्याग्दी, मकवानपुर, पाल्पा, दैलेखमा कम्पाउण्ड वाल निर्माण भएको । -२० जिल्लामा ५० स्थलमा र्याम्प निर्माण अन्तिम चरणमा रहेको । -एउटा समीक्षा वैठक भएको -१५६जना कर्मचारीलाई तालीम दिइएको । -९वटा निर्वाचनसम्बन्धी कानून निर्माण भएको ।	-सर्लाही, रामेछाप, म्याग्दी, तेह्रथुम र पर्वतका कार्यालय भवन निर्माण सम्पन्न गर्ने । -अन्य जग्गा प्राप्ति भएका ५ जिल्लामा भवन निर्माण कार्य थालनी गर्ने । -थप पाँच जिल्लामा कम्पाउण्ड वाल निर्माण गर्ने । -जनमत संग्रह र विदेशमा वस्ने नेपालीको मतदान सुनिश्चित गर्ने सम्बन्धी कानून निर्माण गर्ने । -निर्वाचन डाटा सेन्टर सञ्चालन तथा आयोग र जिल्लाबीच कनेक्टिभिटी स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा निर्वाचन आयोग क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.४६.२ करोड र पूँजीगततर्फ रू.६ करोड गरी जम्मा रू.५२.२ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ ।

७.१० राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग

क. पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग स्वतन्त्र र स्वायत्त संवैधानिक निकाय हो, मानव अधिकार सम्बन्धी निकायहरूको स्वतन्त्रता तथा स्वायत्तता सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय घोषणापत्र पेरिस सिद्वान्त १९९३ अनुरुप स्थापित भएको छ। मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र संवर्धनको निमित्त राज्य व्यवस्थालाई सजग र उत्तरदायि बनाउने कार्य यसले गर्दछ। यस प्रयोजनको लागि आयोगले उजुरी ग्रहण गरी उजुरी उपर छानविन गर्ने, मानव अधिकारको उल्लंघनको दोषिउपर कारवाहि तथा मुद्दाचलाउन नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने लगाएतका कार्य यस आयोगवाट हुन्छ।

आयोगले मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र संवर्धनको लागि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने, तालिम प्रशिक्षण दिने, गोष्ठि तथा सभा सम्मेलनमार्फत वकालत कार्यक्रम आयोजना गर्ने, नागरिक समाजसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने समेतको कार्य गर्दछ। यद्यपि: मानव अधिकारसम्बन्धी राष्ट्रिय एवमं अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूको संरक्षण, संवर्द्धन तथा प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विद्यमान कानूनहरूको परिमार्जनका साथै आवश्यक नयाँ कानून तर्जुमा गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि संस्थागत र संरचनागत तथा पर्याप्त स्रोतसाधनको व्यवस्था गरी आम नागरिकलाई मानव अधिकारको पूर्ण प्रत्याभूति दिलाउनु चुनौतीपूर्ण कार्य रहेको छ। यिनै समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्ने गर्ने दिशातर्फ आ.व. २०७५/७६ को बजेट तथा कार्यक्रम निर्देशित रहेको छ।

ख. उद्देश्य

मानव अधिकारप्रतिको प्रतिबद्धतालाई व्यवहारिक रुपमा सुनिश्चित गर्नु।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरू

१. मानव अधिकार उल्लंघनका घटनाको अनुसन्धान तथा मानवअधिकार अवस्थाको अनुगमन गर्ने।

२. मानव अधिकारलाई विकासका मुद्दाहरूसँग संरचनागत र कार्यात्मक रुपले जोड्ने।

३. मानव अधिकारसम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय दायित्व कार्यान्वयन गर्ने।

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	अनुसन्धान टोली	पटक	–	५८	६५	८०
२	अनुगमन (आकस्मिक सहित)	पटक	–	२१५	२२०	२३५
३	अन्तर्क्रिया/छलफल	वटा	–	३५	१३०	१३८
४	अभिमुखीकरण/तालिम	वटा	–	११	७६	८०

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	मानव अधिकार आयोग प्रशासनिक खर्च समेत २१४००१ र २१४०११	४	सालबसाली	• मानव अधिकार उल्लंघन घट्नाको अनुसन्धान तथा मानव अधिकार अवस्थाको अनुगमन हुने । • राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगबाट अनुसन्धान गरिएका मानव अधिकार उल्लघंनका घटनाहरूको सिफारिसहरू नेपाल सरकारबाट कार्यान्वयन हुने । • सबैका लागि घरघरमा मानव अधिकार शान्ति र विकासको आधार भन्ने आयोगको नारालाई जनप्रतिनिधिसीत सहकार्य गरि आयोगले विभिन्न मानव अधिकारका विषयमा अर्नतक्रियार अभिमूखीकरण कार्यक्रम तथा अनुगमन भएको हुने । • मानव अधिकार संरक्षण र संवर्धनका विषयमा सभा, सम्मेलन, गोष्ठी तथा वकालतसँग सम्वन्धित कार्यक्रमले मानव अधिकार संस्कृतिको विकास हुने । • विकास आयोजनाहरूमा मानव अधिकारको अवधारणा समावेश हुने । • राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको पँहुच विस्तार हुने ।	• राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगले मानव अधिकारका पुराना दर्ता भएको मानव अधिकार उल्लघंनका घटनाको अनुसन्धान गरी निर्णय र तामेली र खारेजी गर्ने कार्य निरन्तर भइरहेको । • सिफारिस कार्यन्वयनका लागि नेपाल सरकारका प्रतिनीधिसंग छलफल भएको । • सबैका लागि घरघरमा मानव अधिकार शान्ति र विकासको आधारलाई आत्मसात गर्दै मानव अधिकारका विषयहरूमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको क्षेत्रीयस्तरको सम्मेलन सम्पन्न, मानव अधिकार रक्षकहरूको राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न, गर्ने कार्य, आदि सम्पन्न गरेको र निरन्तरता दिइरहेको । • मानव अधिकार संरक्षण र सम्वर्द्धनका विषयमा अन्तक्रिया, अभिमूखिकरण, सम्मेलन, गोष्ठि तथा वकालत कार्यक्रम भैराखेको जसले गर्दा मानव अधिकार सम्बन्धी जनेचतनामा वृद्धि भएको । • सरकारी, अर्धसरकारी तथा गैरसरकारी निकायको नीति निर्माण तहमा रहेकाहरूलाई विकासमा मानव अधिकारमुखी पद्धति सम्बन्धी कार्यक्रम गरेको । • विकास आयोजनाहरू नेपाल पक्ष भएका मानवअधिकार सम्बन्धी महासन्धीहरूको पालना तथा कार्यान्वयनका सम्वन्धमा अध्ययन भइरहेको । • राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगका कार्यालयहरू संघिय संरचना अनुरूप स्थापना गर्न अध्ययन भइरहेको ।	• मानव अधिकार उल्लंघनका घटना, उजुरी तथा फाइलहरूको अनुसन्धान, आकस्मिक अनुगमन गर्ने । • सिफारिसमा परेकाहरूले नेपाल सरकारबाट पीडितहरूलाई क्रमशः क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने । • घरेलु हिंसा सम्बन्धी अन्तरकृया, महिला हिंसा विरुद्ध सम्बन्धी अनुगमन तथा महिला हिंसाजन्य गलत संस्कार, आदिवासी, पिछडिएका वर्ग, सीमान्तकृत समुदायको अधिकार तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी केन्द्रीय स्तरको तालिमरचेतनामूलक कार्यक्रमर छलफलर अन्तर्क्रिया र प्रकाशन गर्ने । • आयोगको सिफारिस कार्यान्वयन सम्बन्धमा सरोकारवाला निकायहरूसँग बैठक आयोजना गर्ने । • विकास आयोजनाहरू मानव अधिकार मैत्री बनाउन आवश्यक गृहकार्य गर्ने । • प्रदेश सरकार र व्यवस्थापिकासँग मानव अधिकार सम्बन्धी छलफल अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, • संघीय संरचनाअनुरुप मानव अधिकारको कार्यालय स्थापना गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.२०.२ करोड र पूँजीगततर्फ रू.०.३ करोड गरी जम्मा रू.२०.५ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ ।

७.११ राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग

क. पृष्ठभूमि

नेपालमा सङ्घीय शासन प्रणाली अवलम्बन गरिएसँगै तीन तहका सरकारहरुबीच गरिएको राज्यशक्तिको बाँडफाँडलाई वास्तविक अर्थमा कार्यान्वयन गर्नका लागि देशमा उपलब्ध प्राकृतिक एवम् वित्तीय स्रोतहरूको न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्न नेपालको संविधानको भाग-२६, धारा २५० मा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको व्यवस्था गरिएको छ। संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारहरुले एक आपसमा सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्दै जनतालाई सेवा प्रवाह गर्नका लागि वित्तीय तथा प्राकृतिक स्रोतको प्रभावकारी परिचालन पूर्वशर्तका रूपमा रहने गर्दछ। यस आयोगले संविधान प्रदत्त अधिकार क्षेत्रभित्र रही तीनै तहका सरकारहरुबीच हुने वित्तीय हस्तान्तरण तथा प्राकृतिक स्रोतको सन्तुलित तथा समन्यायिक बाँडफाँड सुनिश्चित गर्न महत्त्वपूर्ण भुमिका निर्वाह गर्ने भएकाले संघीयता कार्यान्वयनका लागि यस आयोगको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ।मुलतः यस आयोगले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारहरूबीच हुने राजस्वको बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान तथा आन्तरिक ऋण र प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँडका सम्बन्धमा सिफारीस गर्ने कार्य गर्दछ।

ख. विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

- संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबीच राजस्वको बाँडफाँड गर्ने विस्तृत आधार र ढाँचा निर्धारण गर्ने,
- प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने समानीकरण अनुदान सम्बन्धमा सिफारिस गर्ने,
- प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने ससर्त अनुदानको सम्बन्धमा अध्ययन, अनुसन्धान गरी आधार तयार गर्ने,
- संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको खर्च जिम्मेवारी पूरा गर्ने र राजस्व असुलीमा सुधार गर्नुपर्ने उपायहरूको सिफारिस गर्ने,
- समष्टिगत आर्थिक सूचकहरूको विश्लेषण गरी संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले लिन सक्ने आन्तरिक ऋणको सीमा सिफारिस गर्ने,

ग. विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरू

आयोगका काम कारवाहीलाई प्राथमिकिकरण गरी लक्ष्य प्राप्ती तर्फ उन्मूख गराउने ।

घ. नतिजा सूचक

क.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१.	संघीय संचित कोषबाट प्रदेश र स्थानीय तहमा हुने वित्तीय हस्तान्तरण र राजस्व बाँडफाँटको आधार र ढाँचा तयार भएको हुने ।	संख्या			१	१
२.	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहहरुले प्राकृतिक स्रोत परिचालनका लागि गर्ने लगानी र सो उपयोगबाट प्राप्त हुने बाँडफाँट भएको हुने ।	संख्या			१	१
३.	प्राकृतिक स्रोत परिचालन गर्दा उत्पन्न हुने विवादको आँकलन गरी निरुपणका उपायहरु प्रस्तुत भएको हुने ।	संख्या				१
४.	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले राजस्व अनुमान असुलिमा गर्नुपर्ने सुधारका बारे सिफारिस भएको हुने ।	संख्या				१

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	२२०००१	५	सालबसाली			
२.	२२००११	५	सालबसाली			• संघीय संचित कोषबाट प्रदेश र स्थानीय तहमा हुने वित्तीय हस्तान्तरण र राजस्व बाँडफाँटको आधार र ढाँचा तयार गर्ने । • संघ, प्रदेश र स्थानीय तहहरुले प्राकृतिक स्रोत परिचालनका लागि गर्ने लगानी र सो उपयोगबाट प्राप्त हुने बाँडफाँट गर्ने । • प्राकृतिक स्रोत परिचालन गर्दा उत्पन्न हुने विवादको आँकलन गरी निरुपणका उपायहरु प्रस्तुत गर्ने। • संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले राजस्व अनुमान असुलिमा गर्नुपर्ने सुधारका बारे सिफारिस गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.७ करोड र पूँजीगततर्फ रू.२ करोड गरी जम्मा रू.९ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ ।

७.१२ राष्ट्रिय महिला आयोग

क. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको भाग २७, धारा २५२ को व्यवस्थाअनुसार राष्ट्रिय महिला आयोग संवैधानिक निकायको रुपमा स्थापित भएको हो । यस आयोगले महिलाहरूको अधिकार र हकहितको संरक्षण र सम्वर्द्धन गरी लैङ्गिक न्याय कायम गर्न यसले काम गर्दछ । लैङ्गिक सशक्तीकरण, जनचेतनामुलक कार्यक्रम, क्षमता अभिवृद्धिसम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गर्नुका साथै महिला हिंसाका घटनाहरू न्यूनीकरण गर्न तथा त्यसको तत्काल सम्बोधन गर्न हटलाईन सेवा, ११४५ संचालन गरेको छ । नेपाल सरकारले लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण सम्बन्धमा गरेका कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्नु, महिला हिंसा लगायतका महिला सम्बन्धी मुद्दाहरूको बारेमा सरकारलाई राय सुझाव दिनु, सोसँग सम्बन्धित कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन, अनुसन्धान गरी गर्नुपर्ने सुधारका सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायलाई सिफारिस गर्नु, महिला अधिकारसँग सम्बन्धित नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि वा सम्झौतामा भएको व्यवस्था बमोजिम नेपालले पठाउनु पर्ने प्रतिवेदन तयारीका सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई सुझाव दिनको लागि यसको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । संवैधानिक आयोगको रुपमा गठन भएपछि लामो समयसम्म पदाधिकारी बिहीन हुनु, आयोगको कार्यक्षेत्र र जिम्मेवारी अनुसार काम गर्न आफ्नो भवन लगायतका संरचना र संयन्त्र नहुनु र आवश्यक दक्ष जनशक्ति नहुनु जस्ता समस्याको साथै महिला अधिकार संरक्षण गर्नु, महिला माथि हुने सबै भेदभाव र हिंसाका सम्बन्धमा प्रभावकारी रुपमा अनुगमन गर्नु चुनौती रहेको छ दिगो विकास लक्ष्य नं. ५ मा उल्लेखित व्यवस्थाहरू कार्यान्वयन र महिला समानताका विषयमा नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौताको कार्यान्वयन अवस्था अनुगमन, लैङ्गिक हिंसाका उजुरीहरूको सम्बोधनमा आ.व. ०७५/७६ को कार्यक्रम केन्द्रित रहेको छ ।

ख. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य

१. सबै वर्ग र क्षेत्रका महिलाहरूको सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक सशक्तीकरण गर्दै महिलाको मुलभूत अधिकार सुनिश्चित गर्नु ।
२. लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा, भेदभाव र बहिष्करणको अन्त्य गर्नु ।
३. राजनीतिक, आर्थिक, सार्वजनिकलगायत सम्पूर्ण निर्णायक तहमा महिलाहरूको सार्थक र समान पहुँचका लागि समान अवसरहरूको सिर्जना गर्नु ।

ग. चौधौं योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीति

१. लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्दै शासन प्रणालीको प्रत्येक तह र विकास प्रक्रियाका सबै चरणमा महिलाहरूको उल्लेखनीय र निर्णयमा प्रभाव पार्न सक्ने गरी अर्थपूर्ण सहभागिता बढाउने ।
२. लैङ्गिक हिंसा, भेदभाव र बहिष्करण अन्त्यको लागि निरोधात्मक न्यायमा पहुँच र संरक्षणात्मक उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।
३. लक्षित तथा सीमान्तकृत महिलाहरूको क्षमता अभिवृद्धि र जीवनस्तर सुधारका लागि संरक्षणात्मक सेवा उपलब्ध गराई सशक्तीकरण गर्ने ।
४. मातृस्वास्थ्य र प्रजनन स्वास्थ्यलगायतका आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरूका बारेमा महिलाको चेतना बढाई ती सेवामा सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

घ. नतिजा सूचकहरू

क्र.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगति	आ.व. २०७४/७५ को प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष्य
१	महिला सशक्तीकरण तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन भएको जिल्ला	संख्या	-	६७	७०	७७
२	लैङ्गिक हिंसाका घटना अनुगमन भएको जिल्ला	संख्या	-	२५	४०	५२

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१	राष्ट्रिय महिला आयोग (२२२०११)	१,२	०७५/७६	• जनचेतनामूलक कार्यक्रमको माध्यमबाट लैङ्गिक समता तथा समानता कायम गर्न मद्दत पुगेको हुने, • सरकारी तथा गैर सरकारी निकायका महिला सरोकारका कार्यक्रमहरूका प्रभावकारिता बढेको हुने, • कानुनी प्रक्रिया तथा संरचनामा सुधार भई लैङ्गिक हिंसा पीडितहरूका न्यायमा सहज पँहुच पुगेको हुने, • लैङ्गिक सशक्तीकरणमा मद्दत पुगेको हुने, • राज्यको हरेक क्षेत्र तथा तहमा महिलाको पँहुच वृद्धि भएको हुने, • नेपाल पक्ष भएको महिला सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय कानून तथा सन्धिहरूको परिपालना भएको हुने, • प्रदेश तहमा कार्यालय स्थापना भएको हुने ।	• बेइजिङ्ग घोषणाका १२ वटा महिला सरोकारका विषयमा तयार भएका अवधारणाको विश्लेषण गरिएको, • लैङ्गिक हिंसाका घटनाको अनुगमन, अवलोकन तथा निरीक्षण गरिएको, • लैङ्गिक हिंसाका पिडितहरूलाई कानुनी सहायता दिएको, • ७० जिल्लामा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको, • हेल्पलाईन सेवा ११४५ संचालन गरिएको ।	• महिला सरोकारका विषयवस्तु, लैङ्गिक हिंसाका घटना आदिको अनुगमन, अवलोकन तथा निरिक्षण गर्ने, • जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने, • दिवस तथा वर्ष अभियान चलाउने, • सार्वजनिक सुनुवाई तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गर्ने, • प्रतिवेदन प्रकाशन तथा योजना तर्जुमासम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने, • सरकारको तर्फवाट प्रस्तुत हुने सिइडिएडब्लु प्रतिवेदनमा आयोगका सुझाव तथा यूनिभर्सल पिरियोडिक रिभ्यू) को सम्बन्धमा आयोगको तर्फवाट प्रस्तुत गर्ने प्रतिवेदनको तयारी गर्ने, • प्रदेश तहमा कार्यालय स्थापना, संचालन र व्यवस्थापन गर्ने, • राष्ट्रिय महिला आयोगको तेश्रो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना तर्जुमा गर्ने । • सबै स्थानीय तहको न्यायिक समिति तथा स्थानीय तहका महिला पदाधिकारीहरूसँग छलफल अन्तरक्रिया गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा राष्ट्रिय महिला आयोग क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.११ करोड र पूँजीगततर्फ रू.१ करोड गरी जम्मा रू.१२ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ ।

७.१३ न्याय परिषद्

क. पृष्ठभूमि

स्वतन्त्र न्यायपालिका लोकतान्त्रिक शासन प्रणालीको आधार स्तम्भ हो । न्यायिक स्वतन्त्रताको संवर्धनका लागि संविधानले न्याय परिषद र न्याय सेवा आयोगको व्यवस्था गरेको छ । सो अनुरूप यी निकायले न्यायिक जनशक्तिको नियुक्ति लगायत कारबाही र बर्खासीको समेत कार्य गर्ने गरेको छ । न्याय परिषद्मा आवश्यकता अनुसार जनशक्ति र स्रोतसाधन नहुनु र समयसापेक्ष तालिमको अभाव समस्याको रुपमा रहेको छ । साथै न्याय परिषद् प्रतिको घट्दो जनआस्था, न्यायधीशहरूको काम कारवाहीको अनुगमन र निगरानी व्यवस्थित र प्रभावकारी नहुनु लगायतका समस्याहरू रहेका छन् । यिनै पक्षहरूलाई ध्यानमा राखी आ.व. ०७५/०७६ को कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

ख. उद्देश्य :

१. न्याय प्रशासनलाई छरितो सर्वसुलभ, मितव्ययी, निष्पक्ष, प्रभावकारी र जनउत्तरदायी बनाउनु ।
२. सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्न न्यायमा सहज पहुँच बनाउनु ।
३. स्वतन्त्र र निष्पक्ष न्यायको सिद्धान्तलाई सुदृढ बनाउने गरी राजनीतिक, प्रशासनिक, सम्पूर्ण न्याय प्रशासन र सामाजिक क्षेत्रबाट हुने विसङ्गति हटाउनु ।
४. अनियमितताको गुनासोलाई न्यूनिकरण गर्ने उपायहरू अवलम्बन गरी भ्रष्टाचारमुक्त कानुनी राज्यको स्थापनार्थ अग्रसरता देखाउनु ।

ग. रणनीति :

१. समावेशी लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता अनुरूपको सक्षम न्याय प्रशासनको विकास गरी नागरिक उन्मुख कानुनी शासन कायम गर्नुका साथै मानव अधिकारको संरक्षण गर्ने ।
२. न्यायालयमा कार्यबोझको अनुपातमा आवश्यक जनशक्ति उपलब्ध गराई न्याय प्रशासनलाई व्यवसायिक रूपमा दक्ष बनाउन न्याय सेवालाई प्रतिस्पर्धात्मक र आकर्षक हुने विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

घ. विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य :

क.सं.	प्रतिफल सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०७२/७३	आ.व. २०७३/७४ को प्रगित	आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित प्रगति	आ.व. २०७५/७६ को लक्ष
१	गोष्ठी सेमिनार	संख्या	–	९	१२	१२
२	निरीक्षण तथा अनुगमन	संख्या	–	७	६	८

ङ. वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शी.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	शुरु तथा सम्पन्न वर्ष कुल लागत (रु. लाखमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालनहुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
१.	न्याय परिषद् सचिवालय (न्याय सेवा आयोग समेत) २१८०११	१	सालबसाली	• निरीक्षण, अनुगमन तथा मूल्यांकन भएको हुने । • अनुसन्धान र योजना इकाइको व्यवस्था भएको हुने। • कार्यविधि निर्देशिका र मापदण्ड निर्माण भएको हुने । • जिल्ला न्यायाधीशहरूको परीक्षा सञ्चालन भएको हुने । • विभिन्न तहका न्यायाधीश र न्याय सेवाका अधिकृतहरूलाई गोष्ठी सेमिनार र कार्यशाला भएको हुने । • सचिवालयका सम्पूर्ण क्रियाकलाप कम्प्युटराईड भएको हुने । • अभिलेख व्यवस्थापन तथा सफ्टवेयर निर्माण भएको हुने • सचिवालयको कार्यसञ्चालन प्रभावकारी भएको हुने ।	• निरीक्षण, अनुगमन तथा मूल्यांकन भएको । • अनुसन्धान र योजना इकाइको व्यवस्था भएको । • जिल्ला न्यायाधीशहरूको परीक्षा सञ्चालन भएको । • कार्यविधि निर्देशिका र मापदण्ड निर्माण भएको । • विभिन्न तहका न्यायाधीश र न्याय सेवाका अधिकृतहरूलाई गोष्ठी सेमिनार र कायशाला भएको । • विद्युतिय अभिलेख व्यवस्थापन तथा सफ्टवेयर निर्माणको कार्य सुरु भएको ।	• संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेमार्फत जनशक्ति थप गर्ने । • डाटा प्रविष्टिको लागि सम्पूर्ण कर्मचारीलाई अभिमुखीकरण गर्ने । • विद्युतिय अभिलेख व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने विभिन्न क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने । • पुरस्कार र दण्डपद्दतिलाई कार्य सम्पादनसँग आवद्ध गर्ने । • उत्कृष्ठ अदालत, न्यायाधीश र कर्मचारी छनौट गर्ने । • परिषदको सचिवालयमा नेटवर्किङ् गर्ने । • न्याय प्रशासनका सुधारका क्षेत्रमा अन्तरक्रिया, गोष्ठी, सेमिनार गर्ने । • उजुरी सम्बन्धी कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने । • न्यायाधीश नियुक्ति प्रकृया र सरुवा मापदण्ड तय गर्ने । • न्याय परिषद सचिवालयको रणनीतिक योजना निर्माण गर्ने । • न्याय प्रशासनका नविनतम विषय तथा अन्य सुधारका क्षेत्रमा काम गर्ने ।

च. बजेट

आ.व. २०७५/७६ मा न्याय परिषद् क्षेत्रका लागि चालुतर्फ रू.५ करोड र पूँजीगततर्फ रू.०.३ करोड गरी जम्मा रू.५.३ करोड विनियोजन गरिएको छ । बजेट उप-शीर्षकगत विनियोजन सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा दिइएको छ ।

अनुसूची १ आ.व. २०७५/७६ मा गरिएको बजेट विनियोजन

अनुसूची १.१ आ.व. २०७५/७६ को बजेटको विषय क्षेत्रगत विनियोजित बजेट तथा स्रोत

रकम रु. लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	आ.व. २०७५/७६ को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
		कुल जम्मा	चालु	पुर्जीगत	वित्तिय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	कृषि	२०९,४१०	१९५,२९३	१४,११७	-	१८१,९३९	२२,८७९	४,५९२
२	पशुपन्क्षी	२९,९६३	१७,९२५	१२,०३८	-	२०,४६७	-	९,४९६
३	भूमि व्यवस्था	८४,६६२	७३,६६५	१०,९९७	-	८४,६६२	-	-
४	सहकारी	१३,०८६	१२,४५३	६३३	-	१३,०८६	-	-
५	वन तथा वातावरण	१४५,२०५	१०३,०४६	४२,१५९	-	१११,३१२	२४,०९३	९,८००
६	अर्थ	२५४,८२८	१२५,४७०	६७,३५८	६२,०००	१८२,४२१	६०,४०७	१२,०००
७	उद्योग	४७,६७८	१३,९२४	३३,७५४	-	४७,६७८	-	-
८	वाणिज्य	१७,९५१	३,६६६	१४,२८५	-	३,०४३	६,९९७	७,९११
९	आपूर्ति	७,३५५	७,३५५	-	-	७,३५५	-	-
१०	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	२३४,०७४	२८,४३८	१२,१३६	१९३,५००	११३,९८३	५,४२२	११४,६६९
११	शिक्षा	४६२,१५२	४६०,०५७	२,०९५	-	४०४,२९२	२२,१३९	३५,७२१
१२	विज्ञान तथा प्रविधि	३,२१२	२,००५	१,२०७	-	३,२१२	-	-
१३	स्वास्थ्य	३४०,८२३	२५५,११२	८५,७११	-	२२२,५१६	४२,७१९	७५,५८८
१४	खानेपानी तथा सरसफाई	२९४,७६३	६,६६५	१७२,७८९	११५,३०९	१२३,१८९	१८,३६३	१५३,२११
१५	युवा तथा खेलकुद	३७,५५४	१५,१५७	२२,३९७	-	३७,५५४	-	-
१६	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	९,३९८	९,२७३	१२५	-	५,९४७	३,४५१	-
१७	श्रम तथा रोजगार	३९,३२८	३७,२५४	२,०७४	-	३८,१३३	१,१९५	-
१८	उर्जा	८२१,५०४	३९,१११	२०१,५०६	५८०,८८७	३९४,३६७	४०,६७९	३८६,४५८
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	१,०१४,०७८	७६,७९६	९३७,२८२	-	४९९,६९१	३७,९६३	४७६,४२४
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	५८,८५८	४३,२६४	१३,१९४	२,४००	५८,८५८	-	-
२१	सहरी विकास	२३२,९७७	४५,५५४	१७१,००१	१६,४२२	१०९,३२७	८,०२९	११५,६२१
२२	सिंचाई	२१४,७८१	११,७४८	२०३,०३३	-	१४१,२५२	१४,६०३	५८,९२६
२३	पुनर्निमाण	१,५१२,३९१	९३१,९२८	५८०,४६३	-	५०२,१३१	१२८,३३६	८८१,९२४
२४	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्	५०,४७१	४२,०३७	८,४३४	-	३५,५११	९,९६०	५,०००

रकम रु. लाखमा

क. सं.	विषय क्षेत्र	आ.व. २०७५/७६ को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
		कुल जम्मा	चालु	पुजींगत	वित्तिय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२५	संघीय मामिला	६०४,६०३	५२९,३३६	७५,२६७	-	५६३,१४७	१७,७५९	२३,६९७
२६	सामान्य प्रशासन	६,७६४	६,६४६	११८	-	६,७६४	-	-
२७	कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिला	५,०८१	५,०३९	४२	-	३,२८६	१,७९५	-
२८	गृह	५४३,१४४	४७३,३२१	६९,८२३	-	५१२,४८६	३०,६५८	-
२९	रक्षा	४५१,०८२	३८३,२४१	६७,८४१	-	४५१,०८२	-	-
३०	परराष्ट्र	५२,३६४	३६,०४४	१६,३२०	-	५२,३६४	-	-
३१	योजना तथा तथ्याङ्क	६,५२६	६,२७८	२४८	-	६,४३०	९६	-
३२	राष्ट्रपतिको कार्यालय	२,२५६	१,१८१	१,०७५	-	२,२५६	-	-
३३	उप राष्ट्रपतिको कार्यालय	३७८	३४२	३६	-	३७८	-	-
३४	संघीय संसद	१२,३९८	१२,२५७	१४१	-	१२,३९८	-	-
३५	अदालत	४५,०३२	३६,१३२	८,९००	-	४५,०३२	-	-
३६	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	७,८३३	५,०९६	२,७३७	-	७,८३३	-	-
३७	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	८,०१२	४,५४७	३,४६५	-	८,०१२	-	-
३८	लोक सेवा आयोग	७,५१८	६,८४१	६७७	-	७,५१८	-	-
३९	निर्वाचन आयोग	५,२२३	४,६१६	६०७	-	५,२२३	-	-
४०	राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग	२,०५१	२,०१९	३२	-	२,०५१	-	-
४१	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	९२४	७४९	१७५	-	९२४	-	-
४२	राष्ट्रिय महिला आयोग	१,२१५	१,१४४	७१	-	३९२	८२३	-
४३	न्याय परिषद	५२३	४९५	२८	-	५२३	-	-
४४	राष्ट्रिय दलित आयोग	४०१	२७८	१२३	-	४०१	-	-
४५	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	४०१	२७८	१२३	-	४०१	-	-
४६	आदिवासी जनजाति आयोग	४०१	२७८	१२३	-	४०१	-	-
४७	मधेशी आयोग	४०१	२७८	१२३	-	४०१	-	-
४८	थारू आयोग	४०१	२७८	१२३	-	४०१	-	-
४९	मुस्लिम आयोग	४०१	२७८	१२३	-	४०१	-	-
५०	प्रदेश प्रमुख	२,९२६	२,३०३	६२३	-	२,९२६	-	-

रकम रु. लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	आ.व. २०७५/७६ को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
		कुल जम्मा	चालु	पुजींगत	वित्तिय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
५१	प्रदेश	१,१३४,३४१	१,१३४,३४१	-	-	९७५,५६८	३५,६९८	१२३,०७५
५२	स्थानीय तह	१,९५०,५३१	१,९५०,५३१	-	-	१,८६०,२७१	५४,०९१	३६,१६९
५३	अर्थ मन्त्रालय- ऋणको साँबा तथा ब्याज भुक्तानी	८५१,२५४	२६४,६१२	-	५८६,६४२	८५१,२५४	-	-
५४	अर्थ मन्त्रालय - विविध (साधारण)	९१४,७३०	७९८,५००	११६,२३०	-	९१४,७३०	-	-
५५	अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)	३९६,०००	२३०,०००	१६६,०००	-	३९६,०००	-	-
	जम्मा	**१३,१५१,६१७**	**८,४५४,४७५**	**३,१३९,९८२**	**१,५५७,१६०**	**१०,०३३,१८०**	**५८८,१५५**	**२,५३०,२८२**

अनुसूची १.२ आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको रणनीति अनुसारको विनियोजित बजेट

रकम रु. लाखमा

क. सं.	विषय क्षेत्र	रणनीतिक स्तम्भ						जम्मा
		१	२	३	४	५	समपूरक तथा विशेष अनुदान	
१	कृषि	१६६,७८२	५,४६८					१७२,२५०
२	पशुपन्क्षी	२४,२३४						२४,२३४
३	भूमि व्यवस्था			३८,९०२	२०,१३३			५९,०३५
४	सहकारी	२,५९०		२,५३४		४३३		५,५५७
५	वन तथा वातावरण	१०,५५०				४६,६९७		५७,२४७
६	अर्थ	७४,९७२	७०,४००		६१,६९५	२४२		२०७,३०९
७	उद्योग	३०,१५२						३०,१५२
८	वाणिज्य	१६,०७६	७००					१६,७७६
९	आपूर्ति			१,५९५				१,५९५
१०	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	९९,५९३	१२५,७००	५३४				२२५,८२७
११	शिक्षा			१२७,९०८				१२७,९०८
१२	विज्ञान तथा प्रविधि					३,२१२		३,२१२
१३	स्वास्थ्य			३२२,३४६		४८३		३२२,८२९
१४	खानेपानी तथा सरसफाई		८,७२२	२५४,९०२	५,७१०	२३,२१०		२९२,५४४
१५	युवा तथा खेलकुद	१,७५२		८०५				२,५५७
१६	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक			१,८१९		६,७०७		८,५२६
१७	श्रम तथा रोजगार		३१,०००	२,५८३				३३,५८३
१८	उर्जा	२१,११९	७९०,८०८	५,०००				८१६,९२७
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात		९९९,१२०					९९९,१२०
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि		४,२४६		४,५००			८,७४६
२१	सहरी विकास		१९८,३०८	९४९	१,९२०	१८,९२७		२२०,१०४
२२	सिंचाई	१४८,९१९	४,०२४			५४,८१३		२०७,७५६
२३	पुनर्निमाण		१,५१०,८१३					१,५१०,८१३
२४	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्		३,७४१					३,७४१
२५	संघीय मामिला	१,०७०	१४८,२३५	१४,३८०	१,८९१	२,८६५		१६८,४४१
२६	सामान्य प्रशासन			२,६६५				२,६६५
२७	गृह			४७६	८१४	१,०००		२,२९०

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	रणनीतिक स्तम्भ						जम्मा
		१	२	३	४	५	समपूरक तथा विशेष अनुदान	
२८	योजना तथा तथ्याङ्क				१,३२४			१,३२४
२९	अदालत				८००			८००
३०	अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)		१५०,०००			४६,०००	२००,०००	३९६,०००
	जम्मा	**५९७,८०९**	**४,०५१,२८५**	**७७७,३९८**	**९८,७८७**	**२०४,५८९**	**२००,०००**	**५,९२९,८६८**

अनुसूची १.३ आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको प्राथमिकता अनुसारको विनियोजित बजेट

रकम रु. लाखमा

क. सं.	विषय क्षेत्र	प्राथमिकताक्रम		जम्मा
		१	२	
१	कृषि	१७१,३४८	९०२	१७२,२५०
२	पशुपन्छी	२३,७८०	४५४	२४,२३४
३	भूमि व्यवस्था	५८,२१९	८१६	५९,०३५
४	सहकारी	३,०२३	२,५३४	५,५५७
५	वन तथा वातावरण	५५,७८९	१,४५८	५७,२४७
६	अर्थ	१६१,३४७	४५,९६२	२०७,३०९
७	उद्योग	२९,९९६	१५६	३०,१५२
८	वाणिज्य	१६,७७६		१६,७७६
९	आपूर्ति	१,५९५		१,५९५
१०	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	११६,९९५	१०८,८३२	२२५,८२७
११	शिक्षा	१०६,६९१	२१,२१७	१२७,९०८
१२	विज्ञान तथा प्रविधि		३,२१२	३,२१२
१३	स्वास्थ्य	२६४,४४७	५८,३८२	३२२,८२९
१४	खानेपानी तथा सरसफाई	२४६,४८४	४६,०६०	२९२,५४४
१५	युवा तथा खेलकुद	२,५५७		२,५५७
१६	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	७,६१३	९१३	८,५२६
१७	श्रम तथा रोजगार	३२,००५	१,५७८	३३,५८३
१८	उर्जा	८१५,४१७	१,५१०	८१६,९२७
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	९२८,९८५	७०,१३५	९९९,१२०
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	८,५४२	२०४	८,७४६
२१	सहरी विकास	१८२,६३०	३७,४७४	२२०,१०४
२२	सिंचाई	२०५,०२१	२,७३५	२०७,७५६
२३	पुनर्निमाण	१,५१०,८१३		१,५१०,८१३
२४	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्	३,७४१		३,७४१
२५	संघीय मामिला	१३७,१९४	३१,२४७	१६८,४४१
२६	सामान्य प्रशासन	२,६६५		२,६६५
२७	गृह	१,९३६	३५४	२,२९०
२८	योजना तथा तथ्याङ्क	४६१	८६३	१,३२४
२९	अदालत		८००	८००
३०	अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)	२७६,०००	१२०,०००	३९६,०००
	जम्मा	**५,३७२,०७०**	**५५७,७९८**	**५,९२९,८६८**

अनुसूची १.४ आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको दिगो विकास लक्ष्य संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट

रकम रु. लाखमा

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	दिगो विकास संकेत																	जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१५	१६	१७	समपूरक तथा विशेष अनुदान	
१	कृषि		१६४१७८										७०१०	१०६२					१७२२५०
२	पशुपन्छी		२४२०८										२६						२४२३४
३	भूमि व्यवस्था	३९७१८	१७०७५												२२४२				५९०३५
४	वन तथा भू-संरक्षण	५५५७																	५७२४७
५	अर्थ													२२१५५	३५०९२				२०७३०९
६	उद्योग	७१६४९	३३					७०४००	११०३३	३९०००						५४८८	९७०६		३०१५२
७	वाणिज्य									२९९९६			१५६						१६७७६
८	आपूर्ति												१६७७६						१५९५
९	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन												१५९५						२२५८२७
१०	शिक्षा								१३२१२	१९४०००		१८६१५							१२७९०८
११	विज्ञान तथा प्रविधि	१४४७३			११३४३५														३२१२
१२	स्वास्थ्य									३२१२									३२२८२९
१३	खानेपानी तथा सरसफाई	६००००		२५५०१९		७८१०													२९२५४४
१४	युवा तथा खेलकुद					२८९३८	२४०४१३							२२७१०		४८३			२५५७
१५	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक				२१९	५८६			१७५२										८५२६
१६	श्रम तथा रोजगार	१८१९				६७०७													३३५८३
१७	उर्जा	३३७							३३२४६										८१६९२७
१८	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	२२५५९						७९४३६८											९९९१२०
१९	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि									९८३०७२		१६०४८							८७४६
२०	सहरी विकास									८५४२						२०४			२२०१०४
२१	सिंचाई	९४९								१४८६७		१७१५७६		११४३५	१८९२७	१९७२	३७८		२०७७५६
२२	पुनर्निमाण		१५१९९९									५९८८		४९७६९					१५१०८१३
२३	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्											१५१०८१३							३७४१
२४	संघीय मामिला									३७४१									१६८४४१
२५	सामान्य प्रशासन	६०५७	१०७०	५३३६			२१०		१५०	१२१८६३	२०६७१					१३०८४			२६६५
२६	सहकारी तथा गरिबी निवारण			२६६५															५५५७
२७	गृह			१२२		३५४					१०००					८१४			२२९०
२८	योजना तथा तथ्याङ्क															१३२४			१३२४
२९	अदालत															८००			८००
३०	अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)									१५००००		४६०००						२०००००	३९६०००
	जम्मा	२२३११८	३५८५६३	२६३१४२	११३६५४	४४३९५	२४०६२३	८६४७६८	५९३९३	१५४८२९३	२१६७१	१७६९०४०	२५५६३	१०७१३१	५६२६१	२४१६९	१००८४	२०००००	५९२९८६८

अनुसूची १.५ आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको लैंगिक संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट

रकम रु. लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	लैंगिक संकेत			जम्मा
		१	२	३	
१	कृषि	३६,२८९	१३५,९६१		१७२,२५०
२	पशुपन्क्षी		४९८	२३,७३६	२४,२३४
३	भूमि व्यवस्था	३८,९०२	७,९४५	१२,१८८	५९,०३५
४	सहकारी	४३३	५,१२४		५,५५७
५	वन तथा वातावरण	३१,८०६	२५,२५६	१८५	५७,२४७
६	अर्थ		२०,११६	१८७,१९३	२०७,३०९
७	उद्योग		९५	३०,०५७	३०,१५२
८	वाणिज्य		१६,७७६		१६,७७६
९	आपूर्ति		१,५९५		१,५९५
१०	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन		६९,०७०	१५६,७५७	२२५,८२७
११	शिक्षा	१२६,२०६	१,५४९	१५३	१२७,९०८
१२	विज्ञान तथा प्रविधि			३,२१२	३,२१२
१३	स्वास्थ्य	११०,१५६	२१२,६७३		३२२,८२९
१४	खानेपानी तथा सरसफाई	४१,१९४	२०९,८१८	४१,५३२	२९२,५४४
१५	युवा तथा खेलकुद		२,५५७		२,५५७
१६	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	६,७०७	१,८१९		८,५२६
१७	श्रम तथा रोजगार	६६८	१,९१५	३१,०००	३३,५८३
१८	उर्जा	३५,१०३	४००,२७६	३८१,५४८	८१६,९२७
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	१६१	७२६,१६२	२७२,७९७	९९९,१२०
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि		२,१००	६,६४६	८,७४६
२१	सहरी विकास	१,४१७	१७९,६१६	३९,०७१	२२०,१०४
२२	सिंचाई	२३,५९३	१७६,८०७	७,३५६	२०७,७५६
२३	पुनर्निमाण	१,५१०,८१३			१,५१०,८१३
२४	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्	३,७४१			३,७४१
२५	संघीय मामिला	५,५४६	७५,३५८	८७,५३७	१६८,४४१
२६	सामान्य प्रशासन		२,६६५		२,६६५
२७	गृह	३५४	१२२	१,८१४	२,२९०
२८	योजना तथा तथ्याङ्क		६७५	६४९	१,३२४
२९	अदालत			८००	८००
३०	अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)		७६,०००	३२०,०००	३९६,०००
	जम्मा	**१,९७३,०८९**	**२,३५२,५४८**	**१,६०४,२३१**	**५,९२९,८६८**

अनुसूची १.६ आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको जलवायू संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट

रकम रु. लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	जलवायु संकेत			जम्मा
		१	२	३	
१	कृषि	११,१०५	१३३,७४९	२७,३९६	१७२,२५०
२	पशुपन्क्षी		१२,३२९	११,९०५	२४,२३४
३	भूमि व्यवस्था			५९,०३५	५९,०३५
४	सहकारी			५,५५७	५,५५७
५	वन तथा वातावरण	३३,५९८	२३,६४९		५७,२४७
६	अर्थ		८८,४००	११८,९०९	२०७,३०९
७	उद्योग			३०,१५२	३०,१५२
८	वाणिज्य			१६,७७६	१६,७७६
९	आपूर्ति			१,५९५	१,५९५
१०	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन		६९,३३४	१५६,४९३	२२५,८२७
११	शिक्षा		१,४००	१२६,५०८	१२७,९०८
१२	विज्ञान तथा प्रविधि			३,२१२	३,२१२
१३	स्वास्थ्य		७२,९२८	२४९,९०१	३२२,८२९
१४	खानेपानी तथा सरसफाई	१८७,५५०	९५,७७२	९,२२२	२९२,५४४
१५	युवा तथा खेलकुद			२,५५७	२,५५७
१६	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक			८,५२६	८,५२६
१७	श्रम तथा रोजगार			३३,५८३	३३,५८३
१८	उर्जा	२४४,५४४	२१८,७८६	३५३,५९७	८१६,९२७
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात		१२०,६६४	८७८,४५६	९९९,१२०
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि			८,७४६	८,७४६
२१	सहरी विकास	२०,३४४	३१,२४४	१६८,५१६	२२०,१०४
२२	सिंचाई	७२,३२०	१२५,६६३	९,७७३	२०७,७५६
२३	पुनर्निमाण			१,५१०,८१३	१,५१०,८१३
२४	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्			३,७४१	३,७४१
२५	संघीय मामिला	३६०	९,०३९	१५९,०४२	१६८,४४१
२६	सामान्य प्रशासन			२,६६५	२,६६५
२७	गृह			२,२९०	२,२९०
२८	योजना तथा तथ्याङ्क			१,३२४	१,३२४
२९	अदालत			८००	८००
३०	अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)			३९६,०००	३९६,०००
जम्मा		**५६९,८२१**	**१,००२,९५७**	**४,३५७,०९०**	**५,९२९,८६८**

अनुसूची २
कृषि, भूमिव्यवस्था तथा वन क्षेत्रगत विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
	२.१	कृषि													
१	३१२०११	कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय	६,३६६	२४,२५४	२४,२०२	५२	०	२४,२५४	०	०	७	१	२	२	३
२	३१२०१२	कृषि विभाग	१,१८६	११,२२९	१०,७५१	४७८	०	६,२२९	५,०००	०	७	१	२	२	३
३	३१२०२०	कपास विकास समिति	१७६	१९९	१९९	०	०	१९९	०	०	७	२	२	२	३
४	३१२०२१	राष्ट्रिय चिया, कफी तथा अलैंची विकास बोर्ड	१,०२२	९१०	८४६	६४	०	९१०	०	०	७	२	२	२	३
५	३१२०२२	राष्ट्रिय किसान आयोग	८१३	५६८	५५२	१६	०	५६८	०	०	१	१	२	२	२
६	३१२१०२	कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	१२,०४२	३,७८९	३,७८९	०	०	३,३८९	४००	०	१	१	२	२	३
७	३१२१०३	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	३६,२९७	६०,००२	६०,००२	०	०	६०,००२	०	०	१	१	२	२	२
८	३१२१०४	साना तथा मझौला कृषक आयस्तर वृद्धि आयोजना	५,७८१	४,३०२	४,३०२	०	०	७८८	३,५१४	०	१	१	२	१	२
९	३१२१०७	राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम	३,५९९	२,३११	२,१७४	१३७	०	२,३११	०	०	१	१	२	२	२
१०	३१२१०८	राष्ट्रिय आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	२,८०२	२,९८५	२,८८२	१०३	०	२,९८५	०	०	१	१	२	१	२
११	३१२१०९	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	३५१	३१४	२५२	६२	०	३१४	०	०	१	१	२	२	२
१२	३१२११०	मत्स्य विकास कार्यक्रम	१,९४८	९३९	७६९	१७०	०	९३९	०	०	१	१	२	२	२
१३	३१२१११	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	२,५१४	४,४२३	३,४८५	९३८	०	४,४२३	०	०	१	१	१२	१	२
१४	३१२११२	प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादि व्यवस्थापन कार्यक्रम	२,०५६	९९७	९३९	५८	०	९९७	०	०	१	१	२	२	२
१५	३१२११३	व्यवसायीक कीट विकास कार्यक्रम	०	५१४	४६३	५१	०	५१४	०	०	१	२	२	२	३
१६	३१२११४	वाली बिकास तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	९३४	५१४	५१०	४	०	५१४	०	०	१	१	२	२	२
१७	३१२११५	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम	२,७५१	१,६५३	१,६३५	१८	०	१,६५३	०	०	१	१	२	२	३
१८	३१२११८	केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला कार्यक्रम	६८७	३०२	२५५	४७	०	३०२	०	०	१	२	२	२	३
१९	३१२११९	कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रिकरण प्रवर्धन कार्यक्रम	१,१०५	६,९४५	५,७००	१,२४५	०	१,९४५	५,०००	०	१	१	२	१	३
२०	३१२१२२	व्यावसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना	१२,३१२	२,५८७	१८७	२,४००	०	२,५८७	०	०	१	१	१२	१	३
२१	३१२१२४	एकीकृत जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना	६४८	१३७	१३७	०	०	१३७	०	०	१	१	१३	२	१
२२	३१२१३६	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम	२०,५०९	२३,७७८	१९,८६७	३,९११	०	२३,७७८	०	०	१	१	२	२	२
२३	३१२१३९	कृषि ज्ञान केन्द्र	०	५,५००	५,५००	०	०	५,५००	०	०	१	१	२	१	१
२४	३१२१४३	चीनी तथा उखु बिकास समिति	७२	८६	८३	३	०	८६	०	०	१	२	२	२	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
२५	३१२१५३	उच्च मूल्य कृषि वस्तु विकास आयोजना	१,९८६	८५७	८५७	०	०	५८	४०१	३९८	१	१	२	२	३
२६	३१२१५६	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना–प्रणाली आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम	२४०	१,७११	१,५३४	१७७	०	७७	०	१,६३४	१	१	२	२	३
२७	३१२१५७	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन तथा सूचना प्रणाली)	१,१३९	९२५	७१०	२१५	०	१८८	७३७	०	१	१	१३	२	३
२८	३१२१६०	किसानका लागि उन्नत बीउ विजन कार्यक्रम	६,१९९	३,९४८	३,९४५	३	०	७५१	२,०३३	१,१६४	१	१	२	२	३
२९	३१२१६३	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना	२६,२०५	३२,३०४	२९,८०५	२,४९९	०	३२,३०४	०	०	१	१	२	२	२
३०	३१२१६४	नेपाल कृषि बजार विकास कार्यक्रम	१,३१५	२,०७९	२,०७९	०	०	०	२,०७९	०	१	१	२	१	३
३१	३१२१६५	नेपाल कृषि सेवा विकास कार्यक्रम	१,४९०	८८०	८८०	०	०	०	८८०	०	१	१	२	२	२
३२	३१२१९८	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना	०	२,९८२	२,२८६	६९६	०	४४१	२,५४१	०	२	१	२	१	१
३३	३१२१९९	कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम	०	२,४८६	१,७१६	७७०	०	७९६	२९४	१,३९६	२	१	२	१	१
३४	३१२८०२	कृषि प्रसार कार्यक्रम	१५,९६७	२,०००	२,०००	०	०	२,०००	०	०	१	१	२	१	३
		जम्मा	**१७०,५१२**	**२०९,४१०**	**१९५,२९३**	**१४,११७**	**०**	**१८१,९३९**	**२२,८७९**	**४,५९२**					
	२.२	**पशुपन्छी**													
१	३१२०२३	पशु सेवा विभाग	२,०३२	५,६४९	५,०९०	५५९	०	५,६४९	०	०	७	१	२	३	३
२	३१२०२५	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	८१	८०	७५	५	०	८०	०	०	७	२	२	३	३
३	३१२१६६	पशु स्वास्थ्य, रोग अन्वेशण सेवा तथा क्वारेन्टाईन कार्यक्रम	१२,६३८	५,७३५	३,७३२	२,००३	०	५,७३५	०	०	१	१	२	३	२
४	३१२१६७	लाइभस्टक सेक्टर इन्नोभेसन आयोजना	२,०७९	११,४०७	३,५२४	७,८८३	०	१,९११	०	९,४९६	१	१	२	३	३
५	३१२१६८	पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६,२८१	५,८६८	४,५६३	१,३०५	०	५,८६८	०	०	१	१	२	३	२
६	३१२१७०	पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	५४०	६९३	४१२	२८१	०	६९३	०	०	१	१	२	३	२
७	३१२१७४	उच्च पहाडी कृषि व्यवसाय प्रवर्धन तथा जिविकोपार्जन सुधार आयोजना	२,४१९	३३	३३	०	०	३३	०	०	१	१	२	३	२
८	३१२१७५	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड	५२७	४५४	४५२	२	०	४५४	०	०	१	२	२	२	३
९	३१२१७६	नेपाल एकीकृत व्यापार रणनीति	६३	२६	२६	०	०	२६	०	०	१	१	१२	२	३
१०	३१२१७७	बङ्गुर तथा कुखुरा पालन सहकारी कार्यक्रम	१३	१८	१८	०	०	१८	०	०	१	१	२	२	३
		जम्मा	**२६,६७३**	**२९,९६३**	**१७,९२५**	**१२,०३८**	**०**	**२०,४६७**	**०**	**९,४९६**					
	२.३	**भूमि व्यवस्था**													
१	३१२०२६	भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग	१,१६७	९८९	८०५	१८४	०	९८९	०	०	७	१	१६	३	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
२	३१२०२७	भूमि सुधार तथा मालपोत कार्यालयहरु	१२,८०२	१३,३४५	१२,६३६	७०९	०	१३,३४५	०	०	७	१	१६	३	३
३	३१२०२९	नापी विभाग	३४०	३४१	२८५	५६	०	३४१	०	०	७	१	२	३	३
४	३१२०३०	नापी कार्यालयहरु	१०,९७०	१०,९५२	१०,३९८	५५४	०	१०,९५२	०	०	७	१	२	३	३
५	३१२१८०	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	३,९७०	४,८८७	७५०	४,१३७	०	४,८८७	०	०	४	१	२	२	३
६	३१२१८२	भूमिसुधार कार्यक्रम, मुक्त कमैया र हलिया पुनर्स्थापन	१२,८६५	३८,९०२	३८,९०२	०	०	३८,९०२	०	०	३	१	१	१	३
७	३१२१८३	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	७९०	८१६	७०७	१०९	०	८१६	०	०	४	२	१	२	३
८	३१२१८४	कित्ता नापी कार्यक्रम	७,०७३	५,०४४	१,६०५	३,४३९	०	५,०४४	०	०	४	१	२	३	३
९	३१२१८५	स्थलरुप नापी तथा भू-उपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम	१,२६९	७,१४४	७,०३६	१०८	०	७,१४४	०	०	४	१	२	३	३
१०	३१२१८६	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	९३५	२,२४२	५४१	१,७०१	०	२,२४२	०	०	४	१	१५	२	३
		जम्मा	**५२,१८१**	**८४,६६२**	**७३,६६५**	**१०,९९७**	**०**	**८४,६६२**	**०**	**०**					
	२.४	**सहकारी तथा गरिबी निवारण**													
१	३१२०३३	सहकारी विभाग	१८६	२२२	२२२	०	०	२२२	०	०	७	१	१	३	३
२	३१२०३५	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	२,६३७	९३४	९३४	०	०	९३४	०	०	७	२	१	३	३
३	३१२०३६	गरीब घर परिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण समन्वय बोर्डको सचिवालय	२,५७२	६,३७३	६,३७३	०	०	६,३७३	०	०	७	१	१	३	३
४	३१२१९५	सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र	३८२	४३३	३८६	४७	०	४३३	०	०	५	१	१	१	३
५	३१२१९६	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना	३,२५५	२,५९०	२,००४	५८६	०	२,५९०	०	०	१	१	१	२	३
६	३१२२०५	गरीवसंग विश्वेश्वर	०	२,५३४	२,५३४	०	०	२,५३४	०	०	३	२	१	२	३
		जम्मा	**९,०३२**	**१३,०८६**	**१२,४५३**	**६३३**	**०**	**१३,०८६**	**०**	**०**					
	२.५	**वन तथा वातावरण**													
१	३२९०११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	३,२१०	७,७०७	६,६६८	१,०३९	०	३,३६९	४,३३८	०	७	१	१५	३	३
२	३२९०१२	वन तथा भू-संरक्षण विभाग	८९७	५,३१३	५,३१३	०	०	५,३१३	०	०	७	१	१५	२	३
३	३२९०१४	डिभिजन वन कार्यालयहरु (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	२६,०५५	३०,५७८	३०,५४६	३२	०	३०,५७८	०	०	७	१	१५	२	३
४	३२९०१५	वनस्पति विभाग	१,२७०	१,८५९	१,८५३	६	०	१,८५९	०	०	७	१	१५	२	३
५	३२९०१७	राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	८,५७५	४,२९७	२,७३९	१,५५८	०	४,२९७	०	०	७	१	१५	३	३
६	३२९०१८	राष्ट्रिय निकुन्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)	२९,४२७	३३,२२१	३२,०९४	१,१२७	०	३३,२२१	०	०	७	२	१५	२	३
७	३२९०१९	हात्तिसारहरु	१,२८१	१,३३०	१,३१८	१२	०	१,३३०	०	०	७	२	१५	३	३
८	३२९०२०	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	४०७	१,९८८	१,९७८	१०	०	१,९८८	०	०	७	१	१५	२	३
९	३२९०२१	वातावरण विभाग	१,९४८	१,६६५	१,१३६	५२९	०	१,६६५	०	०	७	१	१३	३	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
१०	३२९१०१	बन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण आयोजना	२,४८८	२९४	२२९	६५	०	२९४	०	०	५	२	१५	२	१
११	३२९१०२	जडिबुटी विकास कार्यक्रम	३,१८०	७०७	२१०	४९७	०	७०७	०	०	१	१	१५	२	१
१२	३२९१०४	केन्द्रीय वन तालिम तथा प्रसार केन्द्र	५४०	६०२	५८९	१३	०	६०२	०	०	१	२	१५	२	२
१३	३२९१०६	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	५,६३४	६६९	४४७	२२२	०	६६९	०	०	१	१	१५	१	१
१४	३२९११५	राष्ट्रिय निकुन्ज तथा आरक्ष आयोजना	९,९८२	१४,१४०	८,७६९	५,३७१	०	१४,१४०	०	०	५	१	१५	१	२
१५	३२९१२३	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	९१७	३,३७७	३,३०६	७१	०	१०१	३,२७६	०	५	१	१३	२	१
१६	३२९१२४	राष्ट्रपति चुरे - तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	१६,१३२	१६,९९७	९६७	१६,०३०	०	७,१९७	०	९,८००	५	१	१५	१	१
१७	३२९१२७	वन्यजन्तु संरक्षणको लागि क्षेत्रीय सहयोग प्रवर्धन आयोजना	१,०४९	५२०	६७	४५३	०	५२०	०	०	५	१	१५	२	२
१८	३२९१५४	पर्वतीय जलाधारहरुको जलवायु परिवर्तन समानुकूलन आयोजना	४,१६८	८,८७३	१,७२४	७,१४९	०	२९५	८,५७८	०	५	१	१३	२	१
१९	३२९१५६	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	२,५८८	८,३८७	८५५	७,५३२	०	१,९८३	६,४०४	०	१	१	१३	२	२
२०	३२९१५८	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	२,८७७	१,५१८	१,५१८	०	०	२१	१,४९७	०	५	१	१३	२	१
२१	३२९८०४	जलाधार संरक्षण तथा ब्यवस्थापन कार्यक्रम	३,०५४	४१६	३५६	६०	०	४१६	०	०	५	१	१५	२	१
२२	३२९८०६	वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास आयोजना	७१६	५६२	२३४	३२८	०	५६२	०	०	५	२	१५	२	१
२३	३२९८०९	वनस्पति अध्ययन अनुसन्धान तथा बजारीकरण कार्यक्रम	२३८	१८५	१३०	५५	०	१८५	०	०	१	१	१५	३	१
जम्मा			**१२६,६३३**	**१४५,२०५**	**१०३,०४६**	**४२,१५९**	०	**१११,३१२**	**२४,०९३**	**९,८००**					
कुल जम्मा			**३८५,०३१**	**४८२,३२६**	**४०२,३८२**	**७९,९४४**	०	**४११,४६६**	**४६,९७२**	**२३,८८८**					

अनुसूची ३
आर्थिक क्षेत्रगत विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
	३.१	**अर्थ**													
१	३०५०११	अर्थ मन्त्रालय	२,८६४	३,२४८	३,०६२	१८६	०	३,२४८	०	०	७	१	१२	३	३
२	३०५०१२	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	१,३४८	१,४७४	१,३४५	१२९	०	१,४७४	०	०	७	१	१६	३	३
३	३०५०१३	निवृत्तिभरण व्यवस्थापन कार्यालय	५९२	४९६	४४९	४७	०	४९६	०	०	७	१	१६	३	३
४	३०५०१४	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	१६८	१८७	१८०	७	०	१८७	०	०	७	१	१६	३	३
५	३०५०१५	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरु	७,४१६	६,९६५	६,०५७	९०८	०	६,९६५	०	०	७	१	१६	३	३
६	३०५०१७	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन तालिम केन्द्र	५४५	६२५	५७५	५०	०	६२५	०	०	७	१	१६	३	३
७	३०५०१८	भंसार बिभाग	१,४८१	१,२३८	१,१८८	५०	०	१,२३८	०	०	७	१	१६	३	३
८	३०५०१९	भंसार कार्यालयहरु	९,१९४	८,८०९	६,९३७	१,८७२	०	८,८०९	०	०	७	१	१६	३	३
९	३०५०२०	आन्तरिक राजस्व विभाग	७,७४४	८,९७८	७,२६८	१,७१०	०	८,९७८	०	०	७	१	१६	३	३
१०	३०५०२१	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरु	११,१२८	११,०८२	९,६५०	१,४३२	०	११,०८२	०	०	७	१	१६	३	३
११	३०५०२४	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायधिकरण	९५	१०४	९७	७	०	१०४	०	०	७	१	१६	३	३
१२	३०५०२५	ऋण असुली न्यायधिकरण	२६९	३१३	३०४	९	०	३१३	०	०	७	१	१६	३	३
१३	३०५०२९	अन्तर्राष्ट्रीय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध	८,३४९	४,०००	४,०००	०	०	४,०००	०	०	७	१	१६	३	३
१४	३०५१०४	साना किसान विकास बैंक (बित्तिय संस्था), विविध	१,४६७	१,७७९	१,७७९	०	०	९३९	८४०	०	१	२	१	३	३
१५	३०५१०५	लघु विमा सहयोग कार्यक्रम (पशु ,बाली,स्वास्थ्य)	१,८७५	१,८७०	१,८७०	०	०	१,८७०	०	०	१	१	१	२	३
१६	३०५१०६	शीत घर निर्माण (ब्याज अनुदान)	१००	३३	३३	०	०	३३	०	०	१	२	२	३	३
१७	३०५११४	बजेट तथा निवृत्तिभरण सुधार आयोजना	१७४	१५०	१५०	०	०	१५०	०	०	४	२	१६	२	३
१८	३०५११७	पूँजीबजार तथा पूर्वाधार क्षमता सहयोग आयोजना	१,४०६	३,२९०	१,४१५	१,८७५	०	३४७	२,९४३	०	१	१	८	३	३
१९	३०५११९	सार्वजनिक संस्थान निर्देशन बोर्ड	७५	९६	९३	३	०	९६	०	०	४	१	१६	२	३
२०	३०५१२०	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम	९६०	७,७४३	६,८९७	८४६	०	१,३२०	६,४२३	०	४	१	८	३	३
२१	३०५१२१	मिलिनियम च्यालेन्ज नेपालको कार्यालय	१७९	७०,४००	२०,४६०	४९,९४०	०	२०,४००	५०,०००	०	२	१	७	३	२
२२	३०५१२२	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय	७७	२४२	६२	१८०	०	४१	२०१	०	५	१	१६	३	३
२३	३०५३२१	भन्सार सुधार कार्यक्रम	५,७५६	९,७०६	१,५९९	८,१०७	०	७०६	०	९,०००	४	१	१७	३	३
२४	३०५३२२	ब्याज अनुदान (कृषी, पशुपालन तथा अन्य आयआर्जन)	१९,०९७	५०,०००	५०,०००	०	०	५०,०००	०	०	१	१	१	३	३
२५	५०११२५	लगानी -विविध	३१,६५३	३९,०००	०	०	३९,०००	३९,०००	०	०	४	२	९	३	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
२६	५०११६६	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम	१५,०००	१८,०००	०	०	१८,०००	१५,०००	०	३,०००	१	१	१	२	२
२७	५०११७०	सार्वजनिक संस्थान सुधार कार्यक्रम	१०,०४६	५,०००	०	०	५,०००	५,०००	०	०	४	२	१६	३	३
		जम्मा	**१३९,०५८**	**२५४,८२८**	**१२५,४७०**	**६७,३५८**	**६२,०००**	**१८२,४२१**	**६०,४०७**	**१२,०००**					
	३.२	**उद्योग**													
१	३०७०११	उद्योग, वाणिज्य तथा आपुर्ति मन्त्रालय	३,७१६	१,२०७	१,१५५	५२	०	१,२०७	०	०	७	१	९	१	३
२	३०७०१२	उद्योग विभाग	४,३२३	८,८३८	७,७४९	१,०८९	०	८,८३८	०	०	७	१	९	३	३
३	३०७०१३	खानी तथा भूगर्भ विभाग	१,२७०	१,२२५	९३८	२८७	०	१,२२५	०	०	७	१	९	३	३
४	३०७०१५	केन्द्रिय कारागार कारखाना	९२	१२७	९३	३४	०	१२७	०	०	७	१	१६	२	३
५	३०७०१६	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	७६४	९४३	६८८	२५५	०	९४३	०	०	७	१	९	३	३
६	३०७०१७	गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरु	५६९	१,१०७	८३३	२७४	०	१,१०७	०	०	७	१	९	३	३
७	३०७०१८	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	४७३	५३१	४१३	११८	०	५३१	०	०	७	१	९	३	३
८	३०७०१९	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशानलय	३,१४५	३,५४८	१,३९८	२,१५०	०	३,५४८	०	०	७	१	९	३	३
९	३०७१०२	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	१,११५	१,०७९	६४	१,०१५	०	१,०७९	०	०	१	१	९	३	३
१०	३०७१०३	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	८५	१४१	७२	६९	०	१४१	०	०	१	१	९	३	३
११	३०७१०४	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	२२०	२०८	४७	१६१	०	२०८	०	०	१	१	९	३	३
१२	३०७१०५	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	५३६	१५६	१४९	७	०	१५६	०	०	१	२	१२	३	३
१३	३०७१०८	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	२५,६५१	२८,४७३	२३०	२८,२४३	०	२८,४७३	०	०	१	१	९	३	३
१४	३०७१०९	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१२६	९५	९५	०	०	९५	०	०	१	१	९	२	३
		जम्मा	**४२,०८५**	**४७,६७८**	**१३,९२४**	**३३,७५४**	**०**	**४७,६७८**	**०**	**०**					
	३.३	**वाणिज्य**													
१	३०७०२२	वाणिज्य, आपुर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	१,३८५	७७२	६४९	१२३	०	७७२	०	०	७	१	१२	२	३
२	३०७०२३	वाणिज्य, आपुर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरू	३६०	४०३	३८२	२१	०	४०३	०	०	७	१	१२	२	३
३	३०७११७	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना-बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण	१,२६४	७००	६२७	७३	०	७००	०	०	२	१	१२	२	३
४	३०७११८	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	१,८८४	१,१६८	१,१३०	३८	०	१,१६८	०	०	१	१	१२	२	३
५	३०७११९	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना	४,९०७	१४,९०८	८७८	१४,०३०	०	०	६,९९७	७,९११	१	१	१२	२	३

(रकम रु. लाखमा)

क.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
		जम्मा	**९,८००**	**१७,९५१**	**३,६६६**	**१४,२८५**	**०**	**३,०४३**	**६,९९७**	**७,९११**					
	३.४	**आपूर्ति**													
१	३०७०२१	खाद्यान्न ढुवानी कार्यक्रम (नेपाल खाद्य संस्थान)	६,२४६	५,७६०	५,७६०	०	०	५,७६०	०	०	७	१	१	३	३
२	३०७११६	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम (नेपाल साल्ट ट्रेडिङ्ग लिमिटेट)	१,७५३	१,५९५	१,५९५	०	०	१,५९५	०	०	३	१	१२	२	३
		जम्मा	**७,९९९**	**७,३५५**	**७,३५५**	**०**	**०**	**७,३५५**	**०**	**०**					
	३.५	**सस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन**													
१	३२५०११	सस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	१,८८५	२,५४४	२,४८०	६४	०	२,५४४	०	०	७	१	८	३	३
२	३२५०१३	पुरात्तव विभाग	२,३४८	१,४५४	४५७	९९७	०	१,४५४	०	०	७	१	८	३	३
३	३२५०१४	राष्ट्रिय अभिलेखालय	४१७	४८४	१९४	२९०	०	४८४	०	०	७	१	८	३	३
४	३२५०१५	राष्ट्रिय संग्राहालय (छाउनी)	३५४	३९१	२५९	१३२	०	३९१	०	०	७	१	८	३	३
५	३२५०२०	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	११९	१४८	११६	३२	०	१४८	०	०	७	१	८	३	३
६	३२५०२१	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार राजिष्ट्रारको कार्यालय	९५	१०८	१०५	३	०	१०८	०	०	७	१	८	३	३
७	३२५०२२	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	९१६	९७०	८६८	१०२	०	९७०	०	०	७	१	८	३	३
८	३२५०२४	पर्यटन विभाग	१,२३१	१,४७३	१,४११	६२	०	१,४७३	०	०	७	१	८	३	३
९	३२५०२५	भाषा आयोग	८२७	६७५	६६०	१५	०	६७५	०	०	२	१	११	३	३
१०	३२५१०२	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान	२३७	२३६	२३६	०	०	२३६	०	०	१	२	८	२	३
११	३२५१०४	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना	१२३	७७	७०	७	०	७७	०	०	१	२	८	३	३
१२	३२५१०६	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	५,६१६	८,८३९	१,५३५	७,३०४	०	८,८३९	०	०	१	१	८	३	३
१३	३२५१०८	दक्षिण एशिया पर्यटन पुर्वाधार विकास आयोजना	२,७६९	४,०६०	३,९६२	९८	०	४६४	३,५९६	०	१	२	८	३	३
१४	३२५१११	पुरातात्विक संरक्षण	२,६८९	२,८९४	२८	२,८६६	०	२,८९४	०	०	१	१	११	३	३
१५	३२५११२	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	१६४	१७०	११	१५९	०	१७०	०	०	१	१	११	३	३
१६	३२५११३	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	५,७६८	३,४६९	३,४६४	५	०	३,४६९	०	०	१	२	११	३	३
१७	३२५११५	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	३,६८८	३,४८७	३,४८७	०	०	३,४८७	०	०	१	१	११	३	३
१८	३२५११६	लुम्बिनी विकास कोष	५,९७३	५,७७१	५,७७१	०	०	५,७७१	०	०	१	१	११	३	३
१९	३२५११७	सांस्कृतिक संस्थान	९७	८१	८१	०	०	८१	०	०	१	२	११	३	३
२०	३२५११८	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान	१,२००	१,२००	१,२००	०	०	१,२००	०	०	१	२	११	३	३
२१	३२५११९	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	५००	४०८	४०८	०	०	४०८	०	०	१	२	११	३	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
२२	३२५१२०	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	६०१	६०१	६०१	०	०	६०१	०	०	१	२	११	३	३
२३	३२५१२२	यातायात(हवाई) आयोजना तयारी सुविधा	८६१	५००	५००	०	०	०	५००	०	२	१	९	३	२
२४	३२५१२३	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति	४०८	५३४	५३४	०	०	५३४	०	०	७	१	११	२	२
२५	५०११०१	नेपाल नागरिक उड्डयन प्रधिकरण	१३,१३९	१२,५००	०	०	१२,५००	१२,५००	०	०	२	१	९	३	३
२६	५०११३६	हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	२१,२६४	३०,४००	०	०	३०,४००	४,१०५	१,३२६	२४,९६९	२	२	९	३	३
२७	५०११६१	दक्षिण एशिया पर्यटन पुर्वाधार विकास आयोजना	७४,३१३	६८,३००	०	०	६८,३००	४१,६००	०	२६,७००	१	२	९	२	२
२८	५०११७९	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल	२३,३५२	६८,०००	०	०	६८,०००	५,०००	०	६३,०००	२	१	९	३	३
२९	५०११८०	दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निजगढ, बारा	१५,०६८	१४,३००	०	०	१४,३००	१४,३००	०	०	२	१	९	३	३
जम्मा			**१८६,०२२**	**२३४,०७४**	**२८,४३८**	**१२,१३६**	**१९३,५००**	**११३,९८३**	**५,४२२**	**११४,६६९**					
कुल जम्मा			**३८४,९६४**	**५६१,८८६**	**१७८,८५३**	**१२७,५३३**	**२५५,५००**	**३५४,४८०**	**७२,८२६**	**१३४,५८०**					

अनुसूची ४

सामाजिक विकास क्षेत्रगत विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
	४.१	**शिक्षा**													
१	३५००११	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	१०,७७४	१३,३३५	१२,८९९	४३६	०	१३,०८५	२५०	०	७	१	४	२	३
२	३५००१२	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	५,१०८	२,४०४	२,३९९	५	०	२,४०४	०	०	७	१	४	२	३
३	३५००१३	क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालयहरु	७२६	८०६	८०६	०	०	८०६	०	०	७	२	४	२	३
४	३५००१४	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	७,९०२	४,५१३	३,७०१	८१२	०	४,५१३	०	०	७	१	४	२	३
५	३५००१८	पाठ्यक्रम बिकास केन्द्र	४५७	६१६	६१६	०	०	६१६	०	०	७	२	४	२	३
६	३५००१९	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	११०,१८१	१३२,४७७	१३२,४७७	०	०	१३२,४७७	०	०	७	२	४	२	३
७	३५००२०	शिक्षक सेवा आयोग	१,६३२	२,०२८	२,००८	२०	०	२,०२८	०	०	७	२	४	२	३
८	३५००२२	विद्यालय शिक्षक कितावखाना	२९४	२९६	२५७	३९	०	२९६	०	०	७	१	४	२	३
९	३५००२५	पुस्तकालयहरु-३ (डिल्लीरमण, केशर, राष्ट्रिय)	३९५	२६९	२६३	६	०	२६९	०	०	७	२	४	१	३
१०	३५००२६	शिक्षक सेवा निवृत्त सुविधा	१०७,१०१	१७७,५००	१७७,५००	०	०	१७७,५००	०	०	७	१	४	२	३
११	३५०१०८	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड	३३२	२,७११	२,७११	०	०	२,७११	०	०	३	२	४	१	३
१२	३५०१०९	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम परिषद् (विशेष कार्यक्रम समेत)	२२,१४९	१७,२२५	१७,२२५	०	०	१०,२४७	६,९७८	०	३	२	४	१	३
१३	३५०११३	शिक्षाका लागि खाद्य कार्यक्रम(प्राथमिक विद्यालय पौष्टिक आहार)	३,९४८	४००	३९३	७	०	२८७	११३	०	३	२	१	१	३
१४	३५०११५	यूनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	२२४	१४९	१४९	०	०	१४९	०	०	३	२	४	२	३
१५	३५०११८	सबैका लागि शिक्षा- शिशु विकास कार्यक्रम	८१८	२३०	२३०	०	०	२५	२०५	०	३	२	४	१	३
१६	३५०१३५	व्यवसायिक शिक्षा तथा तालिम अभिवृद्धि योजना- दोस्रो	२,३८१	१४,०७३	१४,०७३	०	०	८०	०	१३,९९३	३	१	१	१	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
१७	३५०१३६	सीप विकास परियोजना	३,९४६	४,४२३	४,४२३	०	०	६७१	३,७५२	०	३	१	४	१	३
१८	३५०१३८	पढाई सीप प्रवर्द्धन कार्यक्रम	७८०	५०२	५०२	०	०	४९	४५३	०	३	२	४	१	३
१९	३५०१३९	उच्च शिक्षा सुधार परियोजना	४,९३९	११,०८६	११,०८६	०	०	०	०	११,०८६	३	१	४	१	३
२०	३५०१४०	विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम- केन्द्र स्तर	४,४८९	७५,५५६	७५,४०६	१५०	०	५४,५२६	१०,३८८	१०,६४२	३	१	४	१	३
२१	३५०१४५	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र	०	१५३	१५३	०	०	१५३	०	०	७	१	४	३	३
२२	३५०१४६	चिकित्सा शिक्षा आयोग	०	१,४००	७८०	६२०	०	१,४००	०	०	७	१	४	२	२
		जम्मा	**२८८,५७६**	**४६२,१५२**	**४६०,०५७**	**२,०९५**	**०**	**४०४,२९२**	**२२,१३९**	**३५,७२१**					

४.२ विज्ञान तथा प्रविधि

१	३५०१४३	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान	०	३,२१२	२,००५	१,२०७	०	३,२१२	०	०	५	२	९	३	३
		जम्मा	**०**	**३,२१२**	**२,००५**	**१,२०७**	**०**	**३,२१२**	**०**	**०**					

४.३ स्वास्थ्य

१	३७००११	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	८०९	८०९	८०९	०	०	८०९	०	०	७	१	३	२	३
२	३७००१२	स्वास्थ्य सेवा विभाग	१,१९५	१,३९०	१,३९०	०	०	१,३९०	०	०	७	१	३	२	३
३	३७००१४	प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा	९,७१८	११,०३०	११,०३०	०	०	११,०३०	०	०	७	१	३	१	३
४	३७००१५	केन्द्रिय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान	०	२,२६४	२,२६४	०	०	२,२६४	०	०	५	१	३	१	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
५	३७००२१	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र	४९२	५००	५००	०	०	५००	०	०	७	२	३	१	३
६	३७००२४	औषधि व्यवस्था विभाग	१,३२६	१,६७६	९५१	७२५	०	१,६०८	६८	०	७	१	३	२	३
७	३७००२५	आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा विभाग	१५०	१६९	१६९	०	०	१६९	०	०	७	२	३	२	३
८	३७००३०	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	१५९	१५६	१३६	२०	०	१५६	०	०	७	२	३	२	३
९	३७०१०२	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	१२,७७६	१४,७३०	१४,७३०	०	०	११,७३०	३,०००	०	३	२	३	२	३
१०	३७०१०३	कान्ति बाल अस्पताल	२,१८४	१,९२०	१,९२०	०	०	१,९२०	०	०	३	२	३	१	३
११	३७०१०४	शुक्रराज ट्रपिकल अस्पताल	१,१०७	१,१४०	१,१४०	०	०	१,१४०	०	०	३	२	३	२	३
१२	३७०१०५	परोपकार प्रसुती अस्पताल	२,९६९	२,९६०	२,९६०	०	०	२,९६०	०	०	३	२	५	१	३
१३	३७०१०६	नेपाल आखाँ अस्पताल	३२५	२८५	२८५	०	०	२८५	०	०	३	२	३	२	३
१४	३७०१०७	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	३,०२१	३,१६०	३,१६०	०	०	३,१६०	०	०	३	२	३	२	३
१५	३७०१०८	मनमोहन कार्डियोथेरासिक भस्कुलर तथा ट्रान्स्प्लान्ट केन्द्र, महाराजगंज	२,५५०	३,७४०	३,७४०	०	०	३,७४०	०	०	३	२	३	२	३
१६	३७०१०९	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	६,६०५	५,७१०	५,७१०	०	०	५,७१०	०	०	३	२	३	२	३
१७	३७०११०	बी.पी कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	६,७८५	५,८७०	५,८७०	०	०	५,८७०	०	०	३	२	३	२	३
१८	३७०११२	त्रि. वि.शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द समेत)	२,६५७	२,६१०	२,६१०	०	०	२,६१०	०	०	३	२	३	२	३
१९	३७०११३	क्षयरोग नियन्त्रण	७,७५१	६,९५२	५,४९७	१,४५५	०	५,४२८	१,५२४	०	३	१	३	२	३
२०	३७०११४	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	५,५८०	५,५०९	५,२४१	२६८	०	१,६४८	३,८६१	०	३	१	३	१	३
२१	३७०११५	एकीकृत महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम	३,३६२	४,८५०	४,७९८	५२	०	५९३	४,२५७	०	३	१	५	१	३
२२	३७०११६	एकिकृत बाल स्वास्थ्य एवं पोषण कार्यक्रम	१८,६९७	२१,५५९	१९,८९४	१,६६५	०	६,१९७	१५,३६२	०	३	१	३	१	३
२३	३७०११९	इपिडेमियोलोजी, औलो , कालाज्वर नियन्त्रण तथा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन	५,५२४	४,२१२	४,१८६	२६	०	३,५५३	६५९	०	३	१	३	२	३
२४	३७०१२०	अपाङ्गता रोकथाम तथा कुष्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम	८०९	२८३	२७०	१३	०	२८३	०	०	३	१	३	२	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
२५	३७०१२१	औषधि र उपकरण आपूर्ति	२,९८६	३,१४६	१,४३५	१,७११	०	१,३८६	१,७६०	०	३	१	३	२	३
२६	३७०१२२	अस्पताल निर्माण सुधार तथा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली	१३,२६६	१३,१९०	१३,१३४	५६	०	११,७७५	१,४१५	०	३	१	३	२	३
२७	३७०१२३	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	१,६४३	१,१४१	१,१३६	५	०	८४३	२९८	०	३	२	३	१	३
२८	३७०१२४	राष्ट्रिय तालिम कार्यक्रम	१,६६४	१,०३७	१,०१६	२१	०	७४५	२९२	०	३	२	३	२	३
२९	३७०१२५	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	२४३	२१९	२१९	०	०	२१९	०	०	३	२	३	२	३
३०	३७०१२६	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	२,२६६	१,९८१	१,६३३	३४८	०	१,९८१	०	०	३	२	३	२	३
३१	३७०१२७	स्वास्थ्य कर कोषबाट संचालित कार्यक्रमहरु	४,१५२	४,०००	४,०००	०	०	४,०००	०	०	३	२	३	२	३
३२	३७०१२८	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी	०	४८३	४८३	०	०	४८३	०	०	५	२	३	१	३
३३	३७०१२९	विविध कार्यक्रम (आयुर्वेद विभाग)	५५२	३३९	२७९	६०	०	२३४	१०५	०	३	२	३	२	३
३४	३७०१३०	सिहंदरबार वैद्यखाना	३३४	२९४	२९४	०	०	२९४	०	०	३	२	३	२	३
३५	३७०१३१	बी.पी. कोईराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	२१९	२२०	२२०	०	०	२२०	०	०	३	२	३	२	३
३६	३७०१३२	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	६३३	५८०	५८०	०	०	५८०	०	०	३	२	३	२	३
३७	३७०१३३	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	१,०६८	९५०	९५०	०	०	९५०	०	०	३	२	३	२	३
३८	३७०१३४	अनुगमन,मूल्यांकन तथा योजना सुदृढीकरण	१७,३८८	६३,९४७	५८,८९४	५,०५३	०	६३,८७९	६८	०	३	१	३	२	३
३९	३७०१३६	प्राथमिक स्वास्थ्य पुनजार्गरण कार्यक्रम	८,३८३	५,११६	४,८६१	२५५	०	५,०६६	५०	०	३	१	३	१	३
४०	३७०१३९	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	५,६०४	४,५१३	४,५१३	०	०	४,५१३	०	०	३	२	३	१	३
४१	३७०१४०	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	६४८	५००	५००	०	०	५००	०	०	३	२	३	१	३
४२	३७०१४१	मानव अंग प्रत्यारोपण केन्द्र	२,१०१	१,६०५	१,६०५	०	०	१,६०५	०	०	३	१	३	१	३
४३	३७०१४३	सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा (स्वास्थ्य वीमा) कार्यक्रम	१४,७८६	६०,०००	६०,०००	०	०	३३,४६२	०	२६,५३८	३	१	१	१	३
४४	३७०१४४	एकिकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	३,३६५	७२,९२८	०	७२,९२८	०	१३,८७८	१०,०००	४९,०५०	३	१	३	२	२
४५	३७०८०९	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	४,०३८	१,१५०	१००	१,०५०	०	१,१५०	०	०	३	१	३	२	३
जम्मा			**१८१,८९०**	**३४०,८२३**	**२५५,११२**	**८५,७११**	**०**	**२२२,५१६**	**४२,७१९**	**७५,५८८**					

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
	४.४	**खानेपानी तथा सरसफाई**													
१	३१३०११	खानेपानी मन्त्रालय	३,४००	७६०	६५८	१०२	०	७६०	०	०	७	१	६	२	१
२	३१३०१२	खानेपानी विभाग	९५५	१,४५९	१,०१७	४४२	०	१,४५९	०	०	७	१	६	२	२
३	३१३१०१	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	१२५	१३९	१३८	१	०	१३९	०	०	४	२	६	२	१
४	३१३१०२	खानेपानी सेवा नियमन तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	२,८११	५,०८८	४२	५,०४६	०	५,०८८	०	०	४	१	६	२	१
५	३१३१०४	जनसाधन विकास कार्यक्रम	४४१	४८३	२५४	२२९	०	४८३	०	०	४	२	१६	१	२
६	३१३१०६	खानेपानी तथा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	४,३२९	१,९०२	६९	१,८३३	०	१,४४९	४५३	०	३	१	६	१	१
७	३१३१०८	तेस्रो साना सहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	११,३८१	२८,९३८	८६१	२८,०७७	०	५,७८९	६३९	२२,५१०	३	१	५	१	२
८	३१३१०९	जलवायु अनुकूलित वृहत खानेपानी आयोजना	७२,४९०	२२,७१०	२२६	२२,४८४	०	२२,०९०	६२०	०	५	२	१३	३	१
९	३१३११०	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	३,७६८	४,२२८	६२	४,१६६	०	४,२२८	०	०	३	२	६	२	२
१०	३१३१११	खानेपानी तथा सरसफाई सह-लगानी कार्यक्रम	१०,६४९	९,८७१	१६८	९,७०३	०	९,८७१	०	०	३	१	६	१	१
११	३१३११४	मेलम्ची खानेपानी आयोजना (Phase II समेत)	३७,७३०	७०,६५९	८८५	६९,७७४	०	३२,७९८	०	३७,८६१	३	१	६	२	१
१२	३१३११५	ग्रामिण खानेपानी तथा सरसफाइ कोष	१०,२४५	२३,९९५	१,५७५	२२,४२०	०	२,४५४	६,६५१	१४,८९०	३	१	६	२	१
१३	३१३११८	सहरी खानेपानी तथा सरसफाइ (क्षेत्रगत) आयोजना	०	८,७२२	२६०	८,४६२	०	१,८१३	०	६,९०९	२	१	६	३	३
१४	३१३११९	संघीय गुणस्तर अनुगमन तथा आयोजना कार्यान्वयन कार्यालयहरु	०	५००	४५०	५०	०	५००	०	०	७	१	६	३	३
१५	५०११०४	नगर विकास कोष - खानेपानी क्षेत्र	३,६०३	९,४००	०	०	९,४००	०	०	९,४००	३	१	६	३	२
१६	५०११२६	खानेपानी उत्पादन बृद्धि कार्यक्रम	१३,२८७	७,५००	०	०	७,५००	७,५००	०	०	३	२	६	२	२
१७	५०११२७	खानेपानी तथा ढल निकास कार्यक्रम	१,४११	११,०००	०	०	११,०००	१,०००	१०,०००	०	३	२	६	२	१
१८	५०११२८	काठमांडौ उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	६,४२९	५,०००	०	०	५,०००	५,०००	०	०	३	१	६	२	२
१९	५०११४५	काठमाण्डौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना	१६,२१८	४०,२२३	०	०	४०,२२३	९,५७१	०	३०,६५२	३	१	६	२	२
२०	५०११६७	काठमाडौं उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना	१३,९९३	४१,९८६	०	०	४१,९८६	१०,९९७	०	३०,९८९	३	१	६	२	१

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
२१	५०११७७	ढल प्रशोधन केन्द्र	८०४	२००	०	०	२००	२००	०	०	३	१	६	३	१
जम्मा			**२१४,०६९**	**२९४,७६३**	**६,६६५**	**१७२,७८९**	**११५,३०९**	**१२३,१८९**	**१८,३६३**	**१५३,२११**					

४.५ युवा तथा खेलकूद

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
१	३४३०११	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	४३४	३०७	३०४	३	०	३०७	०	०	७	१	४	२	३
२	३४३०१२	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्	१३,५९५	३३,५८५	११,२१३	२२,३७२	०	३३,५८५	०	०	७	१	४	२	३
३	३४३०१३	राष्ट्रिय युवा परिषद्	२,७९०	१,१०५	१,१०२	३	०	१,१०५	०	०	७	१	४	३	३
४	३४३१०१	राष्ट्रिय युवा परिचलन कार्यक्रम	३४८	२१९	२१९	०	०	२१९	०	०	३	१	४	२	३
५	३४३१०२	खेलकुद विकास कार्यक्रम	१,७०८	५८६	५८६	०	०	५८६	०	०	३	१	५	२	३
६	३४३१०५	युवा स्वरोजगार कोष	१,१६९	१,७५२	१,७३३	१९	०	१,७५२	०	०	१	१	८	२	३
जम्मा			**२०,०४४**	**३७,५५४**	**१५,१५७**	**२२,३९७**	**०**	**३७,५५४**	**०**	**०**					

४.६ महिला,बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
१	३४००११	महिला,बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय	५३५	५८३	५७४	९	०	५८३	०	०	७	१	५	१	३
२	३४००१३	समाज कल्याण परिषद्	१६६	२५	२५	०	०	२५	०	०	७	२	१६	२	३
३	३४००१४	समाज कल्याण केन्द्रहरु	४०८	२६४	२६०	४	०	२६४	०	०	७	१	१६	२	३
४	३४०१०१	महिला विकास कार्यक्रम	५५१	२८७	२८४	३	०	२८७	०	०	५	१	५	१	३
५	३४०१०२	महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम	९५९	४०८	४०६	२	०	४०८	०	०	५	१	५	१	३
६	३४०१०५	समाज कल्याण कार्यक्रम (जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम समेत)	२,२२६	५६५	५६५	०	०	५६५	०	०	३	१	१	२	३
७	३४०१०७	बाल कल्याण कार्यक्रम	७२७	३४१	२३४	१०७	०	३४१	०	०	३	१	१	२	३
८	३४०१०८	बाल कल्याण समिति	६१७	९१३	९१३	०	०	५१७	३९६	०	३	२	१	२	३
९	३४०११२	लैङ्गिक हिंसा निवारणका लागि महिला सस्थाहरुको एकीकृत विकास कार्यक्रम	१,५९५	३,०५५	३,०५५	०	०	०	३,०५५	०	५	१	५	१	३
१०	३४०११३	राष्ट्रपति महिला उत्थान कार्यक्रम	९१६	२,९५७	२,९५७	०	०	२,९५७	०	०	५	१	५	१	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
		जम्मा	**८,७००**	**९,३९८**	**९,२७३**	**१२५**	**०**	**५,९४७**	**३,४५१**	**०**					
	४.७	**श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा**													
१	३७१०११	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	७३८	३,७४७	१,८९९	१,८४८	०	३,७४७	०	०	७	१	८	२	३
२	३७१०१२	श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग	२५२	२६३	२५८	५	०	२६३	०	०	७	१	८	२	३
३	३७१०१७	वैदेशिक रोजगार विभाग	१,३१६	१,५००	१,३६९	१३१	०	१,५००	०	०	७	१	८	२	३
४	३७१०१८	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	१३९	१२८	१२६	२	०	१२८	०	०	७	२	८	२	३
५	३७१०१९	वैदेशिक रोजगार प्रवर्धन बोर्ड	९६	१०७	१०७	०	०	१०७	०	०	७	२	८	३	२
६	३७११०४	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम केन्द्र	२,८५८	६६८	६५५	१३	०	६६८	०	०	३	१	८	१	३
७	३७११०५	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१,६४३	१,५७८	१,५०३	७५	०	३८३	१,१९५	०	३	२	८	२	३
८	३७११०७	सामाजिक सुरक्षा कोष	२६४	३३७	३३७	०	०	३३७	०	०	३	१	१	२	३
९	३७११०८	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	०	३१,०००	३१,०००	०	०	३१,०००	०	०	२	१	८	३	३
		जम्मा	**७,३०६**	**३९,३२८**	**३७,२५४**	**२,०७४**	**०**	**३८,१३३**	**१,१९५**	**०**					
		कुल जम्मा	**७२०,५८५**	**१,१८७,२३०**	**७८५,५२३**	**२८६,३९८**	**११५,३०९**	**८३४,८४३**	**८७,८६७**	**२६४,५२०**					

अनुसूची ५

पूर्वाधार क्षेत्रगत विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
	५.१	उर्जा													
१	३०८०११	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	७,५९१	१,७१०	१,५९२	११८	०	१,७१०	०	०	७	१	७	३	३
२	३०८०१२	विद्युत विकास विभाग	२,७६३	२,८०८	७६४	२,०४४	०	२,८०८	०	०	७	१	७	३	३
३	३०८०१३	विद्युत नियमन आयोग	५२	५९	३५	२४	०	५९	०	०	७	२	७	३	३
४	३०८१०१	जल तथा ऊर्जा आयोग	५८३	६३१	२९८	३३३	०	६३१	०	०	२	१	७	२	३
५	३०८१०२	नदि बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा आयोजना	४०२	१,०८०	२७	१,०५३	०	०	१,०८०	०	२	१	७	२	१
६	३०८१०३	विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन	९	१४	१४	०	०	१४	०	०	२	१	७	३	१
७	३०८१०४	सप्तकोशी बहुउद्धेश्यीय आयोजना	१,३३४	१,२४९	२५०	९९९	०	४८९	७६०	०	२	२	७	२	१
८	३०८१०५	पंचेश्वर बहुउद्धेश्यीय आयोजना	२०२	१७७	९२	८५	०	१७७	०	०	२	२	७	२	१
९	३०८१०६	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	६,२१४	७,३२१	६	७,३१५	०	६,३९४	९२७	०	२	१	७	३	१
१०	३०८१०७	जलविद्युत आयोजना सम्बन्धी मापदण्ड	१५५	८४	९	७५	०	८४	०	०	२	२	७	२	१
११	३०८११२	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	२,८०५	२,९९९	२७६	२,७२३	०	१,२९३	०	१,७०६	२	१	७	३	१
१२	३०८११३	बुढी गण्डकी जलविद्युत आयोजना	८५,६२१	१७९,९९६	३४६	१७९,६५०	०	१७९,९९६	०	०	२	१	७	३	१
१३	३०८११४	नलगाड हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेड	०	५,४४१	२४१	५,२००	०	५,४४१	०	०	२	१	७	२	१
१४	३०८११५	विद्युत विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना	३६,०४०	१८,६८२	१९९	१,७४६	१६,७३७	८,६८२	०	१०,०००	२	१	७	३	३
१५	३०८११७	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	१०,३१६	१२,५४४	१२,४०३	१४१	०	१२,५४४	०	०	२	१	७	१	१
१६	३०८११८	राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय उर्जा कार्यक्रम	२४,४४८	२२,५५९	२२,५५९	०	०	५,६१७	१५,४४२	१,५००	२	१	१	१	१
१७	५०११०५	१३२ के.भी. तथा अन्य प्रसारण लाईन विस्तार	९५,३४३	२४६,९३८	०	०	२४६,९३८	५८,२४०	१३,४९०	१७५,२०८	२	१	७	२	३
१८	५०११०६	थानकोट-चापागाउं-भक्तपुर १३२ के.भी	३,०१४	१००	०	०	१००	१००	०	०	२	१	७	३	३
१९	५०११०७	अन्य ३३ के.भी. तथा सव-स्टेशन आयोजनाहरु	७,६००	२४,१३८	०	०	२४,१३८	२२,१३८	२,०००	०	२	१	७	३	३
२०	५०१११०	जलविद्युत सुदृढीकरण आयोजना	६,१४३	३,३४०	०	०	३,३४०	३,०००	०	३४०	२	१	७	३	२
२१	५०११११	सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण	२६,६१०	५०,०००	०	०	५०,०००	३०,०००	८०	१९,९२०	२	१	७	३	२
२२	५०१११४	कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना (१४ मे.वा.)	१,४०६	१,४००	०	०	१,४००	१,४००	०	०	२	१	७	२	२
२३	५०१११८	चमेलियागाड जल विद्युत आयोजना (३० मे.वा.)	६,०२७	९,०००	०	०	९,०००	४,०००	०	५,०००	२	१	७	२	२
२४	५०१११९	जलाशययुक्त आयोजनाहरुको छनौट तथा संभाव्यता अध्ययन	४,३५५	१०,८८०	०	०	१०,८८०	५,४८०	५,४००	०	२	१	७	२	१

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
२५	५०११२०	ठुला तथा मझौला जलविद्युत अध्ययन आयोजना	१,०४७	१,०४२	०	०	१,०४२	१,०४२	०	०	२	१	७	२	२
२६	५०११२१	माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत आयोजना (४५६ मे. वा.)	५,०२३	५,०००	०	०	५,०००	५,०००	०	०	२	१	७	२	२
२७	५०११२२	माथिल्लो त्रिशुली (३ए) जलविद्युत आयोजना (६० मे.वा.)	८,४०३	२५,८५०	०	०	२५,८५०	७,०५०	०	१८,८००	२	१	७	३	२
२८	५०११२३	राहुघाट जलविद्युत आयोजना (२७ मे.वा.)	६,५१२	१४,८४३	०	०	१४,८४३	१,७४०	०	१३,१०३	२	१	७	२	२
२९	५०११३३	तनहुँ जलविद्युत आयोजना (१४० मे.वा.)	११,३७०	४७,०००	०	०	४७,०००	३,०००	०	४४,०००	२	१	७	२	२
३०	५०११४८	माथिल्लो मोदी जल विद्युत आयोजना	२,००९	२,०००	०	०	२,०००	२,०००	०	०	२	१	७	३	२
३१	५०११५०	नेपाल भारत विद्युत प्रशारण	१०,४५४	२४,८६९	०	०	२४,८६९	३,३६९	१,५००	२०,०००	२	१	७	३	३
३२	५०११७२	पुर्ननविकरणीय तथा क्षमता विस्तार आयोजना	१३,६४०	५१,४११	०	०	५१,४११	२,१५०	०	४९,२६१	२	१	७	२	२
३३	५०११७४	तामाकोशी पाचौं जलबिद्युत आयोजना	३,०१४	३,९००	०	०	३,९००	३,९००	०	०	२	१	७	२	२
३४	५०११७५	जलविद्युत लगानी तथा विकास कम्पनी लिमिटेड	५,३३३	१६,१२०	०	०	१६,१२०	०	०	१६,१२०	२	१	७	३	३
३५	५०११७८	जलविद्युत उत्पादन, प्रशारण र ब्यापार सम्बन्धी कम्पनीहरु	६५२	२००	०	०	२००	२००	०	०	२	१	७	२	१
३६	५०११८३	विद्युत उत्पादन कम्पनी लिमिटेड	१५,५२७	५,०००	०	०	५,०००	५,०००	०	०	३	१	७	३	३
३७	५०११८४	राष्ट्रिय प्रशारण ग्रीड कम्पनी लिमिटेड	१०,०४५	५,०००	०	०	५,०००	५,०००	०	०	१	१	७	३	३
३८	५०११८५	अपर अरुण जलविद्युत आयोजना कम्पनी लिमिटेड	२,३३४	४,०००	०	०	४,०००	४,०००	०	०	१	१	७	३	२
३९	५०११८६	पावर सेक्टर रिर्फम ऐण्ड सस्टेनबल हाईड्रोपावर डेभलपमेन्ट प्रोजेक्ट	३,३७७	१२,११९	०	०	१२,११९	६१९	०	११,५००	१	१	७	३	३
		जम्मा	**४२७,७७३**	**८२१,५०४**	**३९,१११**	**२०१,५०६**	**५८०,८८७**	**३९४,३६७**	**४०,६७९**	**३८६,४५८**					

५.२ भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात

१	३३७०११	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	७२९	७४४	७१९	२५	०	७४४	०	०	७	१	१६	३	३
२	३३७०१२	सडक विभाग	४,७६४	४,२४६	२,४५६	१,७९०	०	४,२४६	०	०	७	१	११	३	३
३	३३७०१४	डिभिजन सडक कार्यालयहरु	४,८९१	५,६२९	५,४२९	२००	०	५,६२९	०	०	७	१	११	३	३
४	३३७०१५	हेभी इक्विप्मेन्ट डिभिजनहरु	३,४६१	२,८३५	२,६२६	२०९	०	२,८३५	०	०	७	२	११	३	३
५	३३७०१६	मेकानिकल तालिम	१८४	२१५	२१५	०	०	२१५	०	०	७	२	११	३	३
६	३३७०१७	प्रयोगशाला	४५७	४१६	१३२	२८४	०	४१६	०	०	७	२	११	३	३
७	३३७०२२	रेलवे विभाग	१७८	६३९	१३९	५००	०	६३९	०	०	७	१	११	३	३
८	३३७०२६	यातायात व्यवस्था विभाग	३०३	२३४	२३४	०	०	२३४	०	०	७	१	११	३	३

(रकम रु. लाखमा)

क.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
९	३३७१०१	सगरमाथा राजमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	३,३४१	३,९९८	८२	३,९१६	०	३,९९८	०	०	२	१	९	२	३
१०	३३७१०२	वी.पी. राजमार्ग (सुर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली-बर्दिवास सडक आयोजना)	१,२७३	१,८६३	११९	१,७४४	०	८६३	१,०००	०	२	१	९	२	३
११	३३७१०५	महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-झुलाघाट-दार्चुला-टिङकर)	१,७३९	३,१०४	८७	३,०१७	०	३,१०४	०	०	२	१	९	२	३
१२	३३७१०६	कान्ति राजपथ	४,२५२	६,०७८	८७	५,९९१	०	६,०७८	०	०	२	१	९	२	३
१३	३३७११७	गंगटे-समुन्द्रटार-गल्फुभन्ज्याङ सडक	६४४	६३०	०	६३०	०	६३०	०	०	२	१	९	२	३
१४	३३७१२०	सालझण्डी-सन्धिखर्क-ढोरपाटन सडक	१,९१९	२,३०५	७६	२,२२९	०	२,३०५	०	०	२	१	९	२	३
१५	३३७१२४	दमक-चिसापानी सडक	८८५	१,२५०	०	१,२५०	०	१,२५०	०	०	२	२	९	२	३
१६	३३७१२५	मदन भण्डारी राजमार्ग (झापाको शान्तिनगर देखि पश्चिम डडेल्धुराको रुपालसम्म)	५२,९६०	४५,०००	३१२	४४,६८८	०	२५,०००	०	२०,०००	२	१	९	२	३
१७	३३७१२९	गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ्ग-स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी सडक आयोजना	११,८४२	१०,५७२	८२	१०,४९०	०	१०,५७२	०	०	२	१	९	२	३
१८	३३७१३०	टनकपुर लिंक सडक	१,२६२	९००	०	९००	०	९००	०	०	२	२	९	२	३
१९	३३७१३३	सडक सुधार आयोजना	१९,६४४	४८,६०६	६१४	४७,९९२	०	८,५५०	०	४०,०५६	२	२	९	२	३
२०	३३७१३६	११किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक सडक	१,७३७	१,७००	८०	१,६२०	०	१,७००	०	०	२	१	९	२	३
२१	३३७१३७	शहिद मार्ग (घोराही- नुवागाउँ- तिला- घर्तिगाउ- थवाङ-मुसिकोट-मैकोट)	३,६८८	२,६०४	९५	२,५०९	०	२,६०४	०	०	२	१	९	२	३
२२	३३७१३८	पुष्पलाल राजमार्ग (मध्य पहाडी राजमार्ग)	५०,८४०	५५,५०२	४७२	५५,०३०	०	३५,५०२	०	२०,०००	२	१	९	२	३
२३	३३७१३९	रुपैडिया-नेपालगंज-सुर्खेत-दैलेख बजार-महाबुलेक-गाल्जे भात्तडी, रतडा-नाग्म-गमगढी-नाक्चेलाग्ना सडक	७४४	१,०००	०	१,०००	०	१,०००	०	०	२	१	९	२	३
२४	३३७१४०	भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-तिन्जे धो)	३,३४८	२,४५०	०	२,४५०	०	२,४५०	०	०	२	१	९	२	३
२५	३३७१४१	काठमांडौ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	८५,३७५	१५३,९७८	०	१५३,९७८	०	५६,४७८	०	९७,५००	२	१	९	२	३
२६	३३७१४२	सडक क्षेत्र विकास आयोजना	१७,७४८	३२,१६१	९३	३२,०६८	०	२,६२६	०	२९,५३५	२	१	९	२	३
२७	३३७१४५	उत्तर दक्षिण राजमार्ग (कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	२१,२५७	२३,०५१	३६५	२२,६८६	०	२३,०५१	०	०	२	१	९	२	३
२८	३३७१४६	बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ सडक	८४२	८००	०	८००	०	८००	०	०	२	१	९	२	३
२९	३३७१४९	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	१७,०३०	१५,०७९	१७९	१४,९००	०	१५,०७९	०	०	२	२	९	२	३
३०	३३७१५४	बेशीशहर- चामे -मनाङ सडक	५८९	९००	०	९००	०	९००	०	०	२	१	९	२	३
३१	३३७१५७	स्थानिय सडक पुल निर्माण	४६,३११	२८,९९६	०	२८,९९६	०	२८,९९६	०	०	२	१	९	२	३

(रकम रु. लाखमा)

क.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
३२	३३७१५९	रणनैतिक सडक पुलहरुको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	४,०८०	३,९००	०	३,९००	०	३,९००	०	०	२	२	९	२	३
३३	३३७१६५	सडक बोर्ड	३७,३६४	५५,०००	५५,०००	०	०	५५,०००	०	०	२	१	९	२	३
३४	३३७१८८	काठमाडौ बाहिरी चक्रपथ	४१५	४००	०	४००	०	४००	०	०	२	२	९	३	३
३५	३३७१९७	महाकाली पुल निर्माण आयोजना	६,३३८	८,९५५	०	८,९५५	०	३,९५५	०	५,०००	२	१	९	२	३
३६	३३७१९८	सेती राजमार्ग(टिकापुर-लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	२,२२८	४,२०३	१३९	४,०६४	०	४,२०३	०	०	२	१	९	२	३
३७	३३७१९९	चेपाङ मार्ग (ठोरी-भण्डारा-लोथर-मलेखु)	८४२	१,२००	०	१,२००	०	१,२००	०	०	२	१	९	२	३
३८	३३७२२४	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरु समेत)	३९,३९२	५५,००२	४७५	५४,५२७	०	२८,१०४	२६,८९८	०	२	१	९	२	३
३९	३३७३०४	उपक्षेत्रीय यातायात अभिवृद्धि आयोजना	१८५	१०	०	१०	०	१०	०	०	२	१	९	२	३
४०	३३७३०६	जल मार्ग	०	१६१	५३	१०८	०	१६१	०	०	२	१	९	१	३
४१	३३७३०७	रेल, मेट्रो रेल तथा मोनो रेल विकास आयोजना	३३,८०७	४५,००३	१३४	४४,८६९	०	१५,००३	०	३०,०००	२	१	९	२	३
४२	३३७३१२	व्यापारीक मार्ग विस्तार आयोजना	४३,५०५	३०,००२	२९२	२९,७१०	०	७,०५८	०	२२,९४४	२	१	९	२	३
४३	३३७३१४	यातायात आयोजना तयारी सहयोग	६८	१३	३	१०	०	१३	०	०	२	१	९	३	३
४४	३३७३२०	रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेसा संरक्षण	१९,२५१	४५,४७६	३७१	४५,१०५	०	१५,४७६	०	३०,०००	२	१	९	२	३
४५	३३७३२६	सासेक रोड कनेक्टीभिटी प्रोजेक्ट	१२,३०३	१७,१८८	१२०	१७,०६८	०	२,६४८	०	१४,५४०	२	१	९	३	३
४६	३३७३२७	चक्रपथ विस्तार आयोजना	५,७७६	१४,६०७	५९	१४,५४८	०	४,५४२	१०,०६५	०	२	१	९	३	३
४७	३३७३३०	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा यातायात आयोजनाः मुग्लिङ नारायणगढ सडक खण्ड	११,७०४	६,०८२	६७	६,०१५	०	१,१३२	०	४,९५०	२	१	९	३	३
४८	३३७३३१	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	१,६६०	१,६६४	४७	१,६१७	०	१,६६४	०	०	२	१	११	३	२
४९	३३७३५२	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना	९,३२३	१४,३८४	४,८७५	९,५०९	०	१४,३८४	०	०	२	१	११	२	३
५०	३३७३५६	रणनीतिक सडक पुनर्स्थापना तथा सुधार	१६,०६२	११,०००	०	११,०००	०	११,०००	०	०	२	१	९	२	३
५१	३३७३५७	राजमार्ग स्तरोन्नती (रणनीतिक सडक विकास आयोजना)	२,०८५	२१,०६३	६३	२१,०००	०	२१,०६३	०	०	२	१	९	३	३
५२	३३७३५८	नागढुङ्गा सुरुङमार्ग निर्माण आयोजना	१७,४८९	६४,४८०	५९	६४,४२१	०	१०,३९४	०	५४,०८६	२	१	९	३	३
५३	३३७३६१	सासेक सडक सुधार आयोजना	६,८०४	७२,२००	३४६	७१,८५४	०	८,१३७	०	६४,०६३	२	१	९	३	२
५४	३३७३६२	मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा-जुम्ला सडक	६२२	८००	०	८००	०	८००	०	०	२	१	९	३	२
५५	३३७३६३	स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु सल्लेरी-खोटाङ दिक्तेल-ओखलढुंगा)	४९९	१,२००	०	१,२००	०	१,२००	०	०	२	१	९	३	२
५६	३३७३६६	तराई मधेस सडक पुर्वाधार विशेष कार्यक्रम	२५,८४९	३५,३००	०	३५,३००	०	३५,३००	०	०	२	१	९	३	२
५७	३३७३६८	साँघुटार- ओखलढुङ्गा- कुइभिर सडक	१,२६२	२,५००	०	२,५००	०	२,५००	०	०	२	१	९	२	२

(रकम रु. लाखमा)

क.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
५८	३३७३६९	सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	०	३७,८००	०	३७,८००	०	१,०५०	०	३६,७५०	२	१	९	३	३
५९	३३७३७०	दोश्रो पुल सुधार तथा संभार आयोजना	०	७,०००	०	७,०००	०	०	०	७,०००	२	१	९	२	२
जम्मा			**६६३,१५०**	**१,०१४,०७८**	**७६,७९६**	**९३७,२८२**	**०**	**४९९,६९१**	**३७,९६३**	**४७६,४२४**					
	५.३	**सञ्चार तथा सूचना प्रविधि**													
१	३५८०११	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	५,११४	११,६७७	४,४२८	७,२४९	०	११,६७७	०	०	७	१	१६	२	३
२	३५८०१२	मुद्रण विभाग	२,०९४	१,६९४	७०५	९८९	०	१,६९४	०	०	७	२	१६	३	३
३	३५८०१३	सूचना तथा प्रशारण विभाग	१,७६७	१,९९०	१,९५२	३८	०	१,९९०	०	०	७	१	१६	२	३
४	३५८०१४	संचार केन्द्रहरु	१३०	१३१	१२५	६	०	१३१	०	०	७	१	१६	२	३
५	३५८०१५	राष्ट्रिय सूचना आयोग	४६८	४९९	४९९	०	०	४९९	०	०	७	२	१६	२	३
६	३५८०१६	राष्ट्रिय समाचार समिति	१,२४७	१,१३०	१,१३०	०	०	१,१३०	०	०	७	२	१६	२	३
७	३५८०१७	प्रेस काउन्सिल	४२५	४६९	४६९	०	०	४६९	०	०	७	२	१६	२	३
८	३५८०१८	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	५२	६१	५८	३	०	६१	०	०	७	२	१६	३	३
९	३५८०१९	हुलाक सेवा विभाग	१,३४७	१,२३३	१,१०७	१२६	०	१,२३३	०	०	७	१	१६	३	३
१०	३५८०२०	जिल्ला हुलाक कार्यालयहरु	२२,५७७	२५,२९७	२४,८१९	४७८	०	२५,२९७	०	०	७	१	१६	३	३
११	३५८०२१	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	११५	१४०	१३८	२	०	१४०	०	०	७	२	१६	३	३
१२	३५८०२२	केन्द्रीय धनादेश कार्यालय	१४६	१४६	१२६	२०	०	१४६	०	०	७	२	१६	३	३
१३	३५८०२३	केन्द्रीय टिकट भण्डार तथा फिलाटेलिक ब्यूरो	७०	४७९	४३०	४९	०	४७९	०	०	७	२	१६	२	३
१४	३५८०२५	हुलाक निर्देशनालयहरु	१,९७१	२,१९१	२,०७१	१२०	०	२,१९१	०	०	७	२	१६	३	३
१५	३५८०२६	गोश्वारा हुलाक	१,६५०	१,६५३	१,६१३	४०	०	१,६५३	०	०	७	१	१६	३	३
१६	३५८०२७	सुचना प्रविधि विभाग	९९२	१,३२२	५२८	७९४	०	१,३२२	०	०	७	१	९	२	३
१७	३५८१०२	रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति	२,५००	२,१००	२,१००	०	०	२,१००	०	०	४	१	९	२	३
१८	३५८१०५	प्रमाणीकरण नियन्त्रकको कार्यालय	२०५	२०४	१२४	८०	०	२०४	०	०	२	२	१६	३	३
१९	३५८१०६	राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र	५,५४३	४,०४२	८४२	३,२००	०	४,०४२	०	०	२	१	९	३	३
२०	५०११०२	नेपाल टेलीभिजन	२,७१२	२,४००	०	०	२,४००	२,४००	०	०	४	१	९	३	३
जम्मा			**५१,१२५**	**५८,८५८**	**४३,२६४**	**१३,१९४**	**२,४००**	**५८,८५८**	**०**	**०**					
	५.४	**सहरी विकास**													
१	३४७०११	शहरी विकास मन्त्रालय	२,९८६	६४०	५९१	४९	०	६४०	०	०	७	१	११	२	३
२	३४७०१९	शहरी विकास तथा भवन निर्माण बिभाग	७८७	९१८	९१८	०	०	९१८	०	०	७	१	११	३	३
३	३४७०२१	विशेष भवन निर्माण तथा सम्भार डिभिजन	३,४७२	५,४६९	१,२७४	४,१९५	०	५,४६९	०	०	७	१	११	३	३

(रकम रु. लाखमा)

क.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
४	३४७०२२	काठमाण्डौ उपत्यका विकास प्राधिकरण	८,०७९	५,८४६	७२१	५,१२५	०	५,८४६	०	०	७	१	११	३	३
५	३४७१८०	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	२१,७६७	१२,५००	१२,५००	०	०	१२,५००	०	०	२	२	११	३	२
६	३४७१८२	एकीकृत कार्यमूलक योजना (शहरी विकास)	२,२६८	६३९	५	६३४	०	६३९	०	०	२	२	११	२	३
७	३४७१८५	नगर विकास कोष	४,५२०	६,९३३	६,९३३	०	०	२,३१०	४,६२३	०	२	२	११	२	३
८	३४७१८६	सघन शहरी विकास कार्यक्रम	७६,४४३	१०९,७०७	६०६	१०९,१०१	०	२९,७०७	०	८०,०००	२	१	११	२	३
९	३४७१८७	शहरी तथा वातावरणीय सुधार आयोजना	१९,४०६	११,४३५	९,५६५	१,८७०	०	१,४२३	०	१०,०१२	२	१	१३	२	२
१०	३४७१९०	भवन निर्माण संहिता,सरकारी भवन निर्माण	१३,६०१	२१,३७७	४७४	२०,९०३	०	२१,३७७	०	०	२	१	११	३	३
११	३४७१९७	गणतन्त्र स्मारक तथा गणतन्त्र स्तम्भ	४६५	२००	२	१९८	०	२००	०	०	२	१	११	३	३
१२	३४७३०८	धोविखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	३,८२३	४,८६७	४२	४,८२५	०	४,८६७	०	०	२	२	९	२	२
१३	३४७३०९	नेपाल - भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	७३७	३७८	३२	३४६	०	३७८	०	०	२	२	१७	२	३
१४	३४७३१६	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	७८४	१,९२०	१२०	१,८००	०	२५	०	१,८९५	४	१	१६	२	३
१५	३४७३२०	एकीकृत शहरी विकास आयोजना	९,१७१	८,७८३	८,६७४	१०९	०	२,५७४	९२७	५,२८२	२	१	११	२	३
१६	३४७३५७	बागमती सुधार आयोजना	१९,०९६	१८,९२७	१,३२८	१७,५९९	०	७,५०३	५३०	१०,८९४	५	१	१५	२	१
१७	३४७३५८	नयाँ सहर आयोजना	१७,७९७	१,२०८	२१८	९९०	०	१,२०८	०	०	२	२	११	२	३
१८	३४७३६०	गरिबी लक्षित सहरी पुनर्उत्थान कार्यक्रम	७३०	९४९	५५०	३९९	०	०	९४९	०	३	२	१	२	३
१९	३४७३६१	क्षेत्रीय शहरी विकास कार्यक्रम	२४,५६२	१,९४२	२७८	१,६६४	०	३२६	०	१,६१६	२	१	११	३	२
२०	३४७३६२	संघिय सहरी विकास आयोजना कार्यान्वयन कार्यालयहरु	०	५००	४५०	५०	०	५००	०	०	७	१	११	२	२
२१	३४७३६३	सहरी पूर्वाधार लगानी आयोजना	०	१,४१७	२७३	१,१४४	०	४१७	१,०००	०	२	१	११	१	१
२२	५०११६३	नगर विकास कोष -मझौला शहरी ३३७१८७	९७८	३,०००	०	०	३,०००	०	०	३,०००	२	१	११	३	३
२३	५०११६४	नगर विकास कोष - शहरी शासकीय सुधार ३३७३१६	४२४	५२	०	०	५२	०	०	५२	२	१	१६	३	३
२४	५०११६८	काठमाडौं उपत्यका विकास प्राधिकरण	२,००९	५००	०	०	५००	५००	०	०	२	१	११	२	३
२५	५०११६९	एकिकृत शहरी विकास आयोजना	९३५	२,८७०	०	०	२,८७०	०	०	२,८७०	२	१	११	२	३
२६	५०११८७	नगर विकास कोष	०	१०,०००	०	०	१०,०००	१०,०००	०	०	२	२	९	२	३
जम्मा			**२३४,८४०**	**२३२,९७७**	**४५,५५४**	**१७१,००१**	**१६,४२२**	**१०९,३२७**	**८,०२९**	**११५,६२१**					

५.५ सिंचाइ

१	३०८०१४	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	३,१४३	३,५०२	८५८	२,६४४	०	३,५०२	०	०	७	१	१३	३	३
२	३०८०१७	जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग	२,८४८	२,२५०	२,२३६	१४	०	२,२५०	०	०	७	१	१३	२	३

(रकम रु. लाखमा)

क.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
३	३०८०२०	सिंचाइ व्यवस्थापन डिभिजन - ८	८६०	१,०७५	९६६	१०९	०	१,०७५	०	०	७	१	२	२	३
४	३०८०२१	यान्त्रिक कार्यालय-३	१९९	१९८	१५८	४०	०	१९८	०	०	७	२	२	३	३
५	३०८११६	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यक्रम	९१९	१,१२६	७६७	३५९	०	१,१२६	०	०	५	१	१३	३	१
६	३०८१२०	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना	८,१०७	१२,८२०	२,७९८	१०,०२२	०	१,६१४	५,३१३	५,८९३	५	१	१३	२	१
७	३०८१२४	सिंचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	६६७	३०३	१२८	१७५	०	३०३	०	०	१	२	२	२	१
८	३०८१२५	सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (सिंचाइ)	७,३३६	५८२	१७९	४०३	०	५८२	०	०	१	१	२	१	१
९	३०८१२६	सिंचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	७३३	१,१५५	१७	१,१३८	०	१,१५५	०	०	१	२	२	१	१
१०	३०८१२७	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	२९१	१२१	६	११५	०	१२१	०	०	५	२	२	२	३
११	३०८१२८	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र आयोजना	७,६६२	२,३३६	२०३	२,१३३	०	३६९	०	१,९६७	१	१	२	१	१
१२	३०८१२९	नदी नियन्त्रण	५८,७५३	२९,६९२	२२०	२९,४७२	०	१९,६९३	०	९,९९९	५	१	१३	२	१
१३	३०८१३०	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	१,७०७	७८०	३	७७७	०	७८०	०	०	५	२	१३	२	१
१४	३०८१३१	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरु (बागमती,कमला,खाँडो र लालबकैया समेत)	३,१०३	५,३५१	१००	५,२५१	०	७४९	४,६०२	०	५	१	१३	२	२
१५	३०८१३२	भूमिगत जलस्रोत विकास समिति	९०५	३७६	३१७	५९	०	३७६	०	०	५	२	२	२	२
१६	३०८१३५	मर्मत संभार आयोजनाहरु	११,३६०	२,४९१	१३४	२,३५७	०	२,४९१	०	०	१	१	२	१	३
१७	३०८१३६	बृहत सरकारी सिंचाई योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	५,२८३	४,५३२	१२८	४,४०४	०	४,५३२	०	०	१	१	२	१	२
१८	३०८१३७	बागमती सिंचाइ आयोजना	४,१३३	४,७६०	२३४	४,५२६	०	३,६८०	०	१,०८०	१	१	२	२	२
१९	३०८१३८	बबई सिंचाइ आयोजना	६,३६४	१२,४९७	२०७	१२,२९०	०	१२,४९७	०	०	१	१	२	१	१
२०	३०८१३९	महाकाली सिंचाइ आयोजना (कन्चनपुर)	४,३०६	३,१८१	२२७	२,९५४	०	३,१८१	०	०	१	१	२	२	३
२१	३०८१४०	सुन्सरी मोरङ सिंचाइ आयोजना (तेस्रो)	५,२७४	३,६०२	३१२	३,२९०	०	३,६०२	०	०	१	१	२	२	२
२२	३०८१४१	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिंचाइ आयोजना, दाङ	२,०२५	२,००२	७४	१,९२८	०	२,००२	०	०	१	१	२	२	२
२३	३०८१४२	सिक्टा सिंचाइ आयोजना	१२,१९७	१४,९४३	२५७	१४,६८६	०	१०,४९६	०	४,४४७	१	१	२	२	२
२४	३०८१४५	पालुङटार- कुण्डुटार सिंचाइ आयोजना	३५०	४०२	७	३९५	०	४०२	०	०	१	१	२	२	२
२५	३०८१४८	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)	३,४८७	३,९८०	०	३,९८०	०	३,९८०	०	०	५	१	११	२	३

(रकम रु. लाखमा)

क.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
२६	३०८१४९	रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	१३,६०६	२१,५२५	२९८	२१,२२७	०	७,९९४	०	१३,५३१	१	१	२	२	२
२७	३०८१५०	भेरी - ववई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	२८,५०९	६०,९७४	१८७	६०,७८७	०	४०,९७४	०	२०,०००	१	१	२	२	२
२८	३०८१५१	जलसाधन योजना तयारी सुविधा आयोजना	१,४९२	५,४७१	३३६	५,१३५	०	७८३	४,६८८	०	१	१	२	२	१
२९	३०८१५२	सिंचाइ पुनर्स्थापना आयोजना (कुवेत फण्ड)	४,४०१	२,६८०	७७	२,६०३	०	६७१	०	२,००९	१	१	२	३	२
३०	३०८१५४	जलस्रोत अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	६८९	५६७	१४८	४१९	०	५६७	०	०	५	१	२	३	१
३१	३०८१५५	समृद्ध तराई मधेस सिंचाइ विशेष कार्यक्रम	८,६६६	२,३०४	५४	२,२५०	०	२,३०४	०	०	१	१	२	३	१
३२	३०८१५६	सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देशिय आयोजना	२८९	६७९	४१	६३८	०	६७९	०	०	१	१	२	३	१
३३	३०८१५७	बृहद् दाङ उपत्यका सिंचाई आयोजना	०	२,०१६	७१	१,९४५	०	२,०१६	०	०	२	१	२	२	२
३४	३०८१५८	नयाँ प्रविधिमा आधारित नदि नियन्त्रण कार्यक्रम	०	२,००८	०	२,००८	०	२,००८	०	०	२	१	११	२	१
३५	३०८१६०	एकीकृत उर्जा तथा सिंचाई विषेश कार्यक्रम	०	२,५००	०	२,५००	०	२,५००	०	०	१	१	२	२	२
जम्मा			**२०९,६६४**	**२१४,७८१**	**११,७४८**	**२०३,०३३**	**०**	**१४१,२५२**	**१४,६०३**	**५८,९२६**					
	५.६	**पुनर्निर्माण**													
१	३०१०३२	राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण	११,०६९	१,५७८	१,४९७	८१	०	१,५७८	०	०	७	१	११	३	३
२	३०१८०१	राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण कोष	९५३,०३१	१,५१०,८१३	९३०,४३१	५८०,३८२	०	५००,५५३	१२८,३३६	८८१,९२४	२	१	११	१	३
जम्मा			**९६४,१००**	**१,५१२,३९१**	**९३१,९२८**	**५८०,४६३**	**०**	**५०२,१३१**	**१२८,३३६**	**८८१,९२४**					
कुल जम्मा			**२,५५०,६५२**	**३,८५४,५८९**	**१,१४८,४०१**	**२,१०६,४७९**	**५९९,७०९**	**१,७०५,६२६**	**२२९,६१०**	**१,९१९,३५३**					

अनुसूची ६
शासकीय व्यवस्था तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्रको विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
	६.१	**प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालय**													
१	३०१०११	मन्त्रिपरिषद्	१,७८०	१,५०६	१,५०६	०	०	१,५०६	०	०	७	१	१६	३	३
२	३०१०१३	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	२,५७२	३,७६४	३,६७५	८९	०	३,७६४	०	०	७	१	१६	३	३
३	३०१०१५	गरिबी निवारण कोष	९,७३७	१०,११७	१०,११७	०	०	२९४	४,८२३	५,०००	७	१	१	१	३
४	३०१०२०	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	१,५३८	१,५८८	८५८	७३०	०	१,५८८	०	०	७	१	१६	३	३
५	३०१०२२	नेपाल ट्रष्टको कार्यालय	६००	४३९	४३१	८	०	४३९	०	०	७	१	१६	३	३
६	३०१०२५	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	१,२७५	१,०४८	९१०	१३८	०	१,०४८	०	०	७	१	१६	३	३
७	३०१०३१	लगानी बोर्डको कार्यालय	७३७	३,८२९	३,६४८	१८१	०	१,९३२	१,८९७	०	७	१	९	३	३
८	३०१०३५	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	९५५	१,६०१	१,४९६	१०५	०	१,६०१	०	०	७	१	१६	३	३
९	३०१०३६	उच्च सरकारी वकिल कार्यालयहरु	१,६०९	२,०९१	१,७८७	३०४	०	२,०९१	०	०	७	१	१६	३	३
१०	३०१०३७	जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयहरु	३,३०१	५,४६०	३,६४५	१,८१५	०	५,४६०	०	०	७	१	१६	३	३
११	३०१०३८	विशेष सरकारी वकील कार्यालय	२२६	२३४	२२४	१०	०	२३४	०	०	७	१	१६	३	३
१२	३०१०३९	राजस्व अनुसन्धान विभाग	८२६	७०४	६५०	५४	०	७०४	०	०	७	१	८	३	३
१३	३०१०४०	राजस्व अनुसन्धान ईकाई कार्यालयहरु	१,१६७	७२८	७०२	२६	०	७२८	०	०	७	१	८	३	३
१४	३०१०४१	सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग	१,०७३	९७४	९२२	५२	०	९७४	०	०	७	१	१६	३	३
१५	३०१०४२	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	१०,५४२	१२,६४७	११,३४७	१,३००	०	१२,६४७	०	०	७	१	१६	३	३
१६	३०११०१	सूचना र प्रविधि विकास आयोजना	२,७८९	३,७४१	११९	३,६२२	०	५०१	३,२४०	०	२	१	९	१	३
		जम्मा	**४०,७२७**	**५०,४७१**	**४२,०३७**	**८,४३४**	**०**	**३५,५११**	**९,९६०**	**५,०००**					
	६.२	**संघीय मामिला**													
१	३६५०११	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	४,९७७	४,२९८	३,९४२	३५६	०	४,२९८	०	०	७	१	१६	२	३
२	३६५०१५	जेष्ठ नागरिक दीर्घ सेवा सम्मान र सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम	३३२,८९७	४११,५००	४११,५००	०	०	४११,५००	०	०	७	१	१	२	३
३	३६५०१६	स्थानीय पूर्वाधर विकास तथा कृषि सडक विभाग	४५६	२७९	२७४	५	०	२७९	०	०	७	१	८	१	३
४	३६५०२१	केन्द्रिय पंजिकरण बिभाग	९,७८१	२०,०८५	१५,३१४	४,७७१	०	४२०	०	१९,६६५	७	१	१६	३	३
५	३६५१०५	आदिवासि / जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	६३१	३६५	३६३	२	०	३६५	०	०	५	१	१०	२	३
६	३६५१४४	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	१,२७५	८१०	७५०	६०	०	८१०	०	०	४	२	१६	२	३
७	३६५१५४	फोहरमैला व्यवस्थापन प्राविधिक सहयोग केन्द्र	१३६	१५०	९०	६०	०	१५०	०	०	३	२	८	३	१
८	३६५१५५	संघीय शासन प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम	५५२	१,०८१	१,०७६	५	०	१,०८१	०	०	४	२	१६	३	३
९	३६५१५८	प्रदेश तथा स्थानीय तह क्षमता विकास कार्यक्रम	०	२,५००	२,५००	०	०	१,५००	१,०००	०	७	१	१६	२	२

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
१०	३६५१६०	स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रम	०	६६,०००	६६,०००	०	०	६६,०००	०	०	२	१	९	३	३
११	३६५८०१	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयहरु	१७,१६१	८,६९३	८,६९३	०	०	८,६९३	०	०	३	२	१६	२	३
१२	३६५८०५	ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजना	४,८६५	१४२	१३८	४	०	१४२	०	०	२	१	६	१	१
१३	३६५८०६	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना	२६,३६३	५,४३५	४०२	५,०३३	०	९७८	४२५	४,०३२	२	१	१	२	३
१४	३६५८०९	झोलुंगे पुल क्षेत्रगत कार्यक्रम	२७,१००	३१,१४०	२०९	३०,९३१	०	२८,६४०	२,५००	०	२	१	९	२	३
१५	३६५८१०	ग्रामीण पहुंच कार्यक्रम	६,९१९	४८९	४८९	०	०	८९	४००	०	२	१	१	२	३
१६	३६५८२१	पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	३,९४४	६८	६६	२	०	६८	०	०	३	१	६	१	१
१७	३६५८३१	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुंच सुधार परियोजना	२७,७०४	२०,५१३	२३	२०,४९०	०	१६,७१३	३,८००	०	२	२	९	२	३
१८	३६५८४०	पूर्वी चितवन नदि व्यवस्थापन तथा जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम	१,०१४	१३३	७८	५५	०	३३	१००	०	३	१	१	२	२
१९	३६५८४२	राष्ट्रिय ग्रामिण यातायात सुदृढीकरण कार्यक्रम	४१,३८४	४,२१०	३९१	३,८१९	०	७९	४,१३१	०	२	१	९	२	३
२०	३६५८४४	साना सिंचाई कार्यक्रम	६,९७७	१,०७०	१४५	९२५	०	३५	१,०३५	०	१	१	२	२	२
२१	३६५८४७	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	३,०६८	५,३३६	५,३३६	०	०	९६८	४,३६८	०	३	१	३	१	२
२२	३६५८५२	तराई मधेस समृद्धि कार्यक्रम	९,८५३	२०,३०६	११,५५७	८,७४९	०	२०,३०६	०	०	२	१	१०	३	३
		जम्मा	**५२७,०५७**	**६०४,६०३**	**५२९,३३६**	**७५,२६७**	**०**	**५६३,१४७**	**१७,७५९**	**२३,६९७**					
	६.३	**सामान्य प्रशासन**													
१	३६५०२३	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२,१६१	२,१००	२,१००	०	०	२,१००	०	०	७	२	१६	२	३
२	३६५०२४	अतिरिक्त समूह	१,०६५	८०१	८०१	०	०	८०१	०	०	७	२	१६	२	३
३	३६५०२५	निजामती किताबखाना	५४७	४९८	३८०	११८	०	४९८	०	०	७	१	१६	२	३
४	३६५०२६	कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	६७४	७००	७००	०	०	७००	०	०	७	२	१६	२	३
५	३६५१५७	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति	२,७२७	२,६६५	२,६६५	०	०	२,६६५	०	०	३	१	३	२	३
		जम्मा	**७,१७४**	**६,७६४**	**६,६४६**	**११८**	**०**	**६,७६४**	**०**	**०**					
	६.४	**कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला**													
१	३११०११	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१,२२५	४,४८५	४,४५३	३२	०	२,६९०	१,७९५	०	७	१	१६	३	३
२	३११०१२	नेपाल कानून आयोग	३११	३१३	३१२	१	०	३१३	०	०	७	१	१६	३	३
३	३११०१३	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	२८४	२८३	२७४	९	०	२८३	०	०	७	२	१६	२	३
		जम्मा	**१,८२०**	**५,०८१**	**५,०३९**	**४२**	**०**	**३,२८६**	**१,७९५**	**०**					
	६.५	**गृह**													
१	३१४०११	गृह मन्त्रालय	४,४९३	४,३७०	३,२१५	१,१५५	०	४,३७०	०	०	७	१	१६	३	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
२	३१४०१४	समरजंग कम्पनी कार्यालय	१०९	१२७	१२४	३	०	१२७	०	०	७	२	१६	३	३
३	३१४०१६	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	१४,९०४	१६,११०	१२,६५३	३,४५७	०	१६,११०	०	०	७	१	१६	३	३
४	३१४०१७	सीमा प्रशासन कार्यालयहरु	१९२	२३५	२३२	३	०	२३५	०	०	७	१	१६	२	३
५	३१४०१८	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	३,२७२	३,५१५	३,११५	४००	०	३,५१५	०	०	७	१	१६	२	३
६	३१४०१९	कारागार व्यवस्थापन विभाग	३,९१४	४,४९१	१९८	४,२९३	०	४,४९१	०	०	७	१	१६	२	३
७	३१४०२०	कारागार कार्यालयहरु	११,१७८	१४,६१२	१३,३१२	१,३००	०	१४,६१२	०	०	७	१	१६	३	३
८	३१४०२१	अध्यागमन विभाग	१,३७५	८५२	५९७	२५५	०	८५२	०	०	७	१	१६	३	३
९	३१४०२२	अध्यागमन कार्यालयहरु	१,५१२	१,९९७	१,८८२	११५	०	१,९९७	०	०	७	१	१६	३	३
१०	३१४०२३	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	१३५	१४९	१४४	५	०	१४९	०	०	७	१	११	३	३
११	३१४०२४	प्रहरी प्रधान कार्यालय	३४,९२३	३९,८४०	३१,०४६	८,७९४	०	३९,८४०	०	०	७	१	१६	३	३
१२	३१४०२५	नेपाल प्रहरी अस्पताल	४,७२०	५,४३७	४,३७७	१,०६०	०	५,४३७	०	०	७	२	१६	२	३
१३	३१४०२६	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	१७,१७९	३६,६८२	५,५१९	३१,१६३	०	६,२९९	३०,३८३	०	७	१	१६	२	३
१४	३१४०२७	प्रदेश प्रहरी कार्यालयहरु	३९,१०१	४५,९५०	४४,७२९	१,२२१	०	४५,९५०	०	०	७	१	१६	२	३
१५	३१४०२८	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरु	१९६,१४४	१६२,८२२	१५७,४९८	५,३२४	०	१६२,८२२	०	०	७	१	१६	२	३
१६	३१४०२९	महानगरीय प्रहरी	५०,३२२	४५,४७९	४३,९७३	१,५०६	०	४५,४७९	०	०	७	१	१६	२	३
१७	३१४०३०	सशस्त्र प्रहरी बल	१७,१७१	१९,८७५	१५,५७८	४,२९७	०	१९,८७५	०	०	७	१	१६	२	३
१८	३१४०३१	प्रहरी किताबखाना	१६७	२१५	२०२	१३	०	२१५	०	०	७	१	१६	२	३
१९	३१४०३२	राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन केन्द्र	७१०	२,३८४	१,७३७	६४७	०	२,३८४	०	०	७	१	१६	२	३
२०	३१४०३३	महानगरीय सशस्त्र प्रहरी कार्यालय	११,४२५	१३,४३५	१३,१४२	२९३	०	१३,४३५	०	०	७	१	१६	३	३
२१	३१४०३४	सशस्त्र प्रहरी बल तालिम केन्द्रहरु	३,७०३	४,५२३	३,९६२	५६१	०	४,५२३	०	०	७	१	१६	३	३
२२	३१४०३५	नेपाल ए.पी.एफ अस्पताल	१,६४२	२,६७८	२,३४९	३२९	०	२,६७८	०	०	७	१	१६	३	३
२३	३१४०३६	क्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल कार्यालय	९०,८२३	१०६,१४६	१०३,७२५	२,४२१	०	१०६,१४६	०	०	७	१	१६	३	३
२४	३१४०३७	सशस्त्र प्रहरी बल राजश्व भन्सार तथा औद्योगिक सुरक्षा बल	७,१५८	८,९३०	८,६४४	२८६	०	८,९३०	०	०	७	१	१६	३	३
२५	३१४१०१	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	२२९	१२२	११५	७	०	१२२	०	०	३	१	३	२	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
२६	३१४१०४	महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्र	१,१०८	३५४	१३९	२१५	०	७९	२७५	०	३	२	५	१	३
२७	३१४१०५	त्रि-वर्षिय अपराध नियन्त्रण तथा अनुसन्धान कार्ययोजना	७९६	८१४	११४	७००	०	८१४	०	०	४	१	१६	३	३
२८	३१४१०६	राहत तथा पुर्नस्थापना कार्यक्रम	०	१,०००	१,०००	०	०	१,०००	०	०	७	१	१०	३	३
		जम्मा	**५१८,४०५**	**५४३,१४४**	**४७३,३२१**	**६९,८२३**	**०**	**५१२,४८६**	**३०,६५८**	**०**					
	६.६	**रक्षा**													
१	३४५०११	रक्षा मन्त्रालय	१,४४९	१,९००	६७८	१,२२२	०	१,९००	०	०	७	१	१६	३	३
२	३४५०१२	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्	३६४	४२८	४०७	२१	०	४२८	०	०	७	१	१६	३	३
३	३४५०१३	जंगी अड्डा	३९७,२९५	४२९,६१९	३६६,०९३	६३,५२६	०	४२९,६१९	०	०	७	१	१६	२	३
४	३४५०१४	सैनिक हवाई महा-निर्देशनालय	४,९०७	५,८९६	५,१०६	७९०	०	५,८९६	०	०	७	१	१६	३	३
५	३४५०१५	वीरेन्द्र अस्पताल (पोष्ट एक्सीडेन्ट सेन्टर समेत)	५,७१५	७,५३७	७,०३७	५००	०	७,५३७	०	०	७	२	१६	२	३
६	३४५०१६	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	७५१	८७४	७९४	८०	०	८७४	०	०	७	१	१६	२	३
७	३४५०१८	राष्ट्रिय सेवा दल	४,३९१	४,६९८	२,९९६	१,७०२	०	४,६९८	०	०	७	२	१६	३	३
८	३४५०१९	अति विशिष्ट व्यक्तिहरुको सुरक्षा	९५	१३०	१३०	०	०	१३०	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**४१४,९६७**	**४५१,०८२**	**३८३,२४१**	**६७,८४१**	**०**	**४५१,०८२**	**०**	**०**					
	६.७	**परराष्ट्र**													
१	३२६०११	परराष्ट्र मन्त्रालय	६,१८१	१०,८३१	३,५९८	७,२३३	०	१०,८३१	०	०	७	१	१७	३	३
२	३२६०१२	नेपाली राजदूतावासहरु, स्थायी नियोगहरु र महावाणिज्य दूतावासहरु	४५,०८१	३९,४५७	३०,८६२	८,५९५	०	३९,४५७	०	०	७	१	१७	३	३
३	३२६०१७	सीमा नापी टोली	७४७	८३१	४०४	४२७	०	८३१	०	०	७	२	१७	३	३
४	३२६०१८	राहदानी विभाग	१,२६१	१,०५४	१,००४	५०	०	१,०५४	०	०	७	२	१७	२	३
५	३२६०१९	कन्सुलर सेवा विभाग	१९१	१९१	१७६	१५	०	१९१	०	०	७	१	१७	३	३
		जम्मा	**५३,४६१**	**५२,३६४**	**३६,०४४**	**१६,३२०**	**०**	**५२,३६४**	**०**	**०**					
	६.८	**योजना तथा तथ्यांक**													
१	३९१०११	राष्ट्रिय योजना आयोग	२,५३४	२,४७४	२,२५६	२१८	०	२,४७४	०	०	७	१	१	२	३
२	३९१०१३	केन्द्रीय तथ्यांक विभाग	७०१	७९८	७९६	२	०	७९८	०	०	७	१	१	३	३
३	३९१०१४	जिल्ला तथ्यांक कार्यालयहरु	२,०१४	१,९३०	१,९३०	०	०	१,९३०	०	०	७	१	१	३	३
४	३९११०२	आर्थिक तथ्यांक विकास कार्यक्रम	२,७८३	६४९	६४२	७	०	६४९	०	०	४	२	१६	३	३
५	३९११०३	सामाजिक तथ्यांक विकास कार्यक्रम	६२०	४६१	४६०	१	०	३६५	९६	०	४	१	१६	२	३
६	३९११०४	योजना तथा जनशक्ति विकास कार्यक्रम	२७८	२१४	१९४	२०	०	२१४	०	०	४	२	१६	२	३
		जम्मा	**८,९३०**	**६,५२६**	**६,२७८**	**२४८**	**०**	**६,४३०**	**९६**	**०**					
		कुल जम्मा	**१,५७२,५४१**	**१,७२०,०३५**	**१,४८१,९४२**	**२३८,०९३**	**०**	**१,६३१,०७०**	**६०,२६८**	**२८,६९७**					

अनुसूची ७
संवेधानिक अंग तथा निकायगत विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
	७.१	**राष्ट्रपतिको कार्यालय**													
७०१	१०१००१	राष्ट्रपति	६३	८०	८०	०	०	८०	०	०	७	१	१६	३	३
७०१	१०१०११	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	१,४२३	२,१७६	१,१०१	१,०७५	०	२,१७६	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**१,४८६**	**२,२५६**	**१,१८१**	**१,०७५**	**०**	**२,२५६**	**०**	**०**					
	७.२	**उपराष्ट्रपतिको कार्यालय**													
७०२	१०२००१	उपराष्ट्रपति	५७	६०	६०	०	०	६०	०	०	७	१	१६	३	३
७०२	१०२०११	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	३२७	३१८	२८२	३६	०	३१८	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**३८४**	**३७८**	**३४२**	**३६**	**०**	**३७८**	**०**	**०**					
	७.३	**संघीय संसद**													
७०३	२०२००१	संघीय संसद	२१८	२१८	२१८	०	०	२१८	०	०	७	१	१६	३	३
७०३	२०२०११	संघीय संसद	९,५९६	८,५३६	८,५३६	०	०	८,५३६	०	०	७	१	१६	३	३
७०३	२०२०१२	संघीय संसद सचिवालय	४,६७९	३,६४४	३,५०३	१४१	०	३,६४४	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**१४,४९३**	**१२,३९८**	**१२,२५७**	**१४१**	**०**	**१२,३९८**	**०**	**०**					
	७.४	**अदालत**													
७०४	२०४००१	सर्वोच्च अदालत	४०४	४१२	४१२	०	०	४१२	०	०	७	१	१६	३	३
७०४	२०४०११	सर्वोच्च अदालत (प्रशासनिक खर्च समेत)	१४,४६४	७,२३३	४,४१५	२,८१८	०	७,२३३	०	०	७	१	१६	३	३
७०४	२०४०१२	उच्च अदालतहरु	८,४६१	९,९२४	८,८६२	१,०६२	०	९,९२४	०	०	७	१	१६	३	३
७०४	२०४०१४	विशेष अदालत	३७१	३८६	३६९	१७	०	३८६	०	०	७	१	१६	३	३
७०४	२०४०१५	जिल्ला अदालतहरु	१६,७९६	२४,९०२	२०,३२९	४,५७३	०	२४,९०२	०	०	७	१	१६	३	३
७०४	२०४०१६	प्रशासकीय अदालत	१४७	१७०	१६७	३	०	१७०	०	०	७	१	१६	३	३
७०४	२०४०१७	राजस्व न्यायाधिकरण	३२१	३२७	३२२	५	०	३२७	०	०	७	१	१६	३	३
७०४	२०४०१८	श्रम अदालत	८५	९२	९१	१	०	९२	०	०	७	१	१६	३	३
७०४	२०४०२०	फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालय	९६	११६	११५	१	०	११६	०	०	७	१	१६	३	३
७०४	२०४०२१	अदालत सुरक्षा	१,८०९	४१८	०	४१८	०	४१८	०	०	७	१	१६	३	३
७०४	२०४०२२	मेलमिलाप परिषद	२९१	२५२	२५०	२	०	२५२	०	०	७	२	१६	३	३
७०४	२०४१०३	राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान	७३३	८००	८००	०	०	८००	०	०	४	२	१६	३	३
		जम्मा	**४३,९७८**	**४५,०३२**	**३६,१३२**	**८,९००**	**०**	**४५,०३२**	**०**	**०**					

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
	७.५	**अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग**													
७०५	२०६००१	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	६९	५२	५२	०	०	५२	०	०	७	१	१६	३	३
७०५	२०६०११	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	९,७०४	७,७८१	५,०४४	२,७३७	०	७,७८१	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**९,७७३**	**७,८३३**	**५,०९६**	**२,७३७**	**०**	**७,८३३**	**०**	**०**					
	७.६	**महालेखा परीक्षकको कार्यालय**													
७०६	२०८००१	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	१७	२४	२४	०	०	२४	०	०	७	१	१६	३	३
७०६	२०८०११	महालेखा परीक्षकको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	५,३०८	७,९८८	४,५२३	३,४६५	०	७,९८८	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**५,३२५**	**८,०१२**	**४,५४७**	**३,४६५**	**०**	**८,०१२**	**०**	**०**					
	७.७	**लोक सेवा आयोग**													
७०७	२१०००१	लोक सेवा आयोग	७३	९१	९१	०	०	९१	०	०	७	१	१६	१	३
७०७	२१००११	लोक सेवा आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३,४४८	३,५७०	३,४५४	११६	०	३,५७०	०	०	७	१	१६	१	३
७०७	२१००१२	क्षेत्रीय निर्देशनालय तथा अंचल कार्यालयहरु (प्रशासनिक खर्च समेत)	२,५९०	३,८५७	३,२९६	५६१	०	३,८५७	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**६,१११**	**७,५१८**	**६,८४१**	**६७७**	**०**	**७,५१८**	**०**	**०**					
	७.८	**निर्वाचन आयोग**													
७०८	२१२००१	निर्वाचन आयोग	६८	६५	६५	०	०	६५	०	०	७	१	१६	३	३
७०८	२१२०११	मतदाता नामावली अध्यावधिक संकलन -मतदाता परिचय पत्र समेत	१,९२८	१,०९२	१,०९२	०	०	१,०९२	०	०	७	१	१६	३	३
७०८	२१२०१३	निर्वाचन कार्यालयहरु (प्रशासनिक खर्च समेत)	२,१२१	२,८७२	२,५८१	२९१	०	२,८७२	०	०	७	१	१६	३	३
७०८	२१२०१५	निर्वाचन आयोग(प्रशासनिक खर्च समेत)	९८,५७५	१,१९४	८७८	३१६	०	१,१९४	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**१०२,६९२**	**५,२२३**	**४,६१६**	**६०७**	**०**	**५,२२३**	**०**	**०**					
	७.९	**राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग**													
७०९	२१४००१	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	५३	६४	६४	०	०	६४	०	०	७	१	१६	१	३
७०९	२१४०११	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१,८१०	१,९८७	१,९५५	३२	०	१,९८७	०	०	७	१	१६	१	३
		जम्मा	**१,८६३**	**२,०५१**	**२,०१९**	**३२**	**०**	**२,०५१**	**०**	**०**					
	७.१०	**राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग**													
७१०	२२०००१	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	२७	५९	५९	०	०	५९	०	०	७	१	१६	३	३
७१०	२२००११	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	७८८	८६५	६९०	१७५	०	८६५	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**८१५**	**९२४**	**७४९**	**१७५**	**०**	**९२४**	**०**	**०**					

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
	७.११	**राष्ट्रिय महिला आयोग**													
७११	२२२००१	राष्ट्रिय महिला आयोग	०	९१	९१	०	०	९१	०	०	७	१	५	१	३
७११	२२२०११	राष्ट्रिय महिला आयोग	०	१,१२४	१,०५३	७१	०	३०१	८२३	०	७	१	५	१	३
		जम्मा	**०**	**१,२१५**	**१,१४४**	**७१**	**०**	**३९२**	**८२३**	**०**					
	७.१२	**न्याय परिषद्**													
७१२	२१८००१	न्याय परिषद्	१४	१७	१७	०	०	१७	०	०	७	१	१६	३	३
७१२	२१८०११	न्याय परिषद्	६१३	५०६	४७८	२८	०	५०६	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**६२७**	**५२३**	**४९५**	**२८**	**०**	**५२३**	**०**	**०**					
	७.१३	**राष्ट्रिय दलित आयोग**													
७१३	२२४००१	राष्ट्रिय दलित आयोग	०	५६	५६	०	०	५६	०	०	७	१	१०	२	३
७१३	२२४०११	राष्ट्रिय दलित आयोग	०	३४५	२२२	१२३	०	३४५	०	०	७	१	१०	२	३
		जम्मा	**०**	**४०१**	**२७८**	**१२३**	**०**	**४०१**	**०**	**०**					
	७.१४	**राष्ट्रिय समावेशी आयोग**													
७१४	२२६००१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	०	५६	५६	०	०	५६	०	०	७	१	१०	२	३
७१४	२२६०११	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	०	३४५	२२२	१२३	०	३४५	०	०	७	१	१०	२	३
		जम्मा	**०**	**४०१**	**२७८**	**१२३**	**०**	**४०१**	**०**	**०**					
	७.१५	**आदिवासी जनजाति आयोग**													
७१५	२२८००१	आदिवासी जनजाति आयोग	०	५६	५६	०	०	५६	०	०	७	१	१०	२	३
७१५	२२८०११	आदिवासी जनजाति आयोग	०	३४५	२२२	१२३	०	३४५	०	०	७	१	१०	२	३
		जम्मा	**०**	**४०१**	**२७८**	**१२३**	**०**	**४०१**	**०**	**०**					
	७.१६	**मधेशी आयोग**													
७१६	२३०००१	मधेशी आयोग	०	५६	५६	०	०	५६	०	०	७	१	१०	२	३
७१६	२३००११	मधेशी आयोग	०	३४५	२२२	१२३	०	३४५	०	०	७	१	१०	२	३
		जम्मा	**०**	**४०१**	**२७८**	**१२३**	**०**	**४०१**	**०**	**०**					
	७.१७	**थारू आयोग**													
७१७	२३२००१	थारू आयोग	०	५६	५६	०	०	५६	०	०	७	१	१०	२	३
७१७	२३२०११	थारू आयोग	०	३४५	२२२	१२३	०	३४५	०	०	७	१	१०	२	३
		जम्मा	**०**	**४०१**	**२७८**	**१२३**	**०**	**४०१**	**०**	**०**					
	७.१८	**मुस्लिम आयोग**													
७१८	२३४००१	मुस्लिम आयोग	०	५६	५६	०	०	५६	०	०	७	१	१०	२	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
७१८	२३४०११	मुस्लिम आयोग	०	३४५	२२२	१२३	०	३४५	०	०	७	१	१०	२	३
		जम्मा	**०**	**४०१**	**२७८**	**१२३**	**०**	**४०१**	**०**	**०**					
	७.१९	**प्रदेश प्रमुख**													
७१९	२५०००१	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. १	१०	४९	४९	०	०	४९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५०००२	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. २	१२	४९	४९	०	०	४९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५०००३	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. ३	१२	४९	४९	०	०	४९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५०००४	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. ४	१२	४९	४९	०	०	४९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५०००५	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. ५	१२	४९	४९	०	०	४९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५०००६	प्रदेश प्रमुख- कर्णाली	१२	४९	४९	०	०	४९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५०००७	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. ७	१२	४९	४९	०	०	४९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५००११	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. १	१७०	३६९	२८०	८९	०	३६९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५००१२	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. २	२०७	३६९	२८०	८९	०	३६९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५००१३	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. ३	१६६	३६९	२८०	८९	०	३६९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५००१४	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. ४	१६६	३६९	२८०	८९	०	३६९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५००१५	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. ५	१६६	३६९	२८०	८९	०	३६९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५००१६	प्रदेश प्रमुख- कर्णाली	१६६	३६९	२८०	८९	०	३६९	०	०	७	१	१६	३	३
७१९	२५००१७	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. ७	१६४	३६९	२८०	८९	०	३६९	०	०	७	१	१६	३	३
		जम्मा	**१,२८७**	**२,९२६**	**२,३०३**	**६२३**	**०**	**२,९२६**	**०**	**०**					
		कुल जम्मा	**१८८,८३४**	**९८,६९५**	**७९,३९०**	**१९,३०५**	**०**	**९७,८७२**	**८२३**	**०**					

अनुसूची ८

प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको वित्तीय समानीकरण तथा सशर्त अनुदानको विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत		
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
	८.१	**प्रदेश**								
८०१	८०१००१	प्रदेश - वित्तीय समानीकरण अनुदान	०	५०२,९८६	५०२,९८६	०	०	५०२,९८६	०	०
८०१	८०१००२	प्रदेश - सशर्त अनुदान	०	६३१,३५५	६३१,३५५	०	०	४७२,५८२	३५,६९८	१२३,०७५
जम्मा			**०**	**१,१३४,३४१**	**१,१३४,३४१**	**०**	**०**	**९७५,५६८**	**३५,६९८**	**१२३,०७५**
	८.२	**स्थानीय तह**								
८०२	८०२००१	स्थानीय तह - वित्तीय समानीकरण अनुदान	०	८५२,०७५	८५२,०७५	०	०	८५२,०७५	०	०
८०२	८०२००२	स्थानीय तह - सशर्त अनुदान	०	१,०९८,४५६	१,०९८,४५६	०	०	१,००८,१९६	५४,०९१	३६,१६९
जम्मा			**०**	**१,९५०,५३१**	**१,९५०,५३१**	**०**	**०**	**१,८६०,२७१**	**५४,०९१**	**३६,१६९**
कुल जम्मा			**०**	**३,०८४,८७२**	**३,०८४,८७२**	**०**	**०**	**२,८३५,८३९**	**८९,७८९**	**१५९,२४४**

अनुसूची ९

अर्थ-साँवा व्याज भुक्तानी तथा विविध अन्तरगत विनियोजित बजेट

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
	९.१	**अर्थ मन्त्रालय - ऋणको साँवा तथा व्याज भुक्तानी**													
९०१	५०२००१	राष्ट्रिय बचत पत्र	१०,९२४	२५,३२१	१२,०९०	०	१३,२३१	२५,३२१	०	०	७	१		३	३
९०१	५०२००२	विकास ऋण	९०,८६६	१८९,१०१	१०४,१०१	०	८५,०००	१८९,१०१	०	०	७	१		३	३
९०१	५०२००६	राष्ट्रिय ऋण कमिशन	८३०	१,२६२	१,२६२	०	०	१,२६२	०	०	७	१		३	३
९०१	५०२००८	ट्रेजरी बिल	३१६,६७८	३५६,२१७	१०३,८०३	०	२५२,४१४	३५६,२१७	०	०	७	१		३	३
९०१	५०३००१	एशियाली विकास बैंक	१४३,९६४	१३८,८३७	२१,११८	०	११७,७१९	१३८,८३७	०	०	७	१		३	३
९०१	५०३००२	अन्तर्राष्ट्रिय विकास संस्था	९४,५१०	८४,४९७	१५,४४२	०	६९,०५५	८४,४९७	०	०	७	१		३	३
९०१	५०३००३	ओपेक ऋण	५,२२९	८,४६८	७२७	०	७,७४१	८,४६८	०	०	७	१		३	३
९०१	५०३००४	युरोपीय आर्थिक समुदाय	४७१	३४९	२८	०	३२१	३४९	०	०	७	१		३	३
९०१	५०३००५	अन्तर्राष्ट्रिय कृषि विकास कोष	५,२६१	४,८४०	७५३	०	४,०८७	४,८४०	०	०	७	१		३	३
९०१	५०३००७	नर्डिक विकास कोष	१,९५९	१,४७८	२०८	०	१,२७०	१,४७८	०	०	७	१		३	३
९०१	५०३००९	युरोपियन इनभेष्टमेण्ट बैंक	०	११३	११३	०	०	११३	०	०	७	१		३	३
९०१	५०४००३	जापानी ऋण -१९८८ देखिको	१२,३७०	१४,०२६	१,०८०	०	१२,९४६	१४,०२६	०	०	७	१		३	३
९०१	५०४००४	कुवेती ऋण	६३०	८७५	५०	०	८२५	८७५	०	०	७	१		३	३
९०१	५०४००५	साउदी कोष	२,०२७	१,३६९	११६	०	१,२५३	१,३६९	०	०	७	१		३	३
९०१	५०४००६	फ्रान्सेली ऋण	१,४६७	९९५	४९	०	९४६	९९५	०	०	७	१		३	३
९०१	५०४००८	बेल्जियम ऋण	९६१	७९१	०	०	७९१	७९१	०	०	७	१		३	३
९०१	५०४००९	थप व्यवस्था	१६,९८५	२२,४२४	३,६७२	०	१८,७५२	२२,४२४	०	०	७	१		३	३
९०१	५०४०१०	अष्ट्रिया	३८९	२९१	०	०	२९१	२९१	०	०	७	१		३	३
		जम्मा	**७०५,५२१**	**८५१,२५४**	**२६४,६१२**	**०**	**५८६,६४२**	**८५१,२५४**	**०**	**०**					
	९.२	**अर्थ मन्त्रालय - विविध (साधारण)**													
९०२	६०१०११	निवृत्तभरण	३१५,५१८	३६५,०००	३६५,०००	०	०	३६५,०००	०	०	७	१	१	३	३
९०२	६०१०१३	उपदान	१२,४६९	१५,०००	१५,०००	०	०	१५,०००	०	०	७	१	१	३	३
९०२	६०१०१४	संचित बिदा	२५,८७०	६०,०००	६०,०००	०	०	६०,०००	०	०	७	१	१	३	३
९०२	६०१०१५	मृत कर्मचारी सहायता	४,१५२	५,०००	५,०००	०	०	५,०००	०	०	७	१	१	३	३
९०२	६०१०१६	कर्मचारी सुविधा	९२,२९६	९५,०००	९५,०००	०	०	९५,०००	०	०	७	१	१	२	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७४/७५ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७५/७६ को विनियोजन				स्रोत			रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण					
९०२	६०१०१८	औषधी उपचार	५४,८२५	७०,०००	७०,०००	०	०	७०,०००	०	०	७	१	१	३	३
९०२	६०२००१	दण्ड जरिवाना फिर्ता (अदालतहरुको घरौटी फिर्ता समेत)	३३२	५००	५००	०	०	५००	०	०	७	१	१६	३	३
९०२	६०२०११	विशिष्ट व्यक्तिको भ्रमण खर्च	४९८	६००	६००	०	०	६००	०	०	७	२	१६	३	३
९०२	६०२०१२	प्रतिनिधि मण्डलको भ्रमण तथा स्वागत खर्च	१,८१९	२,२००	२,२००	०	०	२,२००	०	०	७	२	१६	३	३
९०२	६०२०१३	अतिथि सत्कार	१४६	५००	५००	०	०	५००	०	०	७	२	१६	३	३
९०२	६०२०१४	मुआव्जा	८,२८९	५०,०००	५,०००	४५,०००	०	५०,०००	०	०	७	१	९	३	३
९०२	६०२०१५	आर्थिक सहायता	३,८०२	२,५००	२,५००	०	०	२,५००	०	०	७	२	१	३	३
९०२	६०२०१६	भन्सार फिर्ता	२,९०६	३,५००	३,५००	०	०	३,५००	०	०	७	२	१६	३	३
९०२	६०२०१७	कर फिर्ता	८,३०२	१०,०००	१०,०००	०	०	१०,०००	०	०	७	२	१६	३	३
९०२	६०२०१८	अन्य फिर्ता (वैदेशिक समेत)	१,७२९	१,५००	१,५००	०	०	१,५००	०	०	७	२	१६	३	३
९०२	६०२०१९	भवन खरीद निर्माण र सुधार	०	४००	०	४००	०	४००	०	०	२	२	९	३	३
९०२	६०२०२०	भौतिक सुविधा	१,१४६	७०,८३०	०	७०,८३०	०	७०,८३०	०	०	२	२	११	३	३
९०२	६०२०२१	महशूल तथा अन्य भुक्तानी	५,१४८	६,२००	६,२००	०	०	६,२००	०	०	७	२	११	३	३
९०२	६०२०२३	भैपरी आउने -साधारण प्रशासन	१०३,७७२	१५६,०००	१५६,०००	०	०	१५६,०००	०	०	७	२	११	३	३
जम्मा			**६४३,०१९**	**९१४,७३०**	**७९८,५००**	**११६,२३०**	**०**	**९१४,७३०**	**०**	**०**					
	९.३	**अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)**													
९०३	६०२१०२	दैवी प्रकोप राहत तथा पुनर्स्थापना	१२,५४२	४६,०००	२५,०००	२१,०००	०	४६,०००	०	०	५	१	११	२	३
९०३	६०२१०६	भैपरि आउने- विकास कार्यक्रम	२५	१२०,०००	०	१२०,०००	०	१२०,०००	०	०	२	२	९	३	३
९०३	६०२११०	संघीय संरचना पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	२४,९०९	३०,०००	५,०००	२५,०००	०	३०,०००	०	०	२	१	९	२	३
९०३	६०२१११	प्रदेश तथा स्थानीय तह अनुदान	०	२००,०००	२००,०००	०	०	२००,०००	०	०		१		३	३
जम्मा			**३७,४७६**	**३९६,०००**	**२३०,०००**	**१६६,०००**	**०**	**३९६,०००**	**०**	**०**					
कुल जम्मा			**१,३८६,०१६**	**२,१६१,९८४**	**१,२९३,११२**	**२८२,२३०**	**५८६,६४२**	**२,१६१,९८४**	**०**	**०**					

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय योजना आयोग

सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

फोन : ४२११००४, फ्याक्स : ४२११७००

इमेल : npc@npc.gov.np

वेबसाइट : http//www.npc.gov.np

मुद्रकः मुद्रण विभाग, सिंहदरबार, काठमाडौं ।